REVISTA

PENTRU

ISTORIE, ARCHEOLOGIE ŞI FILOLOGIE

ORGAN AL

SOCIETĂŢII ISTORICE ROMÂNE

DIRECTOR-PROPRIETAR

EM. E. KRETZULESCU

Preşedintele Societăţii Istorice Române

AJUTAT DE COMITETUL DE REDACŢIE ALES DE SOCIETATE

VOLUMUL XVI

1922

BUCUREŞTI

CARTEA ROMANEASCA

INST. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL", S-sor I. ST. RASIDESCU

16, STRADA PARIS, 16

1922

81

www.dacoromanica.ro

CONDIȚIUNILE PUBLICAȚIUNII

Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie, organul Societății Istorice Române, apare anual într'un singur volum.

Costul unui volum este 60 lei și se află de vânzare la principalele librării din Capitală și la sediul societății: Calea Victoriei, 57.

Manuscrisele de tipărit și orice corespondență privitoare la revistă se va adresă direcțiunii revistei în Calea Victoriei 57.

Colecțiunea Revistei, afară de volumul I și II, se găsesc de vânzare la sediul societății, pe prețul de 1000 lei colecția, inclusiv volumul de față.

Colecția coprinzând și volumele I și II, costă 1500 lei.

---

www.dacoromanica.ro

REVISTA

PENTRU

ISTORIE, ARCHEOLOGIE ŞI FILOLOGIE

ORGAN AL

SOCIETĂŢII ISTORICE ROMÂNE

DIRECTOR-PROPRIETAR

EM. E. KRETZULESCU

Preşedintele Societăţii Istorice Române

AJUTAT DE COMITETUL DE REDACŢIE ALES DE SOCIETATE

VOLUMUL XVI

1922

BUCUREŞTI

CARTEA ROMANEASCA

INST. DE ARTE GRAFICE „CAROL GOBL", S-sor I. ST. RASIDESCU

16, STRADA PARIS, 16

1922

www.dacoromanica.ro

CĂTRE CETITORI.

Dela apariţia ultimului volum al „**Revistei pentru Istorie Archeologie şi Filologie**“, *poporul românesc a trecut printr'o serie de evenimente a căror însemnătate este covârşitoare pentru viaţa şi viitorul lui.*

Deşi Revista noastră a urmărit mai puţin mersul istoriei contimporane, scopul ei fiind mai ales de a cercetà trecutul îndepărtat al neamului nostru — totuşi, nu putem trece peste măreţele evenimente, cari ne-au dat **Unitatea naţională,** *fără ca să le adresăm aci salutul nostru entusiast.*

Cu o legitimă mândrie şi o nemărginită mulţumire sufletească, constatăm glorioasa isbândă ce a încununat sacrificiile făcute pe altarul idealului naţional.

Datorim întreaga noastră admiraţiune şi recunoştinţă celor ce au contribuit la împlinirea aspiraţiunilor noastre seculare; şi în primul rând, **Majestăţii Sale Regelui Ferdinand I al României,** *care a tras spada Sa fără şovăire, pentru mărirea şi întărirea acestui popor, cu al cărui suflet s'a identificat.*

Ne închinăm cu cel mai profund devotament în faţa **Majestăţei Sale Reginei Maria** *care, prin abnegaţia şi sacrificiul de sine, dovedite în tot lungul vremurilor de restrişte ale neamului nostru, a fost pildă vie de resemnare şi încredere în viitor.*

Tot astfel, ne plecăm cu respect în faţa tânărului vlăstar şi viitor rege al României Mari, **A. S. Regală Principele Carol,** *care, prin exemplul său, a îmbărbătat pe vitejii noştri luptători, străbătând cu riscul vieţii în mijlocul lor, până în cele mai înaintate tranşee.*

Nu ne îndoim că înţelepciunea bătrânească va fi călăuza luminată a celor ce duc pe umerii lor greutatea şi răspunderea clipelor de azi, spre a puteà păşì cu încre-

www.dacoromanica.ro

dere la consolidarea unirii întregului neam românesc, în ciuda vrăjmaşilor cari privesc cu ochi pismaşi bucuria revărsată în inimile noastre.

* * *

Desfăşurarea războiului, ca în toate, a avut o firească înrâurire şi asupra mersului revistei noastre.

La isbucnirea ostilităţilor, o parte din materia cuprinsă în volumul de faţă fusese tipărită, dar, evenimentele precipitându-se, lucrările au fost întrerupte. După înfrângerea şi isgonirea inamicului, am căutat, treptat, să ne reluăm activitatea noastră.

Făcând apelul celor ce ne întovărăşise la muncă înnainte de război, cu mâhnire am constatat că unii dintre ei plecaseră pe veci din mijlocul nostru, lăsând, între noi, un gol greu de împlinit, fapt ce a contribuit în mare parte la întârzierea apariţiei volumului de faţă (al XVI-lea).

Gândul nostru se îndreaptă cu pietate spre aceşti statornici colaboratori dispăruţi şi deplângem, mai întâiu, perderea timpurie a bunului român şi valorosului cercetător al trecutului nostru, **Iancu Tanoviceanu** *—fost profesor universitar şi vice-preşedinte al Societăţii Istorice Române—a cărui lipsă dintre noi se va resimţi îndelungă vreme.*

A doua dureroasă pierdere, pe care a încercat-o biuroul Societăţii noastre, este aceea a inimosului şi neobositului său Secretar, **Alex. T. Dumitrescu,** *smuls din mijlocul nostru la o vârstă când capacitatea şi puterea sa de muncă ne îndreptăţeau să aşteptăm dela el o rodnică activitate pe terenul istoric. Numeroasele lucrări inedite rămase depe urma sa, printre cari un important studiu privitor la Dobrogea, sunt dovadă de ceea-ce ne puteam aşteptà dela neuitatul nostru colaborator.*

De asemenea, va rămâneà neştearsă, în inimile noastre, amintirea generalului **Petre V. Năsturel,** *care s'a dovedit un conştiincios cercetător al inscripţiilor şi hrisoavelor bătrâneşti şi a cărui colaborare ne-a fost atât de preţioasă.*

Nu vom uità nici pe bătrânul şi popularul **N. D. Popescu,** *autorul atâtor scrieri literare şi istorice cari au contribuit la desvoltarea gustului de cetit în popor.*

* * *

www.dacoromanica.ro

Cât despre noi — chiar de nu vom puteà apare, pe viitor, cu regularitatea pe care am dori-o, din cauza vremurilor anormale pe cari le trăim, — ne vom strădui să strângem în jurul acestui organ al «Societăţii Istorice Române» pe toţi cei ce vor să-şi închine o parte din timpul lor spre a ne ajutà să ridicăm vălul neguros ce acoperă încă trecutul ţerilor româneşti.

Atâtea documente, atâtea chrisoave şi inscripţii uitate şi îngropate de vreme aşteaptă ochiul şi priceperea cercetătorului iscusit, spre a da la iveală viaţa necunoscută a strămoşilor noştri.

Pentru continuarea, însă, a operei ce întreprindem, aşteptăm concursul tineretului din România Veche, precum şi al fraţilor de curând reîntorşi la sânul patriei de origină şi cari şi-au manifestat dorinţa de a ne secundà.

Numai astfel, îndemnaţi de energiile româneşti de pretutindeni, am puteà face ca această revistă, care-şi are locul ei de cinste între publicaţiile ce s'au ocupat de istoria neamului nostru, să-şi urmeze mai departe — fie chiar la intervaluri mai lungi — misiunea pentru care a fost creată de întemeietorii ei.

DIRECŢIUNEA
„REVISTEI PENTRU ISTORIE, ARCHEOLOGIE
ŞI FILOLOGIE".

www.dacoromanica.ro

ARMELE SFÂNTULUI IMPERIU ROMAN

INTRODUCERE.

Sub numele de *„Imperiu roman"*, trebuie să reamintim dela început, spre a înlătură orice confuziune, se deosebeşte:

1. *Imperiu roman* înfiinţat de *August* (la anul 29 înainte de Cr.), care dură până la moartea lui *Teodosie* (la 395 după Cr.), cu capitala *Roma.*

2. *Imperiu roman din Orient* numit şi *Byzantin* sau *Imperiu grecesc* înfiinţat de *Constantin-cel-Mare*, cu capitala *Constantinopol:* dură dela 328 până la căderea *Constantinopolului* sub Constantin al XII-lea la 1453.

3. In simetrie cu„ *imperiul roman de Orient"* se formă *„Imperiu roman de Occident"* dela moartea lui *Teodosie* (395) până la 476 cu capitala *Roma.*

4. Regele Francilor *Carol I-iu* (Charles) sau *Charlemagne*, (Carol-cel-Mare), fondă *al doilea imperiu roman de Occident* sau *Sfântul imperiu*, care dură dela 800—911, până la *Ludovic Copilul.* In fine,

5. *„Imperiul Germaniei"* fondat de *Othon-cel-Mare* (962) care se mai numì şi *„Sfântul imperiu roman"* şi care dură până la 1806 când, silit de Napoleon I-iu, *Francisc II-lea* împăratul Austriei, abdică. Acest sfânt imperiu German fu restabilit la 6/18 Ianuarie 1871 în favoarea Regelui *Wilhelm I-iu* al Prusiei însă cu titlul de *„Imperiul German"*, simplu fără *„sfânt"* nici *„roman"*.

Vom arătà care au fost armele *Sfântului imperiu* roman după desfiinţarea lui din 1806, arme pe care împăratul şi le-a ales a fi cele de pe timpul în care Germania pretindeà a fi ajuns apogeul mărirei sale, adică din timpul celor şapte *principi-Electori*, — *stâlpi*, — ai sfântului imperiu roman.

„Despre armele *„Sfântului imperiu roman"* s'a scris multe, „zice v. *Hefner* [1]) după care ne călăuzim în studiul de faţă. *Gat-*

[1]) Siebmacher's Wappenbuch 1856.

www.dacoromanica.ro

„*terer*, von *Ludewig*, *Pfeffinger* şi, mai ales, *Samuel Oetter* au ex-„primat şi au documentat diferite păreri: în toate aceste scrieri „punctul de plecare al discusiunei este *aquila dublă neagră* zisă „*Aquila imperială*, sau *Aquila biceptă imperială*.

„*Rœmer din Frankfurt*, în opera sa, „*Peceţiile împăratilor germani*„ [1]) „zice că aquila biceptă care se găseşte pe o pecetie a împăratului „*Wenzel* (1378) şi care obicinuit e considerată ca prim exemplar al „acestei apariţiuni, nu este *aquila imperială germană* (aquila biceptă) „ci ar fi *aquilele* unite: *Sileziană* şi *Brandenburgeză*; şi, din contră, „împăratul *Sigismund* (de Luxemburg) (1411—37) ar fi început să „poarte pe scut aquila biceptă imperială".

Că, în adevăr, imaginea acestei *aquile biceptă* este mult mai veche decât timpurile în care ea a fost luată în armele sfântului imperiu german, aceasta o arată mai multe exemplare de armării şi embleme. Aşà: întâlnim aquila biceptă a lui *Constantin-cel-Mare* care reprezintă *unitatea imperiului roman* de şi aveà două capitale: una VRBS şi alta Πολίς (cele 2 capete); apoi, în anul 1202 întâlnim o *aquilă biceptă cu sborul luat* (*essorant, wachsend*) în armele *Burgrafului de Vürzburg* (Saxonia). Mai târziu, în anul 1276 un asemenea exemplar se vede pe o pecete a lui *Henricus de Rode* şi aceia ce apare mai bătătoare la ochi este că însuşi un principe italian, *Filippo conte di Savoia*, în anul 1278 purtà adevărata aquilă pe scut şi pe valtrapul (*caparaçon de tournoi, housse*) care acopereà calul cavalerului. [Cibrario. „*Sigili dei Principi di Savoia*]". Se mai vede încă şi pecetia din anul 1378 a Vicariatului Mitropolii de Colonia şi a arhiepiscopilor-Electori care represintà o aquilă biceptă pe un scut (*peste-tot*) suprapus peste scutul Coloniei".

Noi credem că adoptarea *aquilei bicepte* de către împăraţii germani, cari îşi ziceau că sunt împăraţi ai imperiului roman din occident, a fost făcută într'adins spre a probà că sunt nu numai succesorii lui *Charlemagne* şi ai lui *Constantin-cel-Mare* dar şi moştenitorii acestora; şi cum *Constantin* adoptase ca eblemă simbolică o aquilă biceptă, cu explicarea arătată mai sus adică două capitale dar un trup (imperiu), împăraţii germanii de mai târziu, (când *blasonul* luă naştere şi *Emblematica* văzu răsărind lângă ea *Heraldica*) trecură aquila pe scuturile lor după principiile şi regulele heraldice.

Aquila biceptă neagră pe câmp de aur fu dar socotită ca sim-

[1]) Frankfurt 1851.

www.dacoromanica.ro

bol al *sfintei împărăţii Romano-Germană* şi, fiindcă voia să se arate la vedere şi calificarea sau atributul „*sfinţeniei*" se adaogă împrejurul capetelor aquilei câte o „*aureolă*", ca la sfinţi.

Cu privire la aquila biceptă să se vadă şi studiul regretatului nostru savant *Odobescu* despre tesaurul dela *Novo-Cerkask* publicat în *Analele Societăţei Academice* tom. XI 1878 pp. 197—260.

Scriitorii vechi (eraldişti) ne dau diverse explicări sau deslusiri. Aşà ni se spune că „*Aquila biceptă* numai atunci erà purtată de un împărat „când acesta erà încoronat la Roma de către Papa, că numai după eşi- „rea sa din biserica Sft. Petru şi la sosirea, pe podul de peste Te- „vero (Tibru) i se desfăşurà steagul cu aquila biceptă neagră şi că „împăratul *Maximilian I-iu* (1493—1519) făcù excepţiune dela aceasta".

Konrad Grünenberg, un vestit heraldist al timpului său, are şi el două observaţiuni, în cartea-i de blazoane a oraşului Constanţa (Rhin) care se citează aci ca curiositate; **una** zice: „ca să se ştie, că „acel împărat care sporeşte împărăţia cu unul sau mai multe regate, „să poarte aquila din armele sale cu trei capete"; **cealaltă**: „de „asemenea, care împărat a cucerit sfântul mormânt şi sfânta ţară a „Ierusalimului, acela să-şi schimbe smalţurile şi metalele mobilelor „şi scutului, adică să'şi inverseze colorile, schimbând aquila neagră cu „trei capete în aquilă *de aur* şi câmpul de *aur* al scutului în câmp „*negru*, ca un semn de mare bucurie şi victorie şi spre comemorare „eternă". Pentru aceste două afirmaţiuni curioase nu se aduce nici o dovadă istorică şi, prin urmare, ele nu pot fi socotite decât ca o fantazie heraldică a autorului Konrad.

In definitiv heraldiceşte întocmite, (la 1856) armele sfântului imperiu roman (fig. 1) consistă dintr'un *scut de aur, pe care se află o aquilă biceptă neagră aureolată (sau cercuită), ciocată şi membrată de aur, limbată roşu. — Pe pieptul aquilei biceptă se aşează un scut numit* **peste tot** *(sur-le-tout, Herzschild) purtând armele casei, eventual, ale împăratului* ceiace nu există pe figura respectivă, (dar vezi fig. 4) din pricina caracterului general al acestui *peste-tot. Peste acest scut se aşează* **Coroana romană** *imperială, din care iese fluturând de ambele părţi* **Omoforul** [1] *sau panglicele roşii.*

---

[1]) Din pricina „*sfinţeniei*". Omoforul este un veşnânt (odajdie), exclusiv arhieresc; represintă „oaia cea pierdută". Este consecinţa atributului „*Maiestate apostolică*". Şi Imperiul rusesc are omfor, fiindcă Ţarul, dela Petru-cel-Mare încoace, este şi capul Religiei nu numai *Domn laic*..

www.dacoromanica.ro

Mai târziu a început să se pună (vezi fig. 4, 5 şi 6) în ghiarele aquilei: *sceptrul şi spada în dextra şi mărul imperial cruciat de aur în senestra.*

Uneori aquila bicéptă imperială eră fără scut, alte ori aveà scut şi *suporţi (support, schildhalter)* ai scutului iar ultimul împărat, *Franz al II-lea,* a pus pe scut, pentru prima oară (1805), coroana imperială Germană şi a admis din contra *coroana romană* ca *coroană imperială austriacă.*

Armele imperiului în 1658 (fig. 2).

Reproducem aici, după părintele *Menestrier* [1]), „armele Impăratului" astfel cum erau în *marea pecetie a împăratului Leopold* în 1658.

„Armele Impăratului sunt: pe câmp de aur cu o aquilă bicéptă neagră,

Fig. 1

„aureolată sau cercuită, ciocată, limbată şi membrată roşiu, scutul „timbrat cu o cască deşchisă şi fără zăbrele (ouvert et sans grilles) „bordată, damaschinată de aur având peste ea (sommé) coroana im„perială, împodobită cu şuviţele (lambrequins) sale. Această aquilă

[1]) *„Nouvelle Méthode raisonnée du blason ou l'art heraldique."* Lyon 1780, page 387.

www.dacoromanica.ro

„constitue armele proprii ale Imperiului; ea este încărcată pe piept (en „cœur) cu un scut (fig. 2) purtând armele casei Impăratului, adică, un „scut spintecat (*parti*) de trei şi tăiat (*coupé*) odată, ceeace dă opt cartiere: *primul* fasciat (brâu) de argint şi roşiu de opt piese, pentru regatul *Ungariei*; *al doilea*, semănat (*semé*) de Francia cu *lambel* roşiu cu patru praguri, (*pendants*) pentru regatul *Neapol; al treilea* de argint cu o cruce potenţată (*potencée*) de aur, cantonată de patru cruciuliţe de acelaş (adică aur) pentru regatul *Ierusalimului; al patrulea*, de aur cu patru pari (*pals*) roşii, pentru regatul *Aragoniei*; *al cincilea* semănat de Francia cu bordura roşie pentru ducatul *d'Anjou; al şaselea*, albastru cu un leu de aur încoronat de acelaş armat, şi limbat roşu, pentru ducatul *Gueldre; al şaptelea* de aur cu un leu negru, armat şi limbat roşu pentru ducatul de *Brabant; al optulea*, albastru semănat de cruci răscrucite

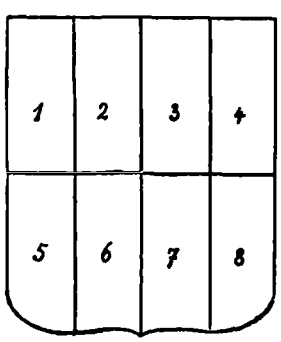

Fig. 2

(*recroisetteés*), cu piciorul ascuţit (*fiché*) de aur cu doi bari (peşti) spate în spate (*adossés*) de acelaş, pentru ducatul de *Bar*. *Peste tot*, de aur cu banda roşie încărcată cu trei aquilite (alérions) de argint care sunt armele proprii ale casei de Lotaringia, spintecat (*parti*) de *Austria*.

Scutul timbrat cu o coroană de Spania, totul înconjurat de colierul sau lanţul ordinului *Tonsurei de aur*.

Drept *suporţi* sunt doi sgripţori (griffons) despicaţi (partis) de negru şi de aur; aceşti griffoni sunt suporţii proprii armelor Impăratului.

Totul este aşezat sub un pavilion de postav de aur semănat cu aquile bicepte negre, captuşit cu hermină, timbrat (sommé) cu un stejar de aur drept *vârf* (cimier).

Impăratul se intitulează: „*Din mila lui D-zeu, Impăratul Romanilor, Cezar totdeauna biruitor (August) şi sfântă Maiestate.* I se

www.dacoromanica.ro

dă titlu de *Maiestate imperială;* vorbind despre el, se zice: *Impăratul* şi vorbindu-i, se zice: *Sire.*

ARMELE IMPERIULÚI AUSTRIEI IN 1836.

Marea pecetie (Majestäts—Wappen).

La 6 August 1806 împăratul *Franz* al II-lea abdicând, după disolvarea *sfântului imperiu Roman,* nu'şi oprì decât titlul şi demnitatea unui *împărat Austriac,* însuşindu-şi tot deodată o parte a blazonului german: deşi într'o formă cam schimbată, scutul de aur cu aquila biceptă neagră şi cu coroana sfântului imperiu german.

Dăm aci descrierea eraldică a armelor Maiestăţei sale apostolice Cesaro-Crăeşti, stabilită prin decretul din 22 August 1836 servindu-ne, după cum am zis, de lucrarea lui Otto von Hefner, care într'o notă [1]) dela pag. 6 ne vesteşte că dintr'o informaţiune particulară a aflat că ar fi în lucru, la 1856 când tipăreşte opera sa, stabilirea unui nou blazon imperial austriac. Indată după apariţiune îl va împărtăşi şi cititorilor săi. Până una-alta, însă, e nevoit să se ţină de cel din 1836.

Aşà dar, *Blazonul Maiestăţei* sau *Marea pecetie* consistă dintr'un scut (pe care decretul îl numeşte *scut dorsal* sau *Rückschilde*) de aur purtând aquila biceptă *(éployé)* neagră sau aquila imperială coronată de aur şi ciocată, limbată şi membrată de roşiu pe pieptul căreia se află un scut principal despicat sau spintecat, (*parti, gespalt*) de două ori şi tăiat (*coupe, getheilt*) de două ori, ceeace dă *nouă cartiere* cu un *peste-tot* (*sur-le-tout, Herzschild*) în mijloc (care acopere cartierul al V-lea, inima scutului) (vezi fig. 3 schiţa figura a 4).

Peste-tot este scutul casei domnitoare, el este *tripărţit în par* (*tiecé en pal*), sau despicat de două ori ceeace dă trei cartiere: în I-iul de aur un leu roşu, care este *Habsburg;* în al 2-lea roşu cu un *brâu* (*fasce*) de argint care este *Austria;* în al 3-lea de aur cu o *bandă* roşie încărcată cu trei aquiliţe (*alérions*) de argint, care este *Lotaringia.*

Să trecem acum la cele IX cartiere (*quartiers,* Feld) (vezi fig. 4 şi fig. 3).

I) **Ungaria.** Cartierul I este *sfertuit* sau scartelat (*ecartele, geviertet*) cu un *peste-tot,* timbrat cu coroana regelui Ungariei sau coroana *Sfântului*

[1]) Siebmacher's, *Grosse und allgemeine Wappenbuch,* 1856.

www.dacoromanica.ro

Ştefan. Acest *peste-tot* este despicat: I-iul, (sau), la dextra un câmp de 7 ori tăiat, sau *fasciat de roşu şi argint* de câte 4 piese [1]) care este *Ungaria veche;* iar în al 2-lea (sau) la senestra pe roşu trei munţi [2]) verzi încoronaţi de aur şi o cruce patriarhală de argint înfiptă în mijlocul lor, care este *Ungaria nouă.* Acest *peste-tot* este dar *Ungaria* în scutul Austriei din cauza condiţiunilor politice de atunci când nu există *dualismul.*

In primul cartier, pe albastru trei întâlniri de lei de aur, încoronate de aceleaşi şi puse 2, 1 care este regatul *Dalmaţiei;* în al 2-lea cartier împetecat sau *împestriţat* (*echiquetée geschachter*) în câte patru rânduri cu câte cinci locuri de argint şi roşu, care este *regatul Croaţiei;* în al 3-lea pe albastru un brâu sau fascie ondulată roşie tivită (*coticée*) cu argint şi încărcat cu un jder natural, care fuge, totul însoţit în şef (*en chef*) de o stea de aur cu şase raze, care este *regatul Slavoniei;* în al 4-lea este tăiat printr'o făscioară (brâuleţ) roşie

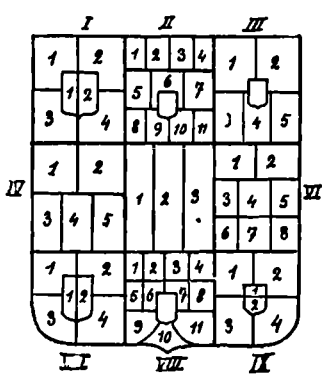

Fig. 3.

(*cotice*) ceeace dă, *sus:* pe albastru o aquilă neagră născândă (*naissante, wachsender*) cu sborul luat (*au vol essorant*), ciocată de aur şi limbată roş, însoţită la dextra de un soare [3]) de aur şi la senestra de o lună [4]) nouă *destoarsă* (*contournée*) de argint, iar *jos*: pe aur şapte turnuri (cetăţi) roşii donjonate *deschise* (*ouvertes*), *luminate* (*ajourées*) şi *zidite* (*maçonnées*) negru, puse 4, 3, care este *Marele Principat al Transilvaniei.*

---

[1]) Simbolizând cele 4 rîuri: Dunărea, Tisa, Sava şi Drava.
[2]) Simbolizând cei trei munţi: Tatra, Matra şi Fatra.
[3]) *Soarele:* (Secuii).
[4]) *Luna:* (Saşii).

www.dacoromanica.ro

II. **Arhiducatul Austriei de sus şi de jos.** Cartierul al II-lea este tăiat de două ori, ceiace dă 3 cartiere şi anume: *cel de sus* şi *de jos* despicate de câte trei ori ceiace dă 4 cartiere de fiecare, iar cartierul din mijloc este despicat de două ori ceiace dă 3 cartiere; în total 11 cartiere cu un *peste-tot* timbrat cu coroană de Arhiduce austriac. Acest *peste tot* poartă pe albastru cinci *aquilete* (*aiglette*) de aur conturnate, puse 2, 2, 1, care este *Austria Unter der Ens* [1]) (*Austria de jos*).

In primul, despicat: în dextra, pe negru o aquilă de aur; în

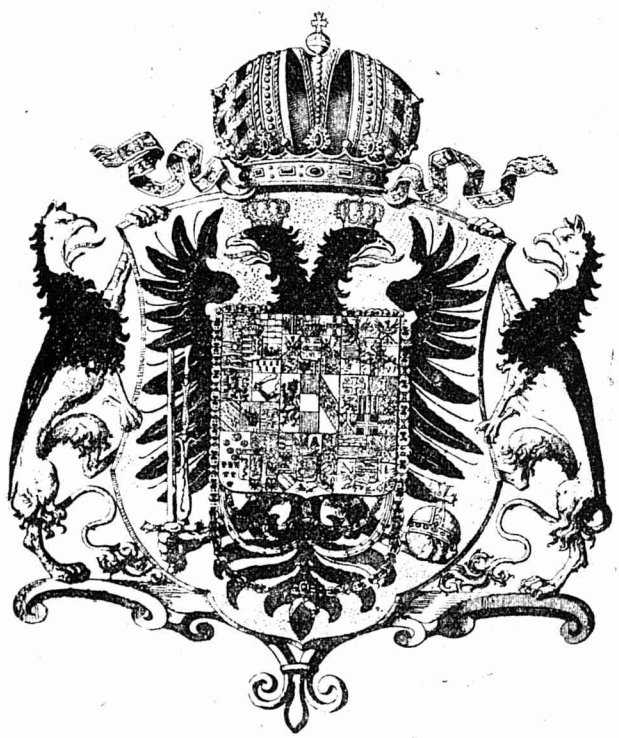

Fig. 4.

senestra, de argint doui pari (*pals*) roşii, care este *Austria ob der Ens* (de sus); în al 2-lea: despicat: în dextra, pe aur un leu negru limbat roşu; în senestra pe roşu un brâu (*fasce*) de argint, care este *ducatul de Salzburg;* în al 3-lea pe verde o panteră de argint care suflă flacări roşii, armată şi cornată de acelaş smalţ (roşu) care

[1]) Se scrie şi *Enns.*

www.dacoromanica.ro

este *ducatul Steiermark* (*Stiriei*); în al 4-lea pe argint o cruce neagră (*potencée* [1]), mai înainte) încărcată cu o cruce fleurdelisată de aur supraîncărcată în inimă cu un scut de aur purtând o aquilă biceptă neagră, şi fiecare braţ al crucei poartă câte un crin de aur, care este *Ordinele germane;* în al 5-lea pe argint o aquilă roşie încoronată şi armată de aur având pe aripe câte-o *seceră* (*Kleeblattsichel*) de aur terminată în frunze de trifoliu, care este *comitatul princiar Tirol*; în al 6-lea pe argint o aquilă neagră încoronată având pe piept pete roşii şi o seceră de argint care este *principatul de Trient;* în al 7-lea, pe roşu un miel pascal de argint cu aureolă de aur care trece ţinând în laba dextră un prapur bisericesc (*gonfalon*) d'asupra căruia se vede o cruce roşie care este *Principatul Brixen;* în al 8-lea pe albastru un ţap de aur săltând (*saillant*) cornat (*accorné*) negru care este *comitatul Hohenembs* [2]); în al 9-lea pe argint un gonfanon (prapur bisericesc) roşu, împodobit sus cu trei inele de aur care este *comitatul Feldkirch;* în al 10-lea pe hermină un par de argint încărcat cu trei, *Rüben* (*moucheture*) codiţe negre de hermină care este *comitatul Bregenz*; şi în al 11-lea pe albastru un soare de aur care pluteşte peste trei munţi verzi, care este *comitatul Sonnenberg.*

III. **Boemia.** Cartierul al III-lea este tăiat ceiace dă două cartiere; în primul (sus) despicat odată ceiace dă două cartiere şi în al 2-lea (jos) despicat de două ori ceiace dă trei cartiere: în total cinci cartiere, cu un *peste-tot* timbrat cu coroana *Boemiei*, în care pe roşu se află un leu de argint încoronat şi armat de aur şi cu coada dublă, care este *regatul Boemiei.*

In primul, pe albastru o aquilă *împestriţată* (*geschachter, echiquetée*) cu roşu şi aur şi încoronată şi armată împestriţat, care este *marchizatul sau markgrafiatul Moraviei;* în al 2-lea pe aur o aquilă neagră încoronată de aur şi limbată roşu, purtând pe piept şi aripe o secere de argint îndoită şi terminată în formă de frunze de trifoliu şi (înfiptă) fixată la mijloc cu o cruciuliţă de acelaş metal, care este

[1]) Crucea potenţată neagră a fost dată *Ordinului* la început de către împăratul Enric VI; cea de aur de regele Jean de Jerusalim; aquila biceptă neagră de împăratul Frideric al II-lea şi florile de crin care termină crucea de aur sunt puse de regele St. Louis al Francei. *Crucea ordinului teutonic* s'a schimbat apoi în cruce lărgită (*pattée*) care se prinde de un lanţ de aur creiat la 1190 la locurile sfinte; aveà la 1780 ca mare maestru pe principele Carol de Lotaringia, iar Arhiducele Maximilian, fratele împăratului, a fost ales mare-maestru Coadjuteur, (Rev. père *Menestrier op. cit.*).

[2]) Hohenems.

www.dacoromanica.ro

ducatul Silesiei ; în al 3-lea tăiat : *sus* albastru, *jos* un zid de aur cu trei creneluri, care este *marchizatul Oberlausniz* [1]) ; în al 4-lea pe albastru o aquilă de aur limbată roş care este *ducatul Teschen;* în al 5-lea pe argint un bou roşu cu burta de argint, care este *Niederlausniz* [1]).

IV **Pretensiuni.** Cartierul al IV-lea coprinde, potrivit vechei provenienţe, armăriile de *Pretensiuni* asupra ţărilor indicate. Scutul acestui cartier este tăiat ceiace dă 2 cartiere : *sus,* despicat ceiace dă două cartiere, iar *jos* despicat de două ori, ceiace dă trei cartiere în total cinci cartiere.

In primul cartier, pe albastru, un leu cu coada dublă roş încoronat, este însoţit la dextra sus de o lună mişcândă de argint şi la senestra de o stea cu 6 raze de acelaşi care este *Cumania ;* în al 2-lea pe aur din flancul senestru superior al scutului ieşind din nişte nori de argint un dextroşer îmbrăcat în roşu, ţinând în pumnul său, de mânerul de aur, o sabie curbă lucioasă, care este *Bosnia* ; în al 3-lea pe albastru o bandă roşie încărcată cu un lup de argint trecând (*passant*), sus şi jos câmpul este străbătut de câte două brâuleţe (*cotice*) paralele şi în bandă care este *Bulgaria* ; în al 4-lea pe roşu un cap negru de mistreţ, aşezat în bandă, căruia i se vără în gâtlej o săgeată de argint, care este *Serbia*; şi în al 5-lea pe albastru trei potcoave de argint puse 2, 1 care este *Rascia* (*Novipasar Raszien*).

V. **Cartierul** acoperit cu scutul **peste-tot** care poartă **armele casei domnitoare**, şi pe care'l am blazonat dejà la început.

VI. **Pretensiuni şi înrudiri.** Cartierul al VI-lea coprinde iarăşi potrivit vechei provenienţe armăriile de pretensiuni şi comemorative Spaniole şi Lotaringiene. Scutul este tăiat de două ori ceiace dă trei cartiere : în cel de sus despicat odată, ceiace dă 2 cartiere, apoi ambele cele de jos despicate de câte două ori ceiace dă şase cartiere : în total opt cartiere. In primul cartier, *à enquerre* [2]) pe argint o cruce potenţată (*potencée*) de aur cantonată (pe la colţuri) de alte patru cruci mici de acelaş metal, care este regatul *Ierusalimului*;

---

[1]) Aşà este scris numele, zice v. Hefner, în decretul regal şi imperial ; de obicei se găseşte cu toate acestea, *Lausiz*,

[2]) Derogă dela legile artei eraldice care opreşte de a pune *metal* pe *metal* sau *smalţ* pe *smalţ* numind asemenea armării „*à enquere*“, adică să întrebe de causa contraventiunei sau abaterei.

www.dacoromanica.ro

în al 2-lea pe roşu un castel de aur *sommé* de 3 *tours* de acelaşi *maçonné, ajouré* de albastru care este (*Castilia*); în al 3-lea pe argint un leu roşu încoronat *(regatul Leon)*; în al 4-lea pe aur patru pari roşii (*Aragonia*); în al 5-lea pe albastru un leu de argint încoronat având în laba dextră o cruce de aur (*India*); în al 6-lea *sfertuit în piezişe* (*écartelé en sautoir*); în primul (en chef) şi al 4-lea (en pointe) pe aur patru pari roşii; în al doilea şi al treilea, pe argint câte o aquilă neagră încoronată de aur, limbată şi membrată roşiu care este *Sicilia*; în al 7-lea pe negru o cruce de argint (*Calabria*); şi în al 8-lea semănat de Francia, adică pe albastru cu crini de aur, din care rândul cel mai de sus e prevăzut cu un guler roşu (*lambel de gueules de tournoi*) cavaleresc cu cinci praguri (*pendants*), care este *Neapol.*

VII. **Lombardo-Veneţia.** Cartierul al VII-lea cuprinde armele regatului Lombardo-Venetian şi ale acelor state care sunt guvernate de liniile colaterale ale casei imperiale. Acest cartier este scartelat cu un *peste-tot* timbrat cu aşà numita *Coroană de fer.* Peste-totul este despicat şi are, in *dextra,* pe argint un şarpe albastru (*guivre*) încolăcit în par, înghiţind un copil care ţipă (oraşul *Milan* şi respectiv *Lombardia*), în *senestra* pe albastru un leopard înaripat (sau leul St. Marcu) leul de aur înaripat şi încoronat luminat (aureolă) odihnindu-se, emblema sfântului Marcu ţinând în labele de dinainte o carte de aur deschisă, pe care se cetesc vorbele: *Pax, tibi, Marce, Ev.* [1]), care este *Veneţia.*

In primul pe aur cu şase (tourteaux, prescuri) mingi puse 1, 2, 2, 1. Mingea cea mai mare zisă şi *tourte* şi cea mai de sus este albastră, încărcată cu trei flori de crin de aur puse 2, 1 (Francia) celelalte cinci mingi, (prescure zise *guses*), puse în *orle* sunt roşii, care este *marele ducat de Toscana;* în al 2-lea pe albastru o aquilă de argint încoronată, care este *ducatul de Modena*; în al 3-lea pe aur cu şase crini albaştri puşi 3, 2, 1 care este ducatul de *Parma* şi *Piacenza;* în al 4-lea pe argint o cruce roşie rotunzită (*allechée*) cantonată (în cele patru colţuri) de 4 aquile negre, care este *ducatul de Guastalla.*

VIII. **Iliria.** Cartierul al VIII-lea este tăiat de două ori ceeace dă trei cartiere. Cartierul de sus şi cel de mijloc sunt despicate de câte trei ori ceeace dă câte patru cartiere, iar cel de jos este separat

[1]) Cuvintele care trebuià să fie puse pe carte erau: „*Pax, tibi, Marce, Evangelista meus*".

www.dacoromanica.ro

în trei cartiere printr'un vârf (*pointe*) care se ascute mergând în sus în total 11 cartiere cu un *peste-tot* încoronat cu coroana *Iliriei* şi purtând pe albastru o corabie de aur cu vâsle de forma veche.

In primul despicat în dextra pe aur trei lei (leoparzi) negri păşind (*passant*) unul peste altul; în senestra pe roş un brâu (fascie) de argint, care este *ducatul Kärnten* (*Carintia;*) în al 2-lea pe argint o aquilă albastră încoronată, armată şi ciocată de aur şi limbată roş purtând pe piept şi pe aripi o secere împestriţată (*échiquetée*) în formă de semilună, cu 2 rânduri împărţite în şapte părţi fiecare cu argint şi cu roşu *împestriţat*, care este ducatul de *Krain*; în al 3-lea pe argint o pălărie neagră înconjurată (*bordé*) cu roşu cu găitanuri (*cordonné et houppé*) şi cu ciucuri atârnători, care este *Marca* (grafiatul) *Vindică* (Mark vindische); în al 4-lea pe albastru o aquilă de aur încoronată, care este *ducatul Friaul*; în al 5-lea tăiat: *sus* pe aur o aquilă biceptă neagră încoronată şi armată de aur, iar *jos* pe roşu o ancoră neagră aruncată încărcată cu un brâuleţ (*cotice*) de argint, peste care trece vârful unei lance (*glève*) de aur (aşă numita lance a sfântului Sergiu), care este *oraşul imperial Triest*; în al 6-lea pe albastru un ţap de aur trecând, armat cu roşu, care este *marchizatul Istriei;* în al 7-lea împărţit pe albastru şi roşu şi prevăzut cu o cruce de argint ancorată care planează, care este *Gradiska;* în al 8-lea *tăiat în bandă* (*tranché*), *sus* pe albastru un leu de aur încoronat de acelaş, *jos* din contră, *împiezişat* (*taillé*) de 5 ori în 5 dungi ceeace dă trei *bare* de argint şi roş care este *Görz;* în al 9-lea pe argint cu trei fascii în bandă albastre, care este *domnia Raguzei;* în al 11-lea pe argint un leu roşu trecând, care este *Cattaro* şi în al 10-lea *vârful* tot pe argint cu un călăreţ de aur (*à enquerre*) îmbrăcat în armură pe un cal negru şi care poartă o lance de coloare naturală, care este *ducatul Zara*.

IX. **Regatale unite Galiţia şi Lodomeria.** Cartierul al IX-lea este *sfertuit* cu un *peste-tot* timbrat cu o coroană circulară închisă. *Peste-totul* este albastru şi împărţit în două prin un brâuleţ (fascioară) îngust roşu. Deasupra *trece* o stăncuţă neagră iar dedesupt se află trei coroane de aur puse 2, 1 care este *Galiţia*.

In primul pe albastru cu două fascii împestriţate (*échiquetée*) cu argint roşu dublu carelate care este *Lodomeria*; în al 2-lea pe albastru o aquilă de argint cu coroană de aur, armată de acelaş şi cu o secere care se termină în frunze de trifoliu, care este *Cracovia;* în al 3-lea pe argint o aquilă albastră cu un „O" de aur pe piept,

www.dacoromanica.ro

care este *ducatul Auschwitz*, polonește *Oswiecsim;* în al 4-lea pe albastru o aquilă de argint cu un „*Z*" de aur pe piept, care este ducatul *Zathor*.

Scutul principal (fig. 4) este înconjurat cu patru ordine, cavalerești dintre care cel mai mare și cel mai însemnat, *ordinul Tonsura de aur* [1]), *Goldene Vliess*, (*Toison d'or*), cu lanțul său, înconjură scutul de ambele părți Celelalte ordine sunt: al *Mariei Theresa*, al *Sfântului Ștefan*, al lui *Leopold* și ordinul *Coroanei de fer*.

Acest scut principal împodobit cu ordine, cu cele 61 cartiere descrise mai sus stă pe pieptul aquilei bicepte imperială, care se află

Fig. 5.

ea însăși pe scutul de aur — *scutul dorsal* — (dela spate), încoronată regal, armată și ciocată de acelaș, limbată roșu și ține în ghiara dextră sceptrul de aur și spada de argint cu mâner roșu, iar în senestra mărul imperial cruciat de aur.

Pe acest scut *dorsal* repausă coroana imperială cu *omofor* sau panglice albastre fluturând de o parte și de alta. *Suporții* scutului

[1]) Ordinul fu fondat în 1429 la Bruges de către *Filipp-cel-Bun*, duce de Burgundia. După moartea lui *Carol Temerarul*, ordinul trecu la casa Austriei; apoi, prin *Carol Quint*, la Spania.

www.dacoromanica.ro

sunt doi sgripţori (grifoni) austriaci având jumătatea de sus a corpului neagră iar cea de jos de aur; Sgripţorii sunt limbaţi roşu.

* * *

Pecetia mijlocie şi mică.

Afară de armăriile descrise mai sus ale Majestăţei Sale austriace Cesaro-Crăeşti, se mai folosesc încă, în Austro-Ungaria, alte două

Fig. 6

armării, dintre care una se chiamă *pecetia mijlocie* (fig. 5) iar cealaltă *pecetia cea mică* (fig. 6).

Pecetia mijlocie (fig 5) n'are scut de aur la spate, ci aquila biceptă neagră, descrisă mai sus, se ţine singură, liberă. Pe pieptul ei se pune scutul prea Inaltei Case Domnitoare adică armele majestăţei sale apostolice austriace, despicat de două ori (*tiercé en pal*) cu armele *Habsburgilor*, ale *Austriei* şi ale *Lotaringiei*. Imprejurul acestui scut atârnă ordinele: *Tonsurei de aur* (Goldene Vliess), al reginei *Maria Theresa* şi al *Sfântului Ştefan*, apoi ordinul *Leopold* şi, în fine, ordinul *Coroanei de fer*.

Pe aripile cu sborul luat (*au vol essorant*) şi pe coada aquilei se găsesc, unul sub altul, un-spre-zece scuturi secundare timbrate. cu coroanele lor şi anume: începând din dextra de sus în jos: *Ve-*

www.dacoromanica.ro

chea şi Noua Ungarie, Lombardia şi Veneţia, Iliria, Transilvania, Moravia cu *Silesia, Tyrolul* (în mijlocul codei, jos); apoi, la senestra de sus în jos: *Boemia, Galiţia, Austria din partea de jos a Ensului, Styria* cu *Karintia* şi *Salzburg*. Aceste scuturi secundare au fost dejà descrise mai sus la scutul marei Pecetii.

Pecetia cea mică (fig 6) austro-ungară este absolut la fel cu cea mijlocie cu deosebirea că cele unsprezece scuturi secundare lipsesc.

Atât la pecetia mijlocie cât şi la cea mică, aquila biceptă imperială este timbrată cu coroana imperială austriacă cu omoforul care, ieşind în jos, fâlfâie în dextra şi senestra ei şi se reazemă peste coroanele regale, care încoronează capetele aquilei biceptă neagră.

Pecetia descrisă diferă de următoarea din 1818 aplicată, de Cancelaria Agenţiei K. K. din Bucureşti, şi anume d. cancelarul *Udriski*, pe actul de vânzare a moşiei Maniţa a *Catharinei Sakellario* în ziua de 29 Dec. 1818, iat-o:

Aquila biceptă este ca la (fig. 6) însă pe pieptul ei se vede: *une croix pattée de gueules fleurdélisée d'or et bordée d'argent* peste care se odihneşte scutul casei Domnitoare [1]).

Iată şi titulatura dată împăratutui pe timpul Administraţiei Olteniei din (1718—1739).

„In numele *pré sfinţitei Kesaricestei Măriri şi prinţipul Valahiei* „decoace de Olt, Domnului Domnului nostru pré milostiv" [2]).

---

[1]) *Arh. Statului.* Casa Safta Castriş. pach. III, doc. 14.

[2]) Arh. Stat. Schitul *Surpatele.*

www.dacoromanica.ro

Armele imperiului austro-ungar în 1916.

Punerea în serviciu a noilor armării sau pecetii de stat.

Drapele stindarde şi pavilioane [1])

α. Nouele Armării de stat sau Peceţii în 1915.

Maiestatea Sa apostolică imperială şi regală din înaltă graţie a binevoit să publice următoarea prea Inaltă scrisoare:

Iubite Baron Burián!

Dorind să pun în serviciu o *pecetie* care să corespundă relaţiunilor dreptului public în organisaţiunea comună a monarhiei Austro-Ungare, m'am hotărât să fixez *Pecetia comună* (armele comune) compusă din stemele (armele) Austro-Ungariei reunite prin stema (armele) casei Mele precum se vede în alăturatele patru desemnuri (fig. I, II, III şi IV) şi în descrierea heraldică ce le însoţesc. Şi vă însărcinez să luaţi măsurile trebuincioase spre a se aduce la îndeplinire atât în capitalele Statelor cât şi în serviciul exterior.

Wien, 11 Octombrie 1915.

Franz Joseph m. p.

Burián m. p.

Iubite Graf Stürgkh!

Vă adresez în copie scrisoarea ce am trimes Ministrului casei Mele şi Ministru de externe.

Wien, 11 Octombrie 1915.

Franz Joseph m. p.

Stürgkh m. p.

---

[1]) A se vedeà: *Monatsblatt* der Kais. Kön. Heraldischen Gesellschaft „Adler" N. 419, VII Bd. N. 59, din Noembrie 1915.

www.dacoromanica.ro

C. Descrierea Pecetiei sau Stemei comune.

(Armele Austro-Ungare).

Pecetia comună se stabileşte acum în două chipuri:

„una (I) mijlocie" şi,

„una (II) mică",

rămâind a se combină, mai târziu, acestea spre a se face şi *„una mare"*. In figurile I şi II *armele* sau *Peceţiile statelor* monarhiei sunt complet isolate între ele şi inseparabil unite: *Austria* (B) şi *Ungaria* (C) cărora, în pecetia mijlocie, li se adaogă stema Bosniei şi aceia a Herzegovinei, **până la regularea lor definitivă în Monarhiă.** Armele Austriei şi Ungariei se unesc între ele prin armele sau scutul celei mai înalte case domnitoare (A) înconjurat de colanul ordinului *Goldene Vliess = Toison d'or = Tonsura de aur*, care scut se reazemă peste ambele scuturi unite încă şi prin devisa: *„Indivisibiliter ac inseparabiliter"* [1]) extrasă din sancţiunea pragmatică § 7 a articulului legal unguresc II din anul 1722—23.

I. Pecetia mijlocie comună (fig. I).

Această pecetie se compune din *scuturile* sau *armele mijlocii* stabilite în ambele state ale monarhiei cu *coroanele* lor şi cu câte un *susţinător* şi *ţiitor* (*support*, Austria; *tenant* Ungaria) aparţinând fiecăruia şi stând pe un ornament de aur (suportul Austriei) pe care se împleteşte *panglica* cu devisa. Intre scuturile ambelor state se află şi cele mai înalte trei ordine de căvălării Austro-Ungare.

A. **Scutul celei mai înalte case domnitoare** este astfel desemnat încât el se reazemă pe scuturile celor două state: *Austria* şi *Ungaria* şi se întinde peste amândouă, iar coroana scutului casei domnitoare se află sub înălţimea coroanelor *istorice* ale scuturilor celor două state: *Coroana imperială a Austriei* şi *sfânta Coroană a Ungariei.*

Scutul casei domnitoare este despicat de două ori ceace dă trei cartiere, în primul, de aur, un leu roşu încoronat cu albastru, armat şi limbat, care este *Habsburg;* în al doilea, (mijloc) pe

[1]) Adică: nici nu se *impart* nici nu să *despart* (statele).

www.dacoromanica.ro

Fig. 1.

www.dacoromanica.ro

roşu cu o fasciă (brâu) de argint care este *Casa de Austria;* în al treilea, de aur cu o bandă roşie încărcată cu trei aquilițe *(alérions)* de argint, care este *Lotaringia.* [1])

Scutul este timbrat cu o coroană regală cu 7 ramuri închise a principilor imperiali şi arhiducilor Austriei cum şi a principilor regali ai Ungariei. Scutul este înconjurat de colanul ordinului: *Goldene Vliess = Tonsura de aur.*

B. **Scutul Austriei** cu ţările care îi aparţine, se află pus în dreapta şi prezintă patru scuturi deosebite şi anume: unul la spate (d) altul *principal* (c) al treilea *mijlociu* (b) şi al patrulea: *Herzschild = sur le tout = peste-tot* (a). [2]).

a) Peste tot este scutul *casei de Austria:* pe roşu cu o faşcie (brâu) de argint.

b) Scutul din mijloc este tăiat odată şi în primul (sus) spintecat odată, iar în al doilea (jos) de 2 ori ceia ce dă 5 cartiere în care sunt emblemele vechilor ţări hereditare şi anume:

1. în primul (sus, dextra), *Arhiducatul Austriei din jos de Enns:* pe albastru cinci aquile de aur puse 2, 2 şi 1.

2. în al doilea (sus, senestra) *Arhiducatul Austriei din sus de Enns:* despicat, în primul pe negru o aquilă de aur; în al 2, *tiereé en pal* de argint şi roşu.

3. în al treilea (jos în dextra) *ducatul Steiermark:* pe verde o panteră de argint care suflă (varsă) flăcări roşii armată şi cornată cu acelaşi (smalt).

4. în al patrulea (jos în senestra) *ducatul Kärnten* (Carintia) despicat în primul pe aur trei lei negri păşind unul peste altul; în al 2, pe roşu o fascie (brâu) de argint.

5. în al 5-lea (jos, mijloc) *ducatul Krain* pe argint o aquilă albastră încoronată împărăteşte şi armată, ciocată şi limbată roşu are pe piept şi pe aripi o seceră sau cataramă în formă de semilună cu două rânduri împărţite în 7 părţi fiecare cu aur şi cu roşiu *impestriţat* (echiquetée).

---

[1]) în blasonul francez se zice: „Tiercé en pal; sau, parti de 2 ce qui donne 3 qurtiers: au 1, d'or au lion de gueules, qui est de Habsburg; au 2, de gueules, à la fasce d'argent qui est d'Autriche; au 3, d'or, à la bande de gueules, chargée de trois alérions d'argent, qui est de Lorraine.

[2]) în blasonul francez scuturile *sur le tout*, sur le tout du tout etc. se blazonează la urmă.

www.dacoromanica.ro

c) **Scutul principal** este despicat de 2 şi tăiat de 3 ceia ce dă 12 cartiere (quartiers) însă aici linia despărţitoare este împinsă în jos, între locurile mijlocii din rândurile al 3 lea şi al 4-lea, de jumătatea înălţimei unui loc; locul mijlociu din rândul al 3-lea este iar despicat şi în acelaş loc al rândului de jos este intercalat un vârf *(pointe):*

1. In primul quartier (rândul de sus în mijloc) *regatul Bohemiei*, pe roşu un leu de argint cu două coade, încoronat şi armat de aur.

2. In al 2-lea (sus dextra) *regatul Galitziei şi Lodomeriei*, pe albastru o stăncuţă neagră trecând (păşind) pe o fascie roşie sub care se află trei coroane de aur puse 2, 1.

3. In al 3-lea (de sus, senestra) *regatul Dalmaţiei* pe albastru trei întâlniri de lei de aur încoronate de acelaş limbate roşu. şi puse 2, 1.

4. In al 4-lea (rândul al 2-lea dextra) *ducatul de sus şi de jos al Silesiei*, pe aur o aquilă neagră încoronată şi armată de aur şi acoperită peste piept şi aripi cu o seceră sau cataramă de argint îndoită terminând în trifoliu şi înfiptă (fixată) la mijloc cu o cruciuliţă de acelaşi

5. In al 5-lea (rândul al 2-lea senestra) *ducatul Salzburg* despicat: în dextra pe aur un leu negru iar în senestra pe roşu o fascie de argint.

6. In al 6-lea (rândul al 3-lea dextra) *markgrafiatul Moraviei*, pe albastru o aquilă (geschachter, echiquetée) *împestriţată* cu roşu şi aur şi încoronată şi armată de acelaşi metal.

7. In al 7-lea (rândul al 3-lea senestra) *comitatul princiar Tirol*, pe argint o aquilă roşie încoronată şi armată de aur ale cărei aripi sunt fixate cu câte o seceră (cataramă) de aur care se termină în trifoliu.

8. In al 8-lea (rândul al 3-lea mijloc, dextra) *Ţara Vorarlberg*, pe argint un gonfalon (prapur) bisericesc roşu.

9. În al 9-lea (rândul al 3-lea mijloc, senestra) *markgrafiatul Istria* pe albastru un ţap de aur trecând, armat cu roşu.

10. In al 10-lea (rândul de jos, dextra) *ducatul Bucovina*, despicat pe albastru şi roşu o întâlnire naturală de bour însoţită de 3 stele. de aur cu câte 6 raze însoţind *întâlnirea* în sef si în flancuri.

11. In al 11-lea (rândul de jos senestra) *Bosnia şi Herţegovina*, pe aur din flancul senestru superior al scutului, iese din nişte nori de argint un dextroşer îmbrăcat în roşu ţinând în pumnul său, de mânerul de aur, o sabie curbă lucioasă.

12. In al 12-lea (rândul de jos mijloc) *comitatul princiar Görz şi Gradiska*, despicat, în primul (tranché) *oblicat la dextra*, sus pe albastru un leu de aur încoronat de acelaş, jos din contră, *împieziţat* de 5 ori cu argint şi roşiu (Görz); în al doilea tăiat de aur şi albastru cu o cruce ancorată de argint (Gradiska).

www.dacoromanica.ro

13. In *Vârf (pointe)* (intercalat) *oraşul imperial independent Triest*, împărţit, sus pe aur o aquilă biceptă neagră încoronată şi armată de aur, jos pe roşu o fascie de argint peste care trece vârful unei lance *(Gleve*, ca *fleur de lis)* de aur (aşia numita lance a sfântului Sergiu) ce iese din vârful scutului (se vede şi coada).

d) La spatele scutului se află scutul cu simbolul Maicstăţei imperiale austriace şi anume: O aquilă neagră biceptă regal încoronată şi tot aşà (de aur) membrată şi ciocată purtând în ghiara dextră o sabie şi un sceptru, iar în cea senestră mărul imperial (globul) cruciat.

Pe acest scut (timbrează) odihneşte coroana imperială austriacă iar ca *suport (schildhalter)* din dextra se află un zgripţor (grifon) jumătate negru, jumătate de aur şi membrat tot de acelaş metal.

C. **In senestra se află scutul sau Pecetia ţărilor sfintei coroane ungureşti,** şi anume un scut mare (b) şi d'asupra un *peste tot* (a).

a) Peste totul despicat poartă: la dextra, un câmp de 7 ori tăiat, sau fasciat, de roşu şi argint de câte 4 piese; iar la senestra, pe roşu trei munţi verzi încoronaţi de aur şi o cruce de argint patriarhală împiptă în mijlocul lor. Acest *peste tot* este *Ungaria*.

b) Scutul principal este despicat odată, tăiat de 2 ori, cu un *vârf* despicat intercalat şi cu marginele rotunzite.

1. *In primul quartier* (sus, dextra) *regatul Dalmaţiei* pe albastru trei întâlniri de lei de aur, încoronate de acelaş şi puse 2, 1.

2. In al doilea (sus, senestra) *regatul Croaţiei.* Impestriţaţ (echiqueté) în 5 rânduri cu câte 5 locuri argint şi roşu.

3°. In al treilea (jos în dextra). *regatul Slavoniei*, pe albastru, o fasciă ondulată roşie tivită (coticée) cu argint şi încărcată cu un Jder natural care fuge, totul însoţit în şef de o stea roşie cu şase raze lucind ca aurul.

4°. In al 4-lea (jos senestra) *principatul Transilvan* tăiat printr'o *făşcioară (cotice)* roşie, *sus:* pe albastru o aquilă neagră născândă (naissante) cu sborul luat, ciocată de aur şi însoţită la dextra de un soare de aur lucitor şi la senestra de o lună nouă de argint destoarsă; *jos:* pe aur şapte turnuri roşii puse 4, 3, cu porţile închise; două coroane de creneluri (donjonate): sus câte 3 şi jos câte 4 creneluri şi între acestea cu 2 ferestre.

5°. In al 5-lea în vârf (en pointe); la dextra *Bosnia şi Herţegovina* pe aur din flancul senestra superior, străbătând din nişte nori de

www.dacoromanica.ro

argint iese un dextroşer îmbrăcat în roşu ţinând în pumnul său, de mânerul de aur, o sabie curbă lucioasă.

6⁰. In al 6-lea în vârf, la senestra *oraşul Fiume*, pe roşu o aquilă biceptă imperială neagră şi armată de aur ţine cu ghiara senestră un vas gris (cenuşiu) culcat, pe o stâncă întors spre senestra, din care vas curge în abondenţă apă la piciorul stâncei. D'asupra capetelor aquilei pluteşte o coroană imperială căptuşită cu albastru şi cu panglice albastre fluturânde. (omofor).

Pe scutul principal stă *sfânta Coroană Ungară* [1]) iar ca *susţinător* sau *ţiitor* apare în senestra un înger *plutitor* (nu se razămă pe nimic cu piciorele, ca zgriptorul din dextra) îmbrăcat în alb.

Sub ordinul *Tonsurei de aur*, care înconjoară scutul înaltei case domnitoare, se înşiră *marile cruci* ale celor trei ordine cavalereşti, dispuse în ordinea următoare:

«Ordinul militar *Maria Theresia* (Fortitudini) spânzură de «panglica sa roşie-albă-roşie; mai sus, alipindu-se de el de co-«lanele lor *ordinul regal unguresc Sf. Ştefan* şi (jos de tot) *ordinul austriac imperial Leopold* aşà că stau într'o linie unul sub altul între scuturile celor două Peceţii de stat.

Printre ornamentul care formează basa întregei construcţiuni (desemn) se împleteşte o *panglică de argint* tivită cu *aur* şi purtând devisa:

„Indivisibiliter ac inseparabiliter“

cu nişte litere negre lapidare.

II. Pecetia mică comună (fig. II)

Această pecetie este formată în aceeaşi ordine de idei ca şi pecetia mijlocie (fig I) din care s'a omis *suporţii* şi *susţinătorii* (Schildhalter) şi ordinele de căvălărie (decoraţiunile) din scutul cel mic al statelor *Austriei* (B) şi al *Ungariei* (C) care scutur sunt unite prin scutul Inaltei case domnitoare (A) şi prin panglica *(Spruchband)* care poartă devisa.

[1]) A cărei cruce a rămas, dela revoluţiunea din 1848, strâmbată spre dextra de către revoluţionarii care au năzuit la pietrele ei preciose etc. Vezi *Grand Dictionnaire encyclopédique.* Larousse sau a noastră „Medalii şi decoraţiuni“, 1901 pag. 36—9.

www.dacoromanica.ro

A) Scutul Inaltei case domnitoare rămâne acì (în mica pecetie) întocmai ca la pecetia mijlocie fig. I.

B) *Pecetia mică a Austriei* se compune dintr'un scut care poartă pe aur o aquilă biceptă neagră încoronată regal pe ambele capete, limbată roşiu, membrată şi ciocată deaur şi ţine în ghiara dextră o sabie şi un sceptru şi în cea senestră mărul cruciat simbolul demnităţei imperiale. Pe pieptul aquilei imperiale se află scutul Casei de Austria: roşiu cu o fascie (brâu) de argint.

Pe scut este aşezată coroana imperială austriacă.

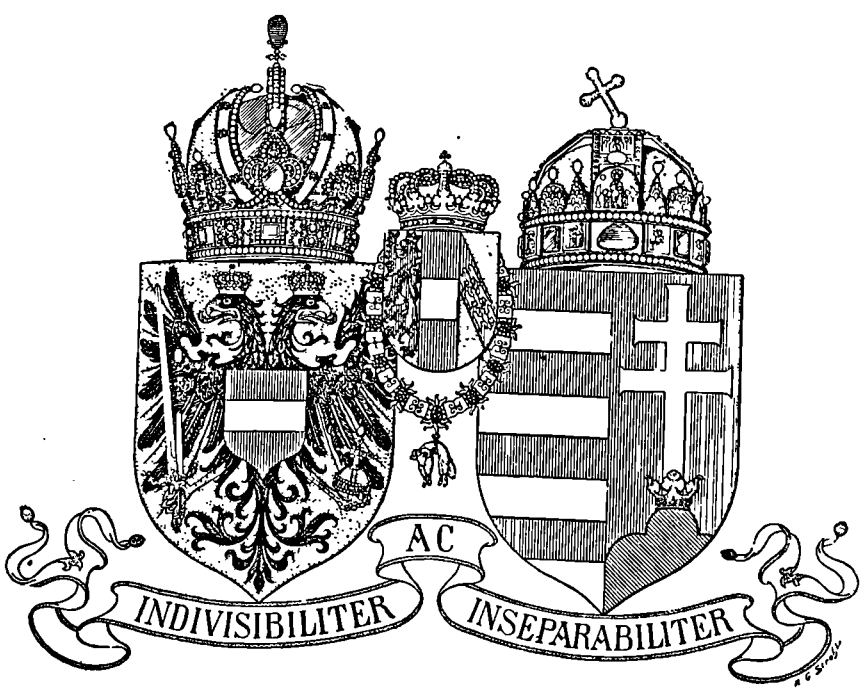

Fig. II.

C) *Pecetia mică a Ungariei* se compune dintr'un scut despicat care poartă: *în* dextra de 7 ori tăiat sau fasciat de roşiu şi argint de câte patru piese; iar în *senestra*, pe roşiu, trei munţi verzi încoronaţi de aur şi o cruce patriarhală de argint înfiptă în mijlocul lor.

Pe acest scut este aşezată sfânta coroană ungară.

www.dacoromanica.ro

Fig. III.

www.dacoromanica.ro

Sub scuturi este panglica de argint tivită cu aur purtând devisa:

„Indivisibiliter ac inseparabiliter"

scrisă cu litere negre lapidare.

* * *

Iubite Graf Stürgkh!

M'am hotărît să fixez *Pecetia* (armele) ţărilor Austriace conform cu desemnurile acì alăturate şi cu descrierea heraldică şi vă însărcinez pe D-voastră a completà ceeace mai trebue cu privire la chipul întrebuinţărei nouelor peceţii.

Wien. 10 Octombrie 1915.

Franz Joseph m. p.

Stürgkh m. p.

B. Descrierea Pecetiei ţărilor austriace.

Pecetia sau armele ţărilor austriace s'a stabilit mai sus în două chipuri una *„mijlocie"* (fig. I) şi alta *„mică"* (fig. II) rămâind a se combinà mai târziu acestea spre a se face şi una *„mare"*.

După cum s'a spus mai sus, în pecetia *mijlocie* a Austriei ca şi în aceea a Ungariei s'au introdus şi armele ţărilor Bosnia şi Herţegovina, care ţări sunt încă sub administraţiunea comună, *însă neîncorporate nici uneia dintre aceste două state.*

I. Pecetia mijlocie a Ţărilor austriace (fig. III).

Armele austriace prezintă patru scuturi şi anume: (d) cel de la *spate*, (c) cel *principal*, (b) cel de *mijloc* şi (a) *peste tot*, (le-am descris la fig. I). *Ca suporţi* (schildhalter) se află doi *zgripţori* jumătate negru jumătate de aur, armaţi de acelaşi şi stând pe un ornament de aur ce se întinde sub scut.

După datinele vechi, pecetia mijlocie poate să fie astfel făcută ca aquila imperială biceptă scoasă din scutul cel mare să

www.dacoromanica.ro

fie reprezintată plutind liber rămânând însă neschimbată ca desemn și atribute. In acest caz coroana imperială cu panglicele fluturânde *(omofor)* trebue așezate la mijloc, deasupra capetelor aquilei imperiale.

II. **Pecetia mică a țărilor austriace** (fig. IV).

Pecetia mică a Austriei se compune dintr'o aquilă biceptă, neagră, plutind liber, încoronată regal (pe ambele capete), fiind ciocată și armată de aur și limbată roșiu, ținând în ghiara dextră sabia și sceptrul și în cea senestră mă ·l imperial cruciat și

Fig. IV.

purtând pe piept un scut roșu cu o ·fascie de argint (casa de Austria).

Peste capetele aquilei plutește coroana imperială austriacă

www.dacoromanica.ro

şi din ea iese şi flutură o panglică (omofor), albastră tivită cu argint şi cu franjuri de aur.

Nota. Aquila biceptă imperială poate, la trebuinţă, ca de pildă în peceţiile mici comune monarhiei Austro-Ungare, să fie aşezată pe un scut de aur. In acest caz coroana imperială nu mai pluteşte peste capetele aquilei ci se pune d'adreptul pe scut şi fără *omofor.* (vezi fig. III)

β. *Nouele drapele, stindarde şi pavilioane în 1915.*

Maiestatea Sa apostolică imperială şi regală din Inaltă graţie a binevoit să adreseze următorul prea înalt ordin către armată şi flotă:

Ordin către armată şi flotă.

Voinţa Mea este ca drapelul armatei Mele şi pavilionul Marinei Mele de război să reprezinte un simbol care să corespundă dreptului public bazat pe unirea din *Pragmatica sanctiune* a monarhiei Austro-Ungare.

De aceea am autorizat ca drapelele şi stindartele armatei să poarte pe o parte armele Austriei şi Ungariei unele lângă altele împreunate cu armele casei Mele şi de devisa: *„Indivisibiliter ac inseparabiliter“*. Pe partea cealaltă se vor află în centru *Iniţialele* Mele; iar în colţuri vor alternà: *coroana imperială* şi *sfânta coroană Ungară.*

Drapelul şi stindartul sunt albe şi înconjurate alternativ de flamuri în trei colţuri negre-galbène şi roş-alb-verde.

Pavilionul de război are în ordinea lui de colori neschimbate lângă scutul şi armele *„Casa Austriei“* şi vechiul quartier istoric: fasciat roşiu şi alb [1]) din scutul Ungariei.

Prin aceste dispoziţiuni puterea cooperatoare gata de sacrificiu a tuturor popoarelor monarhiei, înnobilată prin eroismul victorios care-l probează armata şi flota Mea în actualul război, are să primească o reamintire pentru timpurile cele mai îndepărtate.

[1]) Quartier care reprezintă *Vechea-Ungarie,* spre deosebire de cuartierul celor trei munţi încoronaţi şi crucea de argint pe roşiu care reprezintă *Noua-Ungarie.*

www.dacoromanica.ro

Juràmântul de credință al soldaților către drapel și pavilion să se reînnoiască întotdeauna: cu putere unită a păzi și păstră ca o stâncă unirea Austro-Ungariei cu casa Mea.

Actualele drapele, martore tutulor mult-doveditelor virtuți militare ale armatei Mele, rămân la regimente și vor fi înlocuite cu cele noui după măsura trebuincioasă. Panglicele actuale ale drapelelor rămân să se întrebuințeze ca dedicațiuni. Noile stindarte vor fi puse în serviciu după terminarea lor.

La ziua și ora ce se vor fixà, Marina de războiu are să înalțe pavilionul conformându-se tuturor glorioaselor tradițiuni ale Flotei Mele.

Ministrul Meu de războiu și Comandantul Meu de Marină sunt însărcinați cu executarea presentului ordin.

Wien 11. Octombre 1915.

Franz Joseph m. p.

* * *

Noua mică pecetie comună[1]) **modificată în 1916** (Fig. V).

M. S. apostolică imperială și regală a emis prea grațios următorul rescript :

Iubite Baron Burián!

In dorința de a pune în armonie Pecetia comună, aprobată prin rescriptul Meu din 11 Octombrie 1915, cu legile statelor de sub S-fta Coroană a Ungariei în legătură cu acestea, care de atunci au fost sancționate de Mine, Mă văd îndemnat de a stabilì în formă nouă micile categorii ale acestei steme în conformitate cu descrierea heraldică generală a alăturatului desemn (fig. V) și Vă însărcinez să luați măsurile trebuincioase spre a se aduce la îndeplinire cele ordonate prin rescriptul Meu din 11 Octombrie 1915.

Wien in 5 Martie 1916.

Franz Joseph m. p.

Burián m. p.

[1]) A se vedeà: *Monatsblatt* der Kais. Kön. Heraldischen Gesellschaft *Adler* No. 424. VII Band. No. 64 din Aprilie 1916.

www.dacoromanica.ro

Iubite Conte Stürgkh!

Vă adresez în copie următoarea scrisoare ce am trimis Ministrului casei Mele şi Ministru de externe.

Wien în 5 Martie 1916.

Franz Joseph m. p.

Strügkh m. p.

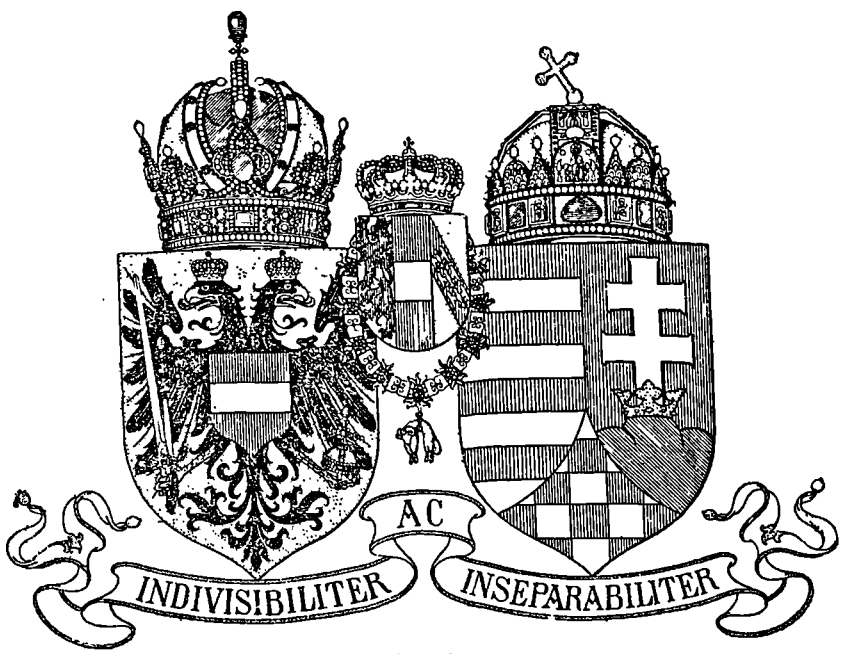

Fig. V.

Descrierea micei steme comune.

Mica stemă comună este alcătuită din următoarele steme aşezate una lângă alta şi unite prin stema celei mai înalte *case domnitoare* (A) şi prin panglica ce poartă devisa: *în dreapta*, din mica stemă a *ţărilor austriace* (B) şi în stânga, din mica stemă a ţărilor sfintei coroane ungare (C).

A. *Stema celei mai înalte case domnitoare* este astfel aşezată că se reazemă pe pavezele celor două state Austria şi Ungaria că le coprinde pe amândouă fiind însuşi întrecute în înălţime de coroanele istorice ale stemelor celor două state: de coroana imperială austriacă şi de sfânta coroană ungară.

www.dacoromanica.ro

Scutul acestei steme este de două ori spintecat și arată în câmpul de mijloc un brâu de argint pe roșu (casa de Austria), *în dextra*, încoronat cu alabastru înarmat și limbat un leu roșu pe aur (Habsburg) și *în* senestra pe aur o bândă roșie încărcată cu trei aquilițe (alérions) Lotharigia [1]).

Scutul este timbrat de coroana regală cu șapte ramuri închise a principilor imperiali, a arhiducilor Austriei și ai principilor regali ai Ungariei. Scutul este înconjurat de colanul ordinului «*Goldene Vliéss*» = *Tonsura de aur*.

B. *Mica stemă a țărilor austriace* este așezată în dreapta și alcătuită dintr'un scut de aur pe care apare o aquilă biceptă neagră, regal încoronată pe ambele capete și membrată de aur, care ține în ghiară dextră sabia și sceptru și în cea senestră mărul imperial (simbolul demnității imperiale). Pe pieptul aquilei se află un scut peste tot roșu, cu brâu de argint care este (casa de Austria). Scutul este timbrat cu coroană imperială austriacă.

C. Stema comună așezată în senestra țărilor sfintei coroane Ungare, presintă un scut despicat, jos **intercalat un vârf rotunzit în ambele margeni** [2]). In dextra câmpul este tăiat de 7 ori cu roșu și argint de câte 4 piese, iar în senestra pe roșu trei munți verzi, încoronați cu o coroană deschisă de aur; în mijloc se înalță pe vârful dealului o cruce patriarhală de argint. Cartierul *vârfului* este format din flancurile rotunzite care se întâlnesc la partea din *chef* la intersecțiunea liniei a 5-a despărțitoare a câmpului fasciat al Ungariei vechi cu linia despărțitoare a scutului Ungariei. Câmpul *vârfului* este împărțit în 5 rânduri de argint și aur împetecat (*pointe échiquetée*). Pe scut șade sfânta coroană ungară.

Supt scuturi se așează panglica de argint tivită cu aur și purtând deviza «**Indivisibiliter ac inseparabiliter**», într'un scris negru lapidar.

General P. V. NĂSTUREL.

---

[1]) Vezi mai sus. pag. 7.

[2]) In partea aceasta adăogată *(Croația)* constă deosebirea dintre fig. II și fig. V.

www.dacoromanica.ro

DOCUMENTE ŞI LĂMURIRI ISTORICE

CU PRIVIRE LA

DESFACEREA PROPRIETĂŢILOR MOLDOVENE DE PESTE PRUT

DUPĂ PIERDEREA BASARABIEI

— 16/28 Mai 1812—2/14 Ianuarie 1814 —

I

LĂMURIRI ISTORICE

Dispoziţiile tratatului de la 16/28 Mai 1812 privitoare la desfacerea proprietăţilor moldovene de peste Prut.— Greaua situaţie în care aceste dispoziţii puse pe proprietarii respectivi.— Intervenţia lor la amiralul Cicecgov, noul guvernator al Principatelor. — Cererea adresată de boieri Porţii, la 2/14 Octomvrie 1812, de a intervenì la Curtea rusească în favoarea lor. — Măsurile luate de Ruşi spre a împiedecà pe proprietarii moldoveni a exploatà şi folosì moşiile lor basarabene. — Situaţia grea, economică şi politică, creată Moldovei prin aceste măsuri. — Acţiuni şi planuri ale boerilor pentru rezolvarea chestiunii moşiilor de peste Prut. — Porunca Porţii ca desfacerea să urmeze negreşit în terminul fixat prin tratat. — Primele vânzări şi schimburi de moşii basarabene: Iulie — Octomvrie 1813. — Intervenţia boerilor la Poartă, la 2/14 Noemvrie, pentru prelungirea terminului de optare. — Instituirea Comitetului desfacerii moşiilor de peste Prut. — Ezitarea boerilor de a-şi desface moşiile şi cauzele acestei ezitări. — Speranţele şi credinţele lor înşelătoare.— Schimbul moşiilor Mitropoliei. — Desfacerea bunurilor mănăstireşti. — Intervenţia guvernatorului Basarabiei pentru împiedecarea acestei desfaceri.— Acţiuni mai serioase pentru desfacere în ultimele două săptămâni ale anului 1813. — Vânzări şi schimburi: efective şi aparente. — Soluţiunea extremă: împărţirea averilor şi trecerea în Basarabia a celor ce luaseră moşiile de peste Prut.—Incheiere.

www.dacoromanica.ro

Intre perturbările de ordin economic şi politic pe cari pierderea Basarabiei le pricinuì Moldovei fu şi acea provenită din dispoziţiunea tratatului de pace dela 16/28 Mai 1812, prin care proprietarii de moşii de peste Prut, rămaşi sau întorşi în Moldova, fură nevoiţi să se desfacă de proprietăţile lor basarabene [1]).

Intr'adevăr, art. 7 al acestui tratat dispuneà ca supuşii otomani (Moldoveni), aflaţi la declararea războiului în Basarabia sau stabiliţi acolo în timpul ostilităţilor, să se poată trage şi aşezà, dacă vor voì, dincoace de Prut, liberi fiind a-şi desface bunurile şi a emigrà cu tot ceeace vor voì a luà, în termin de 18 luni dela ratificarea tratatului [2]). Asemenea proprietarii născuţi în Basarabia, dar rezidând în alte părţi ale statelor otomane (Moldova), puteau să rămână locului, desfăcându-şi, ca şi ceilalţi, proprietăţile lor basarabene sau să se întoarcă în baştina lor, liberi fiind a-şi desface bunurile de dincoace de Prut şi a luà cu ei capitalurile astfel dobândite.

Dispoziţiile aceste, menite, din punct de vedere al intereselor ruseşti, să curme legăturile politice şi economice dintre Moldova de dincolo şi cea de dincoace de Prut, nu fură împărtăşite celor interesaţi odată cu ştirea sigură a încheierii păcii, care fu adusă la Iaşi de generalul Harting la 6 Iunie [3]). Se ştià anume atunci că viitoarea graniţă de răsărit a ţării va fi Prutul, dar nu şi că proprietarii din astânga apei vor fi nevoiţi să se aşeze acolo sau, la dimpotrivă, să-şi vândă ori să-şi schimbe bunurile. Aceasta, negreşit, spre a nu alarmà măcar atât cât ocupaţiunea rusească aveà să mai dureze, boerimea proprietară de numeroase şi întinse moşii deoparte şi de alta a Prutului.

Totuş lucrul n'a putut fi tăinuit. Cu mult înainte de plecarea Ruşilor, care, după tratat, aveà să fie trei luni dela ratificare, adecă la 2/14 Octomvrie [4]), — boerii luară cunoştinţă de situaţiunea grea ce li se crease. Căci deputaţiunea trimisă de ei, în a doua jumătate a lunei lui Iunie la Bucureşti [5]), în frunte cu cei doi mari logofeţi ai ţării, Constantin Balş şi Costache Ghica [6]), să obţină dela amiralul Ciceagov, noul guvernator general al Principatelor [7]), uşurarea sarcinilor, în bani şi natură, la cari fusese supusă Moldova, pentru între-

[1]) D A. Sturdza şi C. Colescu-Vartic, *Acte şi documente relative la istoria renaşterii României* I, 299.

[2]) Tratatul fu ratificat la 2/14 Iulie: Odobescu-Hurmuzaki, *Documente*, sup. I, vol. II, 729. Terminul de optare expirà aşadar la 2/14 Ianuarie 1814.

[3]) *Ibidem*, 695.

[4]) D. A. Sturdza şi C. Colescu-Vartic, *Acte şi documente* I, 301 şi Odobescu-Hurmuzaki, *ibidem*, 729 şi 732.

[5]) Plecată la 17 Iunie, deputaţia erà înapoi, la Iaşi, la 4 Iulie: Odobescu-Hurmuzaki, 696 şi 697.

[6]) R. Rosetti, *Arhiva senatorilor dela Chişinău şi ocărmuirea rusească dela 1806-1812* III, în Analele Academiei Române, mem. ist., XXXVII, 77.

[7]) Trimis să înlocuească pe Cutuzov, sosise în Bucureşti la 6/18 Mai: Hodoş-Hurmuzaki, *Documente* XVI, 940—1.

www.dacoromanica.ro

ţinerea oştilor ruseşti [1]), aveà să trateze şi chestiunea moşiilor de peste Prut, căutând să obţină pentru proprietarii lor drepturile pe cari, la timpul său, le avură Moldovenii proprietari în Bucovina, după pierderea acestei ţări [2]).

Intervenţia boerilor moldoveni pe lângă Ciceagov nu avù însă nici un rezultat, ceeace-i neliniştiră foarte. «Turburarea boerilor devotaţi patriei lor erà, scrie un corespondent anonim contemporan al ziarului «Frankfurter Zeitung», la culme. Ei vedeau nenorocirea lor în toată mărimea ei. Căci Iaşul, Moldova întreagă chiar, se hrănià din partea de peste Prut. De câte ori venià Prutul mare şi nu se puteà trece peste el, erà pericol de foamete. Ce are să fie, se întrebau ei, când el va fi cu desăvârşire închis?» [3]). Totuş, împrejurările erau de aşà fel, că boierii nu putură reacţionà pe faţă şi îndată. Intâiu pentru că se aflau sub administraţia rusească, al doilea pentru că nu cunoşteau atitudinea guvernului suzeran, al Porţii, în afacerea aceasta a moşiilor basarabene, atitudine pe care numai dela noul domn Scarlat-Vodă Callimachi o puteau aflà.

In aşteptarea deci a acestuia [4]), boerii se întruniră, dezbătură greaua situaţie economică şi politică creată ţării lor prin răşluirea dela trupul ei a părţii celei mai bogate şi — ca rezultat — întocmiră, la 2/14 Octomvrie, o documentată anaforà, în care, cu elocinţa cifrelor, arătau ceeace pierdeà Moldova prin instrăinarea Basarabiei sau, cum înşişi zic, «starea scăzută întru care au rămas Moldova după luarea şi dezlipirea ţinuturilor de peste Prut» [5]). In această anaforà, pe care o prezentară lui Scarlat-Vodă odată cu sosirea lui la Iaşi, boerii adăogau, la sfârsit, privitor la proprietăţile lor de peste Prut: «Această a noastră prea plecată arătare să se aducă la îndurarea înaltei Porţi, căreia ne rugăm şi până la hotărâre, să mijlocească către Curtea împărăţiei Rosiei, spre a nu fi opriţi pământenii Moldaviei, nici acum, nici mai în urmă, a aduce dela moşiile lor de peste Prut, din pământul Moldaviei: Basarabia, pâine şi vite de pe acele moşii, pentru întrebuinţarea caselor şi a politiei aceştia întru care locuim şi să nu rămânem strămtoraţi în a vieţuirei de cele trebuincioase» [6]).

Teama boerilor nu erà neîndreptăţită, căci, mai curând decât se vor fi aşteptat ei, noua graniţă fu închisă şi un cordon de Cazaci fu

---

[1]) Sarcina impusă de Ciceagov Moldovei, ca contribuţie anuală pentru întreţinerea oştilor ruseşti, fu de patru milioane (piaştri ?), jumătate în natură (fân), jumătate în bani: Odobescu-Hurmuzaki, *Documente*, sup. I, vol. II, 696. — In urma stăruinţei boerilor, ea fu redusă la 200.000 piaştri (*ibidem*, 697) şi la fânul aflător în Basarabia (Rosetti, *Arhiva senatorilor* III, 78).

[2]) Rosetti, *ibidem*, 77—8.

[3]) Rosetti, 78.

[4]) Callimachi sosì la Iaşi numai după retragerea Rusilor, la 7/19 Noemvrie: V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, X—B, 319 (după „Moniteur Universel" dela 1 Ianuarie 1813). Cf. şi N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi* I, CXCIX. Asemenea însemnarea contemporană dela I. Bianu, *Catalogul manuscriptelor româneşti* [din Biblioteca Academiei Române]. I, 651.

[5]) Pub. în *Uricar* IV, 343—56, de Th. Codrescu şi analizată la N. Iorga, *Basarabia noastră* (Studii şi Documente XXIV), 157—8.

[6]) *Uricar* IV, 356.

www.dacoromanica.ro

aşezat la Prut [1]). Inainte încă de sfârşitul anului nu se mai puteà aduce din Basarabia în Moldova nici bucate, nici nutreţ, nici lemne. Şi cum aceste producte reprezentau o însemnată parte din mijloacele de traiu ale ţării, aceasta, Iaşul în deosebi, se găsià în cea mai mare lipsă, în pragul foametei [2]). Măsura, prin arbitrariul aplicării ei, puneà pe Domn şi din punct de vedere politic la bunul plac al Ruşilor [3]), deoarece el nu le puteà refuzà cererile, adesea vexatorii, de teamă ca o totală şi permanentă închidere a Prutului să nu aducă înfometarea capitalei şi ruina proprietarilor [4]). Aceasta mai cu seamă după ce, în Fevruarie, sub pretextul ciumei, graniţa fu închisă şi pentru exportul animalelor, fiind cu desăvârşire interzis Moldovenilor cu moşii dincolo de Prut să-şi treacă vitele şi caii dincoace [5]), şi după ce, în Martie, toate podurile fură ridicate spre a se împiedică chiar trecerea oamenilor — emigrarea ţăranilor, cari nu mai voiau să rămână sub noua stăpânire rusească [6]).

Prin ultimele aceste măsuri, Moldova ajunse, cum scrià ambasadorul francez din Constantinopol, Andréossy (Antoine François), în absolută dependenţă de guvernatorul rus al Basarabiei [7]). Intr'adevăr, lipsa în care se găsià ţara, în deosebi capitala, nevoì pe Scarlat-Vodă Callimachi să roage pe prinţul Kurakin, guvernatorul general al Podoliei şi Basarabiei, să permită exportul bucatelor şi al vitelor, ceeace se obţinù în Aprilie [8]). Dar buna dispoziţie, care aduse pentru moment abondenţa în Iaşi şi împrejurimi, fu zădărnicită prin îndelungata carantină la cari erau supuşi cei ce se duceau peste Prut [9]). Pe lângă aceasta, exportul animalelor se făcù imposibil prin faptul că fu impus la o taxă egală cu valoarea vitelor ce se treceau peste graniţă [10]). Pentru delăturarea acestor noi piedici, Domnul adresă mai multe note Consulatului rusesc din Iaşi [11]). Intervenţiile sale rămaseră însă fără răspuns [12]) şi linia Prutului închisă vara întreagă [13]).

In această grea situaţie, proprietarii de moşii basarabene, neputând să-şi aducă productele dincoace, nici să şi le desfacă pe preţ dincolo, se gândiră la soluţii extreme. Unii, având proprietăţi şi în Bucovina, se adresară, ca supuşi mixti, Impăratului Austriei, cu rugămintea să intervină în favoarea lor la Impăratul Rusiei [14]), dar nu obţinură nici un rezultat, deoarece Ruşii luaseră, din motive politice,

---

[1]) N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi* I, 342 şi 344 = Hodoş-Hurmuzaki, *Documente* XVI, 952 şi 953.
[2]) Odobescu-Hurmuzaki, *Documente*, sup. I, vol. II, 701—2 şi 740.
[3]) *Ibidem*, 741.
[4]) N. Iorga, *Doc. Callimachi* I, 348 = Hodoş-Hurmuzaki, *ibidem*, 957.
[5]) Odobescu-Hurmuzaki, *ibid.*, 706 şi 742 şi Hodoş-Hurmuzaki, *ibid.*, 963.
[6]) Odobescu-Hurmuzaki, 708 şi Hodoş-Hurmuzaki, 969.
[7]) Odobescu-Hurmuzaki, 741.
[8]) *Ibidem*, 708.
[9]) *Ibid.*, l. c. şi Hodoş-Hurmuzaki, 976
[10]) Odobescu-Hurmuzaki, 746—7.
[11]) N. Iorga, *Doc. Callimachi* I, 357 = Hodoş-Hurmuzaki, 974.
[12]) N. Iorga, *ibidem*, l. c. = Hodoş-Hurmuzaki, l. c.
[13]) N. Iorga, 354 şi 357 = Hodoş-Hurmuzaki, 968 şi 974.
[14]) N. Iorga, 357 = Hodoş-Hurmuzaki, 974.

www.dacoromanica.ro

aceleași măsuri și la granițele Bucovinei [1]). Alții plănuiră să treacă de cea parte a Prutului, optând pentru cetățenia rusească, ceeace de altfel urmărià și imperiul vecin prin închiderea graniței [2]). Dar nu se putură hotărî cu inima ușoară la un asemenea pas, câtă vreme cunoșteau felul stăpânirii sub cari împrejurările îi siliau să se așeze [3]) și câtă vreme mai nădăjduiau încă, ca rezultat al unor noi orânduiri politice, o reîntregire a patriei, — nădejde pe care unii, cum vom vedeà, o păstrară până la urmă.

Intre aceste, ca răspuns la intervenția ce se vede a fi făcut anterior boerii țării [4]), Scarlat-Vodă Callimachi primì, pe la mijlocul lui Iunie, poruncă dela Poartă să notifice supușilor săi cu moșii în Basarabia, că trebue să se desfacă neapărat de ele în terminul stipulat prin tratat [5]). Măsura aceasta, scrie la 21 Iunie, consulul francez din Iași, Fornetty (Antoine), Ministrului său la Paris, Maret (Hugues Bernard), provocă consternare printre boeri prin imposibilitatea în care se găsiau de a vinde, într'un timp atât de scurt, bunuri atât de considerabile ca valoare. Dacă Poarta nu revine asupra măsurii, intervenind pentru prelungirea terminului de desfacere, e de prevăzut, adaogă acelaș, că boerii se vor vedeà siliți, cu toate sentimentele lor protivnice, să treacă de cea parte a Prutului, spre a prevenì ruina lor și a familiilor lor [6]).

Intr'adevăr, cei interesați înțeleseră că intervenția Porții va aveà ca urmare o și mai mare depreciere a bunurilor lor basarabene, întru cât, acum, când și Turcii, nu numai Rușii, îi siliau să-și desfacă neapărat, până la sfârșitul anului, aceste bunuri, greu se vor găsì cumpărători cari să nu profite, exploatându-i, de constrângerea ce li se făceà. Pe de altă parte, ei știau că puțini din cei ce au moșii mai întinse și mai bune în Moldova se vor așezà în Basarabia, așà că nici schimburi echivalente nu vor fi cu putință. Incercările făcute în urmă de a desface din moșiile lor de peste Prut îi încredințară pe deplin de aceasta. Lucrul ni-l mărturisesc înșiși [7]) și se vădește prin

[1]) Hodoș-Hurmuzaki, *Documente* XVI, 960.

[2]) *Ibidem*, 968.

[3]) *Ibid.*, 968.

[4]) Manolachi Drăghici, *Istoria Moldovei* II (Iași 1857), 93. — Cf. și R. Rosetti, *Arhiva senatorilor* III, 77.—Asemenea doc. următoare no. 6 și 25.

[5]) Cf. anaforaua boerilor din 2 Noemvrie 1813, despre care va fi vorba mai pe larg în urmă și în care se arată că porunca pentru desfacere s-a dat ca răspuns la «trimiterea prea plecatului nostru magzar la prea strălucitul prag al prea puternicei noastre Impărății»: *Uricar* IV, 189 și urm. și V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, X-B, 422 și urm. In ambele ediții anaforaua e dată sub a. 1815, în loc de 1813 Tot așà, greșit, e menționată la I. Bianu, *Catalogul manuscriptelor* I, 205 și 216. Asemenea în condicele de documente din Bib.. Academiei Române, no. 91, ff. 187—9 și no. 95, ff. 194—6. Intr'un singur loc e dată corect, sub a. 1813, în ms. din Bib. Acad. Rom. no. 1454, f. 82.—Că anul e 1813, reese din contextul anaforalei, în care se zice că «în vadeaua *de două luni* ce au mai rămas până la împlinirea prothezmiei — care, știm, erà 2/14 Ianuarie 1814—urmând desfacerea, nu se va puteà alcătuì altcevà decât aceia ce privim acum: o de istov stingere a vieții noastre».

[6]) N. Iorga, *Doc. Callimachi* I, 354—5 = Hodoș-Hurmuzaki, *ibidem*, 969—70. Cf. și Odobescu-Hurmuzaki, *Documente*, sup. I, vol. II, 749.

[7]) In anaforaua dela 2 Noemvrie: (ll. cc.) «nu avem nici cui vinde moșiile noastre, nici cu cine le schimba, *prin câte încercări am făcut întru aceasta*».

www.dacoromanica.ro

puţinele vânzări şi schimbări de proprietăţi basarabene efectuate timp de 4 luni (Iulie-Octomvrie) după publicarea poruncii din Iunie. Căci documentele ce urmează, cari cuprind întreg materialul istoric inedit ce am găsit cu privire la chestiune în Bib. Academiei Române — la Arhivele Statului din Bucureşti şi Iaşi n'am putut găsi nimic — nu ne arată, anterior anaforalei din 2 Noemvrie, decât două vânzări şi trei schimburi de proprietăţi basarabene, făcute, deşi nu se spune apriat în toate actele, sub imperiul tratatului dela 1812 — vânzările atestate prin documentele de sub no. 1—2 (din 29 şi 30 Septemvrie) şi 4 (din 1 Iulie) şi schimburile arătate prin doc. de sub no. 3 (din 29 Martie), 5 (din 5 August) şi 6 (din Octomvrie), pe lângă cari un document, publicat de Th. Codrescu în *Uricarul* său [1]), mai menţionează o vânzare la 1 Noemvrie [2]) şi un schimb la 28 Octomvrie [3]), iar un altul, publicat de d. Halippa în Lucrările comisiunii istorice din Basarabia, un schimb la 16 Iulie [4]).

Văzând deci că nu pot vinde pe preţ şi nici schimbà convenabil moşiile de peste Prut şi că numai două luni îi mai despart de vadeaua impusă pentru desfacere, boierii ţării căutară să obţină cel puţin prelungirea terminului de optare. In acest scop prezentară Domnului, la 2 Noemvrie, o desnădăjduită anaforà, prin care, după ce arată că au primit «poronca ce s'au dat, întru neurnită hotărîre, a vinde toate acele de peste Prut strămoşeşti moşii şi a ne desface cu totul de dănsele, pentru că nici de cum este ertat urmarea într'alt chip»,— spun că, întru cât rugăciunile lor n'au fost ascultate, nu le rămâne altceva de făcut decât «să pună în lucrare plinirea poruncii», chiar «cu jertfirea strămoşeştilor noastre moşii», căci, ziceau ei, «nu avem la cine le vinde şi nici cu cine le schimbà, pentru că toţi au rămas sub umbrirea puternicului devlet şi acei căţi să află cu lăcuinţe peste Prut nu au aice decât până la patru sau cinci moşii din cele mai mici». In consecinţă rugau pe Domn să mijlocească «către prea puternicul nostru împărat, să ne dăruiască o vadea încà de un an sau, dacă va fi cu greutate, măcar de şase luni, după împlinirea prothezmiei, pentru că doară în această vreme vom aflà oareşcare înlesnire spre desfacerea moşiilor noastre».—La dimpotrivă, încheiau jeluitorii, «socotim a ne lipsì de pământul strămoşesc, a împărţì averile noastre şi a ne despărţì fiii de părinţi, fraţi şi alte rudenii, trecând unii la acele de peste Prut moşii, iar alţii rămânind la aceste de aici» [5]).

---

[1]) IV, 298—303; orig. în Bib. Academiei Române, LX—81.

[2]) Dimitrie Bogdan Vornicul vinde lui Ioan Başotă biv vel Spatar, pentru suma de lei 292.000, moşiile: Vornicenii dela ţin. Hotin, Ghizdita, Valea-Ţarigradului şi Pustiurile dela ţin. Soroca, Mimorenii, Ţahnăuţii şi Hilboca dela ţin. Orhei, Şoltoaia dela ţin. Iaşi şi Tărteştii şi Cupcenii dela ţin. Greceni.

[3]) Ioan Başotă biv vel Spatar dă o casă în Botoşani, 10 pogoane de vie la Cruce plus 3000 lei schimb lui Ion Vârnav biv vel Ban pentru doi bătrâni din moşia acestuia Ialovenii dela ţin. Hârlău.

[4]) Труды, vol. III (Chişinău 1907), 380—2. Alexandru Anastasie biv vel Sardar dă moşia Hruşca, zisă şi Curva, dela ţin. Lăpuşnii schimb m-rii Sf. Vineri pentru părţile de moşie ce aceasta aveà la ţin. Vaslui, lângă moşia Voineşti a Sardarului, şi pentru a treia parte din satul Durleşti la ţin. Lăpuşnii.

[5]) Anaforaua citată.

www.dacoromanica.ro

Foarte propabil că intervenţia cerută s'a făcut. Pentru cazul când însă ea n'ar fi fost acceptată, boerii socotiră necesar să ia oare cari măsuri în vederea rezolvării afacerii moşiilor basarabene potrivit stipulaţiilor tratatului de pace. Aceasta cu atât mai vârtos, cu cât, până la expirarea terminului desfacerii, nu mai erau decât două luni. Instituiră deci din mijlocul lor, pe pilda comitetului orânduit de Ruşi la 1808 pentru cercetarea actelor de revendicare a proprietăţilor moldoveneşti acaparate de Turci la consituirea raielei Hotinului (1715) [1]), un comitet adhoc, numit «Comitetul desfacerii moşiilor de peste Prut», cu însărcinarea de a cercetà şi aprobà actele de vânzare şi de schimb ce s'ar încheeà şi de a pertractà şi judecà litigiile ce eventual s'ar naşte pe urma unor asemenea afaceri [2]). Dela acest Comitet al desfacerii [3]), pentru completarea procedurii legale ce vom vedeà că s'a adoptat,— actele erau prezentate, spre confirmare, Divanului ţării, apoi, spre autentificare, Consulatului rusesc din Iaşi şi, în sfârşit, Departamentului întâiu al Basarabiei, dela care proprietarii obţineau, pe baza lor, documente de veşnică stăpânire asupra bunurilor cumpărate sau schimbate.

Dar cu toate că Comitetul desfacerii fu instituit şi terminul fatal al optării se apropià, boerii ezitau totuş a-şi vinde sau schimbà bunurile. Cauzele sunt uşor de înţelcs: întâiu, deprecierea moşiilor, aşà fel că vânzarea lor însemnà ruina proprietarilor; al doilea, numărul restrâns al celor cu proprietăţi mai întinse şi mai bune în Moldova hotărîţi a trece în Basarabia, aşà că schimburi echivalente nu erau cu putinţă; al treilea, nădejdea că ultima cerere adresată Porţii va fi satisfăcută, aşà că terminul de optare va fi prelungit; al patrulea, credinţă că înstreinarea Basarabiei nu e definitivă, aşà că, prin concursul norocos al împrejurărilor, ţinuturile de peste Prut vor fi retrocedate. — Până în ultimul timp boerii hrăniră astfel de nădejdi şi credinţe, drept ce nici nu se grăbiră să rezolve efectiv chestiunea moşiilor lor de peste Prut. Aşà cel puţin reese din cercetarea documentelor ce cunosc, cari arată că dela 2 Noemvrie (data ultimei anaforale) până la 15 Decemvrie nu s'au efectuat decât două schimburi de moşii boereşti — întâiul menţionat de documentul citat din *Uricar* (la 5 Noemvrie) [4]), celălat menţionat în documentul publicat în urmă sub no. 26 (la 15 Noemvrie).

In acest timp îşi desfăcù moşiile de peste Prut Mitropolia

---

[1]) Rosetti, *Arhiva senatorilor* III, 71.— Acest comitet «rânduit spre cercetare scrisorilor şi dare moşiilor de la acel ţinut (Hotin) în stăpânire celor din vechi legiuiţi stăpâni»— e menţionat într'un act dela 1812 Noemvrie 23 (Academia Română, XXXV, 108) şi într'altul dela 1814 Aprilie 18 (*Ibidem*, CXLIII, 100).

[2]) La 28 Octomvrie 1813, Comitetul desfacerii chiamă la judecată înaintea sa, prin Consulatul rusesc din Iaşi, pe Ioniţă Başotă, supus rusesc, «în pricina ce are pentru niste moşii de peste Prut cu Banul Costachi Lazul» (doc. «orig. Acad. Rom., CXLIII, 237).

[3]) Alcătuit la început din Alexandru Ianculeu, Manolachi Dimachi, Nicolae Stratulat, şi Ioan Neculce, apoi din Nicolae Stratulat, Nicolae Hrisoverghi, Andronachi, Donici şi Teodor Balş.

[4]) Ioan Buşotă biv. vel Spatar dă proprietăţile arătate în doc. următor no. 6, schimb lui Grigoraş Sturza vel Vistier pentru moşiile acestuia: Paporniţa, Niçorenii (Ochiul-Alb), Recea, Çorlătenii, Alunişul şi Onăşenii dela ţin. Iaşi.

www.dacoromanica.ro

ţării, care, ca aşezământ public, nu puteà, fireşte, să-şi rezerve, ca particularii, soluţia extremă a aşezării în Basarabia. De aceea, Veniamin Costachi se grăbì a se conformà dispoziţiunilor tratatului în termin. «Prin tocmală de bună voe» se alcătuì deci — la 17 (sau 20) Noemvrie — «în svinţenia şi tăria împărăteştilor trataturi», cu Alexandru Anastasie biv vel Sardar, ca, dându-i moşiile de peste Prut ale Mitropoliei (Creulenii şi Bucioşca dela ţin. Orhei, Dărcăuţii şi Halicîul ale Mitropoliei şi Braicăul a m-rii Pângăraţi dela ţin. Soroca, părţile din Costuleni, Căueşti şi Prisăcani ce trec de-a stânga Prutului, Vasiliuţii mici şi partea din Brădeni dela ţin. Iaşi) schimb pentru moşiile lui din Moldova (Hudicenii dela ţin. Fălciu, Rediul dela ţin. Vaslui, 8 pogoane vie la Odobeşti, cu 4 pământuri de „cîtină", plus 62.000 lei şi 95 matce stupi) [1]. Impotriva schimbului acestuia de bună voe, aprobat de Comitetul desfacerii, confirmat de Divanul ţării şi autentificat de Consulatul rusesc din Iaşi, se ridică, se vede, glasuri de nemulţumire, căci, câteva săptămâni în urmă, aceleaşi moşii ale Mitropoliei fură strigate la sultanmezat, întru cât «toată obştea boerească găsì lucrul acesta de cuviinţă, ca să nu să păgubască Mitropolia de folosul ce ar puteà aveà cu adăogirea mezatului», care fu săvârşit la 14 Decemvrie, tot asupra lui Alexandru Anastasie, după ce el, la îndemnul boerilor, primì să mai dee, peste tocmeala dela 17 (sau 20) Noemvrie, încă 7.000 lei [2].

Pilda Mitropoliei se vede a fi fost urmată de egumenii mănăstirilor închinate, căci guvernatorul Basarabiei, luând cunoştinţa că unii din aceşti egumeni începură a vinde şi schimbà moşiile din noua provincie rusească, întru cât, cum scrie el, «pentru aceste averi nu s'a dat osebită hotărîre prin tratatul de pe urmă al păcii, căci al 7-lea pont se atinge numai de feţile cele particularnici ale supuşilor amănduror Impărăţiilor», găsì de cuviinţă să facă întrebare la Guvern, iar până la primirea răspunsului, zădărnicì lucrarea, poruncind Departamentului întâiu al oblastiei Basarabiei «să nu socotească de adevărate vânzările şi schimburile moşiilor din acel oblast de către egumenii din Moldova, nu numai în urma vadelei de 18 luni, dar şi în vremea curgerii acestei protezmii» şi cerând — la 7 Decemvrie — Consulului rusesc din Iaşi să nu autentifice asemenea vânzări şi schimburi şi să comunice totodată egumenilor interesaţi în cauză dispoziţiile sale [3].

Când aceste dispoziţii ale generalului Harting puneau capăt desfacerii moşiilor de peste Prut ale mănăstirilor din Moldova, sosise şi pentru particulari, pentru boeri, momentul suprem al rezolvării chestiunii proprietăţilor lor basarabene. Intr'adevăr, răspunsul Porţii la cererea de prelungire a terminului de optare nu sosise sau, dacă cumva sosise, fusese negativ. Pe de altă parte, aşezarea cu temeiu a Ruşilor peste Prut, prin organizarea ţării şi a bisericii noii provincii, redusese mult speranţele retrocedării apropiate· a ţinutu-

[1]) Doc. următor no. 7. — Cf. şi no. 10.

[2]) Doc. următor no. 9. Moşia Vasiliuţii mici fu vândută îndată «dumisali cucoanei Elenco Harting, fiica dumisali Vist. Grigorie Sturza», propietara moşiei vecine Vasiliuţii mari: doc. următor no. 10.

[3]) Doc. următor no. 8.

www.dacoromanica.ro

rilor basarabene. Toți își dedeau acum seamă că o amânare a rezolvării chestiunii nu mai era cu putință. Căutară deci să-și desfacă proprietățile de peste Prut în condițiile cele mai bune: unii vânzându-le sau schimbându-le efectiv, alții, între cari cei ce păstrară până la sfârșit nădejdea reîntregirei patriei, numai aparent, adecă anulând actele publice de vânzare sau schimb, investite cu toate formele legale, printr'altele *tainice*—«iconomicoase» cum li se ziceà—prin cari declarau că vânzarea sau schimbul e numai aparent și că, în realitate, fiecare parte rămâne stăpână pe bunurile sale, având numai a le administrà reciproc, până când condiții mai bune de vânzare sau de schimb se vor ivì sau până când împrejurări politice mai favorabile vor readuce întregirea patriei.

Astfel, din zece vânzări încheiate în ultimele două săptămâni ale anului 1813 și cunoscute mie din documentele publicate în urmă sub no. 12 (dela 16 Decemvrie), 13 (dela 20 Decemvrie), 14 (dela 25 Decemvrie), 15 (dela 26 Decemvrie), 16 (dela 27 Decemvrie), 19 (dela 29 Decemvrie), 20 (tot dela 29 Decemvrie), 27 (cu dată neprecizată) și 28 (dela 30 Decemvrie) și dintr'un document publicat de d-l Gh. Ghibănescu (dela 31 Decemvrie)[1], — trei numai au fost cu siguranță efective (cele înregistrate de documentele de sub no. 16 și 28 și de documentul publicat de d. Ghibănescu), întrucât cumpărătorii au cerut și obținut dela cârmuirea Basarabiei documente de veșnică stăpânire pe noile lor proprietăți, iar din celelalte, trei cel puțin au fost aparente: acea înregistrată de documentul de sub no. 15, întrucât «cumpărătorul», Panaite Cazimir Căminarul, mărturisește, prin zapisul său dela 28 Decemvrie, că «precum să cuprinde pre larg în cele adevărate scrisori ce s'au alcătuit în taină, afară de cele iconomicoasă, care s'au făcut numai pentru ca să să arate supunere la poruncile date pentru desfacere după tratațuri», dânsul e numai îngrijitor al moșiilor «vânzătorului», Grigorie Sturdza Vistier[2]); acea menționată de documentul de sub no. 20, întrucât «cumpărătorul», Zamfirachi Căminarul, mărturisește, prin zapisul său dela 29 Decemvrie, ca «necumpărând nici dând bani vânzătorului», Anastasie Scorțescu Căminar, dânsul e numai vechil pe moșia acestuia; acea înregistrată de documentul de sub no. 27, întru cât «cumpărătorul», Iordache Bucșănescu, mărturisește, la 12 Maiu 1814, că «un zapis de cumpărătură ce i-au dat Spătarul Ioniță Bașotă pe moșia Țâhnăuții dela țin. Orhei iaste iconomicos», că nu poate aveà «cu acel zapis veșnică stăpânire pe această moșie» și că «tocmala cea adevărată» este a aveà moșia în arendă pe trei ani[3]).

Deasemenea din șase schimburi ce-mi sunt cunoscute din aceleași ultime săptămâni — acele înregistrate de documentele ce urmează sub

[1]) *Surete și Izvoade* IX (Iași 1914), 353—56: Safta Costachi, fiica Vornicului Constantin Costachi și soția Comisului Teodor Sturza, vinde moșiile sale Cunicea și Ciorna dela țin. Sorocii cu 80.000 lei Pitarului Theodosie, întrepusul Paharnicului Nicolae Cațargiu.

[2]) Doc. următor no. 17.

[3]) Cf. doc. orig. din Bib. Acad. Rom. CV, 75, din 20 Martie 1814, prin care Ioan Bașotă vinde lui Iordache Bucșenescu moșia Țâhnăuții. Zapisul, întărit de Sărdaria Orheiului, reproduce și actul de vânzare al lui Dimitrie Bogdan Vornicul, dela care Bașotă cumpărase moșia. Cf. mai sus, pag. 38, nota 2.

www.dacoromanica.ro

no. 11 (dela 15 Decemvrie), 21 (dela 20 Decemvrie), 22 (dela 30 Decemvrie), 23 (tot de la 30 Decemvrie), 24 (dela 2 Ianuarie 1814: ultima zi a terminului desfacerii) şi 18 (la o dată neprecizată) — unul cel puţin a fost aparent: acel înregistrat de documentul de sub no. 21, întrucât a fost anulat prin zapisul făcut de părţi la 9 Ianuarie 1814, în care se spune «că de nevoie, ca să nu pierdem acareturile, negăsind muşterii», au făcut «iconomicos schimb», cu «tocmeli tainîce, cari să fie mai puternice decât pravilă şi decât orice altă hotărîre a judecăţii». In realitate însă, părţile aveau să-şi administreze moşiile reciproc, «iar când vremile ne va ierta a stăpâni acareturile, atuncea să fim puternici a da unul altuia acareturile înapoi» [1]). Mult mai caracteristic însă sub acest raport este documentul următor de sub no. 6, menţionat şi mai înainte [2]), deoarece dă la iveală, în mod complet şi lămurit, motivele şi condiţiunile acestui fel de desfaceri aparente. Un succint rezumat al lui, va încredinţă şi pe cetitor de aceasta:

«Voind.... a mergi în stăpânire Rosiei, piste Prut» — scrie Spăt. Ioniţă Başotă — «şi sălit fiind a mă disface de avere nemişcătoare ce am.... în patrie me şi negăsând vrednici cumpărători, ca să plătiască preţul cel cuviincios a moşăilor meli.... am priimit şi am făcut.... vremelnicesc schimbu cu dumnealui Vist. Iordache Roset, luînd dela dumnealui aceste moşăi din parte aceia (se arată cari anume)...., iar înpotrivă.... dând dumnisale aceste moşăi.... din parte aciasta (se arată cari anume). — «Şi zapisăle schimbării.... s'au întărit de către cinstitul Divan şi de către generalul Consulat a înpărăţăei Rosiei».—«Urmare dar are să să păzască întru închipuire ce văzută ca un adevărat schimbu: eu stăpânind în Rosie acele.... moşăi..., iar dumnealui.... stăpânind moşăile.... meli». — «Şi strângând şi luînd fieşte care din noi veniturile moşăilor.... şi arătându-ne în lume stăpânitori şi necuvântând taina, să ne sălim (în administrare)ca pentru însuş lucrul nostru». «Apoi întru ascuns, prin cel mai tainic chip.... vom da unul altue socotială pentru venitul ce s'au strâns». — «Şi aciastă iconomicoasă schimbare va urma numai până la întrupare ţării iarăş întru o stăpânire sau până la o prifacire a stăpânirii sau până când amândoî părţăle cu mulţămire noastră, vom voi a ne luà lucrurile în stăpânire şi a contenì iconomie». — «Şi dacă» — se mai adaogă — «feriască Dumnezău, vre-o comfişcaţăe înpărătiască asupra moşăilor sudiţălor se va face..... paguba aceia a comfişcaţăei înpărăteşti va fi a stăpânului celui adevărat».

Aceste sunt vânzările şi schimburile de proprietăţi basarabene şi moldovene săvârşite în terminul prescris de tratatul de la 1812 şi cunoscute mie. Vor mai fi, negreşit, şi altele, în documente inedite, poate chiar publicate, pe cari nu le cunosc [3]). Dar numărul lor nu

[1]) Doc. următor no. 25.

[2]) Pag. 38.

[3]) Alte desfaceri se mai menţionează: în doc. din 1813 Mai 25, Acad. Rom., CXL, 50 (Paharnicul Iordache Lazul, supus împărăţiei Rosiei, cere să se împartă averea părintească, să se poată desface de partea ce i se va veni lui) şi doc. din 1814 Ianuarie 11, Ibidem, CXLII, 229 (Constantin Balş vel Log. cere ca Vornicul Constantin Paladi, supus al împărăţiei Rosiei, să nu fie slobod a-şi desface moşia Băloşenii sau Bivolul până nu-şi va scoate mai întâiu dânsul un

www.dacoromanica.ro

poate fi prea mare, deoarece chestiunea desfacerii moşiilor de peste Prut nu s'a rezolvat atât prin vânzări şi schimburi în decursul celor 18 luni ale vadelei, cât mai ales prin împărţirea lor, în ultimele momente, între membrii aceleeaş familii, unii rămânând la proprietăţile lor din Moldova, alţii trecând la cele din Basarabia, aşà după cum arătară boierii ţării că se va întâmplà în anaforana lor de la 2 Noemvrie 1813, adăogând că «sufleteasca măhniciune şi jalnicele lacrămi, cari prin această despărţire vor urmà,vor fi fără îndoire veşnice şi neuitate, din neam în neam» . . . . Faptul ni-l arată numărul cel mare de familii boereşti ce se găsesc stabilite în Basarabia în anii următori definitivei desfaceri [2]) şi ni-l atestă un istoric contimporan evenimentelor, Manolache Drăghici.

«Locuitorii moldoveni — scrie aceasta — multă vreme au ţănut pace închietă la Bucureşti cu nestatornică, aşteptând dintr'o zi până în alta înapoerea pământului luat de cătră Ruşi şi întregimea hotarului ţării lor precum au fost mai dinainte, dar s'au amăgit cu ideile ce hrăneà, fiindu-le încă şi de o mare sminteală în interesile particulare a lor socotinţa aceasta, pentru că nu s'au grăbit a luà măsuri energice în desfacerea averii nemişcătoare ce avè din astănga Prutului, până s'au apropiet vremea protezmiei, când umblà confuji de nu ştiè ce să mai facă, unii adecă care luaseră protecţia rusască o lepădà, alţii, din acei hotărăţi să rămăe în Moldova, să făceà sudiţi. Şi tot în taină lucrându-se aceste operaţii, spre a nu se declarà până în ceasul închiderii Prutului sub ce bandier rămăn, ca să nu greşască. Sosind însă ziua fatală a ecspirării convenţiei după tractat ce trebuè fieşte care să trăească unde erà să rămăe definitiv, ceasurile acele au fost de plăngeri un timp de neuitat, pentru că poporul cu cărdul, ca turmele de oi, încinsesă toată marginea Prutului, de la un capăt până la altul, mergând şi viind de prin sate şi de prin târguri săptămâni închiete, cu luarea de ziua bună dela părinţi, dela fraţi şi dela rudenii cu care crescusă şi veţuisă dinpreună până în vremea aceea, când să dispărţă unii de alţii pentru totdeauna» [3]).

Cu jalnic exod moldovenesc peste Prut s'a rezolvat aşadar în cele din urmă chestiunea moşiilor basarabene. Graba şi turburarea cu care s'a lucrat în această împrejurare au dat naştere la o sumă de afaceri mărunte, în deosesi contestări, revendicări şi chiar însuşiri de proprietăţi, pe temeiu de documente prescrise, dubioase şi chiar falsificate,

---

pământ împresurat).— Afară de aceasta, în cercetările mele am mai dat (în Bib. Acad. Rom.) peste următoarele atestate domneşti acordate unora din cei ce au trecut Prutul şi s'au aşezat în Basarabia: la 1814 Fevruarie 16 (ms. 1454, f. 92) lui Gheorghe Cazimir, la 1814 Aprilie 15 (ac ms., f. 97) Căminarului Ştefan Răşcanu, la 1814 August 20 (ac. ms., f. 121 v.) Jicnicerului Simion Slavce şi la 1815 Martie 28 (ac. ms., f. 138) Căminarului Zamfirachi Rale.—In sfârşit, un Şerban sin Teodosie Buhăescu cere Consulului rusesc din Iaşi, la 1812 10 Septemvrie (Acad. Rom., ms. 1033, f 58), să fie primit sub stăpânirea rusească, cu îngăduinţa de a puteà rămâne în Moldova până ce-şi va desface toate pricinile ce mai aveà aci.

[2]) Rosetti, *Arhiva senatorilor* III, 67—70 (după Halippa, Труды III, 413-18).

[3]) *Istoria Moldovei* II, 93—4.

www.dacoromanica.ro

cari au fost obiecte de îndelungate judecţi, atât deoparte cât şi de cealaltă a Prutului. Urmărirea acestor afaceri nu intră însă în cadrul lămuririlor mele, pe cari le închei acì, cu constatarea că, din cele premerse, reese, în chip evident, că scopul urmărit de guvernul rusesc în chestiunea moşiilor moldoveneşti de peste Prut a fost ajuns: cea mai mare parte a proprietarilor acestor moşii le-au împărţit între dânşii, lăsându-le în seama fiilor, fraţilor sau altor rudenii, cari trecură graniţa în noua provincie şi se aşezară acolo [1]).

ALEX. LĂPĔDATU.

---

[1]) Ar fi interesant de cercetat, după izvoarele ruseşti, ce fel de măsuri au mai luat noii stăpânitori ai Basarabiei, pentru rezolvarea, potrivit intereselor lor, a chestiunii moşiilor moldovene de peste Prut. Căci, evident, ei nu s'au mărginit numai la măsura arătată mai sus: constrângerea — prin închiderea graniţelor — a proprietarilor a se aşezà de-a stânga Prutului. Se vede aceasta şi din corespondenţa diplomatică a vremii publicată de D. A. Sturdza şi C. Colescu-Vartic în *Acte şi documente relative la istoria renaşterii României*, vol. I. Astfel, într'o scrisoare a lui Ciceagov către Împăratul Alexandru I, dată în Iaşi — Amiralul erà în drum spre Rusia — la 18 August 1812 (pag. 1047), se arată că generalul Tuşcov, foarte iubit în Basarabia, a atras, prin mijloace simple şi blânde, locuitori în această ţară, iar într'alta, a lui Alexandru I către Ciceagov, din 16 Septemvrie 1812, Împăratul răspundeà fostului său guvernator general în Principate (pag. 1047): Organizaţia ce aţi dat Basarabiei e excelentă şi n'am absolut nici o schimbare a-i face . . . Apoi: memoriul ce mi-aţi trimis asupra locuitorilor din Moldova cari au proprietaţi de ambele părţi ale Prutului e foarte înţelept şi-l aprob pe deplin. — Proectul pentru organizarea administrativă, militară şi politică a Basarabiei este cunoscut (în rom. în ms. din Bib. Acad. Rom., no. 3402, ff. 33—4 şi 157 şi urm.); memoriul privitor la chestiunea acì tratată însă, mie cel puţin, nu.

www.dacoromanica.ro

II

DOCUMENTE

1. Iaşi, 1812 Septemvrie 29.—Ecaterina, fiica Spătarului Grigoraş Boşotă şi soţia Polcovnicului Alexe Bolgovscoi, «hotărâtă fiind a merge în Rosiia cu şidere», vinde Spătarului Iordache Catargiu prin sultan-mezat, pentru 60.050 lei, moşia sa Vlădenii dela ţin. Hârlău.

2. Iaşi, 1812 Septemvrie 30.—Divanul Moldovei întăreşte Spătarului Iordache Catargiu stăpânire peste moşia Vlădenii de la ţin. Hârlău, cumpărată prin sultan-mezat, pentru 60.050 lei, de la Ecaterina, fiica Spătarului Grigoraş Başotă şi soţia Polcovnicului Alexe Bolgovscoi, «hotărâtă a merge în Rosiia cu şidere».

3. Chişinău, 1813 Martie 29.— Stolnicul Ioan Cheşcul dă casele sale din Iaşi, mahalaua Muntenimei de mijloc, schimb lui Emandi Ferole pentru moşiile acestuia din Basarabia: Brătenii şi părţile din Săcăreni de la ţin. Lăpuşna.

4. 1813 Iulie 1.—Scarlat Alexandru Callimachi, Domnul Moldovei, scrie Vistierului Alexandru Balş, epistatul Vorniciei de Aprozi, să rânduească pe Talal-başa să scoată la mezat, după toată rândueala, moşia Ghermăneşti de la ţin. Orhei.

5. Iaşi, 1813 August 5.—Vasile Roset dă 40 pogoane vie, la ţin. Putnii, podgoria Spărieţilor, schimb vărului său Petrache Roset, pentru a treia parte dintr'una din cele două moşii ce şi-au dezlătut împreună la ţin. Hotinului: Şibutiniţa şi Cormani.

6. 1813 Octomvrie.—Spătarul Ioniţă Başotă dă moşiile sale din Moldova: trei părţi din Pomârla şi din Hilişăul de sus şi jumătate din satele Pôpeni, Horodişte şi Cuzlăul, toate în ţin. Dorohoi, 25 pogoane vie la Ţăfeşti, ţin. Putnii, 50 sălaşe de ţigani, o moară pe apa Jijiei, o casă în Dorohoi şi o alta în Botoşani, schimb Vistierului Iordache Roset pentru moşiile acestuia din Basarabia: Soroca (târgul), Rubleneţa (lângă Soroca), Bricenii (târgul), Hrubna şi Hramincăuţii de la ţin. Hotinului.

7. 1813 Noemvrie 17.— Veniamin Mitropolitul dă moşiile din Basarabia ale Mitropoliei: Creulenii şi Bucioşca de la ţin. Orheiu, Dărcăuţii, Haliciul şi Braicăul—aceasta din urmă a m-rii Pângăraţi, supusă Mitropoliei—de la ţin. Soroca, părţile din Costuleni, Căueşti şi Prisăcani, ce trec în astânga Prutului, Vasiliuţii mici şi partea din Brădeni de la ţin. Iaşi, schimb Sărdarului Alexandru Anastasie pentru moşiile acestuia din Moldova: Hudicenii la ţin. Fălciu, Re-

www.dacoromanica.ro

diul la ţin. Vaslui, 8 pogoane vie la Odobeşti, 4 pământuri de «cîtină» tot acolo, plus 62.000 lei bani şi 95 matce de stupi.

8. 1813. Decemvrie 7.— Generarul Ioan Harting, guvernatorul Basarabiei, scrie lui Alexandru Pini, consulul rusesc din Iaşi, să nu mai autentifice, până la noi ordine, vânzările sau schimburile de moşii de peste Prut ale mănăstirilor închinate din Moldova.

9. Iaşi, 1813 Decemvrie 14.— Veniamin Mitropolitul dă moşiile din Basarabia ale Mitropoliei (arătate la no. 7), schimb Sărdarului Alexandru Anastasie pentru moşiile acestuia din Moldova (la acelaş no.), potrivit învoelii de la 17 Noemvrie, plus 7000 lei oferiţi la sultana-mezatul făcut în răstimp.

10. Iaşi, 1813 [Decemvrie].— Sărdarul Alexandru Anastasie vinde, pentru 9006 lei, «cucoanii» Elenco Harting, fiica Vistierului Grigorie Sturza, moşia Vasiliuţii mici de la ţin. Iaşi, luată schimb împreună cu celelalte moşii din Basarabia ale Mitropoliei Moldovei.

11. Iaşi, 1813 Decemvrie 15.— Răducan Roset Hatmanul, Ioan Căminarul şi Andrei Paveli dau, ca plenipotenţi ai «luminatei Doamne Zoe Moruz», moşiile ei din Basarabia: Pârliţii de la ţin. Iaşi şi Sârcova şi Valea-Albă de la ţin. Orhei, schimb Căminarului Ioan Pruncul pentru moşiile acestuia din Moldova: Făureii şi Muncelu (1899 stânjini) de la ţin. Putnii şi o cărciumă în Focşani.

12. Iaşi, 1813 Decemvrie 16.— Sărdarul Iordache Vartolomeiu vinde lui Anastasie Dimitriu, pentru 37.000 lei, un rând de case în Iaşi, mahalaua Muntenimei de mijloc.

13. 1813 Decemvrie 20.— Răducan Roset Hatmanul vinde lui Ioan Balş Comisul, «supusul împărăteştii sale măriri a Rosăii», pentru 55.000 lei, moşia de câmp Corneştii de la ţin. Lăpuşnii şi jumătate satul Frăsăneştii de la ţin. Iaşi.

14. 1813 Decemvrie 25.— Profira, fiica lui Alecu Beldiman Banul şi soţia lui Dimitrache Canta Spătarul, «negăsind vre-un chip să le facă schimb», vinde lui Alexandru Panaite Comisul, pentru 70.000 lei şi 15 stânjini moşie în Blăndeşti, moşiile Cozsăuţii de la ţin. Soroca şi Tescurenii de la ţin. Iaşi.

15. Iaşi, 1813 Decemvrie 26.— Grigorie Sturza biv vel Vistier vinde, ca epitrop al Ecaterinei, fiica răposatului Medelnicer Apostolache Stavilă, lui Panaite Cazimir biv vel Căminar, pentru 1000 galbeni olandezi, o parte din moşia Morozănii şi jumătate satul Cruceştii de la ţin. Orhei.

16. 1813 Decemvrie 27.—Ioan Pruncul Căminarul şi Sandu Teodosiu cumpără, pentru 265.000 lei, moşiile de peste Prut ale lui Ioan Neculce Spătarul şi Constantin Neculce Comisul: Grosăniţa, Buţcăuţii şi Lăsăuţii de la ţin. Hotin şi Călineştii de la ţin. Iaşi.

17. Iaşi, 1813 Decemvrie 28.— Zapisul lui Panaite Cazimir Căminarul, prin care atestă că moşiile Morozănii şi Cruceştii, luate de la Grigorie Sturza Vistierul, ca epitrop al Catincăi, fiica răposatului Medelnicer Apostolachi Stavilă (vezi no. 15), le are numai sub îngrijire.

18. Iaşi, 1813 Decemvrie 28. — Grigorie Sturza Vistierul dă jumătate din satul Voicăuţii de la ţin. Dorohoi plus 32.500 lei, avere a fiicei sale Rucsanda, schimb lui Iordache Ghica Spătarul

www.dacoromanica.ro

pentru moșiile acestuia din Basarabia: Șărpenii și Pohocenii de la ținutul Orhei.

19. Iași, 1813 Decemvrie 29.—Gheorghe Buhuș biv vel Ban și Toader Buhuș biv vel Medelnicer vând «dumisali Zoi Ivanovici Cutofschi», pentru 32.000 lei, moșia Cupcinul de la ținutul Hotin.

20. Iași, 1813 Decemvrie 29.— Zapisul lui Zamfirache Căminarul prin care atestă că dânsul e numai vechil la moșia Măgureni de la ținutul Iași, ce se arată prin zapis a-i fi vândut Anastasie Scorțăscu Căminarul.

21. 1813 Decemvrie 30.—Nicolae Dimachi Spătarul dă moșia Putinești de la ținutul Soroca, plus 20.000 lei, schimb lui Iordache Donici pentru moșia acestuia Dumenii de la ținutul Botoșani.

22. Iași, 1813 Decemvrie 30.— Vasile Crăste dă 15 suflete de țigani schimb lui Șerban Bosie și lui Nicolae Bosie biv vel Armaș pentru 80 stânjini moșie ai acestora în Pipercani la ținutul Codru, lângă Tigheci.

23. Iași, 1813 Decemvrie 30.— Vasile Roset, «supusul a prea înaltei înpărății Roșiei», dă moșia Simionești de la ținutul Roman schimb lui Alexandru Ghica biv vel Spătar pentru moșiile acestuia Caraclău și Romăncăuții de la ținutul Hotin.

24. 1814 Ianuarie 2.—Gavriil Stroici, «staps-căpitan rosăsc», dă a cincia parte din moșia Prilipca de la ținutul Dorohoi schimb lui Ioan Scorțescul pentru moșia acestuia Miclăușenii de peste Prut, de la ținutul Iași, plus 2 suflete de țigani și 500 lei.

25. 1814 Ianuarie 9. — Zapisul lui Nicolae Dimachi Spătarul prin care atestă că schimbul de moșii făcut cu vărul său Iordache Donici (vezi no. 21) e numai aparent, în realitate având să-și administreze reciproc moșiile: Putinești de la ținutul Soroca și Dumenii de la ținutul Botoșani.

26. Chișinău, 1814 Fevruarie 2.— Departamentul întâi al Basarabiei întărește Clucerului Dimitrache Donici veșnică și pașnică stăpânire peste moșiile Fopești și Dănțenii de la ținutul Soroca, luate în schimb de la «boierul din Moldavie otomaniciască» Sărdarul Costache Lambrino.

27. Chișinău, 1814 Mai 12.—Zapisul lui Iordache Bucșănescu prin care atestă că dânsul e numai orândator al moșiei Țăhnăuți de la ținutul Orhei, luată de la Spatarul Ioniță Bușotă cu un zapis «iconomicos» cu care nu poate aveà «stăpânire pe aciastă moșie».

28. Chișinău, 1814 Mai 23.— Departamentul întâi al Basarabiei întărește lui Gheorghe Dimitriu stapânire peste moșiile cumpărate «în vreme prothezmiei», pentru Zamfir Stamu, de la «supusa othomaniciască» Spătăreasa Rocsanda Roset: Coșugenii (Frumușica) și Bejănii de la ținutul Soroca.

www.dacoromanica.ro

1.

Ecaterina, fiica răposatului Spat. Grigoraş Boşotă şi soţiia dumisale Polcovnicului Alexei Bolgovscoi, ştiut fac prin acestu zapis de mine iscălit, ce-l dau la mâna dumisale boeriului Iordachi Catargiu biv vel Spat., că di pe pomenitul părintele mieu Grigoraş Boşotă Spat., mi-au rămas moştenire moşie Vlădenii dela ţinutul Hârlăului, pe care numita moşie iaste sat de treizăci gospodari, cu bisărică i o crăcimă şi loc de hrană din destul. Şi fiind eu hotărâtă de a merge în Rosiia cu şidere, am dat jalobă cinstitului Divan, rugându-mă ca să se vânză la sultan-mezat numita moşie, după care cerire a me cinstitul Divan prin ţidulă au dat poroncă către cinstita Vornicie de Aproz[i] şi cinstita Vornicie încă prin ţidula sa dela 28 zile a trecutei luni Martie au orânduit pe Costandin Telalbaş, ca să strige la mezat numita moşie în curgire de 40 zile pe toate uliţile oraşului cât şi în Divan, spre înştiinţare muştereilor ce vor fi. Deci de atunce şi până acum necontinit strigându-se la mezat numita moşie, acum la 25 zile a lunii aceştiia viind toţ[i] muşterei de faţă în cinstitul Divan şi aterdesindu-se unul pre altul, cel mai bun preţ de 60.050 lei, adică şasăzăci mii cincizăci lei, l-au dat d[u]m[nea]lui numitul boeri Iordachi Catargiu Spat., carile preţ fiind şi cu toată mulţămire me (prin vechil soţul mieu dumnialui Polcovnic Alexei Bolgovscoi), s'au săvârşit mezatul asupra dumisale Spatarului, cum i s'au adeverit de către cinstitul Divan şi în dosul ţidulii mezatului. Drept aceia, numărându-mi d[u]m[nea]lui Spat. toţ[i] banii deplin în mâinile mele, înpreună cu scrisorile ce am avut asupra numitei moşii, i-am dat şi acest zapis cu de vecinică vânzare, ca de astăz[i] şi în veci să-ş'i stăpăniască numita moşiia Vlădenii în drepte hotarăle ei, atât d[u]m[nea]lui Spat. precum şi în urmă clironomii dumisale, asupra căriia să aibă a-ş[i] face şi dresă dela cinstitul Divan. Şi fiindcă încă până a nu să da sfârşit mezatului numitei moşii, au pornit jalobă la cinstitul Divan megieşii înpregiuraş[i] cu arătare că moşiile lor ar fi pătimindu înpresurare despre numita moşiia Vlădenii şi au făcut cerire ca să se cercetezi de către cinstitul Divan după planul de stare locului, la aciasta, fiindcă pe noi vreme nu ni-au încăput a mai sta aice, fiind în grabă purcedire noastră la Rosie, rămâne ca d[u]m[nea]lui Spat., cumpărătoriul numitei moşii, să răspundă la pretenţiile pretendatorilor ce vor fi. Iar eu pentru încredinţare urmez cu a me iscălitură, poftindu şi pe alte cinstite obraze ce s'au întâmplat faţă de au adeverit de marturi. S'au scris în oraşul Iaşii, în anul 1812 Septemv[rie] 29,

www.dacoromanica.ro

Μὲ τὸ θέλημά μου πουλήσατο τὸ μοῦλκι ὁποῦ ὀνομάζεται Βλατένη. Κατερήνα Πογασκόη. (Cu voinţa mea s'a vândut moşia mea, care se numeşte Vlădeni. Caterina Bolhavscoi).

Apoi, în ruseşte:

Aceasta s'a făcut cu ştiinţa mea: Comisionar de clasa şaptea din statul de comisariat: Alexei fiul lui Nicolae Bolhavscoi.

Constantin Canta Spat. mart. — Dracachi Roset Căm. mart. — Iordachi Bucşenescu Căm. mart. — Ioan Tăutul Pah. — Petrachi Cazimir Pah. mart. — Constantin Carp Căm. — Ioan Ciulei Com. — Panaite Cazimir mart. — Iordachi Drăghici Pah. mart. — Mihai Stol. mart.

De mini s'au alcătuit: Iordachi Ioan.

Divanul Cnejii Moldavii.

Vănzarea aciasta fiindcă s'au urmat prin rănduiala păzită a mezaturilor prin Divanul Cnejii, spre a-ş[i] ave lucrare sa, s'au întărit dar de către Divan vecinică stăpănire a dumis[a]le Spa[ta]r. — 1812 Săpt[em]v[rie] 30.

Iordachi Canta Log.—Costantin Balş Log.—Dimitrie Sturza Vor.

Orig., Acad. Rom., CLVI, 140.

2.

Divanul Cneajii Moldavii.

Inştiinţare să face cu aciastă carte a Divanului că d[u]m[nea]ei Ecaterina, fiica răposatului boer Grigoraş Baştotă Spat. şi soţie dumisale Polcovnicului Alecsii Bolgovscoi, prin jalobă ci-au dat Divanului, au făcut arătare că di pe pomenitul părintele dumisale Grigoraş Boşotă Spat., i-au rămas cironomie moşie Vlădenii dela ţinutul Hărlăului, pe care numită moşie iaste sat de treizăci gospodari cu biserică i o cărcima şi loc de hrană din destul. Şi fiind hotărâtă de a merge în Rosie cu şidere, au făcut rugămintea ca să vândă numita moşiia prin sultan-mezat,—după care cerire Divanul prin ţidula sa au scris Vorniciei de Aprozi, ca să orănduiască pe Telalbaşa să strige la mezat numita moşie în vadè de 40 zile pe toate uliţile oraşului cât şi în Divan, spre înştiinţare muştereilor ce vor fi. Şi Vorniciia de Aproz[i] încă prin ţidula sa dela 28 zile a trecutei luni Martie au orănduit pe Costandin Telalbaş de au făcut urmare cu strigare la mezat. Deci acum viind toţ[i] muşteriei de faţă la Divan, la hareciul ce s'au făcut, aterdesindu-se unul pe altul, cel mai bun preţ de 60.050, adică şasăzăci mii cincizăci lei, l-au dat d[u]m[nea]lui boeriul Iordachi Catargiu biv vel Spat., carile preţ fiind şi cu toată mulţămire dumisale Polcovnicesei Ecaterina Bolgovscoai (prin vechil soţul dumisale Polcovnic Alexei Bolgovscoi), s'au săvârşit mezatul asupra dumisale Spatarului, cum i s'au adeverit de către Divanu la 25 zile ale aceştii luni şi în dosul ţidulii mezatului din parte Vorniceii de Aproz[i] către

www.dacoromanica.ro

Telalbaşa. Pentru care vecinică stăpănire dumisale Spatarului au adus de au arătat la Divan d[u]m[nea]lui Spat. şi zapis iscălit de d[u]m[nea]ei Polcovniciasa şi adeverit de alţ[i] marturi, prin carile aşa s'au văzut scriind că soma banilor 60.050 lei pentru numita moşie i-au priimit toţi deplin în mâinile dumisale. Şi împreună cu zapisul de veci vânzare i-au dat şi toate scrisorile ci-au avut asupra numitei moşii. Şi fiindcă încă până a nu să da sfârşit mezatului numitei moşii, au pornit jalobă la Divanu megieşii înpregiuraş[i] cu arătare că moşiile lor ar fi pătimindu înpresurare despre numita moşie Vlădenii şi au făcut cerire ca să s[ă] cercetezi de către Divanu după planul de stare locului, la aciasta, fiindcă pe d[u]m[nea]lor vreme nu i-au încăput a mai sta aice, fiindu-le în grabă purcedere la Rosie, rămâne cu d[u]m-[nea]lui Spat., cumpărătoriul numitei moşii, să răspundă la pretenţiile pretendatorilor ce vor fi, cum pre largu să cuprinde la zapisul de vânzare, care iaste din 29 zile ale aceştii următoarei luni.—Drept aceia asupra numitei moşii Vlădenii i să întăreşte stăpânire dumisale Spat[a]r[u]lui şi prin aciasta carte a Divanului, care să-i fie dumisale cât şi în urmă clironomilor dumisale de întăritură statornică, neclintită şi nerăşuită, nici odinioară în veci. In Iaşi, 1812 Septemvrie 30.

Iordachi Canta Log.—Constantin Balş Log.—Lupu Balş Vor.—Manolachi Dimachi Vor.—Grigore Log.--Dimitrie Sturza Vor.—Ioan Neculce Vor.—Alecu .... Spat.

Costachi ..... vt. Log. procit.

De mine s'au alcătuit: Iordachi Ioan.

Orig., Acad. Rom, CXXV, 212.

3.

Ioan Cheşcul biv vel Stol[ni]c adiverez cu aciastă scrisoare a me de schimbu d[u]mis[ali] Emandi Ferole şi *[loc alb]*Cucicu, clironomii săvârşitului său fiu Dimitrie şi a fratelui său Hristodor, precum să s[ă] ştie că având d[u]m[nealo]r moşiia Brătenii şi părţile din Săcăreni ce sânt la ţin[u]t[ul] Lăpuşnii, pi apa Lăpuşnii, di la pomeniţăi de sus clironomie prin întăriturile şi a Divanului Cnejii Mold[a]v[ii], de a me bun[ă] voe, prin priimire de amândoi părţile, am făcut schimbu cu d[u]m[nealo]r, adică d[u]m[nealo]r mi-au dat moşiia Brătenii şi părţile din Săcăreni ci sânt hotărâte şi stâlpite după hotarnica ci au dela anul 1793 şi eu li-am dat d[u]m[nealo]r din potrivă casăle mele din oraşul Iaşului a Mold[a]v[ii], în mahalaoa Muntenimii de mijloc, cu toate acareturile ci sânt pe lângă dânsăle şi cu locul lor, după hotarnicile ci sânt, dându-mi d[u]m[nealo]r mie şi toate scrisorile, vechi şi noi, ci-au avut asupra acestor moşii de sus pomenite, Brătenii şi părţile din Săcăreni, cum şi eu li-am dat d[u]m[nealo]r iarăş toate scrisorile, vechi şi noi, ci am avut asupra numitelor cas[e] cu locul lor. Şi de acum înainte şi în veci să aibă a stăpâni d[u]m[nealo]r casăle cu toate acareturile şi locul lor ca pe nişte drepte ocini şi acareturi şi moşii a d[u]m[nealo]r, cum şi clironomii d[u]m[nealo]r, nesupăraţi de nimine, făcându-ş[i] şi întărituri de către stăpânire. Şi pen-

www.dacoromanica.ro

tru ca să fii acest schimbu statornic și nestrămutat în veci, am dat d[u]m[nealo]r aciastă scrisoare a me, în care am iscălit însuș, iscălindu-s[ă] marturi și alte obrazi cinstite ci s'au întămplat față. In Chișnău, anul 1813 luna Mart 29.

Ioan Cheșcu Stol.—Matei Rășcanu.

Fiind fața și eu la aciastă tocmală, m'am iscălit martor: Iordachi Alexandri Șat.—Ion Armaș mart.—Ἰλίας Ἀδὰμ, ἔτυχα καὶ μαυτυρῶ.

Dela Sărdăria Orheiului.

Insuș d[u]m[nealu]i Stol[ni]c Ioan Cheșcu viind la Sardărie au arătat și prin cuvănt că schimbul acesta l-au săvărșit cu bună priimiri și fiind de față și d[u]m[nealu]i chir Diiamandi Firoli, după amăndurora cirire s'au încredințat cu iscăliturili noastri și cu pecetea Sărd[ă]ri[ei]. 1813 Mart 29, în Chișănău.

Iordachi Milo.—Teodor....

Orig., Acad. Rom., XCVII, 202.— Cu pecetea „Orheiului și Lăpușnii".

4.

Noi Scarlat Alexandru Calimah V[oe]voda, cu mila lui Dumnezeu Domn țării Moldaviei.

Cinst[it] credincios boeriul domnii meli d[u]m. Alixandru Balș biv vel Vist., epistat Vornicii de Aproz[i], sănătate.

Fiindcă d[u]m. Spăt[a]r Vasăli Rosăt au făcut cerire ca să i să vănză cu mezat moșie Ghermăneștii dela țăn[u]t[ul] Orheiului din astănga Prutului, cu vatră de iaz, cu patru sute fălci fănaț boeresc, pe cari sănt și patruzăci de lăcuitori gospodari, având unii din lăcuitori și vii pe aciastă moșii, din cari să e dejma obicinuită, însă cu pricinile ei ci are cu megieșii, în spre plata datoriilor sali, făcând ceriri tot[i] creditorii spre a li se faci indestulari. Drept acie, după rănduiala păzată, s'au scris și osăbită carte Departamentului pricinilor străini cătră ocărmuire din astănga Prutului, ca și acolo să s[ă] facă publecație în curgire de patruzăci de zăli, spre înștiințare tuturor celor ce vor fi mușterei a cumpăra aciastă moșii cu celi ci sănt pe dănsa și cu pricinile ei, precum s'au zăs mai sus. Și pe cari să vor arăta din mușterei, ocărmuire din astănga Prutului până la înplinire vadelii negreșit să-i triimată, spre a fi de față la săvărșire mezatului, pentru care să scrii și d[u]m[ita]li să rănduești și aice pe Telealbașa să străgi la mezat aciastă moșii Germăneștii cu celi ci sănt pe dănsa și cu pricinile ei, în curgire de patruzăci de zăli pe toati ulițăle orașului și în Divan g[os]pod în curgire de patruzăci de zăli. Și la înplinire vadelei, viind și înștiințare de mușterii ce s-au arătat din parte din astănga Prutului și mușterei de aice încă adăogăndu-s[ă], pe rănduiala păzată asupra muștereuloi ce va fi și va da prețul cel mai bun să va săvărși hareciul, carile cumpărătoriu numărând tot[i] banii, pe lăngă zapisul iscălit de d[umnea]l[ui] Spăt[a]r, scrisorile vechi și nouă și țidula de săvărșire a mezatului, i să va întări stăpănire și cu carte

www.dacoromanica.ro

domnii meli, făcăndu-s[ă] cunoscut şi la locul cuviincios de veşnic stăpăn asupra moşii aceştie cu celi ci sănt pe dănsa. 1813 Iuli[e] 1.

Orig., Acad. Rom., CXLIII, 70.

In aceeaş zi — 1813 Iulie 1 — Vornicia de Aprozi dă ordine în consecinţă lui Constantin Telalbaşa

Rezultatul mezatului (în acelaş document):

Lei 5 000 .... mezat.
„ 7.500 asupra d[u]m[isali] Spat[a]r Iancu Miclescu.
„ 12.000 asupra d[u]m[isa]li Manolachi Verrerdos (?)
„ 19.100 asupra d[u]m[i]sali vel. Log. Constandin Balş.

Cu nouîsprăzece mii una sută lei, în Postelnicii, în fiinţa pre osfinţii sali părintelui Mitropolit şi a tuturor d[umnea]lor velitilor boeri, faţă fiind şi toţi creditorii, s'au făcut hareci moşiia arătată asupra d[u]m[i]sali cinst[it] boer Constandin Balş vel Log. de ţara de jos. — 1813 Dec[em]v[rie] 17.

Lupul Balş vel Log. — Iordachi Cuza vel Vor.—Nicolae Razu vel Vor.—Şerban Negel vel Vor.— Hrisoverghi vel Vor.

Orig., Acad. Rom., CXLIII, 67.

La 30 Decemvrie 1813, Scarlat Alexandru Calimah Voevod. adeverind cumpărătura săvârşită la mezat, întăreşte Log. Constantin Balş şi urmaşilor săi stăpânire pe moşia Ghermăneşti de la ţinutul Orheiului.

Orig., Acad. Rom., CXLII, 82.

La 31 Decemvrie 1813, Log. Constantin Balş arată cum a cumpărat moşia la mezat şi cum i s'a întărit cumpărătura de Domn. Apoi zice:

Insă ştiut să fii că eu aciastă moşii Ghermăneştii n'am cumpărat-o pentru mini, ci pentru Căp[i]t. Ioan Săchiraş, carile au numărat şi toţ[i] banii, şi eu i-am fost vechil, în mâna căruia am dat atăt întăritura făcută în numile mieu, ţidula mezatului, cum şi toati scrisorile, carile ca un adivărat compărătoriu să aibă a o stăpăni aciastă moşii Ghermăneştii, ca pe a sa driaptă cumpărătură cu banii săi, fiindu-i eu vechil. Şi am iscălit: Constantin Balş vel Log.

Orig., Acad. Rom, CXLII, 82.

5.

De vreme ce după înaltele înpărăteşti voinţă, prin svintele tractaturi a păcii de pe urmă, se hotărăşti o de istov desfacere între supuşii amăndoror părţilor, despre toate acareturile ce vor ave la locul unde nu vor fi şi cu lăcuinţa, drept aceia şi eu mai gios iscălitul, având la ţăn[u]t[ul] Putnii, la podgoriia Spărieţălor, patruzăci pogoane de vie, cu locul lor, cu cramă i livadă şi cu toate vasăle trebuincioase, m'am alcătuit cu d[u]m[nea]lui vărul meu Petrachi Ros[e]t şi am făcut schimbu, adică am dat eu d[u]m[i]sale aceste patruzăci pogoane vie şi trii mii lei bani, şi d[u]m[nea]lui me-au dat mie a triia

www.dacoromanica.ro

parte dintr'una din doă moşăi ce avem la ţăn[u]t[ul] Hotinului, adică a treiia parte ori din Şibutiniţa ori din Cormani, care s'au dizbătut de mine cu a me cheltuială şi ostineală. După alcătuire sus arătatului schimbu, şi o parte şi alta rămăn vecinici stăpăni pe lucrurile ce au luat în schimbu, spre a cărora statornicie făcăndu-să doă asămine scrisori, am dat unul altuia încredinţare cu iscălitura şi pecete. În Eşi, 1813 Avgust 5.

Vasile Roset. — Alexandru Ghica Spat. mart. — Constantin Lazu mart.

Orig., Acad. Rom., mss. 1109, f. 173.

6.

Voind a mă strămuta din parte stăpănirii othomaniceşti, ieu Spat. Ioniţă Başotă, şi a mergi în stăpănire Rosiei, piste Prut, unde am ce mai multă parte a averii meli, şi sălit fiind după cuprindere trataturilor a mă disface de avere nemişcătoare ce am aice în patrie me, şi negăsănd vrednici cumpărători, ca să plătiască preţul cel cuviincios a moşăilor meli, cu casăle, viile, ţăganii şi toate celi de penpregior, prin iconomie tainică, supusă giurămăntului sufletesc de a fi păzită, am priimit şi am făcut, spre odihna a îmbe părţălor, vremelnicesc schimbu cu dumn[ea]l[ui] Vist. Iordache Roset, luînd de la dumn[ea]l[ui] aceste moşăi din parte aceia, adecă tărgul Soroca, moşăi Rubleniţa alături cu tărgul, tărgul Bricenii, i Hrubna şi Hramincăuţăi din ţăn[u]t[ul] Hotinului; iar înpotriva acestora dănd dum[i]s[ale] Vist. Iordache Roset aceste moşăi şi acareturi din parte aciasta, adecă trii părţi din Pomărla ot Dorohoiu, trii părţi din Hilişăul de sus, pol sat Popenii, pol sat Horodişte şi pol sat Cuzlăul, toate în ţăn[u]t[ul] Dorohoiului, douăzeci şi cinci pogoane de vie lucrătoare cu locul lor în ţăn[u]t[ul] Putnii, la Ţăfeşti, cincizăci sălaşă de ţăgani de vatră, gospodari, o moară cu locul ei pe apa Jăjăei, în gura ezărului, supt tărgul Dorohoiului, o casă cu locul ei în tărgul Dorohoiului şi o casă cu locul ei în tărgul Botoşani. Şi aşa s'au făcut zapisăle schimbării însămnate cu let 1813 Oct[om]v[rie], care s'au întărit şi de cătră cinstitul Divan şi de cătră generalul Consulat a înpărăţăei Rosiei. Urmarei dar are să să păzască întru închipuire ce văzută ca un adevărat schimbu: eu stăpănind în Rosie aceli cinci moşăi şi tărguri din ţăn[u]t[ul] Sorocăi i al Hotinului, precum sănt anum[e] arătate, iar dumn[ea]l[ui] Vist. stăpănind moşăile şi acareturile meli din partea aciasta, toate căte sănt mai sus pomenite. Şi străngănd şi luînd fieşte care din noi veniturile moşăilor i acareturilor şi arătăndu-ne în lume stăpănitori şi necuvăntănd taina, să ne sălim ca pentru însuş lucrul nostru a păză hotarăle, a păză celi zădite pe moşăi, a face în cuget curat şi sufletesc toate celi priincioasă asupra moşăilor spre sporire venitului. Apoi întru ascun[s], prin cel mai tainic chip şi particularnic, vom da unul altue socotială pentru venitul ce s'au străn[s] şi la parte care va fi spori, îl va lua de la ceialantă parte. Şi aciastă iconomicoasă schimbare va urma numai până la întrupare ţării iarăş întru o stăpănire sau până la o prifacire a stăpănirii sau păn'atunce căndamăndoî părţăle cu mulţămire noastră vom voi a ne lua lucrurile în stăpănire

www.dacoromanica.ro

şi a conteni iconomie. Iar numai o parte nu va pute de acum păn' la o epohì de şasă ani, ca să zăcă să s[ă] facă prifacire, făr' numai întru schimbare sau întrupare ţării aceia sfârşăşti îndată iconomie. Intru acest chip schimbul să mărturisăşti iconomicos, fieşti care are a-ş[i] lua mai în urmă moşăile sale, rămăind răsuflat şi ca o hărtie nescrisă zapisul schimbului. Insă sau după întrupare ţării sau după vre-o prifacire a stăpănirii şi a vremii de acum sau după priimire a îmbe părţălor sau după o epohì de şasă ani, datori să fim prin taină, dând unul altuia socoteală de venit la doi ani odată, să păzăm cu frica lui Dumnezău taina aciasta a iconomiei, care nu are vecinică putere, decât numai în arătatile epohì a întâmplărilor sau a anilor şi atunce va lua cu neprimejduire fieşti care lucrul său, dând pe acel strein supt iconomie vremelniciască stăpănit. Şi măcar că cu toate să s[ă] întâmple, dar, feriască Dumnezău, dacă vreo comfiscaţăe înpărătiască asupra moşăilor sudiţălor se va face şi nepriimind luc[ru] cuvântul schimbului, vor pune stăpănire sălnică sau la o parte sau la alta, atun[ci] paguba aceia a comfiscaţăei înpărăteşti va fi a stăpănului celui adevărat şi atunce fără a nu îndatori va lua lucrul său de supt iconomie. Afară din confiscaţăe săntem datori în vreme a întoarce unul altue moşăile în starea lor, să luim celi adevărate, păzând înfricoşată tainä, având a da răspun[s] lui Dumnezău, pentru care am iscălit. 1813 Oct.

Să mai adaoge aice spre vrednică înţălegire : pentru venetul moşăilor în cătă vreme să va urma iconomie şi să hotărăşti aciasta: că de vremi ce mai sus s'au zis că socotiala veniturilor să s[ă] caute la doi ani odată, tainic, apoi să lămureşti că trimitere prisosului veniturilor să aibă a să urma pe tot anul, adecă moşăile ce să vor vinde în orândă anume şi a altue părţi, în vreme ce vor plăti cumpărătorii banii, la înplinire anului, să s[ă] trimită părţăi ceialante într'acest chip : dacă parte ceialantă va vinde moşăi cu anul, oprindu-ş[i] suma ce să va înştăinţa că au priimit din veniturile sale, la înplinire anului să triimită prisosul acelui ce va ave a lua, iar la înplinirea a doi ani să s[ă] caute socotiala. Dar moşăile ce să vor căuta în credinţă cu frica lui Dumnezău, când vor da venitul îna[i]n[te], atunce să s[ă] triimită sau să s[ă] scadă, căci făr' de îndoire stăpânului celui adevărat rămân zaherilele sau fânul sau alt venit al altor acareturi păn' în ciasul ce să vor [vinde] acele sau să vor stânge. Aşa dar toate celi de mai sus a[vând] putere lor, va sluji şi aciastă lămurire pentru venituri.

Cópie, Acad. Rom., CXLIV, 4.

7.

După înaltile înpărăteşti tractaturi a păcii închiete în Bucureşti la trecutul an 1812 între înaltile curţi a Porţii othomaniceşti şi a curţii Rosiei, hotirîndu-să o de istov desfacire despre amîndoao părţile a supuşilor înaltelor arătate curţi, drept aciasta, avînd şi sfânta Mitropolie de aice din Iaşi în partea stîngă a Prutului aceste moşii anume: Creulenii şi Bucioşca la ţin[u]t[ul] Orheiului şi toate părţile cîte rămîn peste Prut din moşiele Costulenii şi Prisă-

www.dacoromanica.ro

canii i Căueștii lipite către Costuleni, care să încep din hotarul Măcărești-lor a dum[i]sale Vist. Grigoraș Sturza și pân' în hotarul Morenilor a măn[ă]stirii Cetățuii, iar lungul din apa Prutului și pân' în hotarul moșiei Brătulenii, și Vasiliuții mici și partea din Brădeni dela țin[u]t[ul] Iași și la țin[u]t[ul] Sorocii moșie Dărcăuții și Haliciul, care sănt cuprinsă într'un hotar tot a Mitropoliei, cum și moșie Braicău tij la acest țin[u]t al Sorocii a măn[ă]stiri[i] Pîngărații ce iaste supusă acestii Mitropolii,—prin tocmală de bună voe, în svințănie și tărie arătatelor înalte înpărățești tractaturi, ni-am alcătuit cu dum[nea]lui Alexandru Anastasie biv vel Sărdar, fiiul Cluceriului Stefan Anastasie, nepot Sărdariului Lupul Anastasie, și prin schimb au dat sfânta Mitropolie dum[i]sale Sărdariului mai sus numitile moșii dela ținuturile Eșii, Orheiul și Soroca, după cuprindirea scrisorilor ce au avut Mitropolie pe aceste moșii. Și înprotiva acestora a sfintei Mitropolii dum[nea]lui Sărdariul au dat aice în Moldova : Hudicenii din adreapta Prutului pe *(sic)* țin[u]t[ul] Fălciiului, lîngă Huși, între moșiele Episcopiei, la șășul Prutului, care are și giumătate balta Plopului, i moșie Dăngenii i Păscanii și Glodenii într'un hotar,care acum se poreclește Rădiul, la țin[u]t[ul] Vasluiului, pe amîndoao părțile apei Cuțitnei, i opt pogoane vie cu locul lor la Odobești, la ulița Bililor, și cu patru pămînturi de cîtină, care sănt hotărîte din vatra Odobeștilor pân' în Milcov iarăși după scrisori ce au avut pe dănsăle. Și au dat și șasăzăci și doao mii lei bani numărați i noaozăci și cinci matce stupi, care aceste matce sănt date pentru pomenirea dum[i]sale și a niamului dum[i]sale. Și așa, cu chipul arătat mai sus, săvîrșindu-să schimbul acesta cu bună voe și priimire, atît din partea Mitropoliei cît și din partea dum[i]sale Sărdariului, am făcut teslim dum[i]sale moșiele mai sus numite: Creulenii, Bociosca dela țin[u]t[ul] Orheiului i Dărcăuții și Haliciul a Mitropoliei și Braicău a măn[ă]stirii Pîngărații dela țin[u]t[ul] Sorocii i părțile din moșiele Costulenii, Căueștii și Presăcanii ce trec în astînga Prutului i Vasiliuții mici și partea din Brădeni dela țin[u]t[ul] Iași, înpreună cu toate scrisorile ce au fost pe aceste moșii. Și au priimit și sfânta Mitropolie dela dum[nea]lui Sărdariul moșiele ce iarăși se arată mai sus: Hudicenii dela țin[u]t[ul] Fălciiului și Rădiul dela țin[u]t[ul] Vasluiului i viile dela Odobești cu acele osăbite pămînturi, înpreună cu toate scrisorile ce au avut pe dînsele, cum și șasăzăci și doao mii lei ce să arată că au numărat. Și de astăzi înnainte și în veci să aibă dum[nea]lui Sărdariul și alți urmași și clironom[i] a stăpîni moșiele numite, ce au fost până acum a Mitropoliei, cu toate acareturile ce să află pe dînsăle, întocma după cuprindirea scrisorilor ce i s'au dat; asăminea și Mitropolie să aibă a stăpîni moșiele i viile și acele osăbite pămînturi ce au dat dum[nea]lui Sărdariul, iarăși după cuprindirea scrisorilor, cu toate cele ce sănt pe dînsăle.. Iar eșind vre-o pricină de hotar sau la o parte sau la alta, fiește care parte iaste datoare a răspunde. Deci, făcîndu-să doao asăminea scrisori, aciasta din partea Mitropoliei, cu pecetea Mitropoliei și a noastră iscălitură, s'au dat la mîna dum[i]sale Sărdariului, și cea din partea dumisale, cu a sa iscălitură, s'au priimit la Mitropolie. 1813 Noemv[rie] 17.

Veniamin Mitropolit Moldaviei.

www.dacoromanica.ro

Dela Divanu.

Veind înaintea Divanului amândoâ părţăle şi arătând că schimbul ci-au făcutu numitelor moşii ce să arată prin scrisoare aciasta iaste cu bunăvoinţa şi priimire despre amândoâ părţăle, drept aceia s'au încredinţatu şi de cătră Divanu. 1813 Noemv[rie] 18.

Iordachi Canta vel Log. — Dimitrie Sturza vel Log. — Vasile Costachi vel Vor.—Costantin Balş vel Vor.—Vasile Roset vel Vor. —Nicolae Roset vel. Spat.—Dumitrachi Beldiman vel Ban.

Comitetul.

Viind şi înainte noastră din parte sfintei Mitropolii şi încredinţindu-ne şi prin cuvânt că acest schimbu este săvârşit cu bună priimire despre amândoao părţile, s'au încredinţat şi de cătră noi. In Eşi, 1813 Noemvr[ie] 18.

Alecu Ianculeu vel Vor. — Manolachi Dimachi vel Vor. — Nicolae Strătulat Hat. — Ioan Neculce.

Orig., Acad. Rom., CLIII, 290.—Còpie, cu traducere rusească, autentificată de consulul A. Pini, tot acolo, ms. 2964, ff. 20-1. Două iscălituri, rupte în doc. orig., s'au dat după această còpie, care e datată, la document: 20 Noemvrie, iar la întăritura Divanului şi a Comitetului: 21 Noemvrie.

8.

Milostivul mieu stăpăn Alexandru Alexandrovici.

La ştăre me au agiunsu că egumenii mănăstirilor ce sint în Moldova închinat[e] la Svănt Mormănt şi la alte locuri dipărtati în pămănt turcescu au început a vinde şi a schimba averile nemişcătoare a acelor mănăstiri, cari să află în oblaste Besarabiei. Şi fiindcă pentru aceste averi nu s'au dat osăbită hotărări prin trahtatu de pe urmă a păcii, căci al 7-le pont să atingi numai de strămutare supuşilor amănduroru Inpărăţii lor şi de averile lor, adică de cele ce să cuvin cătră feţile cele particularnici a lăcuitorilor turci şi creştini ce să află în părţile cei noî a Rosiei şi în pămănturile turceşti. Deci dar găsind cu cuviinţă a faci întrebare în pricina aciasta de la mai înalta ocărmuire, eu de datorie socotescu, aşteptând acel răspunsu, să întămpin ace urmare a numiţilor igumeni, ca toată pierdere vremii să nu să socotiască din pricina mea, şi pentru aceia am dat poronca mea Departamentului întăi al Besarabiei ca vănzările şi schimburile moşiilor din acestu oblastu de cătră egumeni[i] din Moldova, nu numai în urma vadelii de 18 luni, dar şi în vreme curgirei acestii prothezmii, fără a ave lămurită dezlegare, spre aceia să nu s[ă] socotiască de adivărată şi averile să s[ă] socotiască de mănăstireşti. Pănă se va da poroncă, eu poftescu pe ex. ta, ca pentru aciastă

www.dacoromanica.ro

punire la cali a me să s[ă] facă ştiut acelor igumeni ce sănt peste mănăstirile acele ce au aceste moşii în Basarabie. Dar şi din parte d[u]m[ital]i să s[ă] opriască a nu s[ă] întări acele schimburi şi vănzări, căci nu vor ave nici o putere. Şi eu aşteptând răspunsul d[u]m[ital]i de lucrare cea vei face, sănt cu cea mai adivărată cinste plecată slugă. Dece[m]v[rie] 7, 1813.

Ioan Harting.

Cópie, Acad. Rom., CLIII, 293.

9.

Fiindcă la 20 zile a trecutei luni Noemvrie a anului curgător 1813 sfânta Mitropolie de aici din Iaşi au săvârşit cu bună credinţă tocmala cu d[u]m[nea]lui Sărdariul Alexandru Anastasi, fiiul săvârşitului Cluceriu Stefan Anastasi, pentru moşiile Dărăcăuţii i Haliciul şi Braicăul dela ţin[u]t[ul] Sorocii, şi Vasiliuţii mici i toate părţile câte rămân den astânga Prutului din moşie Costulenii i Prisăcanii şi Căueştii, lipite către Costuleni, şi osăbit partea din Brădeni, toate dela ţin[u]t[ul] Iaşii, în vecinică vânzare drept cinzăci mii lei, arătaţi la zapisul ce i s'au dat la mâna dum[i]sale Sardariului cu pecetea sfintei Mitropolii şi iscălitura noastră, care scrisoare s'au încredinţat şi de către d[u]m[nea]lor veliţii boeri ai Divanului şi a Comitetului, adeverindu-să şi de către excelenţie sa d. gineral Consulat rusăsc din Iaşi. Şi osăbit făgăduindu-să să mai dea încă una mie lei agiutoriu la facirea clopotelor Mitropoliei şi să lasă şi venitul arătatelor moşii păn' la Sfântul Gheorghie a anului viitoriu 1814, fiind luate dela orăndatori de către Mitropolie, dându-să d[u]m[i]sale Sărdariului şi toate scrisorile ce au fost pe numitile moşii i părţi. Apoi în urmă toată obştie boeriască au găsit cu cuviinţă ca prin ţidulă g[o]spod să s[ă] scoată la sultan-mezat, pentru ca să nu să păgubască Mitropolie de folosul ce ar putea avea cu adăogirea mezatului, după care s'au şi urmat, fiind şi cu priimirea d[u]m[i]sale Sardariului, şi strigându-să în multe rânduri după obicinuita rânduială cum şi în Divan şi în Postelnicie la toată publica şi adăogându-să de către muşterei nu s'au suit mai mult de cât cinzăci şi una mii lei. Şi după multă îndemnare ce s'au făcut d[u]m[i]sale Sărdariului de către toată boerimea, au priimit să mai dea încă şapte mii lei, săvârşindu-să mezatul asupra d[u]m[i]sale cu cinzăci şi opt mii lei, iar altă nimică. Şi să rămâe păgubaş d[u]m[nea]lui Sărdariul şi de cheltuialili ce-au făcut dela săvârşirea tocmelii păn' la săvârşirea mezatului, care bani s'au priimit dela d[u]m[nea]lui deplin toţi: cinzăci şi opt mii lei. Şi rămâne d[u]m[nea]lui i urmaşii şi alţi clironomi ai d[u]m[i]sale vecinici stăpânitori pe arătatele moşii şi părţi întocma după cuprindirea zapisului sfintei Mitropolii, săvârşit la 20 ale trecutei luni Noemvrii, ca să facă orice va voi, dându-să la mâna d[u]m[i]sale şi aciastă scrisoare din partea Mitropoliei, întărită cu pecetea Mitropoliei şi cu a noastră iscălitură cum şi de către cinstitul Divan. In Iaşi, 1813 Decemvrii 14 zile.

Veniamin Mitropolit Moldaviei.

www.dacoromanica.ro

De la Divan.

Vănzari acestor moşii şi părţi de moşii arătati prin scrisoari aciasta fiind urmată cu bună priimire şi mulţămire amănduror părţilor, drept aceia s'au întărit şi de către Divan, fiind săvărşită şi prin mezat. 1813 Dec[em]v[rie] 14.

Constantin Balş vel Log. — Lupul Balş vel Log. — Alexandru Ianculeu vel Vor. — Nicolae Stratulat vel Vor. — Constantin Costachi vel Vor.—Teodor Balş vel Vor. — Nicolae Hrisoverghi vel Vor. — Ioan Luca vel Ban.

Orig., Acad. Rom., CXLI, 105.—Cópie, întărită, la 31 Decemvrie, de Comitetul desfacerii, tot acolo, în ms. 2964. ff. 22—3.

10.

Alexandru Anastasi biv vel Sărd[a]r adiverez prin scrisoare aciasta ca să fie ştiut că după legătura trahtaturilor între prea înalt[a] Poartă othomaniciască şi între înpărăţia Rosiei, hotărându-să în protezmie de 18 luni ca să [să] disfacă toţi deobşte de averile ce vor avea, atăt acei ci lăcuesc din driapta Prutului, cum şi cei ce lăcuesc din stănga Prutului, având şi sfănta Mitropolie din Iaş[i] moşii din astănga Prutului, între cari sănt şi acestea : adică moşie Dărcăuţăi i Haliciu, amăndoaă într'un hotar, şi moşie Braicău a mănăstirii Păngăraţi, ci esti supusă Mitropoliei, dela ţ[i]n[u]t[ul] Sorocii, toate părţăle căte rămân pisti Prut di moşiile Costulenii i Prisăcanii şi Căueştii, lipite către Costuleni, cari să încep din hotarul Măcăreştilor a d[u]mis[a]li Vist. Grigorie Sturza în curmeziş şi până în hotarul Morenilor a mănăstirii Cetăţuei, iar lungul din apa Prutului şi păn' în hotarul moşiei Brătulenii, şi Vasiliuţii mici, partea din Brădeni dela ţăn[u]t[ul] Iaşii,—acesti arătati moşii la 20 a trecutii luni Noemvr[ie] a anului curgătoriu 1813, cu driapta credinţă, prin bună învoială, li-am cumpărat de veci dela sfănta Mitropolie, după cum adeveriază zapisul cu pecetea sfintei Mitropolii şi cu iscălitura preosfinţătului Mitropolit al Moldaviei chirio chir Veniamin, adevirit şi de toţi d[u]m[nea]l[o]r boerii Divanului şi a Comitetului, încredinţat şi de domnul gn. Consulat din Iaş[i] şi cu pecete împărătiască, cu preţ hotărăt 50 000 lei, adică cincizăci mii lei, şi noaăzăci matci stupi şi alţi una mie lei agiutor la-facire clopotului Mitropoliei, cari bani i-am şi răspuns toţi deplin sfintei Mitropolii.

Apoi toată obştie boerimii au făcut cerire, găsind cu cuviinţă ca prin ţădulă g[o]spod să să strige numitile moşii şi părţi de iznoavă la sultan-mezat, ca să nu să păgubască svănta Mitropolie de suma banilor ci poati să dea muşterei ci vor fi. Şi după arătare ci au făc[u]t mării sali lui Vod[ă], s'au făc[u]t ţădulă g[o]spod, fiind şi cu primire mea. Şi strigându-să după rănduială la sultan-mezat în căteva rănduri în Divan şi în Post[elni]ci[e] înaintea şi întru auzul a toată publica,

www.dacoromanica.ro

nimine n'au dat mai mult decăt până la cincizăci şi una mii lei. Şi de cătră toţi d[u]m[nea]l[o]r boerii mari şi mici am fost îndemnat să mai dau 7 000 lei piste suma de 51.000 lei, ca să să facă piste tot cincizăci şi opt mii lei. Şi eu însumi voind mai mult folosul sfintei Mitropolii, am priimit şi i-am dat, săvărşindu-să mezatul pe suma aciasta asupra mea şi afară de aciastă sumă s'au mai făcut cheltueli cu cercetare moşiilor, cu facire scrisorilor i tălmăcire lor i còpiile ci s'au scos de pe scrisori i provizione ci s'au dat la rădicare banilor şi dobănda lor pe o lună până la sumă de 65.000 lei, adică şasăzăci şi cinci mii lei pisti tot. Şi fiindcă moşiia Vasiliuţăi mici să megieşăşte cu moşiia Vasiliuţăi mari a d[u]m[i]sali cucoanii Elenco Harting, fiica d[u]m[i]sali Vist. Grigorie Sturza, am avut în scris tocmală şi aşăzari prin vechil rănduit de cătră d[u]m[nea]ei, ca pentru banii ci să vor da preţul moşiilor şi cheltueile ci vor urma cu analoghie după suma banilor venitului să răspundă d[u]m[nea]ei pentru moşiia Vasiliuţăi mici şi să o dau d[u]misali, avănd şi protimisis a megieşiei.

Aşadar făcăndu-să driaptă analoghie pe toată sumă banilor de 65.000 lei ci au cuprins, s'au făcut să dea d[u]mn[ea]ei 9.006 lei, adică noaă mii şasă lei, pentru numita moşia, cari bani i-am şi priimit toţi deplin dela dumn[e]aei. Şi în putere zapisului svintei Mitropolii de pe cari i-am dat còpie întărită de cătră d. general Consul din Iaşi, după al doilea zapis a svintei Mitropolii pe adăogire ci s'au făcut la săvărşie mezatului de pe cari iarăş i-am dat d[u]m[i]sale còpie şi după alti scrisori cuprinzătoare pe aciastă moşie ci i-am dat cu izvod anumi, să aibă dumn[e]aei cucoana Elenco şi clironomii dumisali din niam în niam vecinică şi deplină stăpănire asupra aceşti moşii în toati hotarăle ei din înpregiur. Şi spre încredinţare urmează a mea iscălitură. In Iaş[i], anul 1813.

Còpie, Acad. Rom., CLIII, 296.

II.

Raducanu Roset Hatmanu, Ioanu Caminar, Andrei Paveli adeverim prin aciastă scrisoare că în putere plinipotenţiei ce avem dela luminata doamnă Zoi Moruz spre a disface, prin schimbu sau prin vănzare, toate dreptile moşăi a luminării sale ce le are din astănga Prutului, precum este desăvărşăt cunoscută şi ştiută putere plinipotenţiei noastre ocărmuirei Moldaviei, ni-am alcătuit cu dumnialui Cam[ina]r Ioanu Pruncul şi am dat dum[i]s[a]le în schimbu de veci dreptile moşăi a luminatii doamne Zoi Moruz anume: Părliţii la ţănut[ul] Iaşii, care să alăturiazi cu moşăe tărgului Bălţilor, şi moşăile Sărcova şi Vale Albă dela ţănut[ul] Orheiului, pentru care moşăi s'au dat dum[i]s[a]le Cam[ina]r Ioanu Pruncu şi toate scrisorile şi documenturile ce au avut luminare sa, vechi şi noi, după anume izvodu iscălit, pe putere a cărora scrisori şi după cuprindire hotarnicilor şi a hărţilor inginereşti să aibă a stăpăni dum[nea]l[ui] Cam[ina]r Ioanu Pruncu ată moşăile Sărcova şi Vale Albă, cum şi tot locul ce supt nume de Părliţi, după cuprindire hotarnicii acestui locu, s'au stăpănit păn' acum. Iar dacă,

www.dacoromanica.ro

cu cuvănt de împresurare, vre-unii din megieşi ar trage vreo parte din cuprindire hotarnicilor şi a stăpănirii ce păn' acum s'au urmat asupra moşăilor acestora, să îndatoreşte luminata doamnă a răspunde.

Înpotriva moşăilor de sus pomenite, au dat dum[nea]l[ui] Cam[ina]r Ioanu Pruncul luminatii doamne Zoi Moruz în schimbu de veci dreptile moşăi a dumisale ce are de baştină şi cumpărături în Moldavie din adriapta Prutului, anume: sat întreg Făureii, la ţănut[ul] Putnii, ocolu Gărlilor, care aciastă moşăe este rămasă clironomie la niamul dum[i]s[a]le Cam[ina]r dela strămoşul dum[i]s[a]le Lupul Bucium Stolnic şi din care căte părţi au avut alte niamuri a dum[i]s[a]le li-au cumpărat dum[nea]l[ui] Căm[ina]r, după cuprindere şi putere zapisilor de cumpărătură, şi au întregit tot trupul moşăii Făureii, iar apoi stăpănire necurmată a părinţilor dum[i]s[a]le Cam[ina]r şi a însuş dumisale au urmat pe numita moşăe în aceste mai gios arătate sămne firesti. Lungul moşăii Făureii este din matca veche a Putnii, ce să numeşte Putna sacă, şi merge în spre târgul Focşanilor, piste apa Putnei şi piste gărla Putnii din gios, păn' în drumu ce să numeşte drumul luminilor, în care drum stau şi se întălnescu moşăile acele ce eu începutul lor din Putna sacă şi acele ce eu începutul lor din apa hotarului, care este dispărţitoriu între Moldavie şi Valahie. Iar latul moşăii, margine dispre răsărit, merge din Putna sacă linie driaptă pintre moara ce este zidită la margine moşăii Făureii dispre răsărit şi pintre moara mănăstirii Bistriţa, şi de acole linie driaptă păn' la movila Războiului, şi tot drept înainte spre târgul Focşanii, pe drumul lu Rotopan şi pin capul moşăilor luminatii doamne Zoi Moruz, Mirceştii şi Răduleştii, păn' în drumu luminilor, unde este piatră hotar dispărţitoare între Făurei şi între moşăe-mănăstirii Mira, Petreştii. Iar margine dispre apus merge iarăş din Putna sacă, pe lăngă talpa morii din gios a Anicăi, fiica vameşului Zoe, şi înainte spre târgul Focşanii linie driaptă păn' în drumul luminilor. Şi fiindcă hotarnică în stănjăni pe aciastă moşăe nu este, să îndatoreşte dum[nea]l[ui] Cam[ina]r Ioanu Pruncu a răspunde dacă va lipsi şi să va strămuta stăpănire din sămnile mai sus pomenite.

Asămine au dat dum[nea]l[ui] Căm[ina]r Ioanu Pruncul luminatii doamne Zoi Moruz una mie opt sute şi noîzăci şi noî stănjăni moşăe ce are baştină şi cumpărături în moşăe Muncelu, la ţănut[ul] Putnii, ocolul Luncii, după putere zapisil[o]r de cumpărături şi după anume hotarnică arătătoare în stănjăni. Asămine au mai dat dum[nea]l[ui] Cam[ina]r Ioanu Pruncul luminatii doamne Zoi Moruz o crăcimă în târgul Focşanii cu doî dugheni la uliţă, cu odăi şi cu grajdiu şi cu locu, după cuprindire scrisorilor vechi, care locu este alături cu locul mănăstirii Prorocului Samuil din Focşani.

Şi pentru aceste moşăi, Făureii, Muncelu şi crăcima din Focşani, au dat dum[nea]l[ui] Căm[ina]r luminatii doamne Zoi Moruz şi toate scrisorile, vechi şi noî, ce au avut, după anume izvod iscălit. Şi dacă după vreme să va mai afla vreo scrisoare pe aceste moşăi, să aibă a să da iarăş luminatii doamne Zoi Moruz, pentrucă nimine altul în moşăe Făurei parte de moşăe nu are. Şi iarăş în moşăe Muncelu numărul stănjănilor mai sus pomeniţi sănt drepţi ai dum[i]-

www.dacoromanica.ro

s[a]le Cam[ina]r, pe care i-au dat acum în schimbu de veci luminatii doamne Zoi Moruz.

Drept aceia, de astăzi înainte va stăpăni dum[ṇea]l[ui] Cam[ina]r Ioanu Pruncu pomenitile moşăi: Părliții, care mai înainte au fost împresurată de către moşăe Bălţile şi Bilicenii, şi moşăile Sărcova şi Vale Albă, în veci, cu nestrămutare, ca pe nişte drepte ocine a dumisale. Şi dacă moşăe Părliții va fi şi dată macar danie vreunue din beizadelile domnului Alexandru Moruz Vv. şi a luminatii doamne Zoi, tot să aibă deplină tărie sa schimbul acesta ce acum să face de către noi. Căci şi pentru disfacire, prin schimbu sau prin vănzare, a moşăilor ce au luminatile beizadele din astănga Prutului, iarăş noi avem plinipotenţie spre a le vinde sau a le schimba după poroncile ce sănt date de obşte spre a disface supuşăi Porţii toate moşăile ce vor ave din astănga Prutului păn' la doî Ghenar anului 1814, după hotărăre tractaturilor păcii între înpărăție Rosiei şi între Poarta othomaniciască. Asămine şi luminare sa doamna Zoi Moruz va stăpăni pomenitile moşăi a dum[i]s[a]le Cam[ina]r Ioanu Pruncul: Făureii, Muncelu şi crăcima din Focşani, ca pe nişte drepte ocine a luminării sale, în veci, cu nestrămutare, păzindu-să putere acestui de bunăvoe schimbu, fără ce mai mică răşuire sau prefacire. Şi spre încredinţare urmiază a noastre iscălituri. S'au scrisu la anii 1813 Decemvrie 15, în Iaşi.

Răducan Roset Hat. epitrop, încrădinţez.—'Ιωάννης Καμινάρης, ἐπιτροπικῶς, βεβαιώνω.—'Ανδρέας Παύλου, ἐπιτροπικῶς, βεβαιῶ.—Iordachi Canta Log.—Constantin Balş Vor. mart.—Dim. Sturza Vist. mart.

Comitetul.

Scrisoare aciastă di schimb arătând-să la acest Comitet al disfacerii şi încredinţându-ne cum că schimbu acesta s'au săvărşit cu bună priimire amăndoror părţilor, s'au încredinţat şi de către noi. Şi pe lăngă aciasta întrebându-să pe d[u]m[nea]lor epitropii luminării sale doamnei Zoi Moruz, au dat răspunsu că la pritenţie d[u]m[i]sale Com[i]s[u]lui Alexandru Panaite ce au făcut asupra acestor moşii că sănt răspunzători. Drept aceia s'au întărit. In Eşi, 1813 Decemv[rie] 31.

Nicolae Stratulat vel Vor.—Hrisoverghi vel Vor.—Andronache Donici Aga.—Teodor Balş Ban.

Domnescul Divan a Prinţipatului Moldaviei.

Potrivit mijlocirei Consulatului înpărăţăei Rosăei, urmată prin Dipartamentu dreptăţăi, făcându-să luare aminte actului di faţă, s'au văzut că el este încredinţat de Comitetul disfacerii averilor în vremia protezmiei, pe cari temeiu să adiveresti de către acest Divan, şi aciasta fără înrăurire asupra cuprindirii lui în fondos, pentru că Divanul n'au fost chemat a cerceta acum aciasta.

Prezident: Kir kir Grigorie Mitropolit.—Manolachi Drăghici Post.—Vasile Pogor Stol.—Grigore Carp Post.—Iancu Prăjescu.—I. Docan.—Rolla.

www.dacoromanica.ro

S'au trecut în condică. Pentru D. D. Căminar: Mihalachi Cerne.
Registrator: Polihron Arbure.
Şef secţiei: Chedrino Sardar.
S'au trecut la condică: Manolachi Sălcianul
No. 2081, 1851 Săptemvre 31 zile

Urmează viza Consulatului rusesc din Iaşi, din 29 Septemvrie 1851, cu pecetea şi iscălitura consulului (în ruseşte).

Orig., Acad. Rom. CIX, 44.—Întăritura Divanului cu pecetea «Prinţipatul Moldaviei. Divanul Domnesc. 1849».

12.

După înaltile înpărăteşti tractaturi alcătuite în Bucureşti în trecutul an 1812 între înaltile curţi a pre puternicii înpărăţii a Rosiei şi a Porţii otomaniceşti, prin care se hotărăşte o de istov desfacire în curgire prothesmei de optsprizăci luni între supuşii de îmbe părţile arătătelor înalte curţi, în putere şi sfinţenie acestor tractaturi, prin tocmeală de bună voe, m'am alcătuit şi eu mai gios iscălitul şi am vândut drepte casile mele de aice din oraşul Eşii, în mahalaoa Muntenimei de mijloc, cu tot locul lor cât să află astăzi cuprins cu zăplazi şi cu toate binalile ce sânt pe dânsul, care loc şi casă şi eu le-am cumpărat la 1800 Ghenar 26 de la dum[nea]lui Iordachi Pascal şi soţie dum[i]s[a]li Rucsanda, după cum adeveriază zapisul lor, care loc despre răsărit se hotărăşte cu drumul ci să pogoară de la bisărica Blagoveşteniilor pintre locul casilor acestora şi pintre locul casilor dum[i]s[a]lle Pah[a]r. Enachi Danul, iar despre miazănoapte cu drumul sării ci merge pintre locul acesta şi pintre locul bisăricii Blagovişteniilor, iar despre apus să hotărăşte cu locul unui han ce au fost al meu şi prin schimbu l-am dat sfintei Mitropolii şi agiunge şi un capăt a locului şi în uliţa lui Bogonos, iar despre amiazăzi să hotărăşte cu locul casălor dum[i]s[a]li Ivan Chirilovici ci l-au cumpărat iarăş de la mine mai înainte. Tot locul acest mai sus arătat cu toate binalile ce sânt pi dânsul, l-am vândut dum[i]s[a]li chir Anastasi Dimitriu drept 37.500 lei, adecă treizăci şi şapte mii cinci sute lei. Deci fiindcă am priimit de la dum[nea]lui şi toţ[i] banii deplin după tocmală, eu încă i-am făcut teslim toate scrisorile locului acestue căte am avut, vechi şi noî, şi de astăzi înainte şi în veci să aibă dum[nea]lui şi alţi urmaş[i] clironomi a dum[i]s[a]li a stăpăni locul acesta cu toate binalile lor în veci, cu bună pace şi nesupărat de cătră nimine. Şi fiindcă în locul acesta sânt întrate multe locuri de casă şi hotarnică încungiurătoare pe tot locul acesta nu este, decât numai pe unile din locuri, să aibă dum[ne]alui a-ş[i] face hotarnică pe tot locul şi întăritură domniască. Şi spre încredinţare am dat dum[i]s[a]li kir Anastasi Dimitriu acest zapis iscălit cu însuş mâna me şi încredinţat cu a me pecete. 1813 Decemv[rie] 16, Eşii.

Iordachi Vartholomei Sărd.
Iacov Veisa, am scris şi sânt martur.

www.dacoromanica.ro

Comitetul.

Viind înainte noastră la Comitet amănduî părțile cu acesta scrisoare de vănzare și încredințăndu-ne că este cu bună priimire amănduror părților săvărșită aciastă vănzare și văzăndu-să și zapisu vechiu din 1800 Ghenar 26, cu care au cumpărat dum[nea]lui Sărd[a]-r[ul] Iordachi Vartholomei de la Iordache Pascul și de la soțiia sa Rucsanda, s'au încredințat și de cătră noi. In Eși, la anul 1813 Decemv[rie] 21.

Nicolae Stratulat vel Vor. — Hisoverghi vel Vor. — Andronachi Donici Agă.

S'au trecut: Mihalachi Veisa Pit[a]r.

Urmează viza Consulatului rusesc din Iași, din 30 Decemvrie 1813, cu pecetea și iscălitura lui A. Pini.

Aciastă vănzare a casilor mele din Iași ci am fost făcut în vreme prothezmii, la anul 1813 Dec[em]v[rie] 16 zile, răposatului Anastasă Dimitriu, care case cu clironomie rămăn la nepotul său Dimitrie Carastate, după cerire ce mi-au făcut, întăresc și acum ace denainte veșnică vănzare. Anul 1823 Iuli[e] 20.

Col. Asesor Vartholomei.

Orig., Acad. Rom., LX, 102.— In regest, la N. Iorga, Documentele familiei Callimachi, I, 508.

13.

Raducan Rosăt Hatman înștiințare fac prin aciastă scrisoare ce dau dum[i]sale Ioan Balș Com[i]s, supusul împărățeștii sale măriri a Rosăi, precum să fie știut că după știința ci este de opștie pentru hotărăre sfintelor trahtaturi, fiind noi îndatoriți după înalta stăpănitoare a înpărății noastre luminată poroncă a ne disface de averile de străină stăpănire, și avănd eu din astănga Prutului, în gubernie de acum a Basarabii, drepte moșii a mele, anume moșie de cămpu Corneștii, pe apa Lăpușnii, la ținu[u]t[ul] Lăpușnii, și pol sat Frăsănești, în ținut[ul] Eșii, de a me bună voință m'am alcătuit cu d[u]m[nealui] Com[i]s și i-am văndut de istov și de veci moșiile arătate, după stăpănire ce s'au urmat de cătră mine, drept bani 55 000 lei, adică cinzeci cinci mii lei bani turcești, și cu tocmala ca să plătiască toți banii în vadè de acum șasă ani, fără cuvănt de pricinuire. Și pentru dobănda acestor [bani], păr' la ce de pe urmă istovire a plății ban[i]lor să-m[i] răspundă venit moșii ce va pute lua pe an. — Deci dar de astăzi și în veci, atăt d[u]m[nea]lui Com[isul] căt și urmaș[ii] clironomi, să stăpăniască numitile mai sus moșii cu bună pace, ca pe a dum[i]sale drepte ocini și moșii ce li-au cumpărat prin bună alcătuire și învoire, nesupărat nici odinioară de cătră nimine. Și spre încer-

www.dacoromanica.ro

dinţare aceştii de istov vănzari, am dat d[u]m[i]sale aciastă a me scrisoare iscălită de însum[i], mărturisită de marturi şi încredinţată de dum[nealo]r boerii Divanului Moldavii. 1813 Decemv[rie] 20 zile.

Răducanu Roset Hatman adeverez.

Divanul.

Zapisul acesta arătându-să şi în Divan şi fiind făcutŭ cu bună priimire amănduror [părţilor] vănzare aciasta, drept aciia s'au încredinţat. 1813 Dec[em]v[rie] 25.

Veniamin Mitropolit Moldaviei.—Constantin Balş vel Log.—Lupu Balş vel Log.—Alexandru Ianculeu vel Vor — .... vel Vor.

Comitetul.

Arătându-să aciasta şi la Comitetul desfacerei a pricinilor hotărăte prin prothezmii şi fiind tocmala săvărşită cu priimire amănduror părţilor, s'au încredinţat şi de cătră noi. In Eşi, 1813 Dec[em]v[rie] 31.

Nicolae Stratulat vel Vor. — Nicolae Hrisoverghi vel Vor. — Andronachi Donici Agă. — Teodor Balş Ban.

Urmează viza Consulatului rusesc din Iaşi, din 8 Ianuarie 1814, cu pecetea şi iscălitura lui A. Pini.

Orig., Acad. Rom., CIX, 14.

14.

După înaltile înpărăteşti trahtaturi a păcii închiiate în Bucureşti la trecutul anu 1812 între înaltile curţi a Rosăei şi a Porţăi othomaniceşti hotărându-să o de istov desfacere dispre amăndoî părţile supuşilor înaltilor arătate curţi, — drept aceia avănd şi eu doî moşăi den astănga Prutului, anumi Cozsăuţăi la Soroca şi Tescurenii la ţin[u]t[u]l Eşii, pe care moşăi le amu de zăstre de la tatăl meu, dumn[e]alui Banu Alecu Beldiman, şi negăsănd vre-un chip ca să le fac schimb în spre a mă disface (după poroncă), de căt cu priimire tătăni-meu şi a soţului meu, m'am alcătuit cu dumn[e]alui Comisul Alexandru Panaite şi li-am văndut dumisale de veci; datu-mi-au dumn[e]alui şapte zăci mii lei şi doî sute cinsprăzăce stănjăni din moşăiia Blăndeştii ce i-au luat dumne[a]lui de la Şat[rarul] Trohin în mezat, den care bani zăci mii lei mi i-au dat acum, iar şăsăzăci mii lei să mi-i dei rănduri-rănduri, adecă pănă în patru ani să mi-i istovască toţi, dăndu-mi pe fiişte care anu căte cinsprăzăce mii lei din capite şi dobănda a toţi banii căte triizăci lei la pungă pe anu, pănă la înplinire a patru ani să-m[i] istovască şi dumn[e]alui să-ş[i] stăpăniască moşăile aceste ca pe nişte drepte a dumisale, nesupărat mai mult de

www.dacoromanica.ro

către mine cum şi eu de către dumn[e]alui întru nimică nici odinioară. Şi am iscălit, rugând şi pe tatăl meu de au iscălit, cum şi pe soţăia me. Şi i-am dat şi toate scrisorile acestor moşii. 1813, Dec[em]v[rie] 25

Prohiria Canta Spătăriasa. — Alexandru Beldiman Ban. — Dimitrache Canta Spat. mart.

Comitetul.

Viind de faţ[ă] şi înaintea noastră cu aciastă scrisoare de vănzare amăndoî părţile şi încredinţându-ne că aciastă vănzare este săvărşită cu bună primiire amănduror părţilor, s'au încredinţat şi de către noi. In Eşii, 1813. Decemvrii 29.

Nicolae Stratulat vel Vor.— Nicolae Hrisoverghi vel Vor.— Andronachi Donici Agă.— Toader Balş Ban.

S'au trecut: Mihalache Pit.

Intăritura Consulatului rusăsc din Eşi, cu iscălitura şi pecete sa, la anul 1813, Dec[em]v[rie] 31. A. Pini.

Ace[a]stă copiia fiind întocma di pe zapis[ul] cel adivărat ce am luat de la dumn[ea]ei Spătă[reasa] cu voia şi priimirea părintelui dom[i]sale, dum[nealui] Ban Alecu Beld[i]m[an], care este şi iscalit, am încredinţat-o. 1814, Ghen[arie] 2.

Alexandru Panaite Comis.

Copie, Acad. Rom., CLI, 305.

15.

Panaite Caz[i]mir biv vel Cam[ina]r încredinţăz cu aciastă scrisoare a me că după schimbare hotarului ţării şi despărţire cu apa Prutului, fiind aicia porunci date de obştie ca în cuprindire trahtaturilor fieşte carile diintru acei ce au moşii din astănga Prutului şi să află cu lăcuinţi din adriápta şi acei cu lăcuinţi din astănga şi au moşii din adriapta să s[ă] pue la cale a-ş[i] desface averile lor întru eşire prothezmiei, care are cursul său păn'la 2 Ghen[a]r a anului 1814, prin or[i] care chip vor pute spre înplinire poroncii, şi eu avănd ce mai multă parte din avere me din astănga Prutului şi hotărând mutare me spre statornicie în parte aceia, prin tocmală cu bună învoire m'am aşazat cu dum[nealui] Grigorie Sturz[a] biv vel Vist. şi am cumpărat nişte părţi de moşie, anume o parte din moşie Morozănii, hotărătă şi stălpită patru sute stănjăni în cănipu şi optzăci şi opt stănj[eni] în sălişte, şi pol sat Cruceştii pe Cogălnic, care părţi sănt din astănga Prutului, la ţin[u]t[ul] Orheiului, a unii copile, anumi Ecaterina, fiica răposatului Mede[l]nicer] Apostolachi Stăvilă, fiind supt epitropie dum[i]s[ale] Vist., cu preţ drept una mie galbeni olandeji, care fiindu-mi cu îngreuere a-i plăti acum, înainte, m'am alcătuit cu d[u]m[nea]l[ui] ca să-i plătesc în vadè de şasă ani, însă pe giùm itate să-i

www.dacoromanica.ro

dau la înplinire de trei ani, iar ceialalţi giumătate, după împlinire a şasă ani, plătind şi dobânda lor căte cinci la sută pe an. Iar spre siguranţie plăţii acestor una mie galbeni la vadelele arătate, am pus amanet la d[u]m[nea]l[ui] însuş[i] părţile aceste de moşii, ce li-am cumpărat, lăsându-i şi toate scrisorile lor, care au să stee la d[u]m[nea]l[ui] păn' la ace desăvărşit[ă] plată a sumii arătate.

Drept aceia, după cuprindire scrisorii ce mi-au dat d[u]m[nea]l[ui] Vist. pentru vecinica vănzare acestor părţi de moşii, le voi ave întru stăpănire me cu tot venitul lor. Şi pentru plata galbenilor, suma preţului acestor părţi, mă îndatoresc a răspunde d[u]m[i]s[ale] întocma după alcătuire ce să cuprinde în scrisoare aciasta. Iar dupre istovire sumei deplin, îm[i] va face d[u]m[nea]l[ui] atuncia teslim şi toate scrisorile pe aceste părţi împreună şi scrisoare aciasta, cu încredinţare pentru de istov plata preţul moşiilor. Şi spre urmare întocma, încredinţăz cu însuş iscălitura me, încredinţându-să şi de cătră excelenţie sa general Consulat a înpărăţiei Rosiei. 1813 Dec[em]v[rie] 26, în Eşii.

Panaite Cazimir Cam. adeverez.

Comitetul.

Viind de faţă înaintea noastră amăndoî părţile ca aciaste scrisoare de vănzare şi încredinţându-ne că aciastă vănzare este săvărşită cu bună priimire amănduror părţilor, s'au încredinţat şi dă cătră noi. In Eş[i], 1813, Dec[e]mv[rie] 29.

Nicolae Stratulat vel Vor.—Hrisoverghi vel Vor.—Andronachi Donici Agă. — Teodor Balş Ban.

Urmează viza Consulatului rusesc din Iaşi, din 30 Decemvrie, 1813, cu pecetea şi iscălitura lui A. Pini.

Orig., Acad. Rom., CXL, 17.

16.

Ioan Pruncul Cămi[na]r i tituliarnoi Sovetnic Sandul Theodosău adiverim prin aciastă scrisoari că după poroncile ce sănt date cătră toţ[i] de obştie, ca după coprindire trahtaturil[o]r păcii ce s'au închiet între pre puternica înpărăţăi a Rosăii şi între Poarta othomanicească, toţ[i] acei ce să vor afla cu lăcuinţa în astănga Prutului şi vor ave moşii în adriapta, să s[ă] disfacă de acele moşăi sau prin schimbu păn' la 2 Genarii, 1814, când să împlineşti prothismiia însămnată prin trahtaturi, deci şi dum[nea]lor Ioan Neculce Spăt[a]r şi Costa[n]d[in] Neculce Comis, aflându-s[ă] cu lăcuinţa în adriapta Prutului şi având din astănga Prutului patru moşii, anumi: sat întreg Grozăniţa i sat întreg Buţcăuţii, i sat întreg Lăsăuţii, alăturea una lăngă alta, la ţăn[u]t[ul] Hotinului, în ocolul Raşcovului, iar a patrăle moşăia ce să numeşti Călineţii, în ţăn[u]t[ul] Eşii, pe Prut, ocolul Ciuhurului de gios, cu a noastră şi a dumi[lorsa]li bună priimire alcătuindu-ne, am cumpărat de veci dreptele mai sus pomenite moşii a dumilor[sa]li, cu aciastă tocmală: 265.000 lei, adică doî sute şas[e]zăci şi cinci mii lei, preţul mai

www.dacoromanica.ro

sus pomenitelor moşii după alcătuire şi hotărăre ce s'au făcut între noi, ne îndatorim noi, Cămi[na]r Ioan Pruncu şi tituliarnoi Sovetnic Sandul Theodosău, a-i răspundi şi a-i plăti dumilor[sa]li în vadè de trii ani şi giumătate, însă:

70.000, adică şaptizăci mii lei, la 1814, Iuli[e] 15, fără să fim îndatoriți pe căştul acest dintăi a plăti vre o dobândă;

85.000, adică optuzăci şi cinci mii lei, la 1815, Genar 1, cu dobândă la zăci unul, socotindu-să dobânda dela 1 Genar a anului 1814 şi până la întăi Genar, 1815, când săntem îndatoriț[i] a plăti;

110.000, adică una sută zăci mii, la 1817, Iuli[e] 15, iarăş cu dobânda la zăci unul, socotindu-s[ă] dobânda dela 1 Ghenar a anului 1814, şi plătind noi dobândă pe aceşti bani la sfărşătul fieşte căruia anu, iar capitile la însămnata vadè.

265.000, adică doi sute şas[e]zăci şi cinci mii lei.

Şi spre odihna dumilor[sa]li şi siguranţie că vom plăti dumilor[sa]li toț[i] aceşti bani, atăt capitile la vadelile hotărăte, cum şi dobânda la sfărşătul fieşte căruia anu, precum s'au zăs în urmă fără smintială şi fără înpotrivire supt nici un fel de cuvânt altul, afară numai lipsirii vre unui trup de moşăe întreg, după cum să va arăta mai pre larg în gios, la arătare îndatori[ri]lor din parte dumilor[sa]li, am dat chizăş răspunzătoriu platnic pe dum[nea]lui chir Hristodor Ioan.

Şi acistea sănt îndatoririle din parte noastră cumpărătorii. Iar din parte dumilorsali vănzătoril[o]r: să îndatoresc că dacă orice fel de întămplare şi supt oricari pricină să va lua din stăpănire noastră cumpărătorilor vre-un trup întreg de moşăi din moşăile mai sus pomenite în curgire de 12 ani, adică păn' la anii 1816 (*sic*), la o asămine întămplare să îndatorăsc dum[nea]lor vănzătorii a răspunde pentru acest trup de moşăia ce va lipsi după dreptati, analoghii, adică toată ace pagubă a lipsirii vre-unui trup de moşăe să fie a dumilor[sa]li vănzătorilor, iar nu a noastră cumpărătoril[o]r. Iar trecând vadiaoa de 12 ani, apoi rămăn dum[nea]lor vănzătorii sloboz[i] de aciasta îndatorire. Drept aceia, de astăz[i] înainte vom stăpăni noi, pomenitele moşii ca nişte drepte ocini a noastre, după toate dreptăţăle moşiilor şi după putere ducumenturilor în veci, cu nestrămutare. Şi spre încredinţare aceştii de bună voe a noastră cumpă[ră]tură, urmiază întru aciastă hărtie iscăliturile şi peceţăle noastre. La 1813, Dec[em]v[rie] 27.

Ioan Pruncul Căm. adeverez.—Tituliarnoi Soventic [Sandul Theodosiu] adiverez. — Hristodor Ioan Petrino chizăş platnic. — Costach Ghica Log. mart.—Dimitrie Sturza Log. mart.

Comitetul.

Viind de faţă înainte noastră amăndoi părţăle cu aciastă scrisoare de vănzare şi încredinţându-ne că aciastă vănzare s'au săvăr. şit cu bună priimire amănduror părţil[o]r, s'au încredinţat şi de către noi, 1913, Dec[em]v[rie] 28.

Nicolae Stratulat Vor. — Nicolae Hrisoverghi. — Andronachi Donici Agă.—Toader Balş Ban.

S'au trecut la cond[i]că: Mihalachi Ţitar.

www.dacoromanica.ro

Departam[en]t[u]l întâiu a ocărmuirii oblastului Basarabici.

Arătându-s[ă] acest zapis în Departam[en]t şi fiind supt adevăratile iscălituri a cinstiţi dum[nea]lor boerilor pameşnici: Enăcachi Pruncul Cămi[na]r i tituliarnoi Sovetnic Sandul Theodosău, încredinţat de Comitetul rânduit în Moldavie asupra desfacerilor, la anul 1813, Dec[e]m[v]r[ie] 28, după prodlojănie ecselenţăei sali nacialnicului acestii oblaste şi cavaler Ivan Marcovici Garting din 7 zăle aceştii luni supt no. 2.574 şi după ocazul dela obştiasca adunare amănduror Departamenturilor aceştii ocărmuiri din 6 zăle aceştii luni supt no. 44 ce s'au ascultat pentru ce desăvărşit[ă] hotărăre în pricina Pah[ar]nicului Dona, s'au întărit, puindu-se şi pecete împărătiască, spre a ave putere sa deapurure. In Chişănău, anul 1815, luna Apr[ilie] 9 zăle.

Sovetnic nadvornii.— Sovetnic Matei Donici Stol.—Sovetnic Iordache Donici.—Sovetnic Filactache Căplescu.

Expeditor: Paniupol

Depart[amentul] pricinilor streini.

Aciastă copie iaste întocmai cu or[i]ginal[ul] şi s'au încredinţat, 1817, Sep[tem]v[rie] 29.

Costandachi Comis.

Poslăduit: Vasile Danu.

Urmează viza Consulatului rusesc din Iaşi, dela 10 Octomvrie, 1817, cu pecetea şi iscălitura lui Andrei Pizani.

Cópie, Acad. Rom., CXXI, 61, şi, tot acolo, ms. 3479, ff. 54—56.

17.

După chipul cu carile am luat asupra me moşiile cinst[it] du m[i]s[ale] Grigorie Sturza biv vel Vist[ier], ce are în stânga Prutului, care să cuprinde pre largu prin cele adevărate scrisori ce s'au alcătuit în taină între noi (afară de celi iconomicoasă, care s'au făcut numai pentru ca să s[ă] arăte supunere la poroncile date pentru disfacere după tractaturi), am luat dela d[u]m[nealu]i Vist[ierul], ca dela un epitrop, şi părţile de moşie a Catincăi, fiicii răposatului Med[elni]ce[r] Apostolachi Stăvilă, ce are la ţăn[u]t[ul] Orheiului, adică 400 stănj[eni] în moşie Morozănii la cămpu, 88 stănj[eni] în săliştе şi pol sat Cruceştii pe Cogălnic. Şi asămini urmare am să păzăsc şi pentru aceste, vănzându-le cu anul şi trimiţând banii la d[u]m[nealu]i Vist[ierul] iarăş prin d[u]m[nealu]i frate-mieu Banu Petrachi Cazimir, având îngrijăre ca însuş pentru ale mele moşii. Şi scrisorile ce s'au făcut între noi cu iconomie şi pentru aceste părţi, rămăn în toată vreme şi la oricare întâmplare iarăş răsuflate, căci sânt drepte moşii a copilii. Şi, ori în vremi măritatului ei sau ori în ce altă vreme mi să vor cere: sânt datoriu a le faci teslim fără prici-

www.dacoromanica.ro

nuire supt ori ce cuvănt. Şi spre încredinţare am dat d[u]m[i]s[ale] Vist[ierului] şi această scrisoare cu însuş iscălitura mea. Eşi, 1813, Decemv[rie] 28.

Panait Cazimir Căminar adeverez.

Org., Acad Rom., CXL, 21.

18.

Fiindcă dum[nea]lui vel Vist. Sandul Sturza cu dum[nea]lui biv vel Vist. Iordachi Ros[e]t, ce priimisă epitropie fiicii mele Ruxandrei, acum după întămplare vremilor şi despărţire cu apa Prutului hotarul ţării, au făcut cerire prin jalobă către mărie sa Vodă, ca să fie slobozi de aciastă epitropie şi după a dumnilorsale cerire s'au disfăcut, rămăind despre aciasta slobozi. Şi fiindcă fiică-me n'au fost aice, ca să-ş[i] primască scrisorile moşiilor şi să-ş[i] pue la cale, din parte sa li-am priimit eu dela dum[nea]lor boeri ce au fost epitropi. Drept aceia, fiindcă moşiile fiică-me să află piste Prut, am poftit pe dum-[nea]lui Căm[ina]r Panaite Cazmir, supusul înpărăţii Roşii (carile are să triacă în parte aceia), ca să li iai în purtare sa de grijă. Şi dum-[nea]lui, arătăndu-s[ă] cu prothimie, au priimit şi s'au însărcinat cu purtare de grijă pentru aceste moşii a fiicii mele, anume Corjobul i Bilăcău şi Dubăsarii vechi, sate întregi, ce i sănt de zăstre, la ţăn[u]tul Orheiului, cum şi Şărpenii i Pohocenii, tot într'un hotar, ce s-au luat dela dum[nea]lui Spăt[a]r Iordachi Ghica în schimbu şi cu adaos de bani, adică i s'au dat dum[i]sale giumătate de sat Voicăuţii, la ţăn[u]tul Dorohoiului ce au avut-o fică-me iarăş de zăstre, cum şi trii zăci şi doi mii cinci sute lei bani gata adaos, din care bani doizăci mii lei ce i-au avut fiică-me lăsaţ[i] aice şi cu alţi 12.500 lei ce i am dat eu dela mine cu care s'au înplinit suma de mai sus 32.500 lei. Şi aciastă moşie fiind alăturată cu celelalte moşii de zăstre asupra cărora dum[nea]lui Căm[ina]r, ca un deplin vechil şi purtătoriu de grijă, va pune la cale, găsănd muşterei le va vinde cu anul, cu preţu folositor şi banii ce va lua de la orăndatori îi va răspunde la fiică-me. I-am dat şi cópie de pe hotarnicile moşiilor, ca să le stăpăniască în cele drepte hotarăle lor, fără a îngădui înpresurare de către vre-o parte. Iar cele adivărate scrisori au rămas la mine. Şi spre încredin-ţare celor de sus cuprinse, i-am dat şi d[u]misale Căm[ina]r aciastă scrisoare iscălită de mine. Eşii, 1813, Decemv[rie] 28.

Grigori Sturza Vist.
S'au posladuit: Iordachi Roset Pah.

Comitetul desfacerii.

Cópiia aciasta fiind asămine şi întocma după ce adivărată, s'au încredinţat şi de către noi. 1813, Decemv[rie] 31.

Nic. Stratulat vel Vor. — Hrisoverghi vel Vor. — Andronachi Donici Agă.—Teodor Balş Ban.

Cópie, Acad Rom, CXXXVII, 260.

www.dacoromanica.ro

19.

După slobodă voe ci au fost dată cu vreme hotărâtă prin trataturile di încheiere păcii între pre înalta înpărăţie otomaniciască şi între înpărăţie Rosii pentru trăitorii din parte aciasta din adriapta Prutului ci vor ave moşii şi alte acareturi în cie parte din astânga Prutului, ca să le schimbe sau să le vândă di veci şi să s[ă] disfacă de acolo, înştiinţăm că şi noi iscăliţii mai gios: Gheorghi biv vel Ban şi Toaderu Buhuş biv vel Medel[ni]cer, având strămoşască moştenire o moşie întriagă, cu sat, anumi Cupcinul, pi Ciuhuri, în ţă[nu]t[u]l Hotinului, şi cu tot locul din trupul aceştei moşii, ci s'au numit mai înainte Cheşla lui Suliman Turcul, aliasă şi hotărâtă dispri toate părţile înpregiur, aciastă moşăi pren bună tocmală am vândut-o di veci dumisali Zoi Ivanovici Cuţofschi Odeschi pervoi hildii, drept 32 mii, adecă triizăci şi doă mii lei, cari bani i-au plătit dumn[eal]ui cumpărătoriul toţi diplin în mâinele noastre acu la săvârşire vânzării. Şi noi încă am dat dumisali toate scrisorile ci am avut asupra acestii moşii înpreună cu aciastă scrisoare a noastră ci am dat di vecinică vânzare, întru a căreie puteri să stăpăniască dumn[ea]lui (*sic*) Zoe Ivanovici moşie Cupcinul, din tă[nu]t[ul] Hotinului, întru toată întregime hotarălor cei după cuprindire scrisorilor ci au luat de la noi. Şi fiindcă aciastă moşie este aliasă şi hotărâtă precum s'au arătat mai sus şi noi ne disfacem cu totul di cie parte din astânga Prutului, di s'ar întâmpla în urmă oricine cu vre-on fel di pretenţăe asupra ei, noi nu rămânem îndatoriţi nici într'o răspundire acolo, ci precum dumn[ea]lui cumpărătoriul să face şi este de acum înainte diplin şi vecinic stăpân pi moşie, asămine rămâne înd[at]orit şi întru toată răspundire pentru dânsa, iar noi să nu fim supăraţi cât de puţin, nici dispre dumn[ea]lui cumpărătoriul, nici despre alţi cineva întru nimică. Deosăbit ni-am aşăzat cu bunăvoinţă şi priimire între noi cu cumpărătoriul că orici prifacere dinpotrivă s'ar întâmpla, să nu poată strămuta nici o parte tocmala aciasta şi vânzare noastră să rămâi vecinică şi statornică. Şi pentru ca să aibă neclintită tărie ei, am iscălit noi scrisoare aciasta di vânzare şi s'au încredinţat di dumn[ea]lor boerii Divanului şi de cinstitul gineral Consulatul rusesc din Eşi, ca să fie pururе di toată credinţa. Eşii, în anul 1813, Decemvrie 29.

Gheorghe Buhuş Ban. — Toader Buhuş Medelnicer.

Co.nitetu l.

Viind de faţă înainte noastră la Comitet amândoi părţile şi încredinţându-ne că aciastă vânzare este săvârşită cu bună priimire am înduror părţilor, s'au încredinţat şi de cătră noi. In Eşi, la 1813, Decemv[rie] 29.

Nic. Stratulat vel Vor.—Nic. Hrisoverghi vel Vor.—Andronachi Donici Agă.—Teodor Balş Ban.

S'au trecut: Mihalachi Veisa Pitar

Orig., Acad. Rom., XLVII, 225.

www.dacoromanica.ro

20.

Adeverez prin aciastă scrisoari a me precum să să ştie că pentru 946 stănjăni moşie în lat, iar în lungu după cuprindire scrisorilor, din Măgureni, ţănutul Iaşii, din astănga Prutului, ce să arată prin zapis de vănzari din 1813, Decemv[rie] 29, că me-au văndut dum[nea]lui Cami[na]r Anastasă Scorţăscu drept şaptisprezăci mii cinci sute lei, încredinţat de cinstitul Comitetul Moldavii a pricinilor celor ce trec piste Prut şi întărit şi de cinst[it] general Consulatu rosăscu de aice din Iaş[i], urmează iconomie la mijloc: necumpărăndu nici dăndu banii dumisali, ci ca un vechil sănt, unde să-i cautu moşie pentru venitul iai, dăndu-i şi socotială şi neîngăduindu nici a să înpresura, şi de voi găsă muşterei ca să o văndu de istov, să aibu a o vinde după orden[i]le dumisali ce-m[i] va da. Am luat şi toati scrisorile moşii aceştia cu izvod anumi iscălit de mine. Iaşi, 1813, Decemv[rie] 29.

Zamfirachi Cami[na]r.

Fiind întocmai după cel adevărat, s'au încredinţat şi de către mine. 1825 Fevr[uarie] 23.
Petrachi Cazimir Spat.

Cel adivărat s'au dat la dumn[ea]lui Spat[a]r Petrachi Cazimir, ca să-l triimită piste Prut şi de acolo să-m[i] triimită pe acest dela Zamfirachi din parte tătăni-meu ce i-au dat. — 1825, Fevr[uarie] 22.

Orig., Acad Rom., CXXI, 199.

21.

După hotărăre sfintèlor trahtături ci iaste între pre înalt[a] Poarta othomaniciasc[ă] şi între pre înalt[a] curte Rosii, spre a să desface toţ[i] acei ce vor ave moşii şi orice acareturi, atăt cei ce lăcuesc den astănga Prutului, cum şi cei care lăcuesc den adriapta Prutului, în vadè de optsprăzăci luni,—deci eu mai jos iscălitul, Neculae Dimache Spat[ar], adeverez cu acest zapis încredinţat că m'am alcătuit cu dum[nea]lui Iordache Donici, prin vechil ci-au făcut aice la Iaş[i] pe dum[nea]lui Mateiu Răşcanul, şi prin bunăvoinţa noaştră am făcut schimbu, dăndu eu, dum[i]s[ale] moşiia Putineştii den astănga Prutului, pe apa Coboltii, la ţin[u]t[ul] Sorocii, cum şi 20.000 lei, adecă doaizăci mii lei bani, şi dumn[ea]lui mi-au dat în stăpănire me iarăş de veci moşiia ci-au avut den astănga Prutului, anume Dumenii, sat întreg, la ţin[u]t[ul] Botoşanilor, care moşie primindu-o întru a me stăpănire, eu încă, pe lăngă zapisul acesta, i-am dat şi toate scrisorile vechi şi noaî ale moşiei Putineştii, cu care de astăz[i] înainte şi în veci, atăt dum[nea]lui căt şi în urmă clironomii dum[i]s[ale], să aibă a stăpăni cu bună pace numita moşie, în cuprindere hotarălor ce arat[ă] scrisorile, ca pre o driaptă ocină şi moşie ci-au priimit-o în schimbul arătat şi în vănzare cu bună credinţă. Şi am iscălit. 1813, Dece[m]v[rie] 30.

Nicolae Dimachi Spat, adeverezu.

www.dacoromanica.ro

Comitetul.

Scrisoare aciasta arătându-să la acest Comitet al desfacerii şi încredinţându-ne cum că schimbul acesta s'au săvărşit cu bună voe şi priimire amănduror părţilor, drept aceia s'au adeverit şi de către noi. În Eşi, 1813 Decemv[rie] 31.

Nic. Stratulat vel Vornic.— Andronachi Donici Agă.—Teodor Balş Ban.

Cercetat: Vasile Danu.

Urmează viza Consulatului rusesc din Iaşi, dela 31 Decemvrie, 1813, cu pecetea şi iscălitura lui A. Pini.

Orig., Acad. Rom., XXVII, 246.

22

Având eu mai giosul iscălit 15 suflete ţăgani de vatră, adic[ă] cincisprăzăci, pe cari îi am şi eu clironomii dela părinţii mei, şi vrând a mă desface acum în vreme prothesmii, după luminatile tractate închiate între împărăţie Rosii şi între Poart[a] otomaniciasc[ă], prin cari sloboad[e] pe toţ[i] a schimba sau a vind[e] cele ce au din astânga Prutului sau de dincoaci, deci şi eu cu mulţămire mia m'am alcătuit şi m'am învoit cu dum[nealu]i Şărban Bos[ie] i cu dum[nealu]i Neculai Bos[ie] biv vel Armaş şi am făcut schimbu într'acesta chip, adic[ă] dum[nealo]r mi-au dat opt sute şapte, no. 807, stânjăni în curmezis, la ţănutul Codrului, lângă Tigheci, în moşie Pipercanii, iar lungul moşii, după cum să arat[ă] prin hotarnic[a] dumilorsali pe de amândoî părţile. Şi dar de acum înainte şi în veci să aibă dum[nealo]r a stăpâni ţiganii numiţ[i] ca pe nişte drept[i] robi a dum[nealo]r. Şi am dat dum[ilo]rsale şi toate scrisorile ce am avut pe aceşti ţigani, precum şi împărţala ce am făcut eu cu fraţii mei din anul curgător din trecut[a] lun[ă] Aprilie în 11, în cari împărţială să arat[ă] toţ[i] ţiganii anume. Iar dacă din ţiganii aceştie ce-i dau eu în schi[m]b, va eşi vre-unul cu patemă sau cu pricină, mă îndatoresc eu a răspun[de] iar ţigan, după cerire dum[nealo]i. Şi spre a fi statornic şi nesmintit nici odinioar[ă] întru cât de puţin acest zapis, m'am iscălit însuş eu cu mân[a] me, poftind şi pe alt[e] cinstit[e] obraze de au adeverit de marturi. Şi s'au încredinţat şi de cinstitul Comitet a desfacerii, precum şi de către cinstitul Consolat rusăsc de aice din Eş[i], unde s'au săvărşit acest schimbu, în anul 1813, Decemvrii 30.

Vasile Crăste.— Alexandru Anastasie Sardar martur.

Comitetul.

Arătându-s[ă] aciastă scrisoare de schimbu şi în Comitet şi încredinţându-ne că esti ca bună primiri a amăndurora părţilor săvărşit acest schimbu, s'au încredinţat şi de către noi. 1813, Decemv[rie] 31.

Nic. Stratulat vel Vor. — Hrisoverghi vel Vor. — Andronachi Donici Agă.—Teodor Balş Ban.

S'au trecut: Mihalachi Pitar.

www.dacoromanica.ro

Urmează viza Consulatului rusesc din Iași, de la 19 Fevruarie, 1814, cu pecetea și iscălitura lui A. Pini.

Orig., Acad Rom, XXXVI 155.

23.

1813 Decemv[rie] 30. Eșii.

Cópie de pe schimbul ce au făcut Vasăli Bălănescu cu dum-nea]l[ui] Spat[a]r Alecu Ghica.

Fiind legătură așăzată prin tractaturile de închiiare păcii între înaltă înpărăție Rosiei și între Inpărăția othomaniciască, ca să fie apa Prutului hotar despărțitoriu între aceste doî imperii și trăitorii din parte den adriapta Prutului, care vor ave moșii și alte acareturi în ceia parte den astănga Prutului, au avut slobozăniia în vreme hotărâtă prin tractaturi, ca să le schimbe sau să le vănză de veci și să s[ă] desfacă de acolo, care poroncă s'au mai întărit și în urmă și prin înalt înpărătesc ferman, după cum și trăitorii din parte aceia ce vor ave averi în parte aciasta asămine au fost îndatoriți, — deci eu mai gios iscălit Vasăli Ros[e]t, supusul a pre înaltei înpărății Rosii, având în parte den adriapta Prutului moșie întriagă Simioneștii, la ț[ă]n[u]t[ul] Romanului, m'am așăzat cu d[u]m[nea]l[ui] Alexandru Ghica biv vel Spat[a]r, supusul al înaltei Inpărății othomanicești, și am făcut schimbu, dându-i eu d[u]m[i]sali moșie Simioneștii cu toati acareturile ce sânt pe dânsa și priimind dela d[u]m[nea]l[ui] înpotrivă moșiia Caraclău și Romăncăuții, de la țăn[u]t[ul] Hotinului, cu toati acareturile ce sânt pe dânsăle. Deci de astăz[i] înainte să aibă d[u]m[nea]l[ui] Spa-t[a]r[ul] a stăpâni moșie Simioneștii ca pe driaptă ocină și moșie a d[u]m[i]s[ale] și eu încă să-mi stăpânesc satile Caraclău și Romăn-căuții, ce am luat dela dum[nea]l[ui], ca pe drepte moșiile mele, fiind schimbul acesta săvârșit cu învoire între noi și cu bună priimire despre amândoă părțile. Și fiindcă în vremea prothezmi[i] hotărâtă nu s'au aratat nimene din megieși sau alții cineva nici cu un fel de pricină sau cu vreo pretenție asupra satilor numite ce am luat în schimbu dela d[u]m[nea]l[ui] și măcar că în urma prothezmii nu este ertat a mai porni nimene jalobă supt vreun fel de pretenție sau pricină pentru moșii ce să sfârșasc (*sic*) acum schimburi și vănzări de veci, însă fiindcă d[u]m[nea]l[ui] să disface cu totul de parte aceia, nu să îndatorește nici într'o răspundere cât de puțăn la o întâmplare ca aceia; dinpotrivă, ci precum mă fac eu deplin și veșnic stăpân pe acele sati, asămine rămăiu îndatorat și întru toată răspundere pentru dânsile și, ori di s'ar mai spori sau de ar mai scăde din satile acele, al meu să fie și folosul și paguba, după cum și d[u]m[nea]l[ui] rămâne întru toată răs-pundere pentru moșie Simioneștii ci am dat eu d[u]m[i]sale. Și după cuprindere scrisorilor ce am dat d[u]m[i]s[ale] să aibă a stăpâni d[u]m-[nea]l[ui] și clironomii d[u]m[i]sale, în veci, cu bună pace, întocma după neclătită tăriia aceștii scrisori de schimbu alcătuită de însumi, măr-turisită de marturi, încredințată 'de cinst[itul] Consulat a măririi sale a toată Rosie și de d[u]m[nea]l[o]r boierii Comitetului, priimind și eu asămine dela d[u]m[nea]l[ui].

Vasăli Roset.

www.dacoromanica.ro

Comitetul.

Viind înainte noastră amândoă părţile cu aciastă scrisoare de schimbu şi încredinţându-ne că acest schimbu este săvărşit cu bună primire amânduror părţilor, s'au încredinţat şi de cătră noi. In Eş[i], 1813, Decemv[rie] 30.

Nicolae Stratulat vel Vor. — Andronachi Donici Agă. — Teodor Balş Ban.

Jalobi sănt date, care sănt trecute în partida Roşiorilor, pentru răspuni dere d[u]m[i]sale Spat[a]r Aleco Ghica la pricina ce este între Simioneşt] cu Popeştii şi Roşiorii, ca să nu să poată apăra cu cuvănt[ul prothezmiei în schimbul ce au făcut.

Orig., Acad. Rom, mş 234, f. 5a.

24.

Fiindcă prin schimbul ce am făcut cu d[u]m[nea]lui cuconul Ioan Scorţăscul, dându-mi mie o moşie ce are piste Prut, în ţin[u]t[ul] Eşi, anume Miclăuşenii, cum şi giumătate de sat de Trileşti, după hrisovul ce are dela măriia sa Domnul Alexandru Mavrocordat, din 1786, Av[gust] 28, întăritoriu asupra stăpănirii acestor moşii şi altor lucruri ce au avut răposatul Med[elni]ce[r] Mihalachi Scorţăscul, părintele d[u]m[i]sale, şi au priimit înpotriva acestor moşii o a cince parte din moşie Prilipca, la ţin[u]t[ul] Dorohoiului, după cum să adeveriaz[ă] mai pre larg prin scrisorile de schimb ce s'au făcut între noi,—fiindcă acum pe urmă s'au aflat că ace giumătate de sat de Trileşti au fost eşită dela casa părinţască cu schimb la d[u]m[nea]lui Vist. Iordachi Ros[e]t şi nu este mai mult decăt Miclăuşenii şi cu greşală s'au fost pus ace giumătate de sat, pentru aceia dar, ca să nu rămăe în urmă pricină, hotărăsc prin scrisoare aciasta eu, mai gios iscălitul, Staps Căp[i]t. rosăsc Gavriil Ilievici Stroici, ca să stăpănesc numai numita moşiia Miclăuşenii întru toate hotarăle ei, după cuprindire scrisorilor ce am priimit, făr' de nici o supărare în veci; iar pentru ace giumătate de sat de Trileşti ce lipseşti din stăpănire d[u]m[i]sale, prin învoială m'am alcătuit cu dum[nea]lui şi, spre disfacire de istov şi stăpănire de veci, dispre amândoi părţile, am mai priimit doi suflete de ţigani, anume: *[loc alb]* şi 500 lei, adică cinci sute lei bani gata, pe care suflete de ţigani ce mi s'au făcut şi teslim dinpreună ca banii arătaţi să aibu a-i stăpăni atăt eu căt şi urmaşii mei, în veci, cu bună pace, şi de aice înainte să nu mai aibu eu a mai ceri sau a pretenderisi cevaş dela d[u]m[nea]lui după tărie scrisorii aceştie pentru pol sat Trileşti ce lipseşti din stăpănire d[u]m[i]sali, fiindcă prin bună învoire alcătuindu-ne, şi pentru aciast[a] ni-am aşezat cu chipul arătat mai sus. Drept aceia, spre mai bună încredinţare, însumi m'am iscălit, priimind şi eu asămine scrisoare de însuşi d[u]m[nea]lui iscălită. 1814, Ghen[a]rie 2.

Orig., Acad. Rom., CXXI, 162.

www.dacoromanica.ro

25.

Intămplărili vremilor aducând silă spre a s[ă] disface imbi părțăle, atăt cei ce supt protecție rusască rămăn în stănga Prut[u]lui, căt și cei ce supt protecție turciască rămăn în driapta Prut[u]lui, de acareturi ci ar fi având fiești̦icare în întregime Moldavii și a Basarabii, de nevoe, ca să nu pèrdim acareturili, negăsând mușterei, am făcut iconomicos schimbu, eu iscălitul gios, cu văru Iordachi Donici, dând eu, moșie Putineștii, din ț̦ăn[u]t[ul] Sorocii, schimbu și luând dela dumn[ea]lui moșie Dumenii, la ț̦ăn[u]t[ul] Botoșani, care moșii și eu și dum[nea]lui să avem a li stăpăni așa : adică, să dau eu d[u]m[nealu]i pi tot anul căte 2.400 lei, adică doă mii patru sute lei, pentru Dumeni și d[u]m[nealui] să-m[i] dei mie 1.600 lei, adică una mie șasă sute lei, pentru Putinești. Și când vremili ne va erta a ni stăpăni acareturili, atunce să fim puternici a da unul altuia acareturili înapoi. Insă fiindcă văru Iordachi Donici ari să facă un iazu și o moară pi Putinești, când ne vom disface schimbul acest iconomicos, să am eu a-i răspundi aceia ci s[ă] vor preț̦ălui că fac numitul iazu și moara, adică preț̦ul lucrului, iar nu a venitului. Osăbit și pentru casa din Eși și crășma, iarăș arăt că sănt în iconomie: nimic n'am dat pi dănsăli, ci numai mă îndatoresc a li purta grijă și a li da în chirie și a-i răspunde d[u]m[nealu]i chiriia lor, făr' a ave parte nici în folos nici în primejdie sau paguba lor. Și am dat unul altuia scrisorili și documenturili acareturilor pi izvoadi iscălite unul la măna altuia, care, când ne vom lua acareturili la mănă, să avem a ne lua și scrisorili după izvoadi. Să mai adaogi și aciasta, că dacă Putineștii vor sta la măna d[u]m[nealu]i văr[u]lui Iordachi mai mult decăt patru ani, apoi fiind că moara și ezătura să învechesc, eu să am a da d[u]m[nealu]i atunce numai o a patra parte din cheltuială, când piste mai îndelungată vremi voi lua moșie în stăpănire me. Cum și pentru doi cai ci are Toderaș[co] Gole Arman să-m[i] de la sfărșit[ul] contractului, iarăș este dator văr[ul] Iordachi Donici a-m[i] scoate caii dincoace, în Moldova turciasc[ă], luându-i negreșit dela Arman. Și de tocmelili aceste tainice între noi, am dat unul altuia scrisori, care să fie mai puternice di căt pravila și di căt ori ci altă hotărăre a giudecăț̦ii. Și am iscălit. 1814, Ghenar 9.

Nicolae Dimachi Spat. adeverezu.

Orig., Acad. Rom., XXVII, 147.

26.

Din poronca înpărăteștii sale măriri.

Departamentul întăi al oblăduirii Basarabii.

Boeriul lăcuitoriu într'aciastă oblastie d[u]m[neal]ui] Clucer Dimitrachi Donici prin jalobă au făcut cerire ca să i să de document de vecinica și pacinica stăpănire asupra moșiilor Popeștii și Dănțenii, din ț̦ăn[u]t[ul] Sorocii, ci li-au luat în schimbu dela boeriul din Moldavie otomaniciască Sărdar Costache Lambrino, dând alte acareturi ce au avut acolo în Moldavie, care jalobă luîndu-o aminte, Departamentul au cercetat scrisoare ace de schimbu, care s'au văzut scrisă la trecutul an 1813, luna Noemv[rie] 15 și adeverită și de acest Departament, fiind-

www.dacoromanica.ro

că schimbul s'au făcut aice, aflându-să venit boerul Sărdar aice. Şi cuprindire este într'acest chip: că având aceste două moşii într'aciastă oblaste şi d[u]m[nea]l[ui] să află cu lăcuinţa în Moldavie otomaniciască şi după putere şi hotărâre trahtaturilor încheerii păcii între înpărăţăe Rosăii şi Poarta otomaniciască, ca lăcuitorii deopşte să să disfacă de averile lor ce or fi având acei de aice în Moldavie şi acei din Moldavie aice, cărora următoriu fiind şi d[u]m[nea]l[ui], prin bunăvoia şi priimire s'au alcătuit între d[u]m[nea]l[or] şi au dat moşiile arătate, Popeştii şi Dănţenii, în schimbu d[u]m[i]s[ale] Clucer[u]lui, în putere scrisorilor ce i-au dat, vechi şi noao, pe care li-au avut asupra aceştor moşii şi cu tot venitul, şi înpotrivă i-au dat şi d[u]m[nea]l[ui] Clucer averile sale ce au avut în Moldavie, rămăind amăndoao părţile deplin şi vecinice stăpânitori asupra acestor averi luate în schimbu unul de altul, pe care scrisoare de schimb văzându-să făcută cu priimire şi mălţumire amănduror părţile, Departamentul, prin acest document al său, întăreşti vecinica şi pacinica stăpânire asupra moşiilor arătate, Popeştii şi Dănţenii, d[u]m[i]s[ale] Clucer[u]lui Dimitrachi Donici, după putere zapisului de schimbu, ca să li stăpăniască ca pe a dum[i]s[ale] drepte ocini şi moşii, cu toate hotarăle lor şi cu tot venitul. Să poruncesti şi d[u]m[nea]v[oast]r[ă] ispravnici de ţăn[u]t[ul] Sorocii, ca să-l puneţi întru toată deplina stăpânire, supuind pe lăcuitorii de pe dănsele, ca să-i dea toată cuviincioasa supunire şi să-i daţi şi tot căzutul agiutoriu ca să-ş[i] poată lua tot venitul de pe dănsăle, după legiuirile acestui pământ, fiindu-i d[u]m[i]s[ale] acest document întăritură asupra schimbului, care s'au întărit şi cu pecete Departament[u]lui aceştii oblaste, în Chişănău, anul 1814, luna Fevruare 2.

Sovetnic Dimitrii Răşcan Ban.—Sovetnic Banu Başotă.—Sovetnic Ioan Ruset.—Sovetnic Neculai Catargiul.—Sovetnic Mateiu Donici
Espiditor: Paniiopul.

Orig, Acad. Rom., CLVI, 144.

27.

Adeverez că un zapis de cumpărătură ce mi-au dat d[u]m[nealu]i Spat[arul] Ioniţ[ă] Buşotă pe moşie Ţahnăuţii dela ţinu[tul] Orheiului iaste iconomicos şi eu nu pot ave cu acel zapis vecinica stăpânire pe aciastă moşie, căci d[u]m[nealu]i Spat[arul], cu prietiniască şi frăţască cugetare, au iscălit acel zapis, spre a mă arăta pe mini vecinic stăpânitoriu, dar între noi urmiază tocmală adevărată: spre a avea eu moşie în orândă pe trei ani, plătind d[u]m[i]sale căt[e] 2.000 lei pe tot anul, adec[ă] doaî mii lei, începându-să anul dela 23 Ap[rilie], 1814. Iar plata banilor am să o fac acum, în anul acesta, la Sfânt[ul] Dimitrii, numărând deplin aceşti doaî mii lei odată, iar pe următorii ani după obiceiu am a da: giumătate de bani la Sfân[tul] Gheorghii şi giumătate [la Sfântul] Dimitrii. Iar dacă milostivul Dumnezeu îmi va da îndămânare şi d[u]m[nealu]i Spat[arul] va voi, apoi şi pentru aciastă de istov vânzare, în cuprindire zapisului făcut, vom întări altă aşăzare, iar acum acest ce s'au făcut iaste cu iconomii. 1814, Mai 12, Chişinău.

Iordachi Bucşănescu.

Orig, Acad. Rom., CLXIV, 110.

www.dacoromanica.ro

28.

Din poronca înpărăteștii sale măriri.

Departament întăi oblaste Basarabii.

Acestu Departament au ascultat predlojănie excelenții sale d. inginer general maior nacialnic politicesc din oblastea Basarabii și cavaler Ivan Marcovici Garting din 14 ali aceștii luni Mai supt no.—, cu cuprindire că excelenții sale au dat jalobă pomeșcic din oblaste Basarabiei Gheorghie Dimitriul, ca să fie pus în stăpănire moșiilor ci li-au cumpărat în vreme prothezmiei hotarătă prin tractaturile păcii dela supusa othomaniciască Spătăriasa Rocsanda Ros[e]t, anume: Coșugenii, ci să numești Frumușica, și Bejănii, carile moșii sănt la ținu[u]t[ul] Sorocăi, și excelenție sa trimiite la Departament jaloba sa, scrie Departamentului că, luând dela jăl[uito]r documenturile ci va fi având asupra acelor moșii, și de să vor dovedi legiuite și deosăbit de nu să vor întămpina niscaiva pricini înpedecătoare, apoi să să facă jăluitoriului cuviincioasă îndestulare.—Și intrând Departament[ul] în cercetare, au văzut la măna jăluitoriului Gheorghii Dimitriu zapis din 1813, Decemv[rie] 30, iscălit de Spătăriasa Rocsanda Ros[e]t, încredințat de Comitetul disfacirii rănduit în Moldaviia, întărit și de Consulat[ul] Rosăi din Eș[i], cu cuprindire că după vechilimiaoa ci are d[u]m[nea]ei și fiiul d[u]misale Petrachi dela soțul său Spat[arul] Ioniță Roset, după hotărăre sfintelor tractaturi, urmănd d[u]mn[ea]lor după luminată poroncă, ca să s[ă] disfacă di averile din stăpănire streină, s'au socotit și de bună voe au văndut de veci d[u]misale Gheorgache Dimitriu două moșii anume: Coșugenii, cărie îi zic și Frumușica, și Bejănii, din ținut[ul] Sorocăi, pe apa Căinariului, cu toate acareturile di pe dănsăle, în prețu 60.000 lei, pe cari moșii li au și d[u]m[nea]lor luoate în schimbu dela d[u]m[nealu]i Vist[ierul] Scarlatache Sturza. Și priimind d[u]m[nea]lor toți banii deplinu, i-au dat numit[u]lui cumpărător și toate scrisorile, vechi și nouă, cum pre larg să cuprinde la acelaș zapis, în care este iscălit Petrachi Ros[e]t și Vasile Ros[e]t, pe care văzăndu-l Departament[ul] făcut și urmat după toată rănduiala, întareșți vecinica și pacinica stăpănire d[u]misale Gheorghie Dimitriu asupra moșiilor Coșugenii, ce să numești Frumușica, și Bejănii, din ținu[u]t[ul] Sorocii. Se porunceșți și d[u]m[nea]v[oastră] isprav[ni]ci dela acel ținu[u]t, ca să-l puniți în deplina stăpănire pe arătateli moșii, dăndu-i cuviincios agiutor a-ș[i] luoa și venit di pi dănsăle, după obiceiul acestui pămănt, supuind și pe lăcuitorii di pe dănsăle a-i da căzuta ascultare și supunire. Iară la pricinile ce vor naști asupra acestor moșii, d[u]m[nealui] vecinicul cumpărător este îndatorat a răspundi ca un stăpănu ci acum este asupra lor, fiindu-i d[u]misale, Gheorghii Dimitriu, acest document de vecinică întăritură asupra acestor moșii, care s'au întărit cu iscăliturile sovetnicilor Departament[u]lui și punire peceții înpărătești. In Chișinău, anul 1814, luna Mai 23 zile.

Sovetnic colejschii asesor cavaler Buchin. — Sovetnic Banu Bașotă.—Sovetnic Ioan Ruset. — Sovetnic Neculai Catargiu Pah. —

www.dacoromanica.ro

Sovetnic Petrachi Catargiu Pah. — Sovetnic Matei Donici.—Sovetnic Filatache Căplescu.

Ecspeditor: Paniiopul.

S'au trecut: Enachi Vasiliul.

Departamentul întăi a ocărmuirii oblastii Besarabii.

Arătatul cumpărător Iordache Dimitriu a moşiilor Coşugenii, ce să numeşti Frumuşica, şi Bejănii, care sănt la ţin[u]t[ul] Soroca, prin jalobă către Departament au făcut arătare că măcar că zapisul cumpărăturii acestor moşii dela Spătăriasa Rucsanda Roset este scris pe numele lui şi documentul acesta după cerere sa iarăş s'au făcut pe numele lui întărindu-i-să stăpănire, dar cumpărătura s'au făcut cu drepţi banii d[u]m[nealu]i Zamfir Stamu şi de d[u]m[nealu]i şi din pricină că încă nu era hotărăt a treci cu toată familie sa spre vieţuire întru aciastă oblaste, din întămplare vremilor ce nu l-au ertat s'au făcut lucrare hărtăilor pe numele său, dar acum fiindcă au venit cu totul aice şi voeşti să s'ă] aşezi la drepte moşiile sale de cumpărătură, mai sus arătate, i li-au dat în stăpănire înpreună cu toate scrisorile, cerănd ca şi de Departament să fii cunoscut de stăpăn acelor moşii d[u]m[nealu]i Zamfir Stamu, şi să i să întăriască stăpănire asupra lor. Departamentul dar, după cerere lui, întăreşti vecinica şi pacinica stăpănire a d[u]m[nealu i Zamfir Stamu şi a clironomilor săi în veci asupra arătatelor moşiilor Coşugenii, ce acum să numeşti Frumuşica, şi Bejănii, dela ţăn[u]t[ul] Sorocii, ca pe a sale drepte ocini şi moşii de cumpărătură, următoriu fiind întocma după cuprindere de mai sus arătată prin acest document la toate, pentru care s'au scris poroncă şi către ispravn[i]ci[i] ţănutului Soroca, ca să-i de d[u]m[nealu]i deplina stăpănire. In Chişi[i]nău, anul 1815, luna Iuli[e] 7 zile.

Sovetnic Dimitrie Răşcan Ban.—Sovetnic Iordachi Donici.—Sovetnic Petrachi Catargiu Pah.—Sovetnic Mateiu Donici Stol.

Ecspiditor: Paniiopul.

Orig, Acad Rom., XCV, 73.

www.dacoromanica.ro

BISERICA DOMNEASCĂ

DIN SATUL CĂCIULAȚI

Cam la șase kilometri, la apus de mânăstirea *Căldărușani*, și nu departe de istorica și bătrâna mânăstire a *Snagovului din Ilfov*, se află cel mai frumos sat de prin partea locului, *satul Căciulați*. Vechimea lui nu se cunoaște. Povestirile bătrânilor despre trecutul său ne duc în vremuri depărtate, pe când satul era împărțit în trei sătuce semănate pe ambele maluri ale apei lacului *Căldărușani*, care prin aceste părți se numește *Pociovalișlea*. Istoricul lui, după tradiție, e foarte interesant. Cele trei gorgane din *pădurea Vlăsiei*, ale cărei margini se întindeau până 'n apropierea satului, sunt isvoare de minunate povestiri privitoare la luptele cu Tătarii, la necazurile trecute, strecurate peste capetele localnicilor la băjeniile prilejite, pe vremuri, de diferitele năvăliri vrăjmașe.

Cel care a dat satului înfățișarea de azi: aliniat pe trei-patru linii drepte, plantat cu tei pe ambele părți ale liniilor, cu minunatul palat domnesc înconjurat de o frumoasă grădină cu pomi seculari—și mai minunată—orânduită tocmai în mijlocul satului, cu mândra aleie de tei bătrâni ce merge afară din sat pe o lungime de mai bine de 2 kilometri,—este **Alexandru Ghica**, voievodul Munteniei.

Moștenind pământurile pe cari se aflau semanate satele: *Fienarii*, *Mavrodinul și Căciulații-Banului*, se hotărî a-și clădi aci un palat domnesc în care să-și petreacă timpul, când ar fi dorit să mai uite povara domniei. El porunci ca sătenii celor trei sate să se strămute cu căminele lor în jurul palatului domnesc. Aliniè satul și rândui fiecăruia vatra casei. Cum, bisericuța cea mică de bârne a *Mavrodinului* cădeà tocmai în grădina palatului, el se hotărî să clădească o nouă biserică, vrednică de un sat domnesc.

In 1832 puse temelia noului locaș sfânt, pe care-l strămută în mijlocul satului, nu departe de palat. Față de celelalte biserici de prin satele megieșe, biserica din Căciulați — mai ales acum 90 de ani — fu socotită ca o clădire măreață. Ca plan de împărțire, n'are ceva deosebit. Clădirea a fost făcută din cărămidă tencuită cu var; acoperișul, de tablă; iar turla, de scânduri groase prinse pe bârne de stejar. Pe fața dinspre apus a turlei—ce se înnalță de-asupra tindei bisericii—se află așezat un ceasornic, care bătea orele—lucru rar pe vremurile acelea. Lăuntrul era pardosit cu lespezi de piatră. De și biserica nu aveà cor, totuși i s'a făcut și cafas, în care ședeà vodă și celelalte fețe de neam domnesc, când se săvârșià sfânta liturghie. Pictura originală prezintă un deosebit interes prin finețea execuției. De asemenea, tâmpla bisericii, făcută din scânduri de tei și bârne de stejar, crà vrednică de o biserică domnească, nu numai prin frumusețea execuției coanelor ce o împodobià, cât și prin cioplìturile în lemn, făcute pe vremuri de meșteri îndemânateci.

Murind Alexandru Ghica, moșia aceasta — numită *Pașcani* — trecù pe mâna urmașilor sorei sale, care — printre altele — purtară grijă și de întreținerea

www.dacoromanica.ro

bisericii. Mai târziu intrând întreaga moșie în stăpânirea d-nei *Maria C. Blaramberg*, soția răposatului *colonel Constantin Blaramberg*, un nepot al domnitorului *Alexandru Ghica*, dânsa hotărî să restaureze biserica satului, care începuse a se ruină. Lucrările de reparație începură în 1889. După ce se mântuiră lucrările de zidărie și tencuială, încredință pictarea bisericii, răposatului *Gh. Ioanid*, unul dintre cei mai cu vază pictori ai Capitalei, din vremurile acelea.

Lespezile de piatră ale pardoselei fură înlocuite cu mozaic, iar pietrele au fost date bisericii din satul *Pașcani*, atârnator tot de această moșie.

Frumoasa tâmplă de lemn fu înlocuită cu alta de zid, iar cea veche fu data tot bisericii din Pașcani, fără icoane însă.

Vechea turla fu refăcută din scânduri groase de brad, prinse pe bârne de stejar, și acoperită cu tablă. Ceasornicul domnesc fu scos, de oarece nu mai funcționă, iar mașinăria lui a fost împrăștiată fără rost prin mâinile copiilor satului.

Pictura cea veche dispărù sub nouile zugrăveli ale lui Ioanid. Raiul și iadul, dracul și moartea: zugrăvite în tinda bisericii, făcură loc câtorva sfinți zugrăviți în tot lungul zidului. Tot lăuntrul sfântului locaș luă un nou aspect sub culorile proaspete și vii ale picturii celei noui; însă, odată cu fața ei cea nouă, pierì cea mai de seamă podoabă a dumnezeescului locaș: graiul tăcut al trecutului care vorbià prin acele minunate zugrăveli jupuite pealocurea de vreme, arătându-i domnească ei origină.

Pare'că am și acuma subt ochi lăuntrul ei, așa cum rămăsese dela Vodă Ghica. Eram copil ca de vreo 9 ani, când am văzut pierind toate urmele trecutului acestei biserici sub mâna nemiloasă a zugravului dornic să întreacă prin meșteșugul său pe cei ce i-au premers, fără a se gândi că mâine, poate, vor venì alții, cari vor îngropà cu aceeași nepăsare truda lui de azi.

Amintitoare a originii sale domnești a mai rămas numai inscripția săpată cu litere aurite pe lespedea de marmură, așezată afară, subt icoana ce reprezintă „*Adormirea Maicii Domnului*" — hramul bisericii — și care inscripție spune: „ACEASTA SFÂNTA BISERICA S'A FĂCUT DIN TEMELIE DE PREA PIOSUL ALEXANDRU GHICA, DOMNUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI, LA 1832; ȘI S'A REPARAT DIN NOU DE DOAMNA MARIA BLARAMBERG, PROPRIETARA MOȘIEI, LA 1890.

Tot din timpul lui Ghica au mai rămas ca odoare bisericești, o minunată evanghelie, legată, și având pe copertă evangheliștii și Invierea Domnului în èmail, înconjurate de pietre imitând diamantul, iar colțurile îmbrăcămintei și cei patru suporți semisferoidali ai cărții sfinte, înveliți în tablă de aur. Evanghelia e scrisă în românește — cu litere cirilice —, și în clinește.

De asemenea, unul din clopotele bisericii e tot din acele vremuri, și în timpul rechiziționării clopotelor bisericești — în vremea ocupației germane —, a scăpat nerechiziționat, mulțumită faptului c'a fost socotit ca obiect istoric; cele lalte clopote ale bisericii au fost ridicate.

Deși abia peste 11 ani împlinește un veac dela clădire, *biserica din Căciulați*, prin origina ei domnească, *e vrednică de studii și cercetări mai amănunțite*, din cari, dacă nu vor ieși la ivială importante lămuriri asupra artei din acea epocă, în schimb vom aflà legate de trecutul ei interesante împrejurări istorice, mai ales dacă paralel cu ea, se va studià istoricul satului și al palatului domnesc, în care, pe vremuri s'a conspirat împotriva domnitorului Alexandru Ioan Cuza, a cărui detronare erà urmărită de boierii nemulțumiți cu cârmuirea lui.

I. POPESCU-BĂJENARU.

www.dacoromanica.ro

GENEALOGIA NASTURELILOR

Constantin al II-lea Vel Banul

(Urmare) [1]

La 31 Ianuarie 7253 (1745). In divanul lui Constantin Niculae Mavrocordat Voevod, *Costandin Năsturel biv. Vel Vistier* dă carte de judecată sfintei mănăstiri *Bistrița* (Condica No. 3, pag. 226).

La 24 Octombrie 7254 (1745) întâlnim pe *Costandin Năsturel* tot ca *biv. Vel Vistier* dând, împreună cu alți 3 boieri, o carte de hotărnicie pentru moșia *Duțeștii* [2].

La 14 Ianuarie 7254=1746. Carte dumnélor boerilor judecători ce s'au judecat egum. Zaharia ot Văléni cu Alexie Pită ot Predél sud Saac. Acest Alexie pretindé că el fiind moșnén vechiu i se mai cade lui a cumpăra părțile de moșie ce au fost ale Oprei sin Stanciului Ursul ot Predeal și ale fraților lui Bărsan, Lupu, Nan și Ionașcu cum și parté jupânesii *Voichiții* a lui *Tudor log.* dată danie de răpos. *Pantazi biv Vel. Medel.* Judecata văzând că aceste părți îi sânt schitului de danie iar nu cumpărătoare, Alexe rămâne de lége.

Costandin Năsturel biv Vel. Vist., Mihai Bărbătescul biv Vel Pah., Toma biv Vel Medel.

La 26 Februarie 7254 (1746). Domnul G. M. Ionescu ne spune [3] că printre daniele făcute, de streinii neamului Cantacuzino, mănăstirii Cotrocenilor, figurează și *Costandin Năsturel Vel Vistierul*, care închină mănăstirii moșia *Bărbătești* pentru pomenirea fiicei sale, care s'a îngropat trupul ei la mănăstire: și dăm „ca să le fie [4] de mare „credință (călugărilor) pentru că după datoria cea de obște, care noi „toți vom să o facem, dându-și *iubita fiica noastră Catrinița* sfâr„șitul vieții ei și îngropându-se la această sf. mănăstire, însuși dintru „ajutorul și îndemnarea lui Dumnezeu așa m'am socotit: că într'a„ceastă lume ori câte ar avea omul în vieață, toate îi sunt în deșer„tăciune și nimic ticălosului de suflet nici un fel de odihnă nu'i aduce,

[1] Vezi *„Revista p. istorie etc* Vol. XV. 1914. pag. 104.

[2] *Academia Română,* pach. XXX, doc. 49.

[3] *Istoria Cotro enilor.*

[4] Arh. Statului. *Cotroceni Condica No. 4.* pag. 139.

www.dacoromanica.ro

„fără cât numai milostenia ce va da, acéia va rămânea în veci ne-„strămutată. Pentru care a ne pomeni şi noi şi răposaţiĭ părinţiĭ „noştri şi răposata fiica noastră *Catriniţa*, dat-am danie sfintei mă-„năstiri toată moşia Bărbăteştii sub Teleorman etc, *care moşie îmi „iaste şi mie dată mumă-mi de zestre dela răposatul Şerban Canta-„cuzino Voevod*, după cum hrisovul răposatului Antonie Voevod cu „lét 7179, dovedeşte mai pre larg şi hrisovul Ducăi-Vod [1]) cu lét 7184. „Drept acéia, am dat acest al nostru adevărat zapis etc. Şi când am „făcut acest zapis fost-au şi mari boieri cariĭ din jos se-au iscălit „marturie să se crează. Eu încă m'am iscălit şi am întărit zapisul „acesta din jos cu peceté mé să să crează. Şi am scris eu Radul „Logăfătul sin Popei Tudoran ot Târgovişte cu a dumnélor învăţă-„tură. Fev. 26 lét 7254.

Costandin Năsturel biv. Vel. Vistier adeverez.

Radul Văcărescul Vel Logof., Costandin Dudescul biv. Vel. Logof., Costandin Brăncoveanul Vel Clucer, F. B(răiloiu?) biv. Vel Vist., Iordache Cantacuzino Vel Serdar, Matei Cantacuzino Vel Post., Toma Cantacuzino treti Vistier, Mihai Cantacuzino Çiauşi za Aprozi şi Mihai Bălăceanul Logof. za Vistierie, martori.

Moşia *Bărbăteştii* fusese cumpărată de Constantin Vodă Şerban Basarab „încă din boierie" şi acest Domn miluise cu ea pe Clucerul Negoiţă pentru dreptele şi credincioasele slujbe ce făcuse Domnului ca Mare Postelnic. Această milă a fost întărită de Radu *Leon Vodă* la 17 Februarie 7173 (1665). La 2 Aprilie 7179 (1671) marele Clucer Neagoe Săcuianul vându această moşie Bărbăteştii lui Şerban Cantacuzin Vel Spătar, şi Domnul Antonie Voevod întăreşte prin hrisov această vânzare la 15 Aprilie acelaşi an, iar Duca-Vodă la 7184.

Şerban Cantacuzino o dădu de zestre fiicei sale *Ilina soţia Marelui Paharnic Barbul Urdăreanul* şi aceştia o trecură tot ca zestre fetei lor *Ilinca*, soţia *Grafului Şerban Năsturel*. Cu chipul acesta, Constantin zice că „această moşie îmi este şi mie dată mumă-mi de „zestre de la răposatul Şerban Cantacuzino Voevod".

Martorii sunt toţi rude din ramura lui Şerban Vodă:

Iordache, Matei, şi Toma Cantacuzino sunt cei trei fii ai lui

[1]) In Condica No. 2 a *mănăstirii Cotroceni* (Arhiv. Stat.) se văd hrisoavele de întărire şi de judecată ale ambilor Domni: Negoiţă Săcuianul cumpărase moşia Bărbăteşti şi numărase banii jupânesei *Elinii Postelniceasa* Cantacuzino pe când se află închisă în *turn* cu fiii ei; „că, zice Negoiţă, le trebuia bani mulţi „ca să scape dela închisoare"; judecătorii însă îi răspund: „moşia este a Logofă-„tului *Şerban Cantacuzino* iar banii să ai să-i scoţi dela Postelniceasa, ca unul „ce n'ai avut chibzuială etc." Şi a rămas Negoiţă Săcuianul de judecată.

www.dacoromanica.ro

Beizade Iordache; Costandin Dudescu este socrul lui *Matei*, ér *Mihai Cantacuzino* este *genealogistul cantacuzinist.*

La 15 Iunie 1746 tot ca biv. Vel Vistier [1]), *Costandin Nasturel* iscăleşte anaforaua boierilor în procesul dintre jupăneasa Mogoşasca şi *mănăstirea Plumbuita* dela Fundeni (Condica pag. 22).

La 2 Septembrie 7255 (1746) Costandin Năsturel biv. Vel Vistier dă *carte* de judecată cu veliţii boieri prin care hotărăsc că mănăstirea Cotrocenii să'şi ţie 109 stănjeni moşie în Glămbocata jud. Muscel din partea lui Vasile [2]).

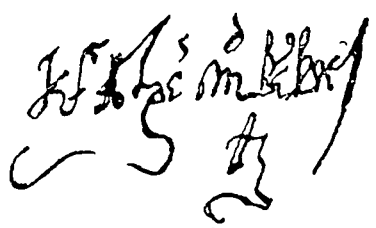

La 28 Ianuarie 7255 (1747) Costandin Năsturel biv. Vel Vistier dă carte de judecată pentru moşia *Cepturile* ot sud. Saac a sfintei mănăstiri *Cotroceni* (Condica No. 2, pag. 565).

La 7 Ianuarie 7256=1748. † Adecăte eu jupânésa *Ilinca Urdăreanca* a răpos *Istratie Urdărénu* împreună cu fiimeu *Pătru* dă zapis d-lui *Neculae Brătăşénu* că, având boerul meu judecată cu jupânésa dumnélui cea dintâiu *Maria Văcărésca* pentru nişte zestri ce i le-au prăpădit şi alte multe datorii ce au rămas să se plătéscă şi ne având cu ce plăti, am făcut acéstă moşie Çuşturéni vânzătoare însă stj 1000 [3]), stj. câte bani o sută care fac taleri 833 şă bani 30. Care acéstă moşie îi iaste de la părintele d-lui *Barbul Urdărénul* Vel Pah. Şă când am făcut această moşie vânzătoare, etc., etc.

○ *Ilinca Urdărénca* ○ *Pătru Urdărénu*

Cost. Dudescu vel Dv. mart., *Cost. Năsturel biv. Vel. Vist.* mart, Toma Cantacuz. biv 3-ti Vist., Matei Cantacuzino biv. Vel., Medel-

[1]) Arh. Statului. *Mitrop. Bucureşti* pach. 154, doc. 4. din 10 Martie 7254 (1746).

[2]) Arh. Stat. *Cotroceni Condica No. 4,* pag. 114 bis şi pach 15, doc. 4.

[3]) Arh. Stat. M-rea *Pasărea,* pach. 3. doc. 4.

www.dacoromanica.ro

niciar mart., Safta Urdărénca, B. Stirbei Ceauş za Aproz(i) mart., Dumitraşco biv Starosarte mart.

La 4 Februarie 7256 (1748). Cartea veliţilor boeri prin care întăresc să stăpânească mănăstirea *Cotroceni* (Cond. No. 4, pag. 190 bis) moşia *Cerveneştii* de către Toma Postelnicul Racotă.

Costandin Năsturel este tot biv. Vel Vistier.

La 15 Aprilie 7257 (1749). Iordache Cantacuzino biv. Vel Serdar iscăleşte ca martor zapisul[1]) lui Grigorie Toplicénul Vel Stolnic cumnatul lui Mateiu Mogoşăscul biv. Vel Serdar, dat la mâna dumnélui Andronache Polcovnicul, etc. Tot ca martor figurează şi *Costandin Nasturel* biv. Vel Vistier, Pantazi Cămpinénul treti Logof., Chiajna Grădişteanca, Costandin Filipescu biv. treti Vist., şi Pană Filipescu biv. Vel Serdar.

La 2 August 7257 (1749) se dă o carte de judecată în numele Mării Sale Domnului Grigore Ghica, de *Costandin Năsturel* biv. Vel Vistier şi Iordache biv. Vel Serdar (Cantacuzino)[2]).

La 2 August 7257=1749. Foae de trasul moşii Muşăteştilor (Argeş), ce s'au tras la lét. 7253 de 12 boiari şi de câte *delniţe* s'au făcut. O delniţă socotită de stj. 25. S'au făcut $113^1/_2$ delniţe.

S'au dat *m-rii Argeş* delniţe $76^1/_2$ care fac stj. 1915 şi din muntele Muşătescu doao părţi iar din ceilalţi 3 munţi (Léotă, Porlaboiul şi Starişorul) pe jumătate.

S'au dat lui *Calotă* moşnénul delniţe 18 şi din muntele Muşătescu $^1/_3$ iar din ceilalţi 3 munţi să stăpânéscă pe jumătate cu ceilalţi părtaşi.

S'au dat lui *Ion Pah. Orescu* delniţe 5 care fac stj. 125.

„ „ jupânesii *Bălaşii* a *logof. Grigorie Vălsănescu* delniţe trei care fac stj. 75.

S'au dat şi lui *Iane Brătiianu* împreună cu *Costandin Zădăricénu* delniţe 11 etc. stj. 275.

Acéstă foae s'au dat la mâna lui *Iane Brătiianu* pentru ca să-şi ţie parte lor etc., etc., etc., Şi asemené foi s'au dat şi la celelalte părţi şi fieşcare parte au rămas odihnită şi la M-re s'au dat carte care coprinde mai pe larg toată pricina judecăţii cum au curs[3]).

Costandin Năsturel biv. Vel Vist., Ianake biv. Vel Serdar.

La 4 Oct. 1749[4])*=7258.*

Milostiu Bojiiu Iω Grigorie Ghica Voevod i gospodin Zemli

---

[1]) Arh. Statului. *M-rea Radu-Vodă*, pach. 78, doc. 3.

[2]) Arh. Stat. *Condica No. 1 M-rii Argeş*, pag. 159 şi pach. 3 doc. 33.

[3]) Acad. Rom. pach. LXX, doc. 21.

[4]) Acad. Rom. pach. CIX doc. 82.

www.dacoromanica.ro

Vlahiscoe. Cinstitului şi credinciosului boiarului domniei mele, *Costandin Herăscul biv. Vel Vistiiar*, să aibă a ţinea şi a stăpâni casile de aici din Bucureşti din mahalaoa Aga Niţei, ce au fost ale răposatului *Costandin Băleanul* biv. Vel Comis, pentrucă la Divan înnaintea Domniei mele avut-au judecată dumnealui *Costandin Herăscul biv. Vel Vistiiar*, cu dumneaei Bălaşa Băleanca, ce au fost jupâneasa mai sus numitului Costandin Bălean biv vel Comis, zicând Bălaşa Băleanca că având pe fii-său Radul uşor de minte, au făcut schimbu de i-au dat dumnealui *Herăscului* aceste case de piatră, şi dumnealui *Herăscul* au dat fii-său *Radului*, iar nişte case proaste aici în Bucureşti mai dându-i şi bani numai taleri o mie doao sute. Şi aşa fie-său Radul vtori Spătar, au dat zapis la mâna dumnealui Herăscului de stăpânirea acelor case, şi casele acelea fac preţu mai mult. Iar nu să potriveşte preţul caselor cu schimbul, şi cu banii ce au dat dumnealui Herăscul Radului fii-său, ci ca unul ce au fost uşor de minte au făcut acel aşăzământ prin zapis, întru care au făcut-o fii-său de au iscălit şi dumneaei, de frica lui. Iar acum murind fie-său Radul cere ca să să preţuiască casele care le stăpâneşte dumnealui Herăscu şi casele care le-au dat dumnealui fiiu-său Radului socotind şi banii care-i i-au dat dumnealui Herăscul acei taleri 1200 şi cu cât va prisosi suma caselor ce au fost ale fiiu-său Radului, să-i mai dea dumnealui Herăscu şi acei bani. Intrebând pe dumnealui Herăscul, ce are a răspunde la aceasta, dumnealui au răspunsu, că acel schimbu şi aşăzământ ce au făcut cu Radul Băleanul vtori Spătar, nu l-au făcut pe vre-o tainâ, ci l-au făcut şi cu ştirea dumneai Bălaşii Bălencii şi a neamului dumnealor, şi încă şi prin ştirea dumnealor. veliţilor boiari, şi cu bună voie au făcut acest aşezământ, prin zapis la leat 7250. Care zapis arătându-l dumnealui de s'au citit în Divan înnaintea Domniei Mele, s'au văzut şi s'au cunoscut că Radul Băleanu când au făcut schimbu acele case, mai luând încă şi bani gata taleri 1200 au făcut cu ştirea a rudelor lor, de vreme că sânt iscăliţi în zapis marturi. Iar de eră Radul Băleanul uşor de minte, dar mumă-sa Bălaşa Băleanca deacă cunoştea că nu să potriveşte acel schimbu, să nu fie îngăduit. Iar dumneaei nu numai că pă acea vreme au tăcut, ci încă s'au iscălit într'acel zapis cu mâna dumisale, care zapis l-am văzut Domniia Mea, întărit şi cu iscăliturile dumnealor veliţilor boiari marturi [pre] care s'au văzut şi [recu]noscut, că rău şi făr de cale să scoală Bălaşa Băleanca a căutà judecată cu dumnealui *Costandin Herăscul* pentru această pricină, că n'are nici un fel de dreptate la aceasta. Drept aceia am dat Domniia Mea această carte a Domniei Mele dumnealui *Costandin Herăscu biv. Vel Vistiiar*, ca să stăpânească acele case, după cum coprinde în zapisul Radului Bălea nului vtori

www.dacoromanica.ro

Spătar, cu bună pace de către Bălaşa Băleancă, şi de către tot neamul lor, că aşà s'au cunoscut a fi cu cale şi cu dreptate. I is. sam rece gospodstvomi. Oct. 4 d-ni 7258.

Iω Grigorie Ghica Voevod [Sig. Gosp] milostiu Bojiiu gospodin.

(ss) Iω Grigorie Ghica Voevod.

(ss) Costandin Greceanu Vel Log. procit.

La 1 Februarie 7258 (1750) Grigorie Vodă Ghika dă mănăstirii *Sf. Ion din Focşani* [1]) următorul hrisov:

„Dat-am Domnia Mé această poruncă a Domniei Méle. De „vréme ce din porunca Domniei-mele au fost orânduiţi cinstiţii şi „credincioşii boierii Domniei Méle. *Costandin Hierăscul biv. Vel „Vistier* şi *Iordache Cantacuzino biv. Vel Serdar* de au ales şi au „hotărât locul sfintei biserici de aici din Bucureşti din mahalaua *Popii „Isac* (azi, suburbia *Udrican*), care este zidită din temelia ei de ră„posatul *Udrican* Vel Clucer, unde să cinsteşte şi să prăznueşte hra„mul sfântului marelui ierarch Nicolae de la Miralichia, care biserică „este închinată metoh la sfânta mănăstire din oraşul Focşani ot. sud. „slam-Râmnic, unde se cinsteşte şi se prăznueşte, etc., etc. Şi, după „cum au fost porunca Domniei Méle, au mers dumné-lor în faţa lo„cului, la sf. biserică şi fiind faţă vecinii după împrejur, etc., şi cu „*Costea Dvornicul* şi *Gheorghe Portărelul*, care au fost orânduiţi din „porunca Domniei Méle.

„Deci, întâiu au cetit toate actele, etc., etc, apoi au *tras* locul „cu sfoara măsurată cu stânjenul domnesc şi se-au aflat: *partea des„pre strana cea mare* (sud), pre lângă locul dumnélui *Costandin „Dudescul* Vel Spătar şi pe lângă locul casei *Lupului* dascalul slo„venesc, din locul lui *Ioniţă, Paharnicul*, despre răsărit, unde se-au „pus piatra, până'n uliţa cea mare.

„*Despre apus*, lungul stânjeni 54, unde se au pus piatră. Trasu„se-au şi *partea despre strana cea mică* (nord) pre lângă locul *Ra„dului Orăscul Postelnicul* şi pă lângă locul dumnélui *Costandin „Fierescul biv. Vel. Vistier*, din locul *Popii lui Drăgan* zet Platon „zugravul, unde s'a pus piatră până'n locul dumnélui *Constandin „Fierăscul biv. Vel Vist.* despre Uliţa cea mare, spre apus, lungul „stânjeni 58, unde iar au pus piatră. Fost-au tras şi latul locului, „partea despre răsărit din locul *Radului Orăscul Postelnicul* din „piatra ce au fost pus pe lângă locul mai sus numitului popii Drăgan „şi al lui Ioniţă Paharnicul până în locul dumnélui Costandin Du„descul Vel Spătar la piatra ce au pus, şi au aflat latul stânjeni 25.

[1]) Arh. Statului. Condica No. 1, pag. 10.

www.dacoromanica.ro

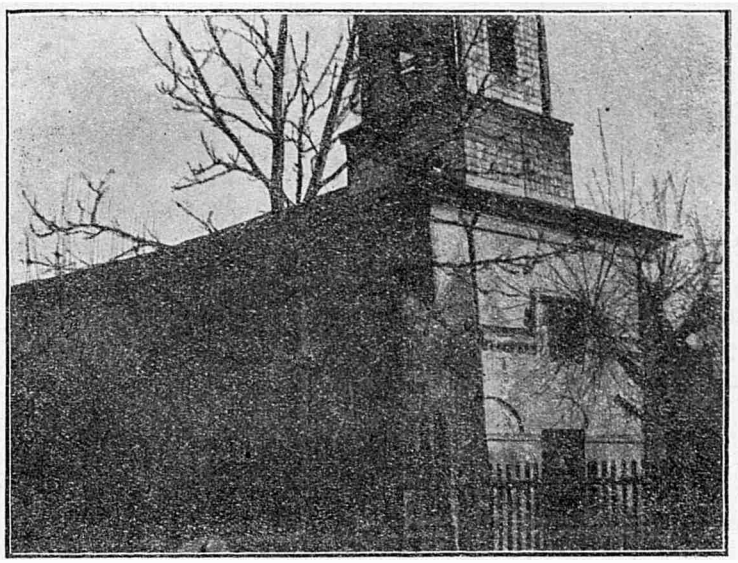

Biserica Sf. Nicolae-Nou din Focşani.

Ctitorii: jupan Costandin şi Iω Nicolae V. V.

www.dacoromanica.ro

Biserica Sf. Nicolae-Nou din Focşani.

www.dacoromanica.ro

„Au mai tras şi la mijloc pă dinainte bisericii, din locul dumnélui *Costandin Fierăscul biv. Vel Vistier*, unde au pus piatră, până'n „locul dumnélui Costandin Dudescul Vel Spătar, unde iar au pus pia- „tră, şi au aflat stânjeni 32, însă cu 2 stânjeni ce au lăsat din locul „bisericii pentru uliţă pe lângă gardul grădinii dumnélui *Costandin „Fierăscul biv. Vel. Vistier*. Au mai tras şi în faţă locului, despre „uliţa cea mare, partea despre apus, iar din locul dumnélui *Costan- „din Fierăscul biv. Vel Vistier*, unde se-au pus piatră până'n locul „*Lupului dascălul slovenesc* împotriva iar la piatra ce au pus, şi au „aflat latul stânjeni 34. După acéia, au socotit suma stânjinilor după „cele de cumpărătoare şi după scrisorile de danie, înpreună şi cu „locul ce are mai dinainte sf. biserică împrejurul ei şi au împlinit su- „ma acelor stânjini ce scrie mai sus, împietruindu-l de jur împrejur „după cum mai sus arată.

„Şi, după cum au aflat cu dreptate, au hotărât şi au ales tot „locul sfintei biserici de către locurile boiarilor şi dă către alte lo- „curi ale vecinilor după împrejur precum am văzut Domnia Mé şi „cartea dumnélor mai sus numiţilor boieri hotarnici, de hotărâre „şi izbrănirea acelui loc, întărită cu semnăturile dumnélor.

„Drept acéia, am dat Domnia Mé această carte etc., etc.".

La 15 Februarie 7258=1750 carte de judecată între popa Ghior- ghie i Costandin Lipţcanul, epitropii sf-ei m-ri Codrénii, cu *Safta* cea- sornicăriţa, pentru nişte case pă pivniţă şi piatră din mahalaoa-Gre- cilor, ce sânt alături cu podul ce merge uliţa la *(h)anul* lui Şărban Vodă spre Curtea domnéscă; care casă fiind pământul mănăstirii şi etc., etc., să rămâie pe séma mănăstirii.

Hotărârea[1]) este dată de *Gr. Greceanul* biv. Vel Dvornic şi în- tărită la 25 Noembrie acelaşi an de Costandin Dudescu Vel Dvornic, *Costandin Nasturel* biv **Vel Dvornic** şi Costandin Brâncoveanu Vel Logof. (Gr. Greceanu murise).

La 2 Iunie 1750 Costandin Năsturel Vel Dvornic împreună cu Costandin (Văcărescu?) Vel Logofăt şi cu *Ştefan Văcărescu* Vel Clu- cer, scriu pe o carte[2]) de judecată că întăresc sentinţa dată pentru că au găsit „judecata bună şi pă dreptate făcută".

La 1 Noembrie 1750. Costandin Năsturel este Vel Dvornic. In această calitate el iscăleşte ca martor pe zapisul Mitropolitului *Neofit*, prin care dărueşte *spitalului Pantelimon* satul *Obileştii* din Ilfov[3]).

La 15Februarie 1751 Iŵ Gr. Ghika V. V. Scriem cinst. şi credin-

[1]) Arh. Stat. M-rea *Brad*, *Hanu Greci* şi *Codreni*, pach. 10, doc. 14.
[2]) Arhivele Statului. *Episcopia Râmnicului*, pach. 12. doc. 55.
[3]) *Iorga, Studii şi doc.* V, pag. 496.

www.dacoromanica.ro

cioşi boiarilor D-mele *Costandin Năsturel Vel. Vorn.* şi *Costandin biv. Vel Serdar* sănătate. Vă facem D-voastră în ştire de vréme că aicé la D-Mé ne spusă cinstit şi credincios boiarul D-mele *Constandin Dudescu* Vel Spăt. pentru moşia d-lor ce se chiamă Dudeştii ot sud Ilfov ce iaste din josul Bucureştilor, cum că acolo din jos împotriva Leurdénilor în luncă unde iaste un alt hotar ce să numéşte Ciumérnecul unde se coteşte şi umblă apa Dâmboviţii acum, n'au fost matca cé veche pe acolo [1]) etc., etc.

La 27 Februarie 7259=1751 Costandin Năsturel Vel. Vorn i Atanasie biv. Vel Serdar au fost orănduiţi din luminată porunca Mării Sale lui Vodă Iõ Grigorie Ghica V. V. dinpreună cu Costandin Vt. Portar ca să mergem la moşia Dudeşti a dumnélui Costandin Dudescul Vel Spăt. care moşie este aici în sud Ilfov din josul Bucureştilor, ca să căutăm şi să adevărăm pentru o măgură ce este împotriva Leurdenilor însă dincoace de către moşia Dudeşti unde se loveşte în capete moşia Dudeşti cu moşia Ciumérnecul care sănt pe lunca Dămboviţei. După cum încep aceste moşii ale Ciumernecului dă la Foişorul Mării Sale răposat Nicolae V. V. acolé din jos pă albia luncilor până la moara din fund unde se zice la Vornicésa, care măgură, zicea-d-lui Constandin Dudescu că este şi o au ţinut dépururea tot de moşia Dudeştilor iar nu de Leurdéni. Şi dela acé măgură încă mai înainte de către Leurdeni au fost şi baltă mare de să prindea mult peşte numidu-să *balta domnească*. Care baltă, fiindcă avea dumnélor boierii Dudeşti mori în Dâmboviţă care să rumpé din matca ei cea veche mai din sus de la Furdueştii din umflăturile acei mori şi cu izvoarăle ce ieşea după mijlocul livezilor, să fácé acé baltă care ajungea lungul ei, încă şi pă la Popeşti numindu-se, acele livezi şi cu balta aceia, Ciumérnecu.

Deci balta aceia să numea *balta domnească*, căci Furdueşti erà ai răposatului Şerban V. V. şi într' acé baltă fiindcă tăià în lungul livezile şi treceà prin moşia boierilor Dudeşti i a boierilor Băleni şi păn moşia Furdueştilor, avea toţi coteţe atât călugării dela Cotroceni care stăpâné Furdueştii, fiind dată danic de răposatul Şerban V. V. mai în urmă, cât şi d-lor boierii Dudeşti pă partea d-lor din Ciumernic, asemenea şi d-lor boierii Băleni avé coteţe pe partè d-lor din Ciumernic. Dar după vreme întâmplându-se la vremé răzmiriţii care au fost în zilele Mării sale Nicolae V. V. şi lipsind Domnia din Scaun, multe pagube la mulţi făcându-să de oameni răi, au fost ars şi morile boierilor Dudeşti şi s'au stricat de tot. După aceia, în zilele M. Sale răpos. Ioan V. V. viind un potop mare de apă Dâmboviţa

[1]) Academia Română, pach. XII, doc. 38.

www.dacoromanica.ro

şi-éu nămolit matca ei cea veche care curgé pe supt Văcăreşti, după cum şi acum şanţul ei se vede, şi s'au mutat cu totu pe margine dincoace dăspre Dudeşti şi merge tot pe marginé de dincoace pă la moara din fundu, şi aşa această matcă noao ce s'au făcut au tăiat loc şi ea udă spre măgura de către Dudeşti, iar bălţile acelea din Ciumernic au rămas foarte cu puţintică apă; şi fiind la moşia din Dudeşti că stăpâneà pe acolo drept măgura d-lui răposatu Ştefan Dudescul fratele d-lui Costandin Dudescul Vel Spăt. care, dă la răzmiriţă încoace mai mult la satul Săcuianilor cu isprăvnicei era, iar d-lui Manolache Banul luând Furdueştii de la m-rea Cotrocenilor şi făcând d-lui casă acolo, după cum se vede, au fost cumpărat venitul livezilor din Ciumernic de la d-lui Matei Bălénul Vt. Comis şi găsind acea măgură dincolo de matca Dâmboviţei aceştia ce s'au făcut acum pă urmă şi neştiind hotarăle nici întrebând pă alţii ca să afle a cui ar fi fost acé măgură: a boierilor Dudeşti sau a boierilor Băleni, aù pus d-lui de au strâns acolo câţi-va oameni, nişte păscari şi alţi oameni ai d-lui; stăpânind d-lui acé măgură şi în baltă, nefiind nimeni să-l supere. Mai în urmă viind boierii de peste Olt şi luând Leurdenii Ioniţă Postel. fecioru lui Ioniţă Balénul, fiind răpos. Grigorie Balénul biv. Vel Log., supt stăpâniré d-lui, au luat şi pă acei oameni din măgură cu măgura din mâna Banului Manolake supt stăpânirea d-sale. Mai în urmă au dat Leurdenii cu toate hotarele lor jupânesii Ancuţii sororii d-lui pă care o au ţinut-o d-lui Radu Văcărescul Vel Serdar. Carele d-lui Constandin Dudescul Vel Spăt. ştiind că acea măgură au fost de moşia Dudeşti şi cum că în balta Ciumernic care era mai nainte de să numea domnéscă avé părinţii d-sale coteţe de vâna peşte, nu s'au putut suferi ci au căutat d-lui cu carté sf. sale păr. Mitropolit de blestem oameni bătrâni care vor fi ştiind de aceé măgură şi de baltă pe unde era coteţele răposatului părintelui d-sale *Radul log. Dudescu* şi pă unde era şi ale răpos. Logof. Grigore Balénul pă vremea acéia când erà Logof Balénul aici în zilele M. Sale răpos. Constandin V. V. Brăncovènul. Si aşa, cu cartea de blestem, umblând în multe rânduri, cercetând s'au aflat 4 oameni bătrâni anume etc. care viind acolo în faţa locului, unde fiind şi noi de faţă, întâiu: pentru măgură au primit carté de blestem, zicând că atât ei cât şi părinţii lor acolo pe acele locuri s'au ţinut şi acolo au născut, acolo au trăit până au murit de curând. In răzmiriţă s'au strămutat unii într'o parte alţii într'altă parte. Şi aşa ştiu şi au pomenit că acea măgură au stăpânit-o d-lor boierii Dudeşti iar nu Bălenii şi dela măgură către Leurdeni în baltă au avut d-lor boierii Dudeşti coteţe de prindé peşte. Şi întâmplându-să în zilele M. Sale răpos Constandin V. V. Brăncoveanu, pe când eré d-lui Balénul Vornic Mare, de

www.dacoromanica.ro

s'au fost certat pescarii boierilor între dânşii, au fost stricat coteţele unul altuia, şi aşa boierii Dudeşti şi Băleni au fost strâns preoţii şi bătrânii satelor atât din Dudeşti cât şi din Leurdeni şi trimiţându-i acolo au împărţit balta în doao pă cum au ştiut vechia stăpânire făcând şi semne nişte sălcii curăţite. Şi de atuncé au stăpânit d-lor boierii Dudeşti dela acele semne spre Dudeşti cum şi boierii Băleni iarăşi dela acele semne spre Leurdeni şi gâlcévă între d-lor n'au mai fost cât au trăit unul cu altul.

Care ne-au dus pă noi la locurile acelé şi ne-au arătat sălcile care au fost semne. Şi aşa, noi, după a lor mărturisanie, am pus pă Costandin Portar ce au fost orănduit de M. Sa Vodă de au curăţit şi acele sălcii făcându le şi cruci. Iar d-lui Radul Văcărescul Vel. Spăt. bănuind că acei oameni sunt proşti nu ar şti ce va să zică carte de blestem şi nu ar fi mărturisit adèvărul ci dă vor putea jura cu mâna pă sf. Evanghelie că aşa este după cum au mărturisit să rămâie după jurământul lor; care dă la judecata unde mulţi boieri adunaţi s'au orănduit Constandin Vt. Portar de au dus la cuviosul Manta protopopu ca să le arate ce este jurământul şi de se pot încrede că mărturisesc adevărul aşa să jure. Şi ei încredinţându să de ştiinţa lor au primit câte 4 de au făcut jurământ cu mâna pe sf. Evanghelie după cum răvaşul Mantii protopopului le-au adus în diavn de l-am văzut nu numai noi dar şi alţi din boieri cari s'au întâmplat. Deci rămâind lucrul să fie hotărât după semnele ce ni le au arătat şi fiind o salcie una de alta departe care poate vreuna să se tae sau să se usuce am orănduit pă Portarelu de au bătut bolovani mari la mijlocul locului ne putându-să pune piatră după cum au fost luminată porunca M. Sale lui Vodă de vreme ce hotarul au venit în mijlocul bălţii.

Deci după adeverinţa ce s'au făcut, după cum mai sus arată am dat această carte a noastră la mâna d-lui Costandin Dudescu ca să ştie pă unde va stăpâni d-lui de acum înainte cu pace de către d-lor boierii din Leurdeni[1]).

Costandin Năsturel Vel Vorn.
Atanasie biv. Vel Serdar.

La 23 Martie 7259 (1751) tot ca Vel Dvornic *Costandin Năsturel* iscăleşte cartea de judecată a lui Grigorie Ghica Voevod, între jupân Radul Fărcăşanul şi unchiul lui Barbul Bărsescul pentru zestrea mume-si lui Fărcăşanul (*Condica No. 10, Mitrop. Buc.* pag. 7, şi pach. 146, doc. 2).

[1]) Aşezămintele Brâncoveneşti. Cula-Ciumérnecu doc. 33—53.

www.dacoromanica.ro

La 1 Iulie 1751 se vinde un loc în mahalaua *Aga Niţii* [1]) Costandin este Vel Vornic, iar la 25 Septemvrie 1751 când Ştefan Văcărescul dăruieşte o vie mănăstirii Pantelimon [2]), *Costandin Năsturel* este *biv. Vel Vornic.*

La 30 Maiu 1752 Costandin Năsturel Fierăscul Vel Vornic dăruieşte *mănăstirii Pantelimonul* [3]) pentru spital moşia *Dediuleştii* în numele răposatei sale soţii *Ancuţa (nu Anuţa).*

Din acest document rezultă că *Marea Vistiereasă Ancuţa* s'a trecut din această lume înainte de 1752.

Moşia Dediuleştii ce se închină spitalului făceà parte din zestrea Vornicesei. In adevăr în anul 7120 Radu Mihnea Vodă întăreşte lui jupăn *Vasile Vistierul*, Dăduleştii „pentru dreaptă şi credincioasă „slujbă când au fost trebuinţa şi păsul Domniei Méle". Acest Vasile Vistierul este socrul lui *Trufanda Vistierul*, ér *Trufanda Vistierul* şi soţia lui *Maria* lăsară moşia fiului lor *Iordache Stolnicul Trufanda ot Părşcoveni.* La 1648 Matei Vodă întăreşte stăpânirea lui *Iordache* peste Dediuleşti de lângă Târşor ot sud Prahova.

Dela *Iordache* moşia trecù la Vel Medelniceru *Preda Părşcoveanul*, ér acesta murind o lasă fiilor săi *Ştefan Consiliérul Părşcoveanul* şi *Ancuţa* soţia lui *Costandin Năsturel.*

Jupâneasa Ancuţa Vistiereasa este soţia lui *Costandin Năsturel Fierăscul*, din prima cununie; ea se stinge probabil pe la 1747.

La 15 Aprilie 7260=1752. Adec eu Zaharia monahul Aghioritis ce am fostu igumen la schitul Vălenii dă zapis P. S. S. păr. Mitropolit kir *Neofit* că aflându-mă şi eu multă vreme în Ţara Românească şi din ostenéla şi agoniséla mea cumpărând nişte vii în dealul Frumos în sud Saac însă pogoane 12 si cu obratiile viilor şi cu curte de cramă şi de casă şi de grajdu etc. etc.

Neofit ig. Arnota, Samoil Dichiu mart. Const. (Dudescu) Vel Vorn. mart. *Cost. Năsturel biv. Vel Vorn.*, mart. Const. Brâncovénul Vel. Logof. mart. Muşat log. mărturie

La 26 Aprilie 1752. Părvul Cantacuzino biv. vel. Medel, ispravnic ot sud Argeş. Din luminată porunca Domnului nostru Iω Grigorie Ghica V. V. fiind orânduit ca să merg şi să aleg moşia Muşeteşti partea m-rii Argeşului de către ceilalţi, deosebind stânjenii ce are să ţie fieşte care după judecata ce au făcut dumnélui *Costandin Năs. turel biv. Vel Vornic* i Ianache biv Vel Serdar izbrănind prin cartea d-lor la lét 7257 August 2. Deci luând cu mine dinpreună pre mo

[1]) Arh. Stat. *Condica No. 5 de anaforale a Veliţilor boieri.* Caet 5, fila 26.
[2]) *Iorga. Studii şi doc.* V, p. 497.
[3]) *Iorga. Studii şi doc.* V, p. 597, şi „*Condica m-rii Pantelimon*".
[4]) Arh. Stat. Mitropolia pach. 79. doc. 23.

www.dacoromanica.ro

litva sa Ştefan protopop ot Argeş i pe Dumitraşco Mazâlul ot tam etc. mers-am cu toţii acolo la moşia Muşeteştilor unde fiind şi sf. sa păr. Arhiereu kir Nikifor egumenul m-rii Argeşului faţă şi ceilalţi etc. etc. [1])

La Iulie 1752 Grigorie Vodă Ghica face testamentul său a cărei copie se află în *Condica mânastirii Pantelimon*, proprietatea răposatului Lt. Colonel Mihai G. Ghica. Din el extragem următoarele:

„Şi iar să fie Sf. Pantelimon moşia ce se numesce *Deduleşti* „ot sud Prahova, care este aprópe de Târşor şi cu două case de „móră, căte cu o roată în isvorul ce se numesce Voinaia, care curge „pe acéstă moşie, şi iar altă parte de moşie ce se numesce *Stăncesti* „care este alături cu moşia Deduleştii. Pentru că acèstă moşie De- „duleşti cu cea-l-altă parte din Stănceşti, fost-au date de zestre ju- „pănesei *Ancuţei*, fiica răposatului *Predii Prăşcoveanul biv. Vel Me- „delnicer* şi *soţia dintâiu* a cinstitului şi credinciosului boerului Dom- „niei méle *Costandin Năsturel biv. Vel Vornic Fierăscul*, căreia în- „tâmplându-se de la Dumnezeu mórte, prin diata ce'şi-au fost făcut „la petrecania sa au lăsat aceste mai sus numite părţi de moşie bo- „ierului său *Costandin Fierăscul biv. Vel Vornic*, atât Deduleştii cât „şi parte din Stăncesti. Deci mai sus numitul boier, de bună-voia „dumnélui, de nimeni indemnat, au socotit de au închinat aceste mai „sus zise moşii cu morile şi cu tot venitul, la sf. Pantelimon şi la „spitaluri pentru sufletul său şi al părinţilor şi al jupânesei dumné- „lui *Ancuţa*, soţia cea dintâiu. Şi osebit de acésta au mai închinat „mai sus zisul boer danie la sf. Pantelimon tóte alte cumpărători de „moşia din Stăncesti, care sunt tot într'un hotar, însă moşia cu casele „şi cu tóte alte imprejmuiri şi namestii ce se află pe aceste cumpă- „rături pentru că le-au fost răscumpărat boieru ce scrie mai sus „mai în urmă cu bani gata de la Alexe biv. Vel Clucer za Arie, fiin- „du-i fost şi lui de cumpărătoare de la un Grigorie Logofătul Stăn- „cescu şi de la feciorii lui anume Nicolae şi Costandin şi de la un „Iorgă partea lui; pe care cumpărături cu cele ce se află pe dânsele „mai căzându-i-se dumnélui a-le cumpăra au întors lui Alexie Clucer „toţi banii taleri 430 şi luând toate zapisele şi alte scrisori şi noi şi „mai vechi de la mâna lui Alexie Clucer au luat acele cumpărătoare „de moşii întru stăpânirea dumnélui şi împreună cu părţile de moşie „ce mai sus se arată au închinat şi acestea şi le-au afierosit la sfân- „tul Pantleimon".

La 4 Mai 1753 Iordache Cantacuzino face danie mănăstirii *Cotroceni* (Condica No. 5, pag. 282) moşia lui din hotarul Rusii. Ca mar-

[1]) Arh. Stat. M rea Argeş, pach. 3, doc. 35, orig. rom. hârtie.

www.dacoromanica.ro

tor şi rudă iscăleşte *Costandin Năsturel* ca *Vel Ban* (pach 31. doc. 1. Cotroceni).

La 1 Septembrie 7262=1753. Iŵ Costandin Ţehan Racoviţa V. V. dă sf. m-ri Délul şi păr. egum kir Onufrie carte de milă etc., etc.

Divan. pan *Barbul Văcărescul* Vel Vorn., pan *Costandin Năsturel Vel Ban*, pan *Constandin Brâncovcanul* Vel Spăt., *Stefan Văcărăscul* Vel Log., *Cost. Strâmbénul* Vel Vist., *Radu Creţulescul* Vel Cluc., *Iordake Génet* Vel Postel., *Dimitrake Ghica* Vel Pah., *Drăghicén Grecénu* Vel Stoln., *Laţcararke Géni* Vel Comis, *Badé Ştirbéiu* Vel Sluj., *Iordake Caragé* Vel Pit., şi ispravnic pan *Ştefan Văcărăscul* Vel Log. Şi s'au scris hrisovul acesta în anul din tâiu de Domnia Domnii méle aici în oraşul Scaunului D. Méle în Bucureşti, de Radul log. za Divan[1]).

Pecete aplicată se păstréză.

La 2 Septembrie 7262 (1753) (Condica m-rii de un lemn, p. 604); la *20 Septembrie (Condica Schit. Cotména* al Coziei, pag. 120 bis); *la 25 Sep.* (Condica No. 1 *Tisména* pag. 100 bis) şi *la 3 Octombrie* pentru milă sf. mănăstiri *Obedeanul* (Condica p. 154). *Costandin* este Vel Ban.

La 3 Octombrie 1753 Iω Cost. Ţehan Racoviţă V. V. De vreme ce d-lui cinstitul şi credincios boierului Domnii méle *Costandin Obedénul* biv. Vel Pah. din rîvnă dumnezeiască pornit fiind spre a împlini poruncile dumnezeeşti, au luat pre Domnul D-zeu într'ajutor şi din temelie zidind, au ridicat şi au înălţat o sfântă bisérică în Oraşul D, Méle Craiova etc. etc.

Divan jup. Barbul Văcărescul Vel D-v., *pan Cost. Năsturel Vel Ban*, pan Costandin Brâncovénul Vel Spăt., Ştefan Văcărescul Vel Log., Cost. Strâmbénul Vel Vist., Radu Kreţulescul Vel Cluc. Iordake Génet Vel Post., Dimitrake Ghica Vel Pah., pan Drăghicén Grecénul Vel Stoln., Laţcarake Géni Vel Comis., Badé Stirbeiu Slujer, Ion Caragé Vel Pit., Şi ispravnic pan Ştefan Văcărescul Vel Log., Şi s'au scris hrisovul acesta în anul dintîiu de Domniia Domnii méle aici în oraşul Scaunului D. Méle Bucureşti de Radul logof. za Divan etc.[2])

Pecetie aplicată căzută.

La 5 Octombrie 7262 (1753) Iω Costandin Ţehan Racovitză Voevod dă hrisov [3]) „mănăstirii Znagovul din sud Ilfov şi cuviosului

[1]) Arh. Stat. M-rea Délul, pach. 4 doc. 56.

[2]) Arh. Stat. Obedénul, pach. 15 doc. 1.

[3]) *Academia Rom.* pach. XX doc. 164 şi *Gălăşescu* op. cit. pag. 264 la data de Sept. 1753 un alt hrisov.

www.dacoromanica.ro

„kir Rafail arhiigumenul aceştii mănăstiri, ca să-i fie sfintei mănăs-„tiri milă de la Domnia Sa, să ia vinăriciul şi părpărul din délul „Cernăteştilor.....

„Mărturiile Domnului: pan Barbul Văcărescul Vel Vornic, „pan *„Costandin Năsturel Vel Ban*, pan Costandin Brâncoveanul „Vel Spătar, pan Ştefan Văcărescul Vel Logof., pan Costandin Străm-„beanul Vel Vist, pan Radul Kreţulescul Vel Clucer, pan Iordache „Génet Vel Postel., pan Dumitrache Ghica Vel Paharnic, pan Dră-„ghicean Greceanul Vel Stolnic, pan Laţcarachi Géni Vel Comis, „pan Badea Stirbéiu Vel Sluger, pan Iordache Caragea Vel Pitar, „şi ispravnic pan Ştefan Văcărescul Vel Logofăt. Şi au scris hisovul „în anul dintâiu din Domnia Mării Sale în Bucureşti de Radul Lo-„gofătul de divan".

La 13 Octombrie 7262 (1753) (Condica veche No. 1 *Arnota* pag. 53); la *14 Octombrie* (Condica m-rii sf. Apostoli, pag. 30 şi pach. 11 doc. 14); *la 15 Octombrie* (Condica No. 1 *m-rea Hurezi p. 702*); *la 21 Octombrie* (Condica No. 1, *Bistriţa* p. 44) Costandin Năsturel se află ca Vel Ban în divanurile lui Costandin Ţehan Racovitză Voevod.

La 18 Octomvrie 1753. Ιὼ *Costandin Ţehan* [1]) *Mihai Racoviţă.* V. V. etc. etc. Este ştiut că din câte lucruri împodobesc pre om într'această viaţă trupească, *învăţătura* este mai aleasă şi mai naltă, pentru aceia este şi mai lăudată de ceiace au numele înţelepciunii cei de afară, adică cei Elineşti şi cei bisericeşti, şi cu multe cununi de laudă să încununează încât şi *Pavel*, [2]) cel înălţat până la ceruri la a treia orînduială o pune, socotind numărul darurilor care s'au dat oamenilor dela Dumnezeu şi zicând că: pe unii i-au pus Dumnezeu întâi *Apostoli*, al doilea *Proroci*, al treilea *Învăţători.*

Mărirea aceştiia vrând să o arate şi *Aristotel* filozoful către cel ce l-au întrebat:

— Cu ce să osibeşte cel învăţat de cel neînvăţat?

Au răspuns:

—Cu aceia ce se osibeşte cei morţi de cei vii.

Şi ca să zicem mai în scurt, atâta întrece învăţătura pre toate bunătăţile cele omeneşti cu cât întrece şi sufletul pre trup. Că aceasta este podoaba sufletului şi trupului, fiind pricină celor patru *verhovnice* (principale) bunătăţi, dupre înţelepciunea lui Solomon care zice: „Aceasta învaţă: *curăţie* şi *minte*, şi *dreptate* şi *blândeţe*, de care mai de trebuinţă nimica nu este întru viaţa oamenilor.

---

[1]) *Academia Română*, pach. XLVIII, do c. 171.

[2]) Epist. 1-a către Corinteni, Cap. XII, stih. 28.

www.dacoromanica.ro

Şi de pohteşte cineva multă ştiinţă, ştie cele trecute; şi cele ce vor să fie, le sămuiaşte; ştie tălmăcirea cuvintelor şi deslegările vorbelor celor ascunse, semne şi întâmplări ale vremilor şi ale anilor, şi tuturor este sfetnic bun.

Pentru aceasta dar şi Stăpânul nostru Ic̃, însemnând folosinţa învăţăturii cei către mântuire întîi, au înţeleptit pre ucenicii lui (prin) pogorîrea Sfântului Duh, apoi i-au trimes la propovăduire. Incă şi noao tuturor ne-au poruncit să cercăm dumnezeeştile scripturi câţi poftesc să afle viaţa cea nemuritoare. Deci, cum ar putea neştine să cerce dumnezeeştile scripturi, nepedepsindu-se mai nainte cu învăţătura? Ci dar trebuinţa şi folosul acestui lucru sfînt şi de mântuire ştiindu-l Impăraţii şi Domnii cei de demult şi având şi grija supuşilor lor, au întărit **Şcoale** prin multe locuri şi oraşe ca, prin învăţătură, să le pricinuiască lor bună vieţuire. Cărora urmând şi cei de mai naintea noastră blagocestivi Domni şi strămoşi care au ocârmuit trebile prea luminatului Scaun al aceştia lăudată şi de Dumnezeu păzită Ţară şi Domnia Ungro-Vlahiei, au întărit *doao şcoale;* una *Elinească* şi alta *Slavonească*, din care amândoao sânt de mare folos nu numai locuitorilor Ţării Rumâneşti ci şi tuturor celor streini care vin pentru dragostea învăţăturii.

Deci, de vreme ce din voia A-tot-ţiitorului Dumnezeu ni s'au încredinţat şi *Noao* iarăşi prea înălţatul Scaun acesta a prea Luminatei Domnii a Ţării Rumâneşti, şi după putinţa noastră, fiind întăriţi cu darul dumnezeesc, cârmuim norodul cel de supt mâna Noastră, pre lângă alte griji ale Noastre, multă purtare de grijă avem şi pentru *Şcoale* care, văzându-le că sânt cu orînduiala ne statornică şi fără îndreptare şi cunoscând Domnia Mea grija didascălilor care au spre a cere şi a'şi luà plata lor cea rînduită; pentru ca să uşurăm şi pre didascălii cei dupre vremi de această grijă turburătoare şi zătignitoare lucrului lor, şi ca să aşezăm cuviincioasa bună orânduială şi starea *Şcoalelor*, am socotit a fi cu cale să orînduim asupra lor ispravnic şi purtător de grijă vrednic, ca să le poarte lor de grijă pentru toate câte ar aveà trebuinţă şi să împartă fieşcăruia din didascăli plata ce i s'ar cădeà despre potriva lor. Drept aceia, am socotit vrednic aceştii purtări de grijă pre Prea sfinţia Sa Mitropolitu al Ungro-Vlahiei kir *Neofit* ca pre unul ce este păstor şi părinte duhovnicesc a toată împlinirea cea cu numele lui Xc̃, care să păstreze de Sfinţia Sa, fiind şi cu voia Arhierii Sale şi tuturor cinstiţilor şi credincioşilor boieri ai Domnii Mele. Ci dar hotărâm cu izbrănire prin hrisovul Domnii Mele ca de acum înainte să aibă Arihieria Sa purtare de grijă a *Şcoalelor*, strângându-i dela preoţii Ţării darea cea dupe an care orânduit lor şi dintru..... împarţă didas-

www.dacoromanica.ro

călilor simbriile cele tocmite, din care dascălului celui dintâi al învăţăturilor celor filosofeşti din *Şcoala cea Elinească* simbria cea după tocmeală este, de fieşcare lună, câte talere 45; iar dascălului al doilea de învăţăturile gramaticei câte tal. 20; ia *Şcoalei Sloveneşti* la doi dascăli este plata fieşcăruia, de lună, tal. 10, care să fac, toată suma banilor întrun an, taleri 1.020; care bani să aibă purtare de grijă Sf. Sa Mitropolitul Ţărei a da pe lună dascălilor din *dajdea* ce strânge Sf. Sa dela preoţi şi o dă la Visteria Domnii mele etc. etc.

Şi dascăli să se afle apururea cu purtarea de grijă şi cu priveghere pentru *procopseala ucenicilor* la învăţătura Cărţii; a cărora luare de seamă şi cercetare am dat Domnia Mea a se face iarăşi de către P. S. S. Mitropolitul Ţării, fiind lucru sulfetesc şi al păstorii Sfinţii Sale.

Iată şi mărturii am pus Domnia Mea etc., jupan *Barbu Văcărescul*, Vel Dvornic, jupan *Costandin Năsturel* Vel Ban, jup. *Costandin Brâncoveanul* Vel Spătar, jup. *Ştefan Văcărescul* Vel Logof., jup. *Costandin Strâmbeanul* Vel Vist., jup. *Radul Kreţulescul* Vel. Cluc., jup. *Iordake Geanet* Vel Postel., jup. *Dumitrake Ghica* Vel Pah., jup. *Drăghici Greceanul* Stoln., jup. *Lascarake Geani* Comis, *Badea Ştirbeiu* Slujer, Pitar, Ispravnic *Ştefan Văcărescul* Vel Logof.

Şi s'a scris hrisovul acesta în anul dintîi al domnii Domnii Mele aici în Ţara Rumânească de *popa Florea* dascălul slavonesc (cunoscut şi sub numele de *Floru ierei*).

La 20 Noembrie 1753 judecă în Divan *Costandin Năsturel Vel Ban* împreună cu Ştefan Văcărescul, Radu Kr. Vel Clucer şi D. Greceanul Vel Stolnic. (Arh. Stat. Mitropolia netreb. pach. 6 doc 2).

La 10 Februarie 1754 judecă în Divan *Costandin Năsturel* ca *biv. Vel Ban* (Arh. Stat. Mitropotia netreb. pach. 9, doc. 5).

La 11 Iunie 1755. Pré Inălţate Doamne.

Din luminată porunca etc. înainté noastră etc. *Mincul i* cu alţi părtaşi ai lui de la satul Tărăceni ot jud. Ilfov, de s'au judecat cu d lui *Ianake biv Vel Sărdar*, zicând *Mincul* că moşia Tărăceni s'ar fi trăgând toată dă la némul lor şi, după vremi, cătăva din moşie au vândut moşii lor la răpos. *Gheorghe Beizadé* fiul răpos. *Şerban Vodă Cantacuzino* iar câtă au rămas nevândută ar fi stăpânit-o şi părinţii lor etc. şi acum d-lui *Sardarul Ianake* caută să stăpânească tot hotarul şi pe ei să-i izgonească după moşie, etc. etc. Cerea 6 boeri hotărnici, etc. Intrebând şi pe d-lui *Ianakie Sărd.* ce are să răspunză etc. d-lui au răspuns că acé moşie o are de zestre de la socrul d-sale *Iordake Beizade* fiul M. Sale răpos. Şerban Vodă Cantacuzino, arătându-ne mai întîi zapisul *Lecăi Pah. Mălurenu* ot. lét. 7196, etc. etc.

www.dacoromanica.ro

Ci noi găsim cu cale să'şi stăpânéscă dumnélui *Sărdariul Ianake* moşia Tărăceni din hotarul Pupăza până în hotarul Făurei cu bună pace după scrisorile ce are, etc., etc. [1])

Costandin Dudescu Vel Dvornic. **C. Năsturel biv Vel Ban**
Vel logof. Cost. Vel Spătar M. biv. Vel Vist.
Toma Kretzulescu biv Vel Clucer.

La 10 Februarie 1754. Intr'o carte de judecată *Costandin* este biv. Vel Ban.

La 20 Iunie 1757 se dă o carte de judecată de *Costandin biv. Vel Ban Năsturel* şi T(oma) *biv. Vel Clucer*, care *Carte* este contrasemnată de Vel Logofătul care afirmă că s'a trecut în Condică. Cartea este relativă la nişte vaduri de moară din *Mărşea* şi din *Neajlov* sud Vlaşca, după cererea jupănesii Păuna din Târgovişte lui Ştefan Bolinténul [2]).

La 6 Septembrie 1757. Costandin Năsturel biv. Vel Ban certifică, împreună cu mai mulţi boieri, că schimbul dintre moşia *Tămbureşti* a mănăstirii *Plumbuita* (Condica pag. 124 bis) cu moşia de la *Păseni* a Radului Comisul, schimb făcut la 7166 (1658), este „bine şi după lége", făcut.

La 23 Mai 1758.

Pré Inălţate Doamne.

Gherasim egum. m-rii Brădetul sud. Argeş face jalbă de Oancé Pârcălab i Iordache Drăguşoiu cu cetaşii lor de la Brătieni sud. Argeş că m-rea Brădetul are moşie în hotarul Brătienilor de sus a 3-a parte dată întru stăpânire cu hrisovu Mării Sale Radului V. V. care l'am văzut şi noi fiind cu lét 7117 cu care dă m-rii a 3-a parte din Brătieni, etc. să-i fie moşie ohabnică. Să mai arată şi în cartea de hotărnicie că au mai arătat numitul egumen şi hrisovul Mării Sale Cost. V. V. Brâncovénul ot lét 7198 care urmează iar hrisovului Radului V. V. adeverind cum mânăstirea au avut şi cărţile altor bătrâni Domni dar s'au răpus şi acum numiţii moşneni ot tam să scoală să ia moşia m-rii întru stăpânirea lor cu un hrisov, fiind trecuţi 223 de a(n)i, al Radului Vod sin Radul Vod dându-li-să întru stăpânire partea m-rii. Mai arată şi hrisovul Mării tale de 21 de ani cu care li să dă întru stăpânire munţii din Brătieni să-i stăpânească megiiaşii cu pace de către Dimitrie Doftorul (Notara) iar de partea de moşie a m-rii ca să o ia ei nimic nu pomeneşte.

[1]) Academia Română pach. CXXV., doc. 82.
[2]) Document particular.

www.dacoromanica.ro

Eu găsesc cu cale ca m-rea Brădetul să-şi stăpânéscă a 3-a parte din moşia Brătieni cu bună pace de către aceilalţi moşneni după cum i s'au ales şi la hotărnicia din zilele Mării Sale răpos. Grigorie Vod iar acestor nesupuş(i) megiaş(i) să li să ia de către Măria Ta acele cărţi vechi care sunt de 100, de 200 şi mai mult de ani cărora şi Pravila le stă împotrivă, de a să nu mai umble supărând Divanul Mării Tale şi judecăţile [1]). Iar hotărârea rămâne la Măria Ta.

C(ostandin) biv Vel Ban (*Năsturel*) iscălitură cunoscută.

La 1 Septembrie 1758 pe actul de schimb al lui Costandin Brâncovénul cu Hagi Spandoni epitropul mânăstirii *Sf. Spiridon vechi* [2]), prin care dă un loc în mahalaoa Şerban-Vodă şi ia altul tot acolo (aproape de Prefectura Poliţiei Capitalei de azi), iscălesc ca martori: *Costandin Năsturel* biv. Vel Ban, *Costandin Kretzulescul* Vel Ban, *Costandin Dudescul* Vel Vornic, *Ştefan Văcărescul* Vel Spătar, *Matei Catacuzino* biv. Vel Paharnic, *Dumitrache Racovitză* biv. Vel Vistier, *Mihai Cantacuzino* Vel Vistier (Genealogistul), *Toma Kretzulescul* biv. Vel Paharnic, *Radul Văcărescul* Vel Clucer, Pantazi Câmpinénul biv. Vel. Pah.

La 13 Octombrie 1758. Dat-am zapisul meu la mâna d lui *Matei Ruset* biv. Vel Vist. că fiind eu datoare d-lui 1000 tal. de la lét 1755 Iulie 16 cu zapisul meu întru care este pus zălog 33 de pogoane de vie, etc., etc., şi neputând ca să-i dau d-lui banii până acum, am dat d-lui de a mé bună voe aceste moşii cu soroc până în 2 luni să aib a-i da d-sale toţi banii, etc., etc., iar ne dând banii nici la acest soroc să-i fie d-lui stătătoare, etc., etc., etc.

○ *Stanca Obedénca.*

Cost. Văcărescu Vel log. mart.; *Cost. Năsturel biv. Vel Ban*, mart.; Ştefan Văcărescu Vel. Spăt., mart.

Şi am scris eu Barbul Post. Ciorogărlénul cu zisa d-nei [3]).

La 22 Aprilie 1759 figurează Costandin Năsturel ca *biv. Vel Ban* (documentul 16 din pach. 18 Mitropolia. Arh. Statului) şi la *15 Noembrie 1759* în pach. CXLV doc. 250 dela Academia Română de asemenea.

La 12 Iulie 1759. „Dat-am cartea noastră [4]) de adeverinţă fra-„telui *Costandin Fierăscul biv. Vel Ban* pentru că având domnié-lui „un vad de moară pe apa Dâmboviţii pe moşia dumnélui ce să

[1]) Arh. Stat. M-rea Argeş. pach. 4 doc. 19. Orig. rom.
[2]) Arhivele Statului, *M-rea Sf. Spiridon vechi*, pach. 10, doc. 2.
[3]) Acad. Rom. pach LXXX, doc. 42.
[4]) Condica domeniului *Fierăşti*, doc. 52.

www.dacoromanica.ro

„chiamă Budeştii şi vrând să 'ş(i) facă dumné-lui moară într'acel vad, „care moară să fie înjugată cu moara dumnélui Costandin Filipescul „biv. Vel Medelnicer", etc. Acésta Filipescu nu o îngăduia, ceia-ce dădù naştere procesului. Judecata hotăreşte: „drept-acéia, după cer-„cetările ce s'au făcut în 2 rânduri am dat şi noi acéstă carte a „noastră la mâna dumnélui fratelui Costandin Fierăscul biv. Vel „Ban ca să aibă a'ş(i) face moară pă moşia dumnélui Budeştii pe „apa Dâmboviţii, înjugată cu moara dumnélui Costandin Filipescul, „etc., etc. s) Costandin Dudescul Vel Vornic.

La 1 Martie 1761 pe o carte de schimb între mânăstirea *Radu-Vodă* cu mânăstirea *Câmpulung* (Condica No. 1, pag. 57) dând moşia *Piersica* şi luând *Berivoeştii*, se află printre martori şi *Costandin Năsturel biv. Vel Ban.*

La 3 Martie 1761. Adică eu *Costandin Filipescul biv. Vel Medel.*, dinpreună cu soţia mé *Marica*, fata d-lui răpos. *Costandin Obedénul*, dă scrisoare P. S. Sale păr. Mitr. kiru kir Grigorie şi la sf. Mitropolie că răpos. soacră-mé *Stanca Obedénca* încă fiind în staré şi sănătatea d-nei, trăind răpos. socru-meu *Cost. Obedénul*, din rîvnă, etc. etc., au fost dat danie sf. Mitropolii o moşie anume *Zidurile* şi *Berileşti* jud. Ilfov, fiind muma d-nei îngropată; etc., etc. L'au lăsat la moarte executor testamentar pe gineri său. Dar „fiind că au prisosit mai multă datorie de cât cele ce au rămas", el au dat jalbă la M. Sa Vodă şi l-au trimes la Divanu, iar boerii văzând „că datoriile stau „jos şi n'au dă unde să plătì au hotărît ca să ia daniile şi să plătească „datoriile", etc. Mitropolitul s'au milostivit de a dat 750 taleri pentru a se plătì datornicii iar moşiile le-au oprit pe séma Mitropolii, etc.[1])

○ *C. Filipescu Vel Medel.* ○ *Marica Fil.*

C. Dudescu Vel Vornic, mart.; Şt. Văcărescu biv. Vel Ban, *Costandin Năsturel biv. Vel Ban;* biv. Vel Ban Kretzulescu; Cost. Br. Vel Log.; Pârvul Cantacuzino Log. D. Vel Vistier.

In fine, tot în acest an (1761) îl aflăm iscălind ca martor, zapisul, dumné-lui Clucerului *Constandin Cândescul*, prin care schimbă moşia lui *Dăsăraţii* ot sud. Slam-Râmnic, pe apa Buzăului, cu altă moşie a mânăstirii *Sf. Ioan din Focşani* (Condica No. 2, pag. 141) ce să numeşte tot *Dăsăraţii.*

In primul an al domniei lui Ştefan Mihaiu Racoviţa, 1764, Veliţii boiari împreună cu rânduiţii Porţii (Sultan Mustafa) îndreptează hotarele ţărei „pă toată marginea de la Adacalesă până în Brăila. La judeţul Vlaşca vedem că printre proprietarii călcaţi de Bostan-

[1]) Arh. Stat. Mitropolia, pach. 7, doc. 34.

www.dacoromanica.ro

Oglu este şi *Banul Herăscu (Costandin)* iar în judeţul Teleorman se calcă Banului moşia Grindurile, ba ceva mai mult: „s'au pus dum- „nealui ghiumbrucciu ot Sistov şi au tras oamenii din satul numitului „boierului *Fierăscul* şi 'i-au sălaşluit acolo, începând a-l şi numì acel „Ostrov Geancustaran" [1]).

* * *

De la această dată *Costandin Năsturel Fierăscul* nu se mai întâlneşte prin documente. El însă nu încetase din vieaţă după cum se probează prin testamentul ce făcuse încă de mai înainte vreme (23 Iunie 1754) şi în care testament Mitropolitul Ţărei, Grigorie, scrie la 5 Februarie 1765 că „acestea cari-i scriu mai sus mai nainte „de sfârşit cu doao zile, fiind minţile întregi, le-au orânduit cu gura „dumi-sale", de unde rezultă că Marele *Ban Costandin Năsturel Fierăscul* şi-a dat obştescul sfârşit la 3 Februarie 1765.

Iată Diata:

Diata Marelui Ban Costandin Năsturel Fierăscul [2]).

„De vréme ce întâmplarea cé viitoare şi ciasul sfârşitului iaste „neştiut şi nepriceput de nimenĭ precum însuşi Domnul **Xc** asea- „mănă în sfânta Evanghelie moartea cu furul zicând: *„Priveghiaţi „că nu ştiţi ziua şi ciasul întru carele furul va veni*, adecă moartea. „Că ce iaste omul? Nemic alt fără numai precum zice David: *omul „ca iarba, zilele lui ca floré câmpului aşa va înflori. Pământ iaşti „şi în pământ vei mérge!*

„Pentru aceia dér şi eu robul lui Dumnezeu *Costandin Năs- „turel Fierăscul biv. Vel Ban*, fiind *om bătrân trecut în zilele méle* şi „cunoscând că toate ale lumii aceştia sunt o deşertare, am socotit „mai nainte, acum până sunt sănĕtos şi minţile întregi, de mi-am „făcut *Diată* şi *aşezământ* de toate avuturile méle, că, după ce îmi „voiŭ da obştésca datorie ca un creştin, să se ştie ce se află, mult- „puţin cât voiu avé caré Dumnezeu mi-le-au dăruit întru acéstă „viaţă.

„Iar mai întâiu mă rog de obşte tuturor creştinilor, rudelor şi „streinilor să mă ierte pre mine păcătosul de toate céle ce le voiŭ „fi greşit ca un om în lume, pe carii şi eu de obşte îi ertŭ cu tot „sufletul; pre carii iarăşii îi rog ca să nu strice aşezământul acesta „al mieu întru care însemnez cu amănuntul anume. *Iunie 23. let „7262 (1754).*

[1]) *Iorga. Studii şi Doc.*, Vol. V., pag. 500.

[2]) Arhivele Statului, *Condica No. XIII, a Mitropolii Bucureşti*, pag. 51.

www.dacoromanica.ro

„*Intăiaşi dată de toate*, las ca să mă îngroape la sfânta mânăs-„tire Cotroceni [1]), unde rânduesc să se dea să mi să facă patru să-„rindare, afară dintr'alte sărindare ce să va da pela alte sfinte bise-„rici. Las să se mai dea la Cotroceni 4 boi afară de moşii şi din „alte măruntăi ce se-au dat mai nainte.

„Las ca, de va fi prin putinţă, să mi să facă pomenirile şi să „mă grijască după cum am făcut şi eu *răposatei soţici mêle Ancuţii* „precum arată catastivul cel iscălit de mine; iar de nu va da înde-„mă(mă)nă (sic), să mă grijească după cum va 'puté.

„Aic(i) arăt că afară din vite, din moşii, din case, din vii, din „scule, şi dintr'alte dichise ale casii, bani nu mi să întâmplă, ci încă „mă aflu şi la datornici, precum va arăta zapisele mêle. Pentru care „datorii, de nu-mi va da vrémé îndemână ca să le plătesc eu, las „pe fiul mieu *Răducanul*, ce mi-lau dăruit Dumnezeu moştenitor, ca „să le plătească toate din casă, după cum va arăta zapisele mêle, „că la nimenea nu sunt dator făr'de zapis iscălit de mine şi cu pe-„cété mé.

„Moştenitor peste toată casa mé, de la mult până la puţin, las „pe fiul meu cel numit *Răducanul*, ca un moştenitor adevărat ce „iaste. Dér fiind-că acum fiul meu *Răducanul* iaste făr de vârstă „*copil*, îl las supt stăpânirea şi purtarea de grijă a maică-sa de va „vré, iubită soţiia mé *Smaragda*, să-şi păzéscă cinstea, să nu se mă-„rite, iară să fie stăpână, împreună cu fiiul mieu *Răducanul*, pe toată „casa mé şi ea să chivernisésca toate ale casii şi după învăţătura ei „afară fiiul mieu Răducanul să nu iasă. Iară după vrémi dă să va „întêmpla să aibă între dânşii pricină de netraiu în casă amêndoi, „însurându-să fiiul mieu *Răducanul* atuncé ca, pentru chiverniseala „ei, cât va trăi şi pentru pomeniré mea, să-şi iea din moşii, din ţi-„gani, din vii, din mori, şi dintr'ale casii, ce va socoti, ca să (se) chi-„vernisească cu dânséle cât va trăi, iar după moartea ei să le stă-„pânească iar fiiul mieu *Răducanul*.

„Las nepotului *Costandin Comăneanul* să-i dea un rând de „haine conteş căptuşit, i dulamă, i nădragi de şai, i brâu i işlic.

„Las şi nepotului mieu *Stefan Prăşcoveanul* iarăşi un rând de „haine asémené.

„Las chiliile ce le-am făcut pre locul mieu, lângă biserica sf. „Vineri, să fie pentru bolnavii ce vor fi după vremi, i cu prăvălia „lor de brutărie unde sunt 3 case, de la care prăvălie se ia chirie „câte zece pâini pe zi. Aceste pite să se dé la săracii bolnavi după „în chilii în toate zilele şi încă să aibă datorie fiiul mieu *Răducanul*

[1]) Dorinţa nu i s'a realizat, căci îl aflăm înmormântat, cu soţia lui Ancuţa, în biserica lor dela Dobroteasa.

www.dacoromanica.ro

„ca să mai dé în toţi anii câte 14 chile de grâu pe an i taleri 9 „chieltuiala acestui grâu să se facă, după obiceiul ce am lăsat, péte „pentru alte 20 dintr'acest grâu, care fac preste tot 30; să se dea „iarăşi la bolnavii săraci duprin toate chiliile.

„Şi pînă a se face fiiul mieu *Răducanul* de vêrstă, acéstă orân- „duială să o facă pă deplin pré iubită soţia mé *Smaragda.*

„Iar la chilii preoţii să nu aibă voe a pune oameni sănătoşi „printr'ênsele nice însu-şi fiiul mieu Răducanul să nu aibă voe, fără „numai să şază bolnavii şi oamenii ceia ce păzesc pe bolnavi.

„Aic(i) însemnez şi pentru céle-ce mi-au lăsat răposata soţia „mé *Ancuţa* în diata ei, lăsându-mă epitrop pentru grijania ei, că eu „toate, după cum au lăsat ea, le-am făcut *până la 3 ani deplini şi cu „cinste precum anume arată în catastihul cel iscălit de mine, şi încă „şi de la 3 ani încóce am făcut la toţi anii,* după cum mi au fost pu- „teré; şi încă cât voiu mai trăi iarăşi nu va rămâné nefăcut, ci din „preună cu părinţii miei o voi pomeni-o.

„Acestea ce mi-au rămas dela răposata soţia mea *Ancuţa* moşii, „ţigani, viia de la Orlea i altele, după cum diata răposatei arată, „fiind-că Dumneḑeu au făcut milă cu mine şi mi-au dăruit moş- „tenitori cu soţia ceasta-l-altă, pré iubit fiiul mieu *Răducanul*, le las „lui toate acestea, dér ii dau şi acéstă poruncă ca ori-când mĕ va „pomeni pre mine la ori ce pomeniri să-o pomenească şi pre răpo- „sata soţia mé *Ancuţa* împreună cu mine.

„Iar bănuind cine-vaşi din rudenii pentru viile dela Orlea cu „ce aşezământ le-au stăpânit răposata soţia mea *Ancuţa* şi mi le-au „lăsat şi mie, iată că arăt pricina lor: Aceste vii au fost ale răpo- „satei soacră-mi jupânesei *Stancăi Prîşcoveancăi* şi la petrecania dum- „néei ne având alt cu ce ca să să pomenéscă după moartea ei, le-au „lăsat aceste vii răposatei soţii méle *Ancuţii* fiicei dumnéei dându-i „poruncă ca acésta: ca să-i facă toate pomenirile după obiceiu, până „la 3 ani: Şi răposata soţia mea *Ancuţa*, după cum o au învăţat-o „maică-sa, au făcut toate pomenirile până la 3 ani *din casa mea*, după „cum catastihul cel iscălit de proin-protopopul Mănăilă arată printr'a „căruia mână acea chieltuială s'au făcut.

„Iarăşi zic aic(i) că de va vré iubită soţia mé *Smaragda ca „să-şi păzéscă cinstea să nu să mărite*, să fie stăpânitoare precum am „arătat mai sus dimpreună cu fiiul mieu *Răducanul.* Iar de care „cum-va nu va vré, ci să va căsători, să aibă a'şi lua din casă toate „zestrile ei deplin după foaia de zestre ce iaste iscălită de *Doamna „Smaragda*[1]) şi-i mai las şi eu de la mine moşia *Cucuruzii*, i zece

[1]) Fi-va, *Smaragda* soţia a doua a lui *Niculae Vodă Mavrocordat ?* (Iorga)

www.dacoromanica.ro

„suflete de ţigani mici cu mare şi darurile ce i-am trimis înnainté „nunţii însă: salbă za ughi ungureşti 110, i şăruri mărgăritar „de gât, i o carâtă cu 6 telegari cu hamurile lor. Şi de să va mă- „rita mai nainte pân'a nu să face pré iubit fiiul nostru *Răducanul* de „vărstă, atuncé rânduesc epitrop preste toată casa mé pă Sfinţia Sa „părintele Vlădica *Mircon* duhovnicul nostru, i pă Gheorghe logo- „fătul, Dumitrache zet popa Radul cliseriul fiind şi tată-său om de „casa părinţilor noştri; însă ce vor face pentru chiverniseala casii, i „alte chieltuel(i), i venitur(i) să aibă a şti şi *Smaranda* (sic) muma „*Răducanului.* Şi ascultători las pă Barbul, i pă Négul, i pă altul „pre cine vor mai socoti Epitropii, ca să poarte grija de ale casii.

„Şi pre fiiul mieu *Radul,* fiind copil, să-l iea *Smaragda* pe „lângă ea să-i poarte grijă de dânsul, iar chieltuiala să fie din casă.

„Şi rog pre aceştea pre toţi să vă nevoiţi pentru copil să-l în- „văţaţi carte cât s'ar puté, cu mila lui Dumnezeu, să să procopséscă.

„Acestea toate ce scrie mai sus le-am orânduit eu cu a mea „bună-voe ca să să păzéscă nestrămutate. Iar care s'ar ispiti a strica „vre-una dintr'acesté să fie supt blestemul celor 318 sfinţi părinţi de „la Nikeia şi să dé sémă înfricoşatului judecător; care pentru întă- rirea, am iscălit şi am pus şi pecété mé ca să să créză.

pecété *Costandin Năsturel Fierăscul biv. Vel. Ban.*

Pop Filacto eclisiarh martor.

„Céle ce au învăţat răposatul Banul la sfârşitul vieţii fiind „noi faţă:

„Céle-ce las soţii méle *Smaragdii:* moşia de la *Cucuruz,* viia „dél bob sud Saak, viile dél bais sud Vlaşca, pivniţa de piatră din „târgul Cucului (strada Lazar, azi) să fie iar Smaragdii fiind-că am „cheltuit din banii zestrii, 10 suflete de ţigani, 6 telegari, cari-i va „plăcea, să-şi iea. Casele din Fierăşti pă din doao şi moşia şi morile „tot pă din doao să le stăpânească soţia mé Smaragda cu copil cât „va trăi. Chiliile săracilor bolnavi de la Sfânta Vineri să le facă de „piatră soţia mé Smaragda din venitul casii. Acéstea cari-i scriu mai „sus mai nainte de sfârşit cu *doao zile* fiind minţile întregi le-au „orânduit cu gura dumisale. Fev(ruarie) 5 lét 1765".

„s) *Grigorie* al Ugro-Vlahiei.

„s) Pop *Teodosie* de la Sfinta Vineri, am fost faţă".

* * *

Am zis că *Şerban* se căsătorise probabil la 1688, înainte de moartea tatălui său *Banul Radul* şi de moartea lui Şerban Vodă Cantacuzino; el a putut aveà fiu pe *Constantin* la 1689, de aceia noi

www.dacoromanica.ro

nu am admis ca dată a naşterei acestui boier Constantin pe acea indicată în filiaţiunea de la Sf. Vineri şi anume data de 1682.

In adevăr, *Constantin* Banul îşi face *Diiata* la 23 Iunie 1754; în ea el declară că „este sănătos şi în mințile lui", deşi *„om bătrân trecut în zile"*. La 1757 documentele ne prezintă pe fostul Mare Ban în activitate de serviciu, ca judecător; prin urmare, cuvintele de *„om bătrân trecut în zile"*, la 1754, ne permit a afirmă că *Constantin* trecuse peste 60 de ani. Dacă s'ar fi născut la 1682 atunci el ar fi fost trecut de 72 de ani, iar la moartea lui,— *nu cea din 1752 evident*,— ci acea din 1765, el ar fi avut 83 de ani.

Apoi, atunci, dacă *Constantin* s'a născut la 1682 şi a avut la 1750, fiu pe *Paharnicul Răducanul*, aceasta ar însemnă că el se va fi fost însurat, *a doua oară*, la etatea de *66 de ani cel puţin*, adică la anul 1748. Dar la 1746 el plânge, împreună cu soţia lui *Ancuţa*, moartea ficei lor *Catriniţa*, iar pe la 1747 jelea pe răposata'i soţie, în pomenirea căreia el dăruià, la 1752, mănăstirii *Pantelimonul* moşia *Deduleşti*.

Ori şi cum ne-am întoarce, cu datele dela Sf. Vineri, nu vom puteà ieşì din încurcătură, pentru că nu sunt exacte. Numai data de 1689 este cea mai *probabilă*. In adevăr, la 8 Iulie 1714 cartea de judecată a lui *Stefan Vodă Cantacuzino* ne spune că moşiile *Deduleştii* şi *Stănceştii* îi fusesără de zestre, lûi *„Costandin Postelnicul „Fierăscul* sin *Şărban Fierăscul biv Vel Slujer*, date *de soacră-sa „Stanca·Părşcovénca* şi *de cumnatu-său Stefan Postelnicul"*.

Stanca Părşcovénca fusese soţia lui *Preda* (Pĕtraşco) *Spătarul Părşcovénul* iar acesta murise[1]) probabil pe la 1706; prinurmare, *Constantin* nu se însurase cât timp trăise socru-său *Preda*, căci atunci nu s'ar mai fi zis, în cartea de judecată, că zestrea o primise dela alte persoane dacă ar fi primit-o dela *Preda* însu-şi.

Deci, trecând anul de doliu, putem admite că *Constantin* se însură pe la 1708. La această dată probabilă el ar fi avut 19 ani după socoteala noastră. Nimic însă nu ne poate opri să facem şi alte presupuneri cu privire la anul căsătoriei sale, afară de o dată imediat anterioară mazâlirei luĭ *Brâncoveanul*, de oarece sub acest Domn el fusese deposedat de moşiile pe care le reclamà la 1716 *ca zestre* şi deci, trebuie să admitem că *Constantin Năsturel* se căsătorise înainte de 1714. Să zicem că s'ar fi căsătorit la 1710 cu jupâniţa *Ancuţa Părşcoveanca*.

La 1715 *Constantin* nu are nici un fel de boierie, sau mai exact nu este în slujbă, căci rangul de *Postelnic* îl purta ca orice fiu de boier.

[1]) Vezi al nostru studiu: *Neamul boierilor Părşcoveni* în *Arta şi Literatura română*. Anul VIII şi *Monografia* trasă în 50 exemplare în 1906.

www.dacoromanica.ro

La 1720 îl aflăm însă în rangul de *Vel Căpitan za Dărăbanți* și *Vel Căpitan za Focșani*, funcțiune militară foarte importantă, fiind la frontiera țărei, dar pe care o părăsește înainte de 5 Septembrie 1723. La Focșani zidi din temelie biserica Sf. Nicolae Nou.

La 1725 întâlnim pe *Constantin* ca *biv. Vel. Medelnicer*, ceia-ce ne permite a afirmà că înainte de această data el se aflase în serviciul domnesc ca *Medelnicer*. La 22 Octombrie 1730 *Constantin* este tot *biv Vel Medelnicer* iar la 1731 *Velichi Paharnic*; prin urmare, aserțiunile pisaniei dela biserica *Dobroteasa* nu sunt exacte; și nu sunt exacte pentru că inscripțiunea a fost făcută tocmai în secului al XIX-lea. Se pretinde în acea pisanie că biserica *Dobroteasa* ar fi fost făcută la 1730 de *Vel Vistierul Costandin Năsturel* și de soția sa *Ancuța*. Din două, una: ori data de 1730 este greșită, saù titulatura piosului boier nu este exactă căci:

Mare Paharnic în Divan rămâne *Constantin* până la 1734 când îl întâlnim semnând, la 20 Mai, ca *biv. Vel Paharnic*, iar la 14 Noembrie ca *Velichi Cluciar*. In această din urmă boierie el petrece până la 1738 când se intitulează ca *Vel Vistier* până la 1741 și ca *biv. Vel Vistier* dela această dată înainte.

Impreună cu soția sa *Ancuța* zidește, la 1743, din temelie, biserica *Slobozia* din București, iar la 1746 dăruiește *Cotrocenilor* moșia *Bărbătești* pentru sufletul iubitei fiicei lor *Catrinița* care a fost înmormântată acolo la Cotroceni.

La 2 Iunie 1750 *Costandin Năsturel* este *Vel Dvornic* iar la 1752 dăruiește mănăstirii *Pantelimonul* moșia Deduleștii pentru sufletul răposatei sale soții *Ancuța* moartă desicur de câți-va ani, fiind-că la Iulie aflăm pe *Constantin Năsturel* biv. Vel. Dvornic pomenit în testamentul lui Grigorie Vodă Ghica al II-lea, ca unul care dăruise moșia *Deduleștii*, că această moșie aparținuse „*soții dintâiu* a cin„stitului și credinciosului boierului Domniei Mêle *Constanitn Năsturel* „biv Vel Dvornic etc", mărturisire din care reiese indirect că, acum în Iulie 1752, boiériul avea o a *doua soție*, pe care nu o luase decât după anul de doliu după prima soție.

Și fiindcă Generalul *Năsturel Herescu* afirmă că tatăl său, *Paharnicu Radu*, fusese născut la 1750, rezultă de aci că *Costandin* se însurase cel puțin cu un an înainte de 1750, adică pe la 1749 de nu chiar la 1748.

Lucrurile trebuie să se fi petrecut cam așà, căci și tradițiunea orală a neamului pomenește despre certurile ce s'ar fi iscat între *Constantin* și fiul său din întâia căsătorie *Șerban*, cu privire la contractarea celei de a doua căsătorii la o vârstă destul de înaintată și după puțină vreme de la petrecania jupânesei celei dintâia *Ancuța*.

www.dacoromanica.ro

Vornicul la a doua căsătoriă trebuiă să fi avut 58 de ani de etate după socotelile noastre sau 66 după *datele* dela sf. Vineri.

La 1753 *Costandin* este Vel Ban, iar la 23 Iunie 1754 îşi scrie „*diata*" pe care o iscăleşte ca *biv. Vel Ban.* Se retrăsese, aşa dar, din Divan simţindu-se, „om bătrân trecut în zilele séle"; el continuă însă a fi întrebuinţat de Domn ca judecător sau ca martor până la 1761 când împovărat de ani îşi aşteptă dintr'o zi într'alta obştescul sfârşit care nu'i veni decât tocmai la 3 Fevruarie 1765, când atinsese vârsta de peste 76 de ani. (83 după inscripţiunea dela Sf. Vineri.

Alte două ramuri.

Am văzut că din *Cazan Postelnicul* a răsărit o ramură care s'a întins până în jumătatea seculului al XVIII, când se pierd urmele lui *Pană* şi a lui *Manta*, feciorii lui *Udrişte Pah*, şi urmele lui *Constantin* şi a lui *Niculae*, feciorii lui *Cazan Logofătul.* Se vor fi stins aceşti 4 veri fără să lase urmaşi după ei sau, sărăcind îşi vor fi lăsat numele şi boieria spre a intrà în rândul obştei? Nu ştim. De aceia nu putem afirmà nimic.

Din *Udrişte învăţatul*, adică din cealaltă ramură, neamul se continuă prin *Radu* şi *Şerban* până la *Constantin*, când şi această ramură se bifurcă, în urma celor 2 căsătorii ale acestui din urmă boier la 1710 şi la 1748, după cum văzurăm.

Câţi copii a avut *Banul Constantin* din întâia căsătorie dela 1710 cu jupâneasa *Ancuţa Prăşcoveanca* şi câţi din a doua căsătorie dela 1749? Spre a răspunde la prima întrebare suntem siliţi, în lipsă de acte precise, să recurgem la interpretarea documentelor de care dispunem.

La lét 7253 (1745) *Constantin Năsturel Fierăscul* i *Ancuţa* pe un *Penticostar* ce afierosesc bisericei din Cărămidarii-din-vale „ce „să prăznuiaşte hramul marilor mucenici Dimitrie Izvorîtoriul de mir „şi sf. Gheorghie făc(ă)toriul de minun(i), şi purtătorul de biruinţe „ca ceşti sfinţi *să facă minune şi cu dânşăi să-i miluiască* cu *cerere şi „dorire* inimilor lor să o împlinească, făcând minuni şi cu alţ(i) pă- „c(ă)toş(i) creştin(i). Şi dă ar îndrăzni cinevaş, etc., etc.".

La 7253 când se face dania Penticostarului adică la 1745, *Catriniţa* şi *Şărban* trăiau. Care era *cererea şi dorirea inimilor lor* adică ce dorea *Constantin* şi *Ancuţa?* Poate sănătate pentru copiii lor? Sau poate ar fi dorit să mai aibă copii? Ori izbăvire de vreun viţiu al vre unui membru al familiei? Ori.... Actul de danie al moşii Bărbăteşti la m-rea Cotroceni, este din 26 Febr. 1746, şi acea danie

www.dacoromanica.ro

Marele Ban Constantin Năsturel (Orig. în uleiu, la Eforia Spitalelor).

www.dacoromanica.ro

se face: „ca să le fie de mare credinţă, pentru că după datoria cea „de obşte, care noi toţi vom să o facem, *dându-şi iubita fiica noastră* „**Catriniţa** *sfârşitul vieţei* ei şi îngropându-se la această sfântă mă„năstire etc., etc., dat-am danie sfintei mânăstiri toată moşia Bărbă„teşti, sud Teleorman, etc., etc.".

De sicur dorinţa din Penticostar se referă la însănătoşirea sărmanei copile pe care moartea le-o răpì în floarea tinereţei.

Am văzut că la 1732 *Constantin Fierăscul biv. Vel Pah.* zideşte în Focşani biserica sf. Nicolae, azi zisă, sf. Nicolae-cel-nou, iar pe peretele ctitoricesc, boierul este zugrăvit *cu un cocon înaintea lui:* „pe „peretele despre apus, zice[1]) d. profesor *Caian,* lângă uşe sunt două „portrete zugrăvite bust, cel din stânga cu inscripţia *jupân Costandin,* „cel din dreapta cu chipul foarte tânăr, *Iω Nicolae V. V.,* iar pe pe„retele despre miază-zi, etc., etc.

„Jupân *Costandin* este Paharnicul *Costandin Năsturel* care a „zidit biserica, de aceia el ocupă locul cel dintâiu".

Iar la pag. 281 d. *Caian* adaogă: „La biserica sf. Nicolae-nou „spălându-să bine varul de pe peretele ctitorilor, în faţa jupânului „*Costandin* (Năsturel) se vede zugrăvit un copil şi o inscripţie d'a„supra capului care nu să poate citì, aşa că nu se ştie dacă e por„tretul nepotului popii *Arsenie* care a dăruit locul bisericei, *ori al* „*unui fiu* al jupânului *Costandin Năsturel Fierăscul.*

„Pe peretele din stânga la uşe, după spălare, iarăşi au ieşit la „iveală trei portrete: unul se vede a fi al unui preot, la stânga lui „un bărbat şi o femeiă, dar inscripţiunile sunt foarte stricate încât „nu se poate ceti decât *jupân* şi *Ileana.*

„Este de remarcat frumuseţea costumului ce poartă *Costandin* „*Năsturel* şi copilul din faţa lui".

Cei ce cunosc obiceiurile care aveau în deobşte curs, în vechime ca şi azi, ştiu că personagiile nu se amestecau încât, în cazul de faţă, nu se poate admite să se fi zugrăvit înaintea jupânului *Costandin* un copil strein, de dânsul, ca *„nepotul popei Arsenie";* cu atât mai mult că acestui *nepot,* nefiind fecior de boier, nu i se putea zice: *„Cocon"* cuvânt care se citeşte încă d'asupra capului copilului, după cum mă asicură d-l colonel *Miclescu Adrian* din artilerie, care trimetându-mi o fotografie, o însoţeşte şi de un desemn în colori „cu singurele inscripţiuni ce am găsit" şi anume:

ЖЄПИ КОСТѢДИН şi КОКОН (nedeluşit)

[1]) D. F. Caian, *Istoricul oraşului Focşani,* 1906 pag. 90.

www.dacoromanica.ro

Costandin Năsturel cu coconul său şi cu M. S. Nicolae V. V. ctitorii bisericei Sf. Niculae-Nou din Focşani
(Pagina 110).

www.dacoromanica.ro

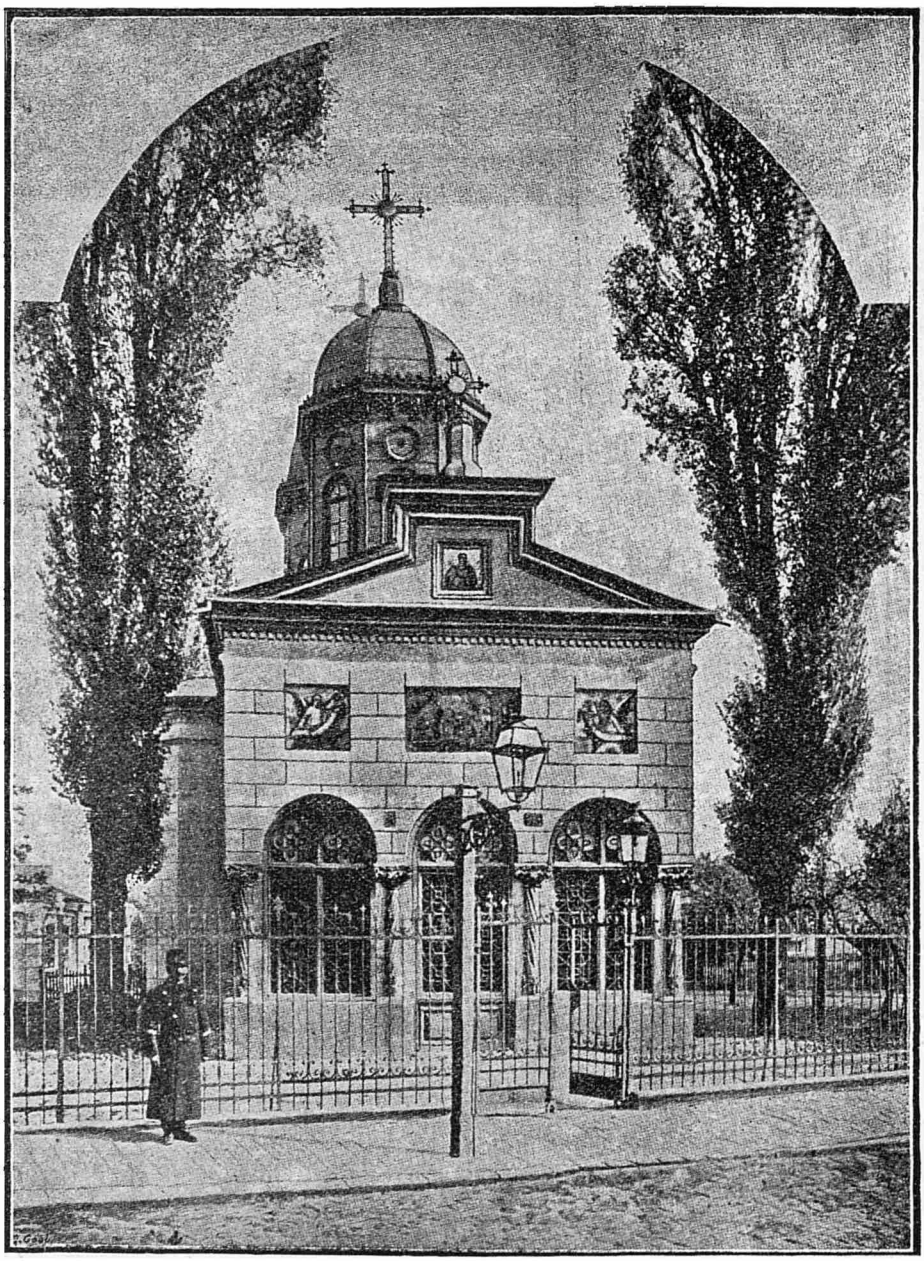

Biserica Slobozia din București.

www.dacoromanica.ro

„In timpul venirii Turcilor ei au făcut grajd în biserică, iar sol„dații au sgâriat cu săbiile picturile scoțând ochii figurilor așa că epi„tropii dupăvremuri au fost nevoiți să văpsească din nou".

Slovele nedesluşite se pot drege şi completă astfel: ШЄРБ$\overset{N}{\text{Ъ}}$; cu alte cuvinte pe *coconul* jupânului *Costandin* l'a chemat *Şerban.*

In biserica statului *Părscoveni* din județul Romanați [1]), zidită întâiaşi dată de Stolnicul *Iordache Trufanda* şi de jupâneasa lui Marea Stolniceasă *Ancuța*, reparată apoi de Marele Vornic *Stefan al II-lea Părşcoveanul*, se văd zugrăviți ca ctitori toți descendenții lui *Trufanda*, cu soțiile şi bărbații lor. Intre cele 14 personagii se află şi un jupân *Costandin Armaşul* înscris ca *Părşcovean* deşi el este bărbatul unei *Părşcovence* anume *Ancuța* pe care el ține mâna lui stângă, iar la poalele lui se află *un copil mic.*

Mai întâiu un *Costandin Armaşul Părşcoveanul* n'a existat în neamul boierilor Părşcoveeni [2]) deci inscripțiunea este făcută în spiritul timpului lor, de pildă: Nica Armaşul bărbatul jupânesii Marii *din Coiani* îşi zice şi el *Nica Armaşul ot Coiani;* apoi, boieria, de *Armaş* a avut-o de sicur *Constandin Năsturel* înaintea boieriei de *Vel Căpitan* sau de *Vel Paharnic* adică pe la 1720—1730.

De aci rezultă că şi *coconul* din Părşcoveni *ar puteà fi tot* cel din Focşani, adică *Şerban*, sau şi un altul şi, prin urmare, un frate al *Catriniței*, şi un frate mai mare de bună seamă. In rezumat, înaintea Catriniței au mai fost copii care trăiau, cel puțin cu sicurență, unu: *Şerban.*

Din tradițiune orală, fraţii mai mari ai tatălui meu, care au apucat pe bunicul lor, pe *Serban*, spuneau că el s'a călugărit la mânăstire (Căldăruşani sau Glavacioc). In călugărie i s'a zis *Macarie* monahul cum este în pomenicul familiei noastre.

Iată portretul *Banului Constantin Năsturel* făcut de un contimporan anonim:

„Iubitor de Dumnezeu şi frica lui stăpânind inima sa, erà drept „şi adevărat la cuvânt, iar mintea îi erà senină ca şi fața. Pre cei „întristați ii mângâià iar cu cei necăjiți erà răbdător iar nu ocărătoriu; „cu cei lipsiți erà îndurătoriu şi milostiv; hrănitor săracilor şi ocroti„tor şi primitori de străini; de nevoile altora scârbit erà şi el precum „vesel erà întru veselia lor".

„Blând şi cinstit la cuvânt, nefățarnic nici mândru; nevoitor către „aproapele lui şi dulce la răspunsuri; sprijinitor către toți cei necăjiți, „adică stând cu cuvântul spre a ajutorà tuturor celor scârbiți".

[1]) A se vedea a noastră Monografie: *Neamul boerilor Părşcoveni* 1906.

[2]) Revista p. Istorie, Arheologie etc. Vol. XIV. 1913 pag. 137.

www.dacoromanica.ro

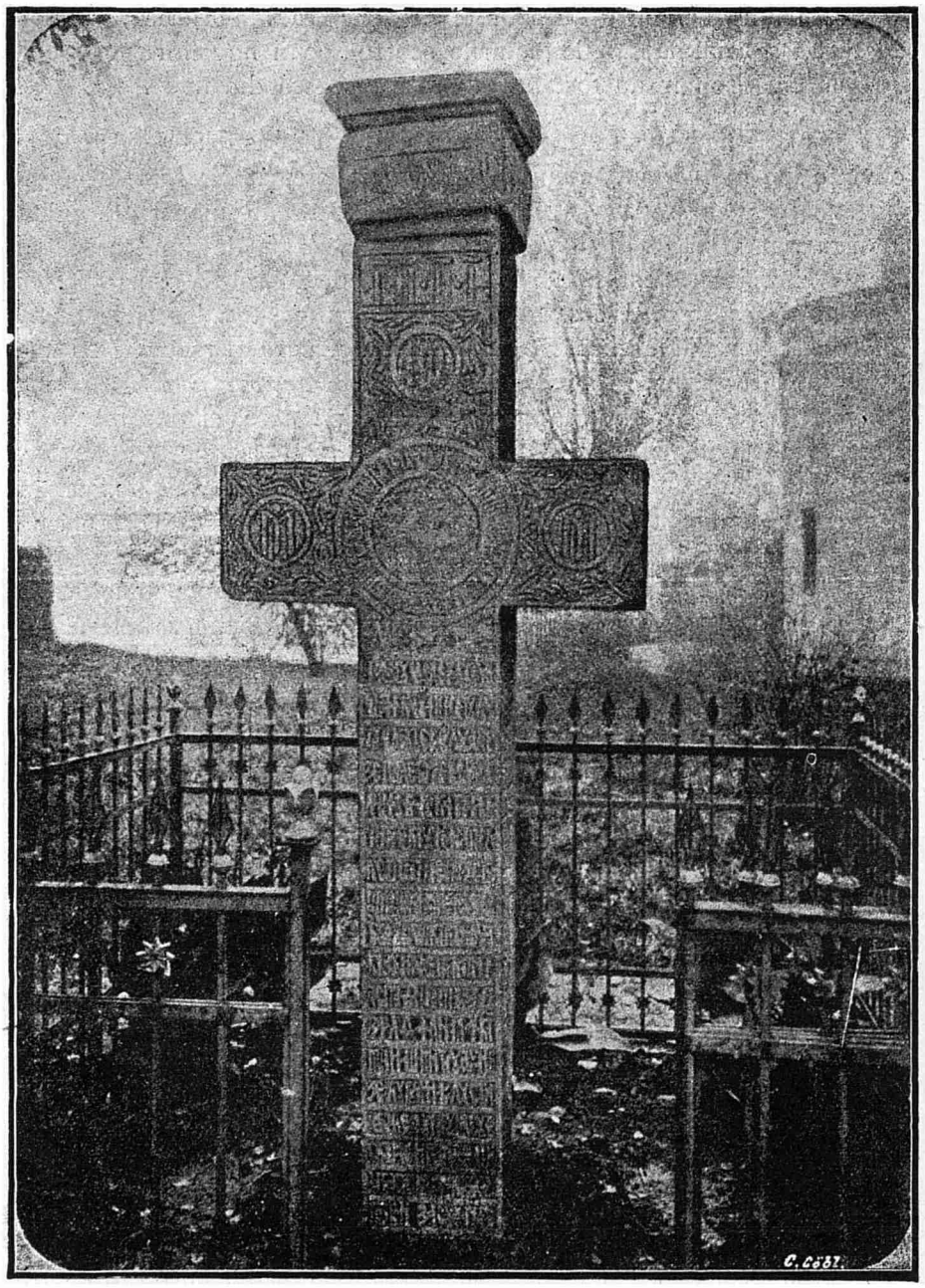

Crucea dela Biserica Slobozia de lângă Sf. Spiridon
calea Șerban-Vodă.
(pagina 118. Vol. VX. 1914)

www.dacoromanica.ro

Fiindcă ramura a 2-a (din a doua căsătorie) se stinge, în a doua descendinţă, cu *Generalul Constantinl Năsturel Heresco* ne vom ocupà imediat de dânsa.

IX. 2-a) **Radul Paharnicul (Cocoşiatul).**
1750†1804.

Radul Paharnicul este feciorul *Banului Constantin Năsturel* din a doua căsătorie cu *Smaranda Băleanca.* Inscripţiunea mormântului din biserica Sf. Vineri din Bucureşti ne spune că Radu s'a născut la 1750 şi că „fiind sacat (cocoşat, beteag) n'a purtat altă boierie decât pe „aceia de *Paharnic,* căpătată la naştere, fiind depărtat din fire din „râvna rangurilor".

S'a căsătorit cu *Anica* sau *Aniţa Filipeasca* probabil cam pe la 1785 şi din această căsătorie avură doi copii: pe *Ecaterina* şi pe *Costache. Ecaterina* a fost cu siguranţă mai mare ca frate-său.

Păhărniceasa *Aniţa Herasca* (Năsturel) erà fiica Postelniculuï Constandin Filipescu şi nepoata *Elenei* şi a lui *Gr. C. Filipescu* şi sora Vornicului *Constandin* (Dinu Vulpe) *Filipescu.*

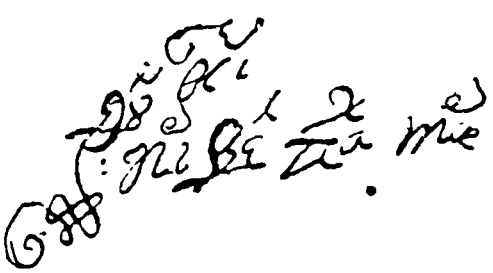

Paharnicul *Răducanul Herăscul* se stinse la 1804; şi, despre el, nu putem da mai multe amănute. La 1766 „când arseră prăvăliile „Fierăscului din Târgul-Cucului azi Strada Lazăr, Răducanul aveà abià 16 ani. Cu acea ocaziune se trase, ne spune Gion,[1] moartea lui *Scarlat Vodă Ghica* care răcise la foc [1]).

La 8 Octomvrie 1772 Răducanul semnează ca martor scrisoarea lui *Dumitraşco Racoviţă* Vistierul pe care acesta o dă la mâna dumneaei Bănesei *Safta,* nora răposatului *Radului Popescului biv Vel Vornic* [2]) etc.

---

[1]) *Istoria Bucureştilor*, pag. 125.

[2]) Arhiva Eforiei spitalelor civile din Bucureşti pach. 72, doc 10.

www.dacoromanica.ro

La 4 Septembrie 1790. Către luminatul şi marele Divan. Anafora. Dumnélui *Răducanul biv Vel Paharnic* prin jalbă către luminatul Divan arată că fiind însărcinat cu multe datorii în Domnia Domnului *Mavrogheni* ca să nu fie tras prin judecăţi, au făcut o moşie vânzătoare ce se numeşte *Secăturile* jud. Dâmboviţa, şi prin taină zice că cu zapis şi făr de numele cumpăratorului şi iscălit de rude, au vândut-o dumisale *Hagi Dimitrache Papazoglu* şi dintr'acé vânzare zice că scornindu-se gâlcevuri între unii din rudenii au făcut al doilé aşezământ cu numitu cumpărător, ca la o vreme liniştită, să aibă voe a o scoate la mezat şi de la mezat cui va rămâné acela o va stăpâni; pentru care aşezământ zice că este şi ravaş înscris al cumpărătorului. După care aşezământ acum fiind vremé cé cuviincioasă cere, ca cu porunca luminatului Divan, să s(ă) scoaţă moşia la mezat ca din prisosul ce va mai eşi să s(ă) uşureze de datorii. După a căruia jalbă prin zapcilâcul d-lui Vătaf de Pahărnicei fiind rânduit la Departamentul judecăţii se văzu anafora înscris către Luminatul Divan cum că înfăţaşindu-se la judecată d-lui *Cluceru Ioniţă Comănénu* vechil din parté d-lui Paharnicului jăluitorul cu *Hagi Dimitrache Papazoglu,* pin cercetaré ce au făcut d-lor boerii judecători. cu toate că au rămas *Hagi Dimitrache* că acel *engrafon* (înscris) cu aşezământ de al doilé i-au fost făr'de voe pentru multe pricini, dar au primit şi însuşi ca moşia să s(ă) scoată la mezat şi din suma ce va eşi să i să scoaţă bani cumpăratorii şi cheltuialilé ce i s'au pricinuit şi ce va prisosi să s(ă) foloséscă d-lui Paharnicul. Şi de vreme că au zis jeluitorul că i-au fost vânzaré de *ananghe,* fiind şi voia cumpărătorului, găseşte judecata cu cale ca să scoaţă moşia la mezat şi de suma preţului să s(e) înştiinţeze Divanului cu anafora împreună cu numele cumpărătorului ca să i să întăréască stăpâniré. Prin care anafora de către Luminatul Divan mi să porunceşte să urmez a face mezatu aceştii moşii şi să arăt Divanului. Următor fiind poruncii, am pus *telal* de au strigat la mezat acé moşie Secăturile stj. 1500 în auzul tuturor, zile 41 dând unii şi alţii, după obiceiu; la preţul cel din urmă au rămas iarăşi asupra d-sale *Hagi Dimitrake Papazoglu* stânjenul po (câte) tal 7 1/2 30. Şi iară i mai strigându-să câteva zile prin ştiré rudelor vânzătorului i a vecinilor, cum şi pă la toată boerimé şi numai eşind nimeni ca să mai înalţe mai mult, fiind şi cu voia Paharnicului a să da cu acest preţ, am dat-o d-sale d-lui kir *Hagi Dimitrache* stânjenul po tal. şapte, bani 90 care fac pă stj. 1500, taleri 11,625 din care tal 7866 i-au oprit cumpărătorul: însă, tal 4875 ce-i dedese mai nainte pă cumpărătoaré moşii i tal 2991 cheltuelile ce au făcut la moşie, priimit de vânzător; iar tal. 3759 ce au rămas i-am dat în mâna d-lui Paharnicului vânzătorul. Ci fiind că cumpărătorul au cumpărat

www.dacoromanica.ro

de la *Sultan-mazat* făcut cu porunca Divanului numărând şi toţi banii, cere întărire de către luminat Divan; să fie porunca luminatului Divan a i să da întărire la mână pentru buna stăpânire.

1790, Septemvrie 4.

Al cinst. Divan
plecată slugă
Ioan Staroste

Vasile Log. trecut în Condică

No. 51.

Dă la Divanul Prinţipatului Ţării Româneşti

Intăreşte şi Divanul, după obiceiul Ţării, ca să stăpânéscă numitul cumpărător cu bună pace ca lucru ce au cumpărat dă la mezat.

1790, Sept. 20. Bucureşti.

Enzensberg, Cozma al Ug. Vlahii., Dim. Banu, ORimnikos Filaretos.

Merkelius, Ioan Damaris Vel Vist., M. Fălcoianu Vist. (1)

La 28 Octombrie 1790. Dela Divanul Prinţipatului Ţării Româneşti către Ispravnicii ot sud Dâmboviţa 2).

† Hagi *Dimitrache Papazoglu* prin jalbă către Divan au făcut cerere ca să i să orînduească boieri spre a'şi alege moşia *Secăturile* de aici dintr'acest judeţ ce a fost a d-lui *Paharnicul Herăscul*, care au cumpărat-o numitul Hagiu de l(a) mezat. Spre a'şi şti suma stânjinilor şi hotarul cel dimprejur, etc., etc.

Enzensberg. Dim. Ban
Merkelius Matei Fălc.
biv. Vel Sărdar.

La 1 Ianuare 1799 Hagi Dimitrake Papazoglu vindecu zapis 3) la Luminatele mâini a Luminaţilor *beizadé Mihalake* şi *beizadé Alexandru Hangeri* două moşii din care una anume *Lungi* ce să zice şi *Secăturile* sud. Dâmboviţa de stănjeni 1524, etc., etc.

La 19 Decembrie 1801. Pré Inălţate Doamne 4).

S'a înfăţişat la judecată cu vechil egum. mănăstirii *Udrican* de aici din Bucureşti, kir Ştefan, cu jabla ce au dat asupra unui *Doxake Buzescu* zicând că numita m-re având o casă aici în Bucureşti au făcut o schimb cu Doxake pe o moşie care este în judeţul Vlăşcii anume Marotinul alături cu o altă moşie a sf. m-ri etc. etc. etc, S'au văzut şi zapisul

1) Acad. Rom., pach. CXXXII, doc. 209,
2) Acad. Rom., pach. LIII, doc 202.
3) Acad. Rom., Manuscrisul 260, pag. 133.
4) Arh. Stat. Sf. Ioan, Focşani, pach. 12, doc. 3.

www.dacoromanica.ro

de schimb scris din lét 1797 Nomvrie 20 cu peceté m-rii Sf. Ion din Focşani şi iscălit de Metodie arhim. Focşănénul şi de Ştefan eg. Udricanul şi adeverit şi cu iscălitura P. S. S. păr. Mitropolit kiriu kir *Dositeiu* prin care să cuprinde că „m-rea Udrican având o casă „cu pământul ei afară din curté m-rii Udrican, despre răsărit se ve- „cineşte cu d-lui *Gheorghiţă log*, despre miazăzi să desparte cu uliţa „cum şi dăspre apus iarăşi să desparte cu uliţa ce este pe lângă „grădina d-lui *Paharnicului Răducanu Herăscul;* şi face schimb cu „părîtul *Doxake Buzescul* pe o moşie ce să numeşte Marotin etc. etc. etc.

Dumitrache Cluc., Manolake Florescu, Scarlat Rumanitis.

Despre Paharnicul *Radul Năsturel* nu mai putem adăogà nimic, ne mai având documente. El se stinge la 1804 după afirmarea pietrei de la Sf. Vineri.

El avù doi copii pe Ecaterina şi pe *Costake*: Generalul *Constantin Năsturel Ban Heresco.*

X. Generalul Ban Constantin Năsturel Herescu.

1798 † 31 Decembrie 1874.

Rămas orfan de tată la etatea de 6 ani, el fu epitropisit de mama sa, *Păhărniceasa Aniţa*, care, la 24 Septemvrie 1810 cumpără dela nepoata sa *Luxandra Bucşeneasca*, partea acesteia de moşie din Gruiu.

In *Condica domeniului Fierăşti* aflăm în această privinţă următoarele două documente [1]):

La 14 Iulie 1810 „Către slăvitul întâiul Divan şi Comitet al „Prinţipatului Valahiei. Dela Departamentul de opt.

„*Luxandra Bucşeneasca* au jăluit slăvitului Divan că se află în „grea datorie cu dobândă, este *isterisită* (lipsită) şi dă cele trebuincioase „ale hrănii şi fiindcă vede că din zi în zi creşte datoria cu dobânda ce „curge, de aceia va ca să'ş(ī) vânză cu mezat o moşie de zestre ce „o are în judeţul Ilfovului anume *Gruiu,* ca să să plătească de da- „torii şi cu ceia-ce va mai rămâne să'ş(i) chiverniseasca viiaţa. La „a căreia jalbă poruncindu-ni-să, de către slăvitul Divan, ca să cer- „cetăm, după orânduială, şi, la cererea ce face, să arătăm în scris.

„Ci, după poruncă cercetând, i-am cerut, după orânduială, ca „să ne arate cu ce seneturi are dumné-ei această moşie Gruiul care „cere să o vânză prin mezat? Şi ne zise că este bună zestre a „dumné-ei. Dar foaia zestrilor împreună cu alte seneturi vechi, cu

[1]) documentele No. 53 şi 54.

www.dacoromanica.ro

„această vreme de răzmiriță, le are puse în păstrare la mănăstirea „Mărgineni și ne arătă o adeverință a dumnélui biv. Vel Clucerul „*Çostandin Filipescul*, unchiul dumné-ei, coprinzătoare că această „moșie Gruiul din sud Ilfov, care cere să se vânză este bună și „dreaptă a jăluitoarii de zestre cum și mumă-sa Sărdăreasa *Anuța* „*Bucșeneasca*, sora dumné-lui, au avut-o iar zesre dela părinții dumné-„lor și, fiind-că scrisorile nu le are nepoată-sa aicé, pentru încredin-„țare, i s'au dat această adeverință de către dumnélui, cu care „adeverință dovedind jăluitoarea că moșia Gruiul este a dumné ei „de zestre precum din cercetare am dovedit că o și stăpânește și „aflându-să văduvă și făr' de copii, mai ales fiind și datoare după „cum să jeluește dumné-ei, judecata găsește cu cale, cu porunca „slăvitului Divan, să i se dé voie a o vinde prin mezat ca să să „ajute dumné-ei cu oareș-care preț mai bun la scăpătăciuné, în care „să află, precum este știut. Și dumné-lui staroste va da de știre, după „orânduială, și la toți câți li să cuvin *protimisis* după pravilă, adecă „la rude și vecini. Iar de cel mai din urmă mușteriu, starostea va „înștiința slăvitului divan ca să să dé deosebită întărire a Divanului „pentru cé nestrămutată stăpâniré lui cu liniște. Și până a lua mezatul „săvârșire, dumné-ei să fie datoare ca să aducă și scrisorile vechi „ale moșii, de unde zice că să află puse în păstrare; ca după dân-„sele făcându-să atunci și *tragere* aceștii moșii, să i să numere banii „prețului în mâna dumné-ei pă suma stânjinilor ce va eși la măsu-„rătoare și dumné-ei va face *teslim* (depune) la mâna cumpărătorului „seneturile vechi ale moșii; iar hotărâré cé desăvârșit rămâne a să „face de către slăvitul Divan".

„*Stanciul* Clucerul, *Stroe* Sărdarul, *Costandin Grecénul* Slujerul.

Resoluțiune:

„Dela întâiul Divan și Comitet al Prințipatului Valahii.

„După pliroforia (deslușirea) ce ni se dă printr'acéstă anafora de „către dumnélor judecătorii Departamentului, poruncește Divanul: Sta-„roste za negutători să vânză prin mazat, după orânduială, această „moșie *Gruiul*, îndatorându-să însă jăluitoaré, până la sfârșitul me-„zatului, a aduce seneturile moșii. 1810 Iulie 27".

„*Manolache Krețulescul*, *Grigorie Ghica*, *Costandin Bălacénul*, *Ioan Cocorăscul* biv. Vel. Medelnicer.

La 24 Septemvrie 1810. „Adică eu cé mai jos iscălită, încre-„dințez cu zapisul mieu la mâna dumné-ei mătuși-mei Păhărnicesei „*Aniții Herascăi* precum să să știe" că'i vinde moșia dumné-ei de zestre Gruiul ce se hotăraște cu moșia dumné-ei Herăștii. Stânjenul a ișit la mezat până la *tal.* 34 1/2, însă s'a învoit cu mătușa-sa pe 40 *tal.* Banii i s'au numărat în mână înainte de măsurătoare 15.000

www.dacoromanica.ro

tal., iar restul, cât va fi, după măsurătoare şi cu dobânda lor de 50 *tal.* la *pungă* „pă an, dă acum până atunci". Etc., etc.

„Neştiind să iscălesc mi-am pus numele şi degetul mai jos în „loc de pecete ca să să créză, faţă fiind şi alte obraze, care mai „jos să vor iscăli marturi".

Eu *Luxandra Bucşenésca* adeverez.

Costandin Bucşenescu adeverez.

Costandin Filipescu martur, *Grigorie Asan* Vel Stolnic, *Costandin Soiu* (?), *Alexos* Pah., *Nicolas Adam*, Ioan (nedesciírabil), Ioan scris cu zisa dumné-ei şi martor.

La 1 Noemvrie 1814 Gheorghe Filipescu Vel Logofăt de Ţara-de-sus, raportează Domnului despre cercetarea care a făcut-o relativă la jalba *Luxandrei Bucşăneasca* de a'şi hotărî moşia Gruiul [1]) etc., etc. Ea ceruse prin jalbă la 29 Oct. 1814, către Domnul *Ion Gheorghe Caragea Voevod*, iar Domnul numise ca hotarnic pe Pitarul *Stănescul.*

La 22 Octomvrie 1815. „Fiind-că moşia Buciumenii pă din jos „să vecineşte cu moşia, răposatii *Luxandra Bucşeneasca*, Gruiul şi „Chilia, care moşie a răposatei încă din anii trecuţi, au vândut-o „dumnéei Păhărnicesii *Aniţii Herascăi* şi acum nepotul răposatei, „dumné-lui *Nicolae* biv. Vel Serdar aducând şi hotarnici pă dumné-„lui *Ianache Stănescul* biv. Vel Pitar ca să hotărnicească moşia răpo-„satei *Luxandrii*, care i-au şă tras după obiceiul moşiilor, puindu-să „şi pietre dăspre parté moşii méle Buciumenii, la care şi însu-m(i) „am fost faţă cu dumné-lor şi sănt mulţămită, etc., etc. [2]).

s). *Marioara Iulian* (Bălénca?) Vornicésa.

La 13 Decembrie 1815. Ianache Stănescul biv. Vel Pitar depune hotărnicia moşii: „Din luminată porunca Mării Sale pré Inălţatului „nostru Domn *Iῶ Ioan Gheorghie Caragé Voevod*, fost-am orânduit „ca să *trag* şi să *sforăsc* moşia *Gruiul* din sud Ilfov a dumné-ei „*Luxandra Bucşenésca* ce acum cu clironomie să stăpăneşte de sora „dumné-ei Medelnicerésa *Safta Prisicénca*, etc., etc.

Medelnicereasa [3]) are ca fiu pe Serdarul *Nicolae Prisicénul*, iar moşiile *Chilia, Sârbii* şi *Gruiul* împreună au 859 stânjeni.

La 15 Martie 1816. Medelnicerésa *Safta* dă zapis [4]) la mâna dumné-ei Păhărnicesii *Aniţa Herasca* mătuşe-mé i pă dumné-lui biv. Vel Comis *Costandin Herăscul*, fiiul dumné-ei, precum să se ştie că răposata soru-mé *Luxandra Bucşenésca* a vândut moşia *Gruiul* dum-

[1]) Condica domeniului Fierăşti, doc. 56.
[2]) Condică domeniului Fierăşti, doc. 55.
[3]) Condica domeniului Fierăşti, doc. 57.
[4]) Condica domeniului Fierăşti, doc. 58.

www.dacoromanica.ro

né-ei mătuşă-măi *Herascăi*, ştânjenul *po* (rate) *tal.* 40 primindu-se de răposată înainte *tal.* 15.000.

Hotarnicia moşii fiind acum făcută şi murind *Luxandra* în anul trecut a rămas ea (Safta) „clironoamă pe toată periusiia, însă cu „o copilă a mé ce am făcut-o fată de suflet prin ştiré bisericéscă", etc., etc.

Totalisându-se sumele dejà primite în socoteala moşiei se fac taleri 18.685; rămâne să mai priméscă *Safta* încă taleri 11.647, bani pe care i-a primit acum, etc.

Safta Prisiceanca vânzătoare, *Manolake, Smaranda Prisiceanca* clironoamă, Alexandru Filipescu martor, Grigore Filipescu martor.

La 21 Februarie 1819. Sătenii ot satul *Criveţ* şi *Hotarul* din sud Ilfov, şezători pă moşia dumné-lui coconului *Costache Fierăscul biv. Vel Căminar*, încredinţéză cu acest zapis [1]) la mâna numitului boier, pentru 12 zile de clacă pe an şi urmează şi o învoială cu boerul, care învoială a fost autentificată, pentru întocmai executare de ambele părţi, de *Mihai Filipescu* biv. Vel Clucer şi *Mihalis Mavros.*

La 27 Mai 1819 raportul [2]) lui *Mihail Mavros* cu privire la cererea *Căminarului Costandin Năsturel* ca să i se aprobe a face la Herăşti pe toată săptămâna, Vineré, o dată şi bâlciurile pentru peste an unul la Duminica Tomei, al doilé la ziua Sfinţilor împăraţi *Costandin* şi *Elena*, al 3-lea la ziua Sfinţilor Apostoli Iunie 29 şi al 4-lea la Vinerea Mare.

Alexandru Niculae Suţul Voevod zice către Vel Logofătul de Ţara-de sus, *Ghiorghie Filipescul:* „priimită este Domnii Mele cereré „dumné-lui *Căminarului Năsturel*". Domnitorul încunoştiinţéză despre aceasta şi pe ispravnicii din sud Ilfov (doc. 61 şi 62).

La 30 Mai 1819. Căminarul *Costandin Năsturel* prin jalbă către Domn cere să se înfiinţeze la Herăşti, unde se află 7 sate cu oameni, o *căpităníe* ca să 'i apere de băntuirea făcătorilor de rele (doc. 65). Domnul pune următoarea apostilă:

La 4 Iunie 1819. „De vreme ce la acé parte de loc este trebu„inţă de a se *sistisi* această căpităníe, atât după arătaré ce ni se „face printr'această anafora a dumné-lui Vel Spătarul, cât şi după „osebita *pliroforie* ce ne-au dat prin graiu dumné-lui Vel Logofătul „de Ţara-de-sus, priimită este Domnii Méle rugăminté jăluitorului „Căminar".

La 22 August 1819. Ana Herasca [3]) şi fiul său *Costandin Năs-*

[1]) Condica domeniului Fierăşti, doc. 59.
[2]) Condica domeniului Fierăşti, doc. 60.
[3]) Arh. Statului. *Mitropolia Bucureşti*, pach. 219/38, doc. 15 netreb.

www.dacoromanica.ro

turel au două *vii lucrătoare* în po(d)gorii Greci sud Vlaşca pe moşia sfintei Mitropolii, care până acum se plătea otaşniţă, etc.; acum, prin bună învoială au făcut schimb, dând un loc din mahalaua *Udrican*

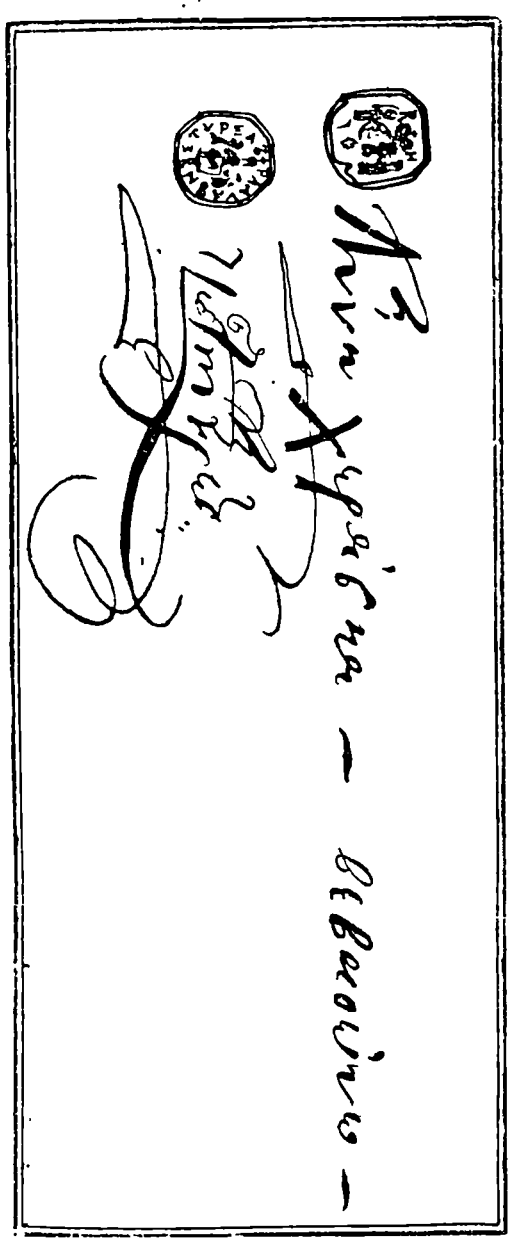

ce să chiamă *„ţigănia Heräsculuí"* cu casa lăcuitoare, etc., însă faţa podului stânjeni 21 1/2 alăturea pe uliţă din mâna dreaptă stj. 26 1/2 i laturea din mâna stângă stj. 22 1/2, iar fundul stj. 12, etc., etc.

www.dacoromanica.ro

La 11 Martie 1828. Căminarul *Costandin Năsturel* se afla ca „*Praporgic* (sub-locotenent) în slujba împărătească a Rosiei" încă de de vre-o 6 ani de zile, de pe la 1822. In Rusia se afla cu el şi soţia lui *Elena* fiica biv. Vel Dvornicului *Grigorie Bălénul* şi a Dvornicesei *Marioara Bălénul*, pe care o luase în căsătorie, cu foaia de zestre din 10 Iulie 1814. In Rusia fiind, el contractase o mulţime de datorii în sarcina moşii sale Fierăşti din judeţul Ilfov, care datorii, acum la 11 Martie 1828, se urcase la suma de taleri 679.209 bani 81. Creditorii lui erau: mumă-sa, Păhărniceasa *Anica Herasca* în ţară, iar în Rusia, *Iacovenco* şi alţii după cum rezultă din anaforaua veliţilor boieri către Domn [1]).

Pentru plata aceştii datorii, *Constantin Năsturel* ceruse voie dela stăpânire, prin Consulatul rusesc, să vânză cu mezat moşia Fierăşti.

La 30 Aprilie 1830 Costandin Herăscul Cornet [în Rusia, Cornet este Sub.-locot. de Cavalerie] se află în ţară şi se adresează „Către „cinstitul judecătoresc divan" în privinţa deschiderii bâlciurilor pe moşia sa Fierăşti: „Prin 2 hotăriri domneşti ale răposatului întru „fericire Domn *Alexandru Suţul* fiind rânduite a să face târguri şi „bâlciuri la moşia mé Herăşti din sud Ilfov din pricina năpraznicei „boale (ciuma) s'au batelisit. Mă rog cinstitului divan să să dé po- „runcă unde să cuvine, a să vesti către toţi, că de acum înnainte să „dăşchid numitele târguri şi bâlciuri" [2]).

semnează *Costandin Herăscul* Cornet.

Se apostilează la 1 Mai 1830 că „cererea a fost primită" şi semnează: *Grigorie Bălénul, Manolache Arghiropol, Costandin Golescu, Mihalache Cornescul, Stefan Bălăcénul, Niculache Ghica.*

La 17 Iunie 1830 Zapisul [3]) dat de *Aniţa Herasca* lui kir *Ghiţă Opran* că i-a vândut moşia Herăşti ce o are drept moştenire părintéscă, etc. In care trup dă moşie să coprind numitele sate, adică satul *Herăşti*, satul *Isvoarele*, *Hotarul*, *Crivăţul*, *Sudiţii*, parté ce o am în satul *Budeştii* şi moşia *Gruem* ce s'au fost mai cumpărat în urmă; pe care moşii sânt şi aceste ape: *Argeşul, Dâmboviţa, Sabarul*, apa *Vlada* şi apa *Riioasa*, etc., etc.

Iscăleşte în greceşte: Mitir . . . . *Herescu* Vevaion.

Cornet *Costandin Herăscul* vânzătorul adeverez prin iscăliturâ'm(i) şi peceté mé acest zapis al mieu de vânzare.

In greceşte: *Eleni Hereona* (?) Vevaion.

Eleni Laptev.

La 22 Iunie 1830. Dela Logofeţia Mare a Ţării-de-Sus.

[1]) Arh. Stat. *Condica Domnească*, No. 123, fila 386.

[2]) Condica domeniului *Fierăşti*, doc. 69.

[3]) Condica domeniului Fierăşti, doc. 71.

www.dacoromanica.ro

„Fiind-că dumné-lui Cornet *Costandin Herăscul*, prin zapise [1]) „de la 17 ale curgătoarei, a vândut moşia dumi-sale Herăşti tot trupul „peste tot *toptan* drept galbeni 29.500 la kir Ghiţă Opran şi au în- „ştiinţat Logofeţii cerând a se adeveri după orânduială.

„Ci, fiindcă, după pravilă, să protimisise obrazele ce mai jos „să arată, să orânduieşte Zaharia Logofătul de Divan dinpreună cu „zapisul vânzării să le facă cunoscut că de vor voi să răscumpere, „să aducă suma preţului la Logofeţie iar de să vor lepăda să iscă- „léscă în zapis, căci ne urmând nici una nici alta, după povaţa Pra- „vilii, să va adeveri zapisul şi, în urmă nu vor avé loc pretenţiile „dumné-lor.

Semnează: *Costandin Golescul* Vel Logofăt.

„Rudele ce să află aici:

„Dumné-ei Comisoaia *Aniţa* [2]) *Manul* lipseşte, Iunie 27.

„Dumné-lui biv. Vel Logof. *Alesandru Filipescu*, Iunie 26.

„ biv. Vel Agă *Grigore Filipescu*, Iunie 27.

„ biv. Vel Hatman *Mihail Filipescu*, Iunie 26.

„ biv. Vel Căminar *Iancu Filipescu*, Iulie 2.

„Dumné-ei cocoana *Elenca Filipeasca*, sora dumné-lui Logof. „Filipescu, Iunie 27.

„Dumné-ei Ghenărăleasa *Elenca Laptev* au iscălit.

„Sânta Mitropolie, Iunie 26.

„Dumné-lui biv. Vel Dvornic *Niculae Ghica* zise că nu are nici „un fel de protimisis.

„Dumné-lui Comisul *Iancu Manu* [2]) lipseşte la judeţ, Iunie 28.

„Dumnè-lui Medelnicer *Lămotescu*, prin moşia Buciumeni, Iulie 10.

„Din porunca cinstitei Logofeţii cei Mari, am mers de am făcut „cunoscut zapisul vânzării moşii Herăşti, obrazelor ce să arată mai „sus. 15 Iulie 1830.

Semnează: *Zaharia* Logofăt de divan.

La 15 Decemvrie 1831. Gheorghe Opran declară că a cumpărat în numele Luminăţii Sale Prinţului *Miloş Obrenovici*, Stăpânitorul Serbiei, fiind fost el orânduit vechil în pricina aceasta.

Stările de serviciu ale Generalului Constantin Năsturel. **Heresco:**

La 18 Iulie 1834 se primeşte în oştire cu gradul de *Căpitan*

[1]) Condica domeniului Fierăşti, doc. 70.

[2]) Eugène Rizo-Rangabé în „*Livre d'or de la noblesse Phanariote*", la pag. 64 sub No. V zice că *Ion Mano* s'ar fi căsătorit la 1837, ceiace de sicur este eroare; va fi poate 1827. Soţia sa a fost, zice Rangabé, Anna A. Ghica, ceiace este exact.

www.dacoromanica.ro

Generalul Constantin Năsturel-Heresco
Şeful oştirei sub Ştirbei-Vodă (după un tablou litografic)

www.dacoromanica.ro

în funcţiunea de Adjutant domnesc, hotărîndu-i-să *„vechimea stagiului"* din anul 1830, Maiu 12.

La 14 Oct. 1834 este înălţat la gradul de Maior în ştabul domnesc.

La 29 Martie 1836 este înaintat Colonel rămâind tot în statmaiorul domnesc, iar

La 6 Septembrie 1837 se liberează din oştire fiind orânduit Vornic de temniţă sau cum se ziceà: *„Epistat al Vorniciei temniţilor* [1].

De la 1847 Iulie, îl întâlnim ca *Efor al spitalelor* împreună cu alţi doui boieri.

In această calitate, de Efor, şi împreună cu *Mihai Racoviţă* şi cu *Scarlat Gr. Ghica*, elaborează Regulamentul pentru *Eforie* şi *Spitaluri* [2].

La 1 Octomvrie 1850 este reprimit în armată şi numit *Şeful Oştirei*. In această calitate rămâne până la 6 Noemvrie 1854 când se liberează.

La 22 Decemvrie 1851 Generalul *Constantin Năsturel Heresco* semnează jurnalul încheiat de *Sfatul Administrativ extraordinar* cu privire la înfiinţarea Spitalurilor venerice.

Ca efor al Spitalelor mai întâlnim pe *Constantin Năsturel* până la Ianuarie 1860.

* * *

După inscripţiunea mormântului dela sf. Vineri Generalul *Constantin Năsturel Heresco* s'ar fi născut la 1798.

Din *Condica domnească* [3] No. 123 aflăm că *Constantin Năsturel Herescu* se căsătorì „cu foaia de zestre din 10 Iulie 1814" cu *Elena* fiica fostului Mare Vornic *Gr. Bălénu* şi a Vornicesei *Marioara;* aveà deci atuncea etatea de 16 ani şi nu ştiu dacă Pravila permiteà aceasta. Ştim că pe la 1822, după *zaveră, Constantin* pleca în Rusia împreuna cu soţia lui şi că amândoi erau tineri.

Anaforaua veliţilor boieri către Domn mai arată, la 11 Martie 1828 că Păhărniceasa *Anica Herasca* [4] aveà ca fică pe *Catinca Herasca* „care ieşise cu partea ei din casa părintească încă înainte de 1819 „când se măritase cu *Iancu Manu*" pe care, la 1828, îl aflăm ca vel Comis. Aici este confusiune căci nu *Ecaterina* ci fica sa *Ana,*

[1] Arhivele Statului, *Partida Administrativă,* dosar No. 3685 din an. 1837.

[2] Gălăşescu. Op. cit., pag. 425.

[3] Arhivele Statului, fila 386.

[4] In *„Le livre d'or*, etc, deja numit *Rangabé*, pretinde că o *„Anne Heresco"* a fost prima soţie, în 1827, a lui G. Mano fratele mai mic al lui *Jean Mano* ceiace este de sicur greşeală.

www.dacoromanica.ro

Generalul Constantin Năsturel-Heresco (Orig. la Acad. Română).
(1860)

www.dacoromanica.ro

ieşită din căsătoria *Catincăi* cu *Al. Ghica Barbă-Roşie*, a fost soţia Comisului *Iancu Manu* la 1827. Această *Ană* este *Comisoaia Aniţa Manu*, născută Ghica, din actul dela 15 Iulie 1830 despre care am vorbit mai sus.

In adevăr, „Cartea [1]) Mitropolitului Ţării Româneşti, *Ignatie*, „dată la 11 August 1812, pentru despărţirea din căsătorie a dumnélui „*Căminarului Alexandru Ghica*, de către soţia sa *Ecaterina* fiica răpo„satului Paharnic *Răducanul Herăscu*" este cât se poate de precisă. Această *Ecaterină* şi cu *Catinca* de mai sus este una şi aceiaşi persoană cu soacra lui *Iancu Manu* fostul Caimacam al Valahiei.

Pentru ca *Ecaterina Ghica* sau *Catinca* să ajungă la divorţ în 1812, având din căsătorié-i şi un copil,—*Ana*—trebuie să admitem că ea s'ar fi căsătorit măcar pe la 1810 şi, de ar fi avut cel puţin 14 ani de vârstă, ar rezultà că ea s'ar fi născut la 1796. In orice cas însă, atât din documente cât şi din inscripţiunea pietrei care fixează naşterea lui *Costake* la 1798, rezultă că *Ecaterina* a fost mai mare decât frate-său.

In realitate însă ea a fost măritată cu *Alexandru Scarlat Ghica* zis şi *Barbă-roşie* la anul 1806.

La 1821 Căminarul *Al. Ghica*, în urma reiteratelor jalbe ale fostei sale soţii, *Ecaterina*, îi restitue, în fine, zestrele [2]) după foaia de zestre, afară de moşii pe care fosta Căminăreasă şi le administrà singură încă dela 1813 când îşi arendase moşia Budeşti pe 3 ani cu arenda de tal. 17.081.

Căminarul *Al. Ghica* erà fiul Banului Scarlat Ghica fratele lui *Gr. Ghica* Vodă dela *Regulamentul organic*. Documentul [3]) din 2 Noemvrie 1823 afirmă că *Ecaterina* erà trecută la viaţa de veci.

La 6 Aprilie 1840 judecătoria politicéscă a Ilfovului, Secţia I-a dă hotărîrea cu No. 57 în pricina d-lui *Aga Ioan Manu* pentru alegerea şi împietrirea moşii sale Budeşti din acest judeţ despre vecinii răzeşi. In hotărîre se rezumează hotărnicia din 25 Iunie 7215 între *Cazan Logofătul* şi *Şerban Postel. Năsturel.* (Dosarul judecătoresc nou, No. 2188 din, 1839 fila 33). Această moşie Budeşti este tocmai printre zestrele date de *Ecaterina Năsturel* ficei sale *Aniţa Ghica* la căsătorie.

La 28 Iunie 1815 anaforaua [4]) Veliţilor boieri către Domn în pricina unui loc de casă în Bucureşti ne arată pe *Aniţa Herasca*

---

[1]) Acad. Română. Manuscrisul 648, fila 19 verso.

[2]) Arhivele Statului *Mitrop. Bucureşti* pach 356/175, doc. 1. netrebnice.

[3]) » » *Condica domnéscă* No. 104, fila 194 roşu şi No. 114, fila 544.

[4]) » » *Condica Veliţilor boieri*, No. 5, caiet 5, fila 26.

www.dacoromanica.ro

Generalul Constantin Năsturet-Heresco (Orig. fotogr. la Ac. Română).
în ţinută de General de sub Domnia lui Al. Cuza-Vodă (1860)

www.dacoromanica.ro

împreună cu fiul său *Costake* minor arendând moşia Hereşti pe 5 ani dela 1813 până la 1818 cu arendă de taleri 47.500.

Am văzut că la 15 Martie 1816 *Costake* fusese *biv Vel Comis* şi apoi *Căminar*. Aceste boierii nu-i fusese acordate fiind minor, cum îl prezintă data naşterei de 1798 şi, prin urmare, *altul trebue să fie adevărul.*

Răducanul Paharnicul, născut la 1750, din cauza beteşugului ce aveà nu se puteà însurà decât la o etate mai coaptă. Paharnicul trebuie să fi fost trecut de 30 de ani când s'a căsătorit. Să zicem, spre a ne fixà, că ar fi avut 35 de ani, astfel că el s'ar fi însurat pe la 1785. Să presupunem că pe fiesa *Catinca* ar fi avut-o pe la 1788—9 iar pe *Costake* pe la 1792. In această hipoteză atât fata cât şi băiatul erau dejà majori şi corespund cu documentele existente. *Cătinca* s'a stins relativ în floarea tinereţei iar fratele său Costake a atins o etate înaintată încetând din vieaţă la 31 Decembrie 1874, fără descendinţi din trupul său, astel se stinge această ramură.

A instituit la *Academia Română* premiul care'i poartă numele.

Fie-i ţărâna uşoară şi pomenirea vecinică!

PRIMA RAMURĂ.

IX. 1-a) **Şerban al IV-lea** *(Macarie monahul).*

Această ramură văzurăm se trage din prima căsătorie a jupânului *Costandin Năsturel* cu jupâniţa *Ancuţa Părşcoveanca.*

Căsătoria de al doilea a *Vornicului Costandin* la o etate prea înaintată, nu a trecut fără să nu dea prilejiu unor vii certuri în familie. Cearta dintre tată şi fiu nu a eşit din domeniul vorbelor este adevărat dar se vede treaba că au trecut limitele convenienţelor atât de păzite mai ales pe vremurile acelea când nu se vorbeà despre părinţi şi de mai mari fără a precedà cuvintele cu cuvântul *dumnélui* (taica sau neica) sau *dumné-ei* (maica ori lelea).

Cearta dintre *tată şi fiu*, cum ziseiu, n'a mers mai departe adică: *„nu s'a ridicat mâna"*, iar pentru vorbele aspre ce-i va fi adresat s'a convins şi fiul la urmă că a făcut greşeală mare pe calea pe care o luase, iar remuşcarea ce l-a urmărit a hotărît pe *Şerban* să se ducă să se pocăiască la vre-o mânăstire [1]). Cu atât mai mult luă el drumul spre mânăstire cu cât făcătorii de rele călcându-i casa nu numai că l-au jefuit de scule şi bani dar i-au ucis şi soţia, torturând-o şi turnându-i pe gât undelemn fierbinte ca să spună unde sunt lucrurile şi banii. El a considerat, cu drept cuvânt, această în-

[1]) La Glavacioc sau Căldăruşani, la una din ele după câte-mi amintesc.

www.dacoromanica.ro

tâmplare ca un început de pedeapsă Dumnezeiască şi a socotit că ceeace-i rămânea mai bun de făcut era să se călugărească. Şi, findcă nu se socotea vrednic să îmbrace *„haina de lumină"*, nu se călugări decât cu câtevà săptămâni de zile înainte de moarte care i se întâmplă după cutremurul cel mare, luând numele de *Macarie monahul.*

Dela dânsul a rămas o *psaltirie românească* pe care scrie el pe file că „a cumpărat-o la 1750 cu 2 taleri şi 45 de bani". Pe această *Psaltirie* a învăţat şi fiu său *Stoica* şi feciorii acestuia [1]).

X. 1 a) **Stoica.**

1762 (?) + 1830.

Rămas la vârstă de 3 ani, orfan de mamă, pe care o uciseseră tâlhari, *Stoichiţă* crescù la rudele despre maicăsa, plecând taicăsău la mănăstire, în urma uciderei soţii sale.

La 14 Ianuarie 1797 el se însură cu jupânésa *Kiriiaca* fica lui jupân *Gheorghe* rachier şi a jupânésii lui *Niţa ot Bucovel* după cum se vede din foaia de zestre [2]).

La 11 Februarie 1814. † „Adecă eu cel mai jos iscălit încredinţez „cu zapisul meu [3]) la mâna dumnélui jupân *Stoica Postel. Năsturel* „şi jupânesei dumnélui *Kiriiaca* ot Bucureşti precum să s(ă) ştie că „având eu o vie cu pivniţa ei în Délul Frumos pe care am cumpărat „dela jupân *Radu* sin *Coman Părcălab ot Bucovel* şi fiind acéstă zisă „vie alături cu via jupânésii *Kiriaki* nepot(a) jupânului *Radul* să cădé „dumnélor a o ţine însă acéstă vie cu hotarăle ei precum am cum- „părat-o şi eu la lét 1812 Mai 26 însá şi tocméla ne-au fost direpţ „gal. # 600 jumătate galbeni ferecaţi şi jumătate argint însă şi eu „să am dà o tocitoare de 50 de vedre şi o bute de doage o cură- „toare, un hârdău, o călcătoare, o putină. Şi soroc am pus între „noi dela Fevruarie în 12 până la Sfeti Gheorghie. Şi am vândut „de a mé bunăvoe şi cu ştiré tuturor vecinilor i a răzoraşilor noştri „ne silit de niminé. Şi i-am dat dumnélor şi zapisul cel vechiu de „cumpărătoare dela lét 1812. Şi pentru mai adevărată credinţă am „iscălit şi ne-am pus şi degetul la loc de pecete să se créză".

1814 Fevruarie 11 zile.

Eu *Velcé* ot Bucureşti vănzător.

Eu *Pe,..* sin *Coman Părcălab* ot Bucovel brat *Radu* martor.

Eu *Petre sin Tudoran* mart., Eu *Păun sin Preda* martor.

---

[1]) Se află în biblioteca mea.

[2]) In colecţiunea mea de documente.

[3]) In colecţiunea mea.

www.dacoromanica.ro

Eu Neculae sin Panait vecin martor.

Şi am scris eu Popa *Preda* cu zis(a) şi învăţ(ătura) lor.

Dacă data naşterei lui jupân *Stoica* nu o putem şti cu siguranţă ştim însă cu mare aproximaţiune data morţei sau mai exact data asasinărei de către *ciocli* care fuseseră trimişi de către nişte interesaţi în cauză, după cum se va vedeà, ca să se scape de *„jupân Stoikiţa"* căruia i-au scos apoi şi faima că *„ar fi mâncat Troiţa"*.

„Jupân Stoikiţa
„Care-a mâncat Troiţa".

Pe vremea Muscalilor lui *Kisselef* s'a ivit, sau a fost adusă, în Ţara Românească, epidemia *holera* sau *ciuma* (unii pretind că ar fi bântuit chiar amândouă).

In vara anului 1830 locuitorii din Bucureşti mai cu dare de mână erau în maioritate *„fugiţi în băjenie"* care pe unde puteau, ca să scape de flagelul asiatic nemolipsiţi.

„Taica şi maica cu copii cei mici au plecat la vie *la Pleaşea* „(Prahova) iar eu (îmi povesteşte unchiu *Ion*) am plecat la Zglava-„oioc (Glavacioc). După câtăvà vreme taica a venit pela Bucureşti „să mai vadă cum stau lucrurile, căci casele nu erau locuite de ni-„meni, ci le supraveghiau doar vecinii rămaşi în oraş. Ajuns la casa „dumisale [1]), taica n'a mai ieşit prin târg, căci nici n'aveà pentru „ce, iar epitropii bisericei *Sfânta Troiţa* [2]), aflând de sosirea taicăi „a spus cioclilor că în mahalaoa Staicu este un bolnav de ciumă „(holeră), arătându-le casa. Când auziră aşà, cioclii care umblau mai „mult ameţiţi de băutură merseră cu carul în care încărcau morţii „unii peste alţii şi văzând că bănuitul nu vrea să se dea bolnav cu „nici un preţ se puseră şi-l ameţiră cu ciomegele în cap apoi l-au „târât afară din curte asvârlindu-l în car. Vecinii au povestit întâm-„plarea (scena) petrecută pe care o văzuseră uitându-se printre uluci.

„Pornind carul, a ieşit din *Strada Cantemir* în *Calea Dudeşti* „de azi şi trecând pe la Sfânta Troiţa (ce întâmplare!) a sosit imediat „la bariera *Vitanului* unde este azi răspântia şoselei Vitan cu şoseaua „Dudeşti şi *Raionului*. Pe aici se aflau vii, iar bietul taica desmeti-„cindu se din loviturile ce primise, se scoală din car şi examinân-„du-şi situaţia sare jos şi o rupe la fugă prin vii [3]), iar cioclii prin-„zând de veste, căci mergeau înainté boilor, s'au luat în goană după „bătrân şi l-au adus înapoi, omorându-l d'abinelea cu ciomegile, şi

[1]) Unde este azi grădina mea din *strada Cantemir*.

[2]) Calea Dudeşti.

[3]) Despre un caz identic, de nu cumvà va fi vorba despre cazul moşului nostru, s'ar fi scris cevà de *Vasile Alecsandri* sau de *Ion Ghica*.

www.dacoromanica.ro

„îngropându-l, împreună cu ceilalţi morţi, în şanţul drumului azi şo-„seaua *Calea Dudeşti*. In ce loc anume nu s'a putut află".

Unchiul, care se află la m-rea Glavacioc, a fost înştiinţat prin vis despre nenorocire că ar fi venit chiar taică-său şi îar fi zis:

— „Rămâi sănătos, Ionică, şi multă sănătate maică-ti, copiilor şi „părintelui egumen, căci eu am plecat".

„Mi se lumină de ziuă pe drum spre Bucureşti în trăsura mănăs-tirei", termină el visul.

— Dar cum a mâncat, unchiule, Troiţa jupân Stokiţa?

— Apoi să vezi d-ta:

Inainte ca graful *Kisselef* ghinărarul să facă *regulamentul or-ganic* care s'au ars la, 48, Vodă Grigorie Ghica înfiinţase *epitropii* pe la biserici şi aşà, s'a fost făcut şi la biserică la St. Troiţă o epi-tropie. Mahalagii şi enoriaşii au ales pe nişte negustori de seamă de acolo din mahala ca să fie epitropi şi fiind mahalaua noastră a Staicului vecină cu a Troiţei s'au rugat de taica (jupân Stoica), ca neam de boer, să fie cu dânşii şi să-i povăţuiască ca unul care are nu numai pricepere dar şi *condei* să primească a fi epitrop la Troiţă împreună cu ei. Din firea lui, jupân Stoichiţa nu-i prea plăceà să alerge, se lăsă cam greu fiind şi bătrân apoi credeà pe toată lumea ca pe dumnélui, adică: „Nu vor îndrăsni nimeni să se atingă de „banii şi sculele sfintei biserici, că nu-i va răbdà D-zeu pe unii ca „aceia. Mai de grabă să dai la casa Domnului decât să iei de acolo „o lăţcae, ziceà d-lui".

De această părere nu erau *colegii*, care în 3—4 ani mâncară din banii Sfintei Troiţe, şi cum nu dăduse socotelile se găseau în grea situaţiune, când iată că anul 1830 aduse ciuma-holera şi odată cu acest flagel le sosì şi scăparea necinstiţilor din încurcătură. Din moment ce fuseseră capabili să se atingă de banii bisericei, nici nu mai este îndoială că nu s'ar fi gândit acum în ce chip să facă şi să dreagă ca să scape; şi soluţiunea o găsiră: Dând de băutură cioc-lilor care vecinic umblau turmentaţi şi mâncau usturoi [1]) le arătară locuinţa lui jupân *Stoichiţa* pe care îl aflase sosit din băjenie, şi cum el erà obosit şi din nenorocire ros la un picior, de încălţăminte, ste-teà culcat în pridvor şi această postură întări credinţa beţivilor de ciocli că este molipsit şi convinşi poate că nu-şi fac decât datoria, tăbărâră cu ciomegele pe bietul bătrân care fireşte, singur singurel în curte protestà şi se opuneà spunându-le că nu este bolnav, dar în zadar la cine erà să afle el crezământ?

„Curând după aceia au murit de boala bântuitoare *nemernicii*

[1]) Credeau că cu chipul acesta devin imuni.

www.dacoromanica.ro

„denunţători şi atunci s'a aflat întorsătura furtişagului despre care „acuzaseră pe sărmanul taica, Dumnezeu să-l ierte".

Deşi epitrop la Troiţă, mahalagiu în *Staicul* şi ctitor la Dobrotésa jupăn Stoikiţa nu se duceà la altă biserică decât la Radu-Vodă, fiindcă acì nu erà cunoscut şi, prin urmare, nu se simţeà obligat să dea *rublioa la miruială* cum apucase în vremuri mai bune, acum erà încărcat cu o casă de copii căci a avut, pe cei ce au trăit mai mult:

Nae născut la 1799 mort flăcăiandru.

Ştefan născut la 1800 şi mort.... are urmaşi partea bărbătéscă.

Ion » » 1802 » 1881 neînsurat.

Trandafira născută la 1805 moartă.... a avut numai 2 fete.

Sineon născut 1809 şi mort 1856 are urmaşi care se sting prin fete.

Vasile născut la 1814 şi mort 1869 are urmaşi.

Petre născut la 1816 şi mort 1903 are urmaşi.

Inchizând ochii jupăn *Stoica* rămase bunica noastră cu copii mici în casă: şi anume cu *Vasile* şi cu *Petre*. *Uchiu Ion*, care nu s'a însurrat cât a trăit, a înţeles să ia locul lui taică-său la sarcina casei şi aşà noi am deschis ochii pe dumnélui pe care îl socoteam ca pe soţul bunicăi.

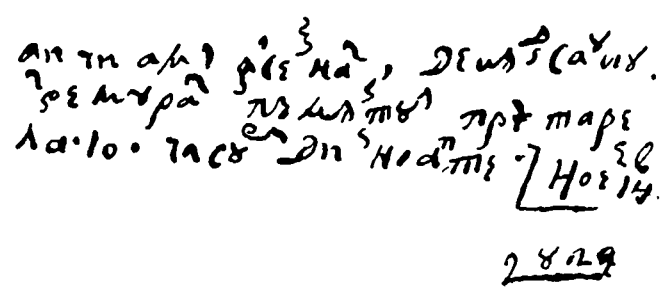

Bunica, *Kiriaca*, a încetat din vieaţă la 1859 şi a fost înmormântată la biserica Bradului-Staicu lângă zidul ferestrei dela miazăzi a bisericei. Oasele i s'au dus apoi la Belu cu ale lui taica, când a încetat din vieaţă maica mea la 1885.

La 1821 când sosì *Domnul Tudor* (Slugarul Tudor Vladimirescul) în dél la M-rea Cotroceni, unchiul Ion, flăcău de 19 ani, se duse să-i slujească ca scriitor sau în orice chip pentru că şi dumnélui erà partizanul ideilor *Slujerului Oltean*. Bolnăvindu-se însă s'a întors din drum acasă la Bucureşti.

La *14 Noemvrie 1829* însemnează într'o carte: „Aici am în-„semnat de când s'au cutremurat pământul pré tare la 10 c(i)asuri „din noapte, Noemvrie 14, 1829.

www.dacoromanica.ro

La 11 Ianuarie 1838. „Aici am însemnat eu de când s'au cu-„tremurat pământul Marți seara la trei c(i)asuri din noapte. Ianuarie „11 zile 1838, Ion".

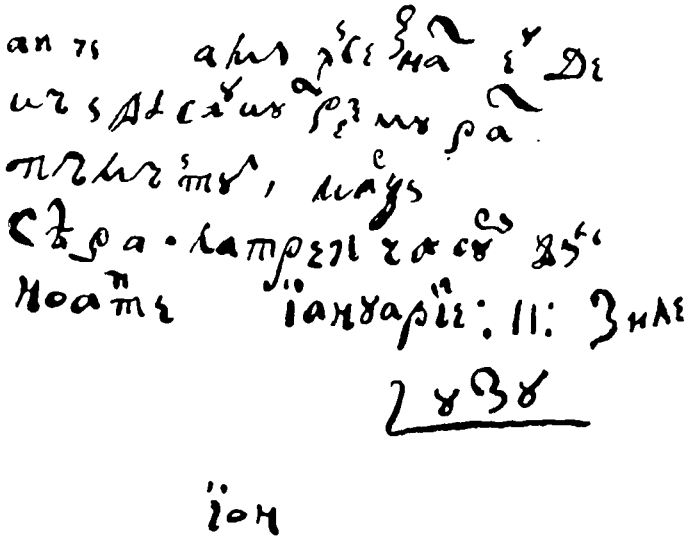

La 1847. Trebuind să se facă reparațiuni sfintei biserici dela Dobroteasa epitropul de atunci a pus să se sape următoarea pisanie pe care am cetit-o și scris-o eu la 1887 când s'a dărâmat vechia biserică și s'a făcut cea care se vede azi, din temelie.

„Acest sfânt și dumnezeesc lăcaș în care se prăznuește Buna-„Vestire a Maicii Domnului nostru Iс. Xс. și Cuvioasa Paraschiva „se-au săvârșit din temelie la anul 1730 de dumnealui Vel Vistiarul „*Costandin Năsturel* și soția sa *Ancuța*.

† „Dar vremé care toate învechește și groaznicele cutremure „aducându-l la mare derăpănare, dumnélui treti Logofăt *Iordake Ciu-„pagé* întâiul epitrop orânduit dintre mahalagii, după desființarea „celor ce însușise drept de ctitori, priimind-o dărăpănată și fără nici „un capital, iconomisind veniturile au preînnoit-o întru toate precum „se vede adăogându-i și încăperile dimprejur cu capitalul bisericei și „cu ajutorul obștesc dela mahalagii și streini precum se văd trecuți „în Condică. Care s'au săvârșit prin osârdnica stăruință a dumnélui „în zilele Inălțatului nostru Domn *George Bibescu* și pré Osfințitului „Mitropolit și cavaler Dumnélui *Neofit*, là anul mânturiei 1847".

Fiindcă dintre fiii lui jupân *Stoichița* nu mai rămăsese, la casa părintească decât unchiul *Ion* și cu maicăsa, iar ceilalți toți cu casele lor se sflau prin alte mahalale și fiindcă, după pățania bietului moș toți s'au lepădat și de epitropie ba chiar și de ctitorie și de nume,

www.dacoromanica.ro

căci fiind săraci nu mai puteau îngriji de sf. lăcaș; cu toate că bunica noastră continuà de a se duce la biserică în *„jețul ctitorilor"* și toate jupânesele îi dădeau respectul cuvenit; de aceia în mahalaua *Dobroteasa* mahalagii s'au format în două tabere: una a Logofătului *Ciupagè* și cealaltă *„care-și însușise drept de ctitori"* erà a Maiorului *Pappasoglu.*

In realitate, în mahalaua Dobreteasa, aceste două personage erau mai cu vază și nu se poate tăgădui că răposatul *Lt.-Colonel Pappasoglu* pe atunci *„Maior Pappasoglu"* erà primul mahalagiu ca poziție socială. El însă nu-și „însușise drept de ctitor" ci numai nu s'a amestecat să facă ingerințe printre mahalagii ca *Ciupagé.*

In *Istoria Bucureștilor* la pag. 7 răpos. Lt.-Colonel Pappasoglu vorbește despre bătrâna care trăià la 1840 și care erà descendentă din familia *Năsturelilor* [1]). Este vorba despre jupâneasa *Kiriaca.*

General P. V. NĂSTUREL.

[1]) A se vedeà începutul acestui studiu genealogic în *„Revista pentru Istoria, Arheologie* etc. ~~pag. 13~~ *Vol. X și XI*.

www.dacoromanica.ro

BISERICA SF. NICULAE DOMNESC

DIN CURTEA D'ARGEŞ.

SLOVELE GRECEŞTI CE ARATA LEATUL CÂND S'A ISPRAVIT DE ZUGRAVIT BISERICA.

Un artist pictor, d. Norocea, a fost însărcinat, de comisiunea monumentelor istorice, să facă restaurarea picturei bisericei Sf. Niculae-Domnesc din Curtea de Argeş, iar d. O. Tafrali, profesor de arheologie la Universitatea din Iaşi, a descoperit pe haina unui sfânt zugrăvit deasupra proscomidiei, nişte slove greceşti, cari tălmăcite în româneşte voesc să spună: „Noemvrie 6771, (adică 1262) s'a isprăvit".

Prin urmare din aceste slove greceşti ni se face cunoscut că zugrăveala bisericei Sf. Niculae-Domnesc dela Curtea de Argeş s'a isprăvit în luna lui Noemvrie 1262.

Iată aceste slove greceşti, ce arată leatul în care s'a isprăvit zugrăveala:

Slovele greceşti ce arată leatul când s'a isprăvit de zugrăvit biserica.

www.dacoromanica.ro

SLOVELE GRECEŞTI VOESC SA SPUNA ELE INTR'ADEVAR 1262? SAU SPUN ELE 1192?

Asupra acestor slove voim să stăruim mai mult. Ele sunt cam ciuntite după cum se poate foarte uşor vedeà din clişeul ce-l dăm aici. De pildă din prima slovă (*S.*) se zăreşte numai partea de sus, iar la cea din urmă (A) de asemenea o parte este ciuntită.

In chipul în care sunt aşezate aceste slove voesc să spună ele într'adevăr 1262? Sau spun ele 1192?

Căci *digama* adică ϛ ce înseamnă 6.000 este pe jumătate ruptă, deasemenea este ruptă litera *psi* (Ψ) ce arată 700. Numai litera *omicron* (O) ce arată 70 şi litera *alfa* (A) ce arată 1 se văd mai binişor. In chipul acesta citindu-se ne dă anul 6771 dela facerea lumii iar 1262 dela Hristos.

Dar dacă litera *psi* (Ψ) care se află deasupra lui *omicron* (O) n'ar fi decât una şi nu două litere? Adică dacă ceeace s'a luat drept un *omicron* (O) n'ar fi decât coada întoarsă a unui *psi* cursiv (Ψ) atunci am aveà SΨA şi nu SΨOA, ceea ce ar însemna 6701=1192 şi nu 6771=1262.

Iată întrebări la care până acum nu s'a gândit nimeni să dea un răspuns din acei învăţaţi, fireşte, — afară de d. Al. Dumitrescu, secretarul societăţii Istorice Române—cari au văzut cu ochii lor, acele slove scrise în greceşte pe haina sfântului zugrăvit deasupra proscomidiei din biserica Sf. Niculae-Domnesc.

CE SPUNE MITROPOLITUL NEOFIT DESPRE BISERICA SF. NICULAE-DOMNESC DIN CURTEA DE ARGEŞ.

După părerea noastră suntem siliţi să credem până la o dovadă protivnică că acele slove ar voì să spună 1192 decât 1262. Pe ce ne întemeiăm spusele noastre? Pe o mulţime de fapte şi lucruri atât de pe vremea zugrăvirei bisericei cât şi noi.

Iată unele din ele:

Mitropolitul Neofit al Ungro-Vlahiei a scris în anul 1746 în limba greacă modernă a veacului al 18-lea, două serii de note făcute în două călătorii pastorale prin ţară, una în anul 1746 şi alta în anul 1747.

Vizitând la 10 Iulie 1746 Curtea de Argeş, a rămas acolo până la 19 Iulie, unde a slujit la Biserica Sf. Niculae-Domnesc, în care se aflau moaştele sfintei Filoftea.

El ne spune că această biserică este cea *dintâiu biserică* creştinească ce s'a zidit în Ţara Românească. Cum intri în biserică la dreapta—urmează el—se află o piatră mare pe care este cioplită icoana

www.dacoromanica.ro

(chipul) lui Radu Negru Vodă. Azi această piatră se află la Muzeul de antichităţi din Bucureşti şi este reprodusă în „Analele Academiei". (1) Şi, mai departe Mitropolitul Neofit ne mai spune: „iar dela vremea, ce a fost acest Negru-Vodă până acum (adică până la anul 1746) zic CĂ AR FI PÂNĂ LA 550 ANI". (2)

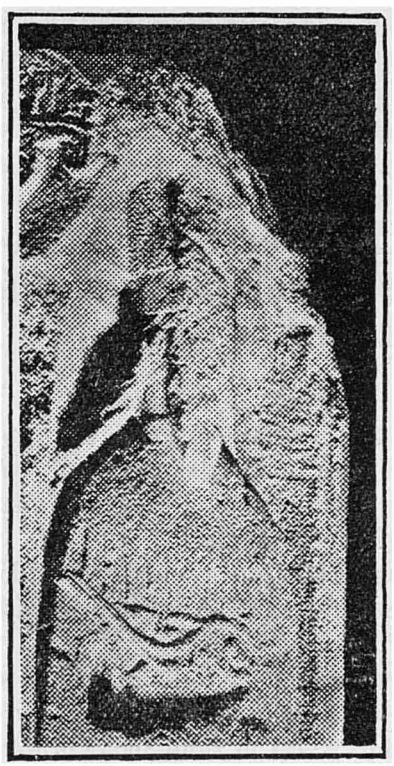

Chipul cioplit în piatră al lui Negru Vodă (Muzeul de antichităţi)

Dacă noi acum am face o mică socoteală a anilor şi am scădea 550 din 1746 am avea anul *1196*. Acest an socotit aproximativ de mitropolitul Neofit, se apropie foarte mult de anul 1192 susţinut de noi.

PATRIARHUL VASILE AL TARNOVIEŞI MOAŞTELE SF. IFLOFTEA.

A doua dovadă este cea care urmează:

Patriarhul Târnovei, acela care a scris ocârmuitorului din

(1) Atanasie M. Marienescu: „Radu-Vodă şi Epoca lui."

(2) „Revista Biserica Ortodoxă", Anul II (1876), p. 636.

www.dacoromanica.ro

părţile româneşti să vie la Dunăre să primească moaştele Sf. Filoftea, pentru biserica Sf. Nicolae din Curtea de Argeş, se numeşte Vasile. El a păstorit între anii 1185—1204. (3)

„Deci Arhiereii şi cei mai mari ai cetăţei Târnovului au pus în mintea lor să înştiinţeze mai întâiu cu scrisoare pre bine credinciosul şi de Hristos iubitorul Radu Voevod...“ (4)

La care mai putem adăogà şi spusele lui Stanislas Bellanger că biserica Sf. Nicolae Domnesc dela Curtea de Argeş a fost întemeiată în anul 1132 şi că mitropolitul Târnovei Vasile a făcut cele trebuitoare ca să capete canonisarea sfintei mucenice, ceea ce s'a făcut.(5)

Este cu putinţă ca el să-i fi scris chiar şi biografia ei.

GRIGORIE VENETUS, TRESORIERUL LUI NEGRU VODA, IN 1185, ŞI BANII BIZANTINI AI IMPARATULUI MANUIL COMNINOS (1180).

O altă dovadă mai este şi următoarea:

In *Fragmente istorice despre boerii din ţara Făgăraşului*, ale lui Ioan cavaler de Puşcariu, găsim la anul 1185 pe un Grigorie Venetus care a fost tresorierul lui Negru Vodă. Acesta-i dărueşte patru văi, cu păduri şi cu câmpuri.

Din aceste fragmente istorice ni se mai dovedeşte că la 1185 a cârmuit în părţile Muscelului, Argeşului şi Vâlcea, un ocârmuitor cu numele de Negru-Vodă. (6)

O altă descoperire,—şi una din cele mai de căpetenie—care mai întăreşte că biserica este cu mult mai veche decât anul 1262 sunt şi banii bizantini, găsiţi în zidul înconjurător al bisericei şi cari au leatul Impăratului Manuil Comninos, care a murit pe la 1180 sau 1181.

Iată mărturiile noastre pe cari ne sprijinim ca să dovedim că biserica Sf. Niculae Domnesc dela Curtea de Argeş este cu mult mai veche decât anul 1262.

Dr. Augustin Bunea ne spune că între 1186—1200 a fost un Negru Vodă în Ţara Românească şi că tradiţia istorică fiind în ar-

(3) E. Golubinski: „Extrase din Istoria bisericilor ortodoxe, bulgară, sârbă şi română“ Moscova 1877.

(4) Una din feluritele biografii ale sf. Filoftea, tiparită în 1873.

(5) St. Bellanger: „Le Keroutza“ 1842.

(6) Ioan Cavaler de Puşcariu: „Fragmente istorice despre boerii din ţara Făgăraşului“ (1907).

www.dacoromanica.ro

monie perfectă cu toate împrejurările acelui timp, nu avem nici un motiv de a o lepăda, ci trebue să o curăţim numai de elementele străine, prin cari ea a fost întunecată mai târziu, adică când Negru Vodă a fost confundat cu Radu Vodă (7).

BISERICA SF. NICULAE S'A CLADIT IN VEACUL AL XII-LEA.

Radu-Vodă, după una din feluritele biografii ale Sf. Filoftea, sau Radu-Negru-Vodă, după notele mitropolitului Neofit al Ungro-Vlahiei, sau Negru-Vodă, după poesia populară românească — ori cum s'ar fi numit acel ocârmuitor al părţilor româneşti din Muscel, Argeş şi Vâlcea, a clădit biserica Sf. Niculae din Curtea de Argeş, în veacul al XII-lea.

Ceeace ne face să admitem aceasta este şi felul în care s'a zidit ea. Seamănă cu biserica Sf. Teodor din Atena şi cu mânăstirea Dafne, amândouă zidite tot pe aceiaşi vreme când a fost zidită şi biserica Sf. Niculae, adică în veacul al XII-lea (8).

POEZIA POPULARA ŞI INTEMEIEREA BISERICEI SF. NICULAE.

Iată cum pomeneşte poesia populară întemeierea acestei mânăstiri.

Pe Argeş, în jos,
Pe un mal frumos,
Negru-Vodă (9) trece
Cu tovarăşi zece
Merg cu toţi pe cale
Să aleagă'n vale
Loc de mânăstire
Şi de pomenire (10).

(7) Augustin Bunea. „Stăpânii Ţării Oltului".

(8) Schlumberger: „Une epopée byzantine" Vol. II.

(9) Poporul în bogata lui închipuire a amestecat la olaltă pe Negru-Vodă cu Radu Vodă şi cu Radu Negru Vodă.

Radu-Vodă, după toate isvoarele ce ne sunt la îndemână a trăit cu mult mai în urma lui Negru-Vodă şi a avut de soţie pe o catolică Marghita, pe când Negru Vodă din 1185, după poezia populară are de soţie o ortodoxă, numită Ilinca:

Pe Argeş, în sus
Pe cel mal frumos
Plimbă-mi-se plimbă
Plimba Negru-Vodă
Cu Doamna Ilinca (*).

(10) V. Alexandri: „Poezii populare ale Românilor".

(*) C. N. Mateescu: O nouă variantă a baladei populare M-rea Argeş (Revista „Albina").

www.dacoromanica.ro

După ce Negru-Vodă găsi locul pe care-l crezù de cuviinţă să ridice pe el biserică, zise însoţitorilor săi:

Aici aleg eu
Loc de mânăstire
Şi de pomenire.
Deci voi, meşteri mari,
Calfe, şi zidari,
Curând vă siliţi
Lucrul de-l porniţi
Ca să-mi ridicaţi
Aici să-mi duraţi
Mânăstire naltă
Cum n'a mai fost altă (11).

Rândurile acestea ale poeziei populare: „Mânăstire naltă, cum n'a mai fost altă" adeveresc şi spusele mitropolitului Neofit care arată că această biserică „este cea dintâi biserică creştinească, ce s'a zidit în Ţara Românească" (12) precum şi aceea că Negru-Vodă a zidit, într'adevăr, o mânăstire mândră care până atunci n'aveà asemănare în tot Răsăritul decât cu cele 2 biserici greceşti amintite mai sus.

Tot poezia populară ne mai spune că dànsul a ridicat şi „case bune" ceeace ne face să credem că este şi întemeietorul târgului Curtea-d'Argeş.

OCÂRMUITORUL DIN 1192 ESTE EL VOEVOD, JUDECIU, CNEAZ SAU UDVORNIC?

Se mai pune acum o întrebare:

Ocârmuitorul care zideşte sau zugrăveşte biserica Sf. Niculae din Curtea de Argeş erà el într'adevăr un Voevod sau erà un *judeciu* sau *udvornic* al părţilor dela Muscel, Argeş şi Vâlcea? Suntem de părere că nu erà un Voevod ci un judeciu.

Ce erau judecii în vechea alcătuire a Ţărilor-Româneşti?

Judecii erau conducătorii şi judecătorii naţionali ai satelor româneşti. Ei se numeau şi *cnezi* sau *udvornici*.

„Judecia" erà o veche instituţie românească şi dincolo şi dincoace de munţi, cum şi la Românii de peste Dunăre.

Mai multe cnezate sau judeţe unite alcătuiau o „ţară" cu un „voivod" în frunte, titlu păstrat apoi şi de Domnii români.

Din asemenea uniuni de judeţe s'au alcătuit cele dintâi voevodate româneşti (13).

(11) V. Alexandri: „Poezii populare ale Românilor".
(12) Revista „Biserica Ortodoxă" Anul II.
(13) Bogdan: „Origina Voevodatului la Români".

www.dacoromanica.ro

Biserica Sf. Niculae Domnesc din Curtea d'Argeș.

www.dacoromanica.ro

Din chipul cioplit pe piatră ce înfăţişează pe acel ocârmuitor al părţilor româneşti din Muscel, Argeş şi Vâlcea şi, care, după tradiţie, se numeşte Negru Vodă şi, care azi se află la muzeul de antichităţi din Bucureşti, acesta nu poartă coroană pe frunte ci o căciulă. Chiar această înfăţişare ne dovedeşte şi mai mult că nu erà un Voevod sau Domn ci un *judeciu*, un ocârmuitor obicinuit al satelor româneşti.

Chipul zugrăvit în biserica Sf. Niculae Domnesc
şi, care ar înfăţişa pe Negru-Vodă.

Toţi voevozii Ţărilor-Româneşti cari au purtat titlu de *Domn*, pretutindeni—dela cele mai vechi vremi—sunt înfăţişaţi având coroană pe frunte.

D. CASELLI.

www.dacoromanica.ro

BISERICA DOMNEASCĂ (1)

— DATELE CLĂDIRII ŞI DECORĂRII SALE PICTURALE —

Biserica Domnească din Curtea-de-Argeş e un monument bizantin de o netăgăduită valoare istorică şi artistică.

Veacurile au trecut peste el fără să-l distrugă. Puţin a lipsit, însă, ca târnăcopul contimporanilor să-l răstoarne pentru vecie, şi să pricinuiască o pierdere ireparabilă pentru trecutul nostru artistic şi politic. Energiei părintelui paroh al bisericii, Ştefan Dumitrescu, care s'a luptat din răsputeri, ca să împiedice acest sacrilegiu, se va datori, în mare parte, mântuirea acestui vechiu şi frumos monument. Tot prin sârguinţa sfinţiei sale, s'au strâns sumele necesare, cu cari s'au săvârşit lucrările de consolidare şi de restaurare, conduse cu multă râvnă şi pricepere de d-nii arhitecţi: Gr. Cerkez şi Ghica-Budeşti, de ale căror lucrări voiu aveà plăcerea să vorbesc aiurea.

D. Cerkez a avut buna inspiraţie să însărcineze cu restaurarea picturilor pe un tânăr bine pregătit, d. Norocea. Acesta a văzut imediat, că trebuià în primul rând scoase la lumină picturile vechi, contimporane cu monumentul, din cari se vedeau, pe ici-pe colo, urme prin sondagiile făcute.

Sârguinţa depusă în această delicată operaţiune, a fost răsplătită din prisos. D. Norocea a putut descoperì, adesea subt un strat gros de tencuială, ori subt două sau trei pături de pictură posterioară, fresce admirabile bizantine, cari sunt pentru arta ţării noastre o adevărată revelaţiune.

Domnia-sa le socoteà, ca fiind din veacul al XIII-lea. Examinându-le, la rândul meu, am confirmat această părere. In adevăr, picturile, prin caracterul, stilul şi arta compoziţiunii lor, fac parte din perioada ultimei renaşteri bizantine, a cărei deplină eflorescenţă, specialiştii o pun la începutul veacului al XIV-lea (2), dar care, cu si-

(1). Despre Biserica Domnească voiu publicà o monografie complectă. Aci nu dau, decât nişte sumare şi necomplecte indicaţiuni.

(2). Ch. Diehl, *Manuel d'art byzantin*, Paris 1910, p. 731 şi urm ; G Millet, *L'art byzantin* în André Michel, *Histoire de l'art*, t. I.

www.dacoromanica.ro

guranţă, îşi are începuturile în veacurile al XII şi al XIII-lea. Ico-

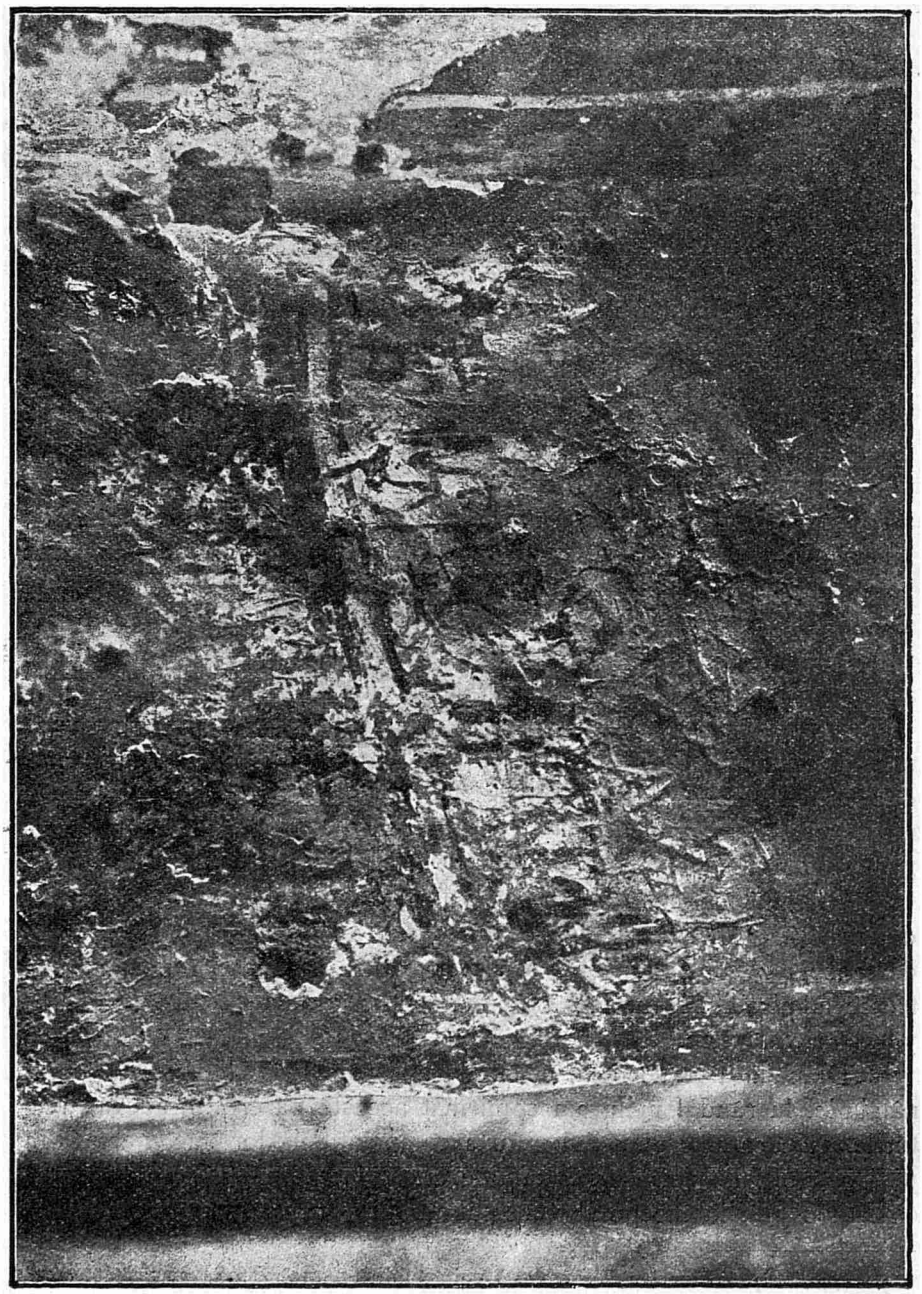

Fig. 1.

nografia lor specială îmi indică de asemenea aceeaşi epocă.

www.dacoromanica.ro

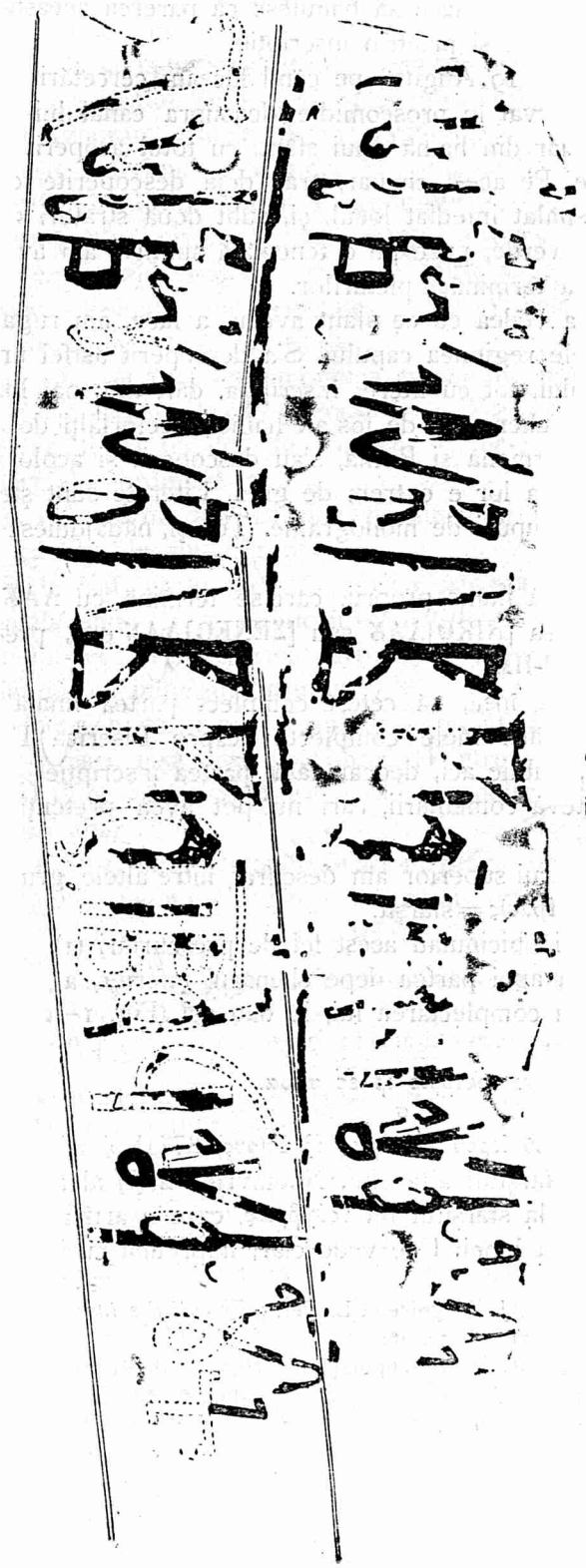

Fig. 2.

www.dacoromanica.ro

Eram departe, însă, să bănuiesc că părerea aceasta va fi așà de curând confirmată şi printr'o inscripţie.

In ziua de 19 August, pe când făceam cercetări iconografice în altar, am observat în proscomidie, deasupra canalului de scurgerea apei, un chenar din haina unui sfânt, cu totul acoperit cu un strat de văpseà roşie. Pe acest chenar, erau dejà descoperite două sau trei litere. Am spălat imediat locul, şi, subt două straturi de văpseà, una roşie şi alta verde, puse pe o tencuială subţire, am avut norocul să descoper data terminării picturilor.

Voind a vedeà cu ce sfânt aveam a face, am rugat pe d. Norocea să spele regiunea capului. S'a descoperit astfel un alt chenar, în jurul gâtului, tot cu litere. Inscripţia, dar, erà mai lungă. Spălând şi gulerele şi chenarele de jos ale hainelor celorlalţi doi sfinţi vecini, arhidiaconii Parmenà şi Roma, s'au descoperit şi acolo inscripţii.

Descifrarea lor e extrem de grea. Literele sunt şterse, stilizate şi alcătuiesc grupuri de monograme. Totuşi, nădăjduiesc să reuşesc a a le descifrà.

Citesc dejà nume proprii, cari se termină cu ΛΑ$, ceeace ar puteà să ne dea [NIKO]ΛΑ$ sau [ΣΕΝΕG]ΛΑ$ etc., precum şi altele cu grupul ΔΗΡ-ΗΜΡ.

Am reuşit, însă, să cetesc complect partea finală cu data. In aşteptarea lucrării mele complecte despre Biserica Domnească şi Sân-Nicoară, public aci, deocamdată, partea inscripţiei cu data, însoţind-o cu câtevà comentarii, cari nu pot aveà pretenţiunea de a fi complecte.

Pe chenarul superior am descifrat, între altele, grupul ΤΛΣ, care însemnează Τ(έ)λ(ο)ς = sfârşit.

Bizantinii obicinuiau acest fel de prescurtări (1).

Urmează apoi partea depe chenarul inferior, a cărei fotografie şi estampaj cu complectarea lui, le dau aci (Fig. 1—2). (2)

Avem dar:

τλς του ιερου νοενβριο ιβ ετ σψοα.
σ

[τ(έ)λ(ο)ς τοῦ ἱεροῦ νοέν6ριος ιβ ἔτ(ους) 6771].

Adică: Sfârşitul altarului. Noemvrie 12 (?) al anului 1262.

Din Σ dela sfârşitul lui νοέμβριος, care e aruncat în jos, se văd urme. Din data lunei, I se vede clar, împreună cu bara de deasupra,

(1). G. Millet, J Pargoire et L. Petit, *Recueil des inscriptions chrétiennes de l'Athos*, p. 19, 30, 34, 48, 52, etc.

(2). Litera ψ e şi mai lunguiaţă în original, decât apare în copia estampajului, reprodusă aici. Nu încape nici o îndoială, că e un ψ, subt care e un *o* oarte distins, separat de ψ.

www.dacoromanica.ro

care e indicaţia cifrei. B se ghiceşte mai mult. Urmează apoi sigla anului ἔτ(ους). Ea e frequentă (1).

Se observă lipsa indictionului. Or, aceasta. se întâlneşte iarăş des (2) la texte neîngrijite, cum e cel al inscripţiei noastre, datorită unui abil artist, ignorant însă în ale ortografiei (3).

Cât priveşte întrebuinţarea lunei în nominativ, avem şi alte exemple, datorite limbajului comun şi ignoranţei (4).

După ultima cifră, urmează o trăsătură de separaţie —, după care vin urmele, sau ale unui ϐ, urmat de bara superioară a unei cruci de încheere, sau ale unui ornament, la fel cu cele cu cari se termină celelalte crâmpeie de inscripţie.

In primul caz, am avea terminaţiunea cuvântului πρώτου din cifra anilor, adică ἔτους ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἑβδομηκοστοῦ πρώτου †

Acest ϐ ar fi ca un fel de *-lea* sau *-a*, ce-l punem noi la sfârşitul numeralelor ordinare (5).

Inscripţia aceasta ne datează picturile altarului. Ele s'au isprăvit în Noemvrie 12 (?) ale anului 1262.

Ea ne arată clar, că în această epocă Curtea-de-Argeş trebuie să fi fost capitala unui centru politic însemnat, care avea nevoe de luxul bizantin în decorarea bisericii curţii; şi al doilea, că domnitorul întreţinea relaţiuni cu imperiul bizantin.

In două locuri pictorul ne-a figurat pe ctitorul domnitor. Odată în nartex, într'o mare nişă deasupra porţii de intrare în biserică, în scena Δέησις (6) (Fig. 3), iar a doua oară, pe stâlpul anterior din stânga, faţă spre altar.

In prima reprezentare, domnitorul are un picior îngenunchiat şi-şi ţine rugător mâinile înainte. Pe cap poartă o coroană (7), cu flori treflate. E îmbrăcat într'un costum bogat, roşcat; tunică scurtă, cu chenar

(1). G. Millet, etc. *op. cit.*, p. 46, 122; Duchesne et Bayet *Mémoire sur une mission au mont Athos.* 1876, p. 58.

(2). Duchesne et Bayet, *op. cit.*, p. 69 (inscripţia din 1481); G. Millet, *op. cit.*, p. 19, 46, etc.

(3). Pe marea inscripţie din absidă, la picioarele Maicei-Domnului, el scrie AΞIION EGTHN, în loc de AΞION EGTIN.

(4). G. Millet, *op. cit.*, p. 98, 120, 164, 180.

(5). In fotografie, deasupra lui T, din care avem urme pictate foarte vizibile, apare un fel de T. Acesta provine din două adânci zgârieturi, ce se află din întâmplare de o parte şi de alta a barei verticale a literei pictate. Ele nu fac în nici un caz parte din inscripţia trasă cu văpseà neagră.

(6). Această scenă e compusă, de obiceiu, din Christos tronând, ca judecător suprem, din Maica-Domnului, care stă la dreapta lui, şi din Sf. Ion Botezătorul, care ocupă stânga. In figura noastră, s'a înlocuit acest din urmă prin Sf. Nicolae, căruia e consacrată biserica.

(7). Aceasta ne dovedeşte, că nu poate fi vorba decât de un domnitor.

www.dacoromanica.ro

galben în jurul gâtului și cu o barbetă la fel pe pept; o bandă înconjoară brațul, alta, tot galbenă, trece peste șolduri. Execuția îngrijită a capului arată, că avem de a face cu un adevărat portret. Figura e oacheșă, cu nasul lung, cu mustățile pleoștite, cu barba neagră ascuțită.

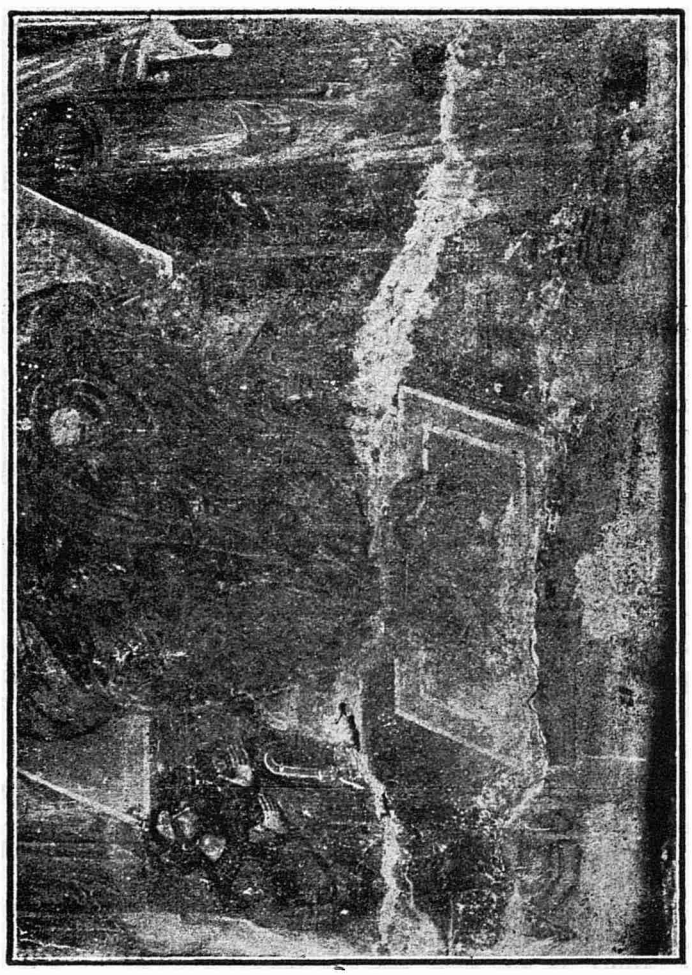

Fig. 3

Al doilea portret de ctitor e din nefericire foarte mutilat (Fig. 4). S'a găsit subt o tencuială groasă, posterioară anului 1623 (1). Avem aci două registre.

(1). Făcând, împreună cu d. Norocea, un sondagiu în altar, la dreapta ferestrei absidei centrale, și dând la o parte tencuiala posterioară, am descoperit prima, pe cari sunt mai multe grafitii. Unul din ele ne dă — și în litere, și în cifre — data de 1623. ,αχκγ — 1623 μαρτήου (sic) ͂γ.

www.dacoromanica.ro

In cel superior, Domnul Christos, stând pe tron, ţine cu mâna stângă o carte deschisă, iar cu dreapta binecuvintează, — îndreptându-şi

Fig. 4

Cu acest prilej am constatat, că fereastra altarului, ca şi celelalte, a fost lărgită ulterior, de oarece deschizătura ei actuală taie o parte din haina sfântului pictat lângă ea.

www.dacoromanica.ro

mâna în jos — personagiul care se află îngenunchiat în registrul inferior.

Acest personagiu, căruia îi lipseşte capul, luat probabil de vreun amator de artă, profanator de monumente, întinde mâinile rugător în spre Domnul Christos. Spre deosebire de celălalt, e îmbrăcat într'un costum militar verzuiu, cu zale, cari îi acoperă trupul şi braţul până la cot. La antebraţe se vede haina de două culori diferite: pe cel drept, ea e verde, cu flori; pe cel stâng, roşie. Inaintea ctitorului îi stă coiful — de formă rotundă—, scutul şi lancea.

Cine e domnitorul acesta şi când şi-a înălţat biserica, ale cărei picturi s'au terminat în 1262?.

După cea mai veche cronică a Ţării Româneşti, *Cronica anonimă* (veac. al XVI-lea), acesta n'ar fi decât Radu-Negru, al cărui descălecat îl pune în 1290.

Iată ce ne spune ea, pe lângă alte ştiri cunoscute:

„Iar când a fost cursul anilor 6798 (=1290), fiind în ţara Ungurească un Voievod ce l-au chemat Radul Negru Voievod, mare herţeg pre Amlaş şi pre Făgăraş, ridicatu-s'au de acolo cu toată casa lui şi mulţime de noroade, Români, Papistaşi, Saşi şi tot felul de oameni, pogorîndu-se pre apa Dâmboviţei, început-au a face ţeară nouă. Intâi au făcut oraşul ce-i zice Câmpulung, acolo au făcut şi o biserică mare şi frumoasă, şi înaltă. *De acolo au descălecat la Argeş şi iară au făcut oraş mare şi şi-au pus scaunul de domnie, făcând curţi de piatră şi case domneşti şi biserică mare şi frumoasă*".

Iar după ce mai povesteşte, cum s'a răspândit poporul peste ţară şi cum Basarabeştii s'au închinat noului voievod, *cronica* continuă:

„Şi într'acesta chip tocmitu-şi-au Radul Vodă ţeară cu bună pace, că încă nu erà de Turci împresurată; şi au domnit până la moarte îngropându-l la biserica lui din Argeş, domnind ani 24 (1)".

Anonimul românesc, citat la anul 1215 de Şincai spune, la rândul său, următoarele: „Iară după aceasta au mutat Radul Vodă Negru scaunul la Curtea-de-Argeş şi, făcându-şi curţi, au făcut şi biserică, în care după moartea lui s'au îngropat şi i-au făcut şi statul de piatră, adecă chipul lui care iaste în slona acei biserici (2)".

Asupra chestiunii lui Radu Negru ori Negru Vodă s'au emis multe păreri, a căror discuţie nu ne-ar lumină de loc, neavând pentru acesta o cronologie sigură (3).

---

(1). D. Onciul, *Originile Principatelor Române*, 1899, p. 6—7.

(2). Şincai, ed. 1886, I, p. 394.

Despre monumentul şi „statul" acesta voiu vorbi pe larg cu altă ocazie.

(3). Unele documente, ca inscripţiile lui Matei Basarab dela Câmpulung, pe care le citià dejà la mijlocul veacului al XVIII-lea mitropolitul Ungro-Vlahiei,

www.dacoromanica.ro

Dela început cată să declar, că până la noui cercetări — cari pot rămâneà probabil infructuoase — nu ştiu cum se numeà ctitorul sau ctitorii, dacă sunt doi.

Despre data şi împrejurările, în cari s'a clădit şi pictat biserica, se pot însă aduce unele lămuriri.

Să vedem cum se prezentà situaţia internaţională politico-religioasă pentru Domnitorul din Curtea-de-Argeş, în veacul al XIII-lea.

In veacurile anterioare întâlnim în părţile de dincoace de Dunăre, în Ardeal, Banat şi Ţara Românească o luptă între influenţa bizantină şi influenţa occidentală, între ortodoxism şi catolicism (1).

La începutul veacului al XI-lea, puterea Bulgarilor, cari aveau

---

Nifon I (G. Enăceanu, *Mitrop. Ungro-Vlah., Nifon I*, în *Bis. Ortod. rom.* II (1876), p. 177—9), şi *anonimul românesc*, citat de Şincai (ed. 1886, p. 394), ne dau anul descălicării 1215. Acest an, unii îl admit (vezi Dr. Atanasiu M. Marienescu, *Dinastia lui Radu Negru Voda*, p. 9 etc.), alţii îl resping (Onciul, *op. cit.* p. 215 sq.), admiţând pe cel dat de *cronica anonimă*, 1290. Pe acesta însă, şi D. Cantemir îl înlătură în istoria sa, (ed. din 1836 [n'am avut la îndemână ed. lui G. Tocilescu] p. 392 sq.).

(1). Cronica notarului regelui Bela (sec. XII) ne spune că unul din cele trei vechi ducate româneşti de dincolo de munţi, pe cari le-au găsit Ungurii la venirea lor, cel al ducelui Bihorului, erà vasal al împăratului din Constantinopol (*Belae regis notarii gesta Hungarorum ad.* Florianus, *Historiae Hungariae fontes domestici*, vol. II, cap. 20). D. Onciul crede că cronicarul ungur confundă pe Bulgari cu Bizantini (*Orig. Princ. Rom.*, nota 20, p. 124). Lucru e puţin probabil, căci textul spune expres „erà vasal al împăratului *Constantinopolului*". Aceasta, însă, pentru chestiunea ce ne interesează aici, are mică importanţă, de oarece chiar dacă am admite că e vorba de Bulgari, aceştia în epoca aceasta sunt bizantinizaţi, ca religie şi obiceiuri. Presupunând, dar, că suveranul ducelui Bihorului erà ţarul Bulgarilor, centrul politic român se află tot sub influenţă bizantină.

Pe de altă parte, *Chronicon pictum*, *chronicon Dubnicense* şi *chronicon Budense* ne arată cum „fericitul Ştefan, după ce a obţinut coroana regală, a purtat un vestit şi victorios războiu împotriva unchiului său, cu nume Giula, care pe acel timp aveà cârma ţării de peste munţi. Deci în anul Domnului 1002, fericitul rege, Ştefan, a prins pe ducele Giula şi l-a dus în Ungaria". (Onciul, *op. cit.*, p 128, nota 21). Despre acest Giula, numit de bizantini, Gylas, Constantin Porfirogenetul ne spune că a fost botezat în 951 la Constantinopol, că a primit titlul de patriciu, precum şi un episcop pentru ţara sa cu nume de Ieroteu (Const. Porfirogenetul, *De admin. imperio*, c. 40 a. cf. Onciul, *l. c.*, p. 123).

In vieaţa Sfântului Gerard, episcop de Morisena, sub Ştefan cel Sfânt, se vorbeşte de asemenea de un oarecare Achtum, botezat după ritul Grecilor în cetatea Vidin. El a clădit o monastire în Morisena, unde a adus călugări greci. Dânsul stăpâneà „ţara dela râul Criş până la porţile Transilvane şi până la Vidin şi Severin, care toate le ţineà sub partea sa (Onciul, *op. cit.*, p. 132—133, nota 22 cf. G. Enăceanu, *Creştinismul în Dacia*, în *Bis. Ort. Rom.* II (1876), p. 572—582). D Onciul şi aici socoteşte că nu-i vorba de Bizantini, ci de Bulgari,

www.dacoromanica.ro

stăpânirea şi asupra ţărilor din dreapta Dunării, e zdrobită. Vasile al II-lea, Bulgaroctonul, însă, observând că credinţele vrăjmaşilor învinşi nu sunt în dezacord cu ale Bizantinilor, dispune în 1019 printr'un chrisov, „ca arhiepiscopul de Ohrida să aibă jurisdicţiune şi asupra Valahilor din toată Bulgaria (1)".

Influenţa bizantină dar continuă a se menţine. Ea se întăreşte mai mult în veacul al XII-lea. Pe la mijlocul acestuia, Românii din Ţara Românească şi din Moldova, întreţin relaţiuni amicale cu imperiul bizantin, unde domneà Manuel Comnen, care înfrânsese pe Cumani (2).

In anul 1166, acest împărat porneşte împotriva Ungurilor. El trimite două armate. Una intră în Ungaria pe la Dunăre; alta, în Ardeal prin Ţara Românească. Istoricul bizantin, Cinamus, ne spune că în aceasta din urmă se află „o mare mulţime de Vlahi din părţile de lângă marea Neagră, de cari se zice că sunt urmaşi ai vechilor coloni din Italia" (3). Bizantinii, ajutaţi de Români, biruiesc pe Unguri.

Aceste relaţii amicale se schimbă însă după moartea lui Manuel (1180). Imperiul româno-bulgar, subt dinastia Asaneştilor, se fundează. Dacă el e rival şi duşman politic al imperiului bizantin, din punctul însă de vedere religios, lucrurile stau cu totul altfel. Nu trebuie să se uite că Petru şi Asan, ca să entusiasmeze pe Bulgari împotriva Bizantinilor, declarau la Târnova că Sf. Dumitru din Salonic a părăsit pe Greci şi a venit în mijlocul lor.

Peste toate aceste fluxuri şi refluxuri de prietenie politică, ortodoxismul îşi menţine poziţiunea în stânga şi în dreapta Dunării, până sub Ioaniţiu, în 1204.

In părţile Argeşului influenţa bizantină nu puteà să lipsească. Curtea-de-Argeş trebuie să fi fost centrul unui ducat românesc, care probabil a ajutat întreprinderea războinică a lui Manuel împotriva Ungurilor. Relaţiuni între Bizantinii şi Românii din părţile acestea trebuie să fi existat destul de frequente.

In adevăr, în zidul înconjurător al bisericii Domneşti, în spre partea de Nord Vest, unde se crede că erà palatul aşà zis al lui

---

ai căror ţari, dela Simeon încoace (893—927), se obişnuiseră a se intitulà „Împăratul Bulgarilor şi Grecilor". Ori cum ar fi, exemplul de mai sus poate servì pentru a arătà progresul ortodoxismului spre nord şi lupta Ungurilor împotriva lui.

(1). Onciul, *op. cit.*, p. 140, nota 25.

(2). Onciul, *op. cit.*, p. 23—24.

(3). Cinamus, ed. Bon V, 4, p. 260. Cf. Hajdeu, *Istoria critică a Românilor*, 1874, p. 14—15 şi Onciul, *op. cit.*, p. 24.

www.dacoromanica.ro

Radu Negru, s'a găsit în tencuială o monedă a împăratului bizantin Ioan Tzimisces din veacul al X-lea. (1).

Nu e exclusă, dar, posibilitatea că acest zid să fi fost construit într'o perioadă cu mult mai veche decât cea a clădirii bisericii Domneşti. De altfel, regularitatea aşezării petrelor în mortar, îngrijirea şi soliditatea construcţiunii, învederează o lucrare bizantină, diferită de cea a bisericii Domneşti, unde se observă straturi de trei rânduri de cărămidă, despărţite de un rând de petre, înnecate în mortar.

Infiinţarea imperiului româno-bulgar în 1186, pune centrele româneşti de dincoace de Dunăre subt ascultarea lui (2).

In ce relaţiune stau organizaţiile de state româneşti cu Bizantinii în această epocă?

Pe la 1204, Constantinopolul cade subt Latinii cari întreprinseseră cruciata a patra.

Impăratul Ioaniţiu îşi revarsă duşmănia pe care o aveă în contra Bizantinilor, asupra Latinilor, pe cari îi bate de mai multe ori (3). Totuşi, cade în ispită, şi în 1204, face uniunea cu biserica romană.

Cauza ortodoxismului păreà cu desăvârşire compromisă.

In adevăr, la Sud, toată peninsula balcanică, cel puţin în aparenţă, e câştigată scaunului papal. La Nord, presiunea e şi mai mare. In Cumania, unde locuiau Românii, Papa vrea să-i atragă la el. Grigorie al IX-lea scrie către Bela al IV-lea, regele Ungariei, că trebuie, cu orice preţ, să aducă pe Valahi la catolicism, căci ei „măcar că se socotesc subt nume creştinesc, totuşi sunt de o credinţă cu alte obiceiuri şi moravuri şi săvârşesc lucruri, cari se împotrivesc numelui creştinesc". Scrisoarea mai arată că aceşti Valahi nu se supun episcopului catolic al Cumanilor, ci ascultă „de alţi pseudo-episcopi, cari ţin obicciurile Grecilor", etc. (4).

In 1204, regele Ungariei, Emerich, subt cuvânt că biserica Românilor din Ungaria ar fi în decadenţă subt conducerea monahilor greci, propune Papei Inocenţiu al III-lea a numì episcop pe vreun monah catolic. Moartea lui Emerich şi alte afaceri mai serioase au amânat această întreprindere pentru alte timpuri (5).

(1). Datoresc această descoperire domnilor N. G. Protopopescu şi N. Petculescu.

(2). Onciul, *op. cit.*, p. 29—30, cf. Nic. Choniate, ed. Bonn, p. 489. Uniunea aceasta politică, după d. Onciul, nu durează decât până la 1241, data invaziei Tătarilor.

(3). H. Gelzer, *Abriss der byz. Kaisergeschichte* in Krumbacher, *Geschichte der byz. Litteratur*, ed. 2, p. 1.042.

(4). Citată după Şincai de Melchisedec, *Papismul şi biserica ortodoxă în regatul Românie*i în *Biserica Orthodoxă Română*, VII (1883), 6 p. 260.

(5). *Ibid.*, p. 262.

www.dacoromanica.ro

Regele Andrei al II-lea 1205—1235), a căutat, la rândul său, în interesul catolicismului, să lovească în „schismaticii ortodoxi", dintre cari cei mai mulţi erau Români, prezentându-se cu teritorii próprii (Terra Blacorum), de cari vorbesc documentele (1).

Andrei al II-lea, în 1212, dăruieşte Cavalerilor teutoni „Ţara Bârsei" în Ardeal, castrul Kreutzburg şi câtevà pământuri din prejur (2).

Românii sunt scoşi din pământurile lor. O parte trebuie să fi fost siliţi să emigreze peste Carpaţi. Cavalerii ocupă mai mult, decât li s'au dat prin diplome, silind pe regele unguresc să aprobe acaparările lor. Papa, ca un adevărat suveran politic, vine să aprobe, la rândul său, cuceririle acestea (3). Politica ungurească, şi mai ales papală, pare a triumfà asupra Românilor şi asupra ortodoxismului, căci Cavalerii teutoni sunt şampionii catolicismului.

Aceştia trec chiar în Ţara Românească. Papa Honoriu al III-lea, la 1223, scrie episcopului din Transilvania despre aşezarea Cavalerilor teutoni şi în ţara *Transalpină*, care e Ţara Românească (4).

Ba, la 1224, acelaş Papă scrie Cavalerilor teutoni, că a luat în posesiune ţara Transalpină (5).

Cavalerii teutoni ocupă, dar, nu numai ţara Bârsei, ci şi o parte însemnată din pământul dintre Carpaţi şi Siret, împreună cu valea Buzăului până la Dunăre, şi o supun scaunului papal. (6).

Din pricina aceasta erà chiar cât p'acì, să se provoace un serios conflict între Papa şi regele Ungariei. (7).

Cauza ortodoxismului şi a influenţei bizantine păreà compromisă pentru totdeauna, când o întâmplare fericită vine să amelioreze situaţiunea.

La 1218 se urcă pe tronul bulgar, Assan al II-lea (1218—1241).

El e rivalul Latinilor din Constantinopol şi, pentrucă aceştia erau protejaţi de Papa, se desface de acesta.

Cauza ortodoxismului câştigă teren.

Subt domnia lui întâlnim primii episcopi ortodoxi în părţile româneşti de dincoace de Carpaţi, anume în 1234. (8).

---

(1). *Documente privitoare la Istoria Românilor*. I, p. 75 şi 77 (a 1222); p. 79 (a. 1223); p. 85 (a. 1224); p. 120 (a. 1231) citate de d. Onciul, *op. cit.*

(2). Dr. Atanasiu M. Marienescu, *Dinastia lui Radu Negru*, Buc. 1911, p. 4 (Hurmuzaki, No. 41).

(3). Marienescu, *op. cit.*, p. 5.

(4). *Ibid.* p. 6. cf. Hurm. 60, p. 83.

(5). Hurmuzachi, 63, p. 83.

(6). Onciul, *op. cit.* p. 40.

(7). Marienescu, *op. cit.* p. 6.

(8). *Doc.* I, 132, Onciul *op. cit.*, p 143.

Nu ştim unde erà scaunul său. Să fi fost oare la Curtea-de-Argeş?

www.dacoromanica.ro

In 1235 se încheie o alianţă între Assan al II-lea şi împăratul Ion Vatatses din Niceea împotriva Latinilor din Constantinopol. Papa încearcă să înduplece pe Assan să revie. Nu reuşeşte însă. Atunci îl excomunică şi invită, în 1238, pe regele Ungariei, să întreprindă o expediţie împotriva lui. (1). Invazia Tătarilor din 1241, împiedică realizarea acestei expediţii. Legăturile între Bulgari, Români şi Bizantini se strâng din ce în ce mai mult. Assan al II-lea îşi dă fata după Teodoros II Lascaris (2), care în 1254, aveà să devină împaratul Niceiei.

Influenţa bizantină şi a ortodoxismului îşi reià preponderenţa dincoace şi dincolo de Dunăre.

Iată, însă, că se produce groaznica năvălire a Tătarilor din 1241.

Aceasta rupe unitatea imperiului româno-bulgar, tocmai în anul în care şi Assan al II-lea moare.

Tătarii îşi întind stăpânirea peste ţările din dreapta Dunării.

Un călugăr occidental, trimis în misiune la ei în anul 1253, vorbind de ţările tributare lor, numeşte, în ordine dela miazănoapte spre miazăzi, Valachia lui Assan, apoi Bulgaria (3).

Din noua ordine de lucruri, Ungurii caută să profite. O diplomă a regelui unguresc, din 1247, arată, că a supus o parte din Ţara Românească, afară de voievodatul lui Lythuon în Oltenia şi al lui Seneslau la răsărit de Olt. (4). Posesiunile acestea, însă, nu erau tocmai sigure, căci în 1254, Bela al IV-lea scrie Papei, că a aşezat pe Ioaniţi „în loc foarte periclitat, la hotarele Cumanilor şi Bulgarilor, de unde sperà a propagà, prin dânşii şi cu favoarea scaunului apostolic, resadul credinţei catolice pe toată întinderea Dunării până la mare“ (5).

Temerile regelui unguresc erau întemeiate, căci Bulgarii profită de războiul ivit în 1260 între Bela al IV-lea şi Ottokar al Boemiei, ca să năvălească şi să cuprindă banatul Severinului. (6).

Aceasta însemnează respingerea îndărăt a catolicismului, şi restabilirea influenţei bizantine la nord de Dunăre şi în regiunea Olteniei.

In timpul acestor desfăşurări de evenimente, centrul politic dela Curtea-de-Argeş, a trebuit să fie adesea ameninţat a fi înghiţit de Unguri, despuiat în favoarea Teutonilor sau a Ioaniţilor, însfârşit, catolicizat.

(1). Onciul, p 41, *Doc.* I, 164.
(2). Şincai, I, p. 439.
(3). Onciul, *op. cit.* p. 29.
(4). *Ibid.* p. 30.
(5). Onciul, p. 48.
(6). Onciul, p. 49.

www.dacoromanica.ro

Interesul politic, social, religios, al domnitorului român, era să fie cu tărie de partea țarului româno-bulgar și a împăratului din Niceea.

După moartea lui Assan al II-lea, puterea bulgară scade, iar cea a împăratului din Niceea crește, din potrivă, repede. Bizantinii se folosesc de slăbiciunea Bulgarilor și le ieau cetăți și teritorii.

Subt Teodor al II-lea Lascaris, Bulgarii, și prin urmare și aliații lor, Românii, privesc spre Niceea. In 1258, murind țarul Kaloman al II-lea, îi succede Mitses. Acesta însă e imediat atacat de Constantin Assan Teches (1258—1277) la Târnova. Mitses caută mai întâiu refugiu la Mesembria, apoi, nesimțindu-se sigur, fuge la Teodor Lascaris, la Niceea. Acesta îl căsătorește cu una din ficele sale. (1).

Constantin Assan Teches, voind să-și asigure tronul, caută să-și înobileze numele printr'o căsătorie cu o princesă bizantină, ca să stăvilească intrigile lui Mitses. Curtea bizantină din Niceea era prea diplomată, ca să-l refuze. Căsătoria se face (2).

Din toate acestea vedem câtă influență și putere au căpătat în acest timp, împărații bizantini din Niceea, către cari se îndreaptă acum toate privirile ortodoxilor. Cu suirea pe tron a lui Mihail Paleologul, prestigiul acesta crește și mai mult, mai ales după recucerirea Constantinopolului și desființarea imperiului latin (3).

E adevărat că Mihail Paleologul e atacat de Constantin Assan Teches, pus la cale de soția sa Teodora, care voia să se răsbune pentru orbirea fratelui său mai mic, Ioan (4), dar acest eveniment rămâne fără ecou pentru prestigiul Bizantinilor.

In mijlocul acestor evenimente trebuiește căutată data construirei bisericii Domnești din Curtea-de-Argeș. Impărații Ioan al III-lea, Duca Vatatses și Teodor Lascaris: au preparat terenul pentru o uniune a ortodoxilor în potriva catolicilor.

Domnitorul dela Curtea-de-Argeș, aderând la alianța româno-bulgară-bizantină, e ajutat în lupta ce avea de întreprins împotriva Ungurilor și a Catolicismului.

Impăratul din Niceea îi trimete cei mai buni meșteri pentru a ridică un monument ortodox capabil să izbească imaginația locuitorilor de prin prejur, și să înlesnească propaganda ortodoxă.

De aceea, dar, constatăm o mare asemănare (5) între felul de

(1). George Acropolit, cap. 73; 2 Nic. Gregoras, III. (2), Bonn. p. 60—61.
(2). Nic. Gregoras, *ibid.*
(3). *Ibid.* IV, 2 p. 86 sq.
(4). Nic. Gregoras, IV, 5—6, p. 99 sp. și Pachimer, c. II, 26, p. 138.
(5). Choisy, *L'art de bâtir chez les Byzantins*, pl. II, III și V.

www.dacoromanica.ro

construcţie a monumentelor din Nicomedia, Efes, şi mai ales din Niceea, al bisericii Cahrie Djami din Constantinopol şi cel al Bisericii noastre Domneşti: straturi de trei cărămizi, despărţite de moaloane înnecate în mortar (1).

Clădirea bisericii Domneşti a fost probabil făcută după invazia Tătarilor din 1241 (2).

Consacrarea bisericii, sfântului Nicolae, face plausibilă ipoteza, că ctitorul să se fi numit Nicolae (3). E curioasă de altfel constatarea, că în Curtea-de-Argeş se găsiau, şi se găsesc încă, mai multe biserici cu hramul sfântului Nicolae (4).

Biserica Domnească a stat câtăva vreme fără pictură. Dovadă sunt inscripţiunile greceşti, pe cari le găsim pe tencuiala veche, îngrijită, pusă pe mortarul cari uneşte cărămizile. Una din aceste inscripţii se vede în narthex, la stânga intrării: ὅρα Χ[ριστ]έ μου καὶ Εὐαν[γελίστρα μου] (5).

Decorarea picturală a bisericii Domneşti a început probabil cu un an, doi, sau mai mulţi, înainte de 1262.

Dar dela zidirea monumentului şi până la această dată se făcuse, probabil, o schimbare la domnie.

De aici poate, provine reprezentarea de două ori a domnitorului: odată în nartex, a doua oară în faţa altarului, în costume diferite.

In absida principală avem admirabila frescă a Maicii Domnului,

(1). Voiu arătà aiurea asemănările de structură arhitectonică.

(2). Teoria d-lui arhitect Antonescu (*Arhitectura religioasă la Români*, din *Arta şi Literatura Română*, IX (1905) No. 4, p. 198—203), care, constatând o asemănare între planul bisericii Teotokos din C-pol (cunoscută mai bine sub numele de Killise-Djami) şi biserica Domnească, conchide că aceasta din urmă a fost ridicată în veacul al X-lea sau al XI-lea, nu se poate susţine. Planul de cruce greacă apare în veacul al X-lea bine alcătuit, dar după el se zidesc monumente şi în veacurile următoare. Ch. Diehl, *Manuel d'art byz.* p. 408 sq.

(3). Ipoteza această a emis-o, pentru întâia oara, d. N. I. Apostolescu în interesanta sa lucrare *Cetăţile lui Negru Vodă şi ale lui Ţepeş*, Extras din *Revista Armatei*, 1910, p. 14), numai că d-sa, neputând cunoaşte data descoperită acum, 1262, a fost condus să socotească pe ctitor ca fiind domnitorul Nicolae Alexandru Basarab, pe care înclină a-l identifică cu Negru Vodă.

(4). La răsărit de biserica Domnească se ridică pe un deal, Sân-Nicoară. In afară de construcţie, numele însuşi ne indică o epocă veche bizantină. Faptul că avem *sân* în loc de *sfânt* ne arată că cuvântul e de formaţiune ante slavă. *Nicoară* apoi, vine dela Nicola. Rotacizarea lui *l* în *r* a dat *Nicora*, iar *o* schimbându-se înaintea lui *ă* în *oa*, s'a ajuns la forma Nicoară. Afară de această biserică, a mai fost o mică bisericuţă, în vremea lui Neagoe, mai la nord de actuala biserică episcopală, consacrată tot sf. Nicolae (N. I. Apostolescu, *op. cit.*, p 15).

(5). ν In loc de γ.

www.dacoromanica.ro

încadrată, la dreapta de sf. Nicolae şi de arhaghelul Mihail, la stânga de sf. Ioan Chrisostomul şi de arhanghelul Gabriel (Fig. 5).

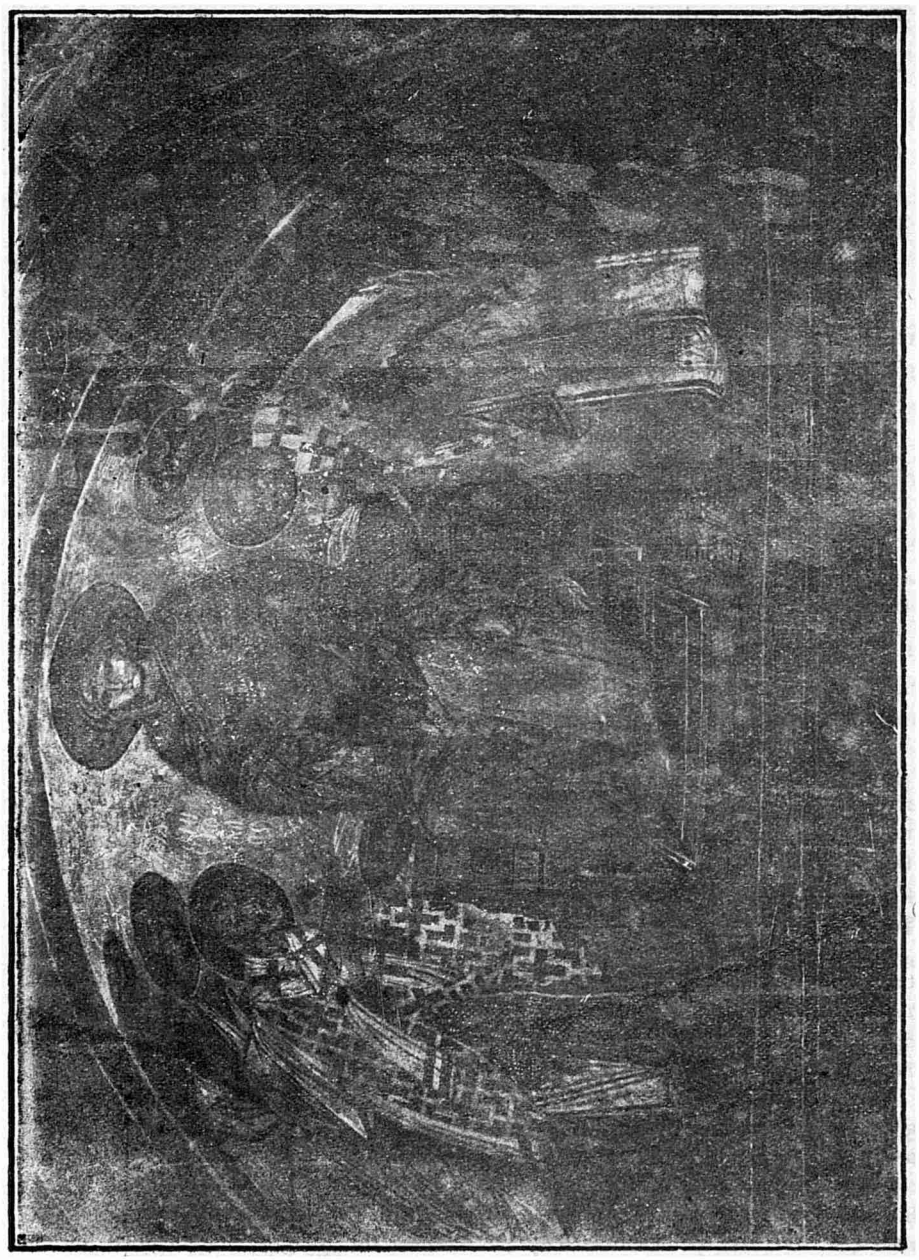

Fig. 5.

Scena aceasta nu pare fortuită.

www.dacoromanica.ro

In bisericile bizantine se reprezintă Maica Domnului în absidă, de obiceiu singură, ca la Sf. Sofie din Salonic sau încadrată de doi arhangheli. La Parenzo figurează, pe lângă cei doi arhangheli şi câţivà sfinţi, între cari sfântul Maur, care prezintă Maicii Domnului pe episcopul Eufrasius, fundatorul basilicii, însoţit de arhidiaconul Claudius şi de fiul acestui demnitar, numit tot Eufrasius 1).

Am puteà dar face ipoteza, că domnitorul, care a construit biserica se numià probabil, Nicolae, iar cel ce a sfârşit decorarea ei se chemà Ioan, şi de aceea pictorul a pus la stânga Maicii Domnului pe Sf. Ioan Chrisostomul.

Alegerea acestuia, şi nu a sfântului Ioan Botezătorul, a fost făcută din motive estetice de compoziţiune: în faţa unui prelat, cum e sf. Nicolae, trebuià să se puie, ca pereche, tot un prelat.

Curtea-de-Argeş, 1 Septemvrie, 1915.

O. TAFRALI

1). Ch. Diehl, *op. cit.*, 207.

www.dacoromanica.ro

ISTORIA ȚERII ROMÂNEȘTI ȘI A MOLDOVEI

DE

VASILE BUHĂESCUL CĂMĂRAȘUL

(Urmare și sfârșit).

Țara Românească

38.

7117: 1609 Radul Vodă al noaolea, fiiul Mihnei Vodă, au venit domn dela Poartă, și îndată ș'au împăcat țara cu megiașii și cu toți să avea bine.

Iar unii din boiarî vrând cu vicleșug să-l omoare, și simțind Radul Vodă, i-au omorât pre toți; apoi l-au mutat Impărăția la scaun, la Moldova, aducându-l Schindir Pașa, când au prins și pre doamna a Ieremiei Vodă, domnind ani 5.

39.

7122: 1614 Alexandru Vodă al patrulea au luat domnie dela Poartă, dar până a venit la scaun, boiarii rădicase domn pre Gavriil Moghila Vod[ă], carele în-

Moldova

39:

Ștefan Vodă al noaolé, ce i-au zis Tomșa, au fost moldovan den sat den Otești, dela Putna, și aflându-să el la Poartă, pre lângă capichehaiale, și făcându-să cunoscut Porții, și căpeteniilor, ș'au luat domnia. Și viind la scaun iar Constandin Vod[ă] și cu frate-său Alixandru Vodă, cu oaste leșască au venit asupra lui, și fură biruiți de Ștefan Vodă, cât și Constandin Vodă căzând în mâna unui Tătar, și vrând să-l ducă la hanul, s'au înnecat în apa Dașiului cu Tătar[ii] cu tot, iar pre Alixandru Vodă și pre Potoschi, capul oștii leșăști, prinzându-i Ștefan Vodă, i-au trimis la împărăție. Care Alexandru Vod[ă] au căzut la lége turcească, iar Potoschi au eșit cu răscumpărare. Și toți boiarii de casa Ieremiei Vodă, căzând pe mâna lui Ștefan Vodă i-au omorât; și cum s'áu început domnia lui cu vărsări de sânge, tot așa au ținut. Toți boiarii avea grija morții în tot ciasul, și urându-l, s'au ispitit cu o sémă de slujitori, să-l scoată den domnie, ce mai multă răotate ș'au făcut: că fiind biruitoriu Ștefan Vod[ă] și căzând aceia în mâinile lui, pre toți i-au omorât. Mai

7118: 1610

www.dacoromanica.ro

ţelegând de Alexandru Vod[a], fără nici o pricină au lăsat scaunul şi s'au dus la Ţarigrad. Ce în scurtă vréme, Alexandru Vodă au mers cu Schindir Paşa în Ţara Leşască asupra Léşilor, unde au făcut şi biruinţă, şi întorcându-să la scaun şi învrăjbindu-să cu boïarï, venit-au un Lupul, boïar pribeag, cu oaste ungurească şi au gonit pre Alexandru Vodă din scaun, şi multe răutăţi a făcut Lupul acela; câţi Greci au aflat pre toţi i-au tăiat. Cât au domnit Alexandru Vodă, nu scrie; iar prin socotélă, au domnit ani 4.

40.

7126: 1618 Gavriil Moghila Vod[ă], numit cu acest nume, aflându-să la Poartă avea mertic dela Impăratul câte zéce galbeni pe zi. Şi după ce au mazilit Impărăţiia pre Alexandru Vod[ă], i-au dat lui domniïa; atuncea, făcând pre Lupul, cel mai sus numit, spătar mare, venit-au poruncă dela Impărăţie lui Gavrilă Vodă să meargă cu Schindir Paşa la oaste. Şi ştiind Schindir Paşa pre Lupul că iaste protivnec Impărăţiei şi făcuse atâtea jafuri ţării, l-au prins şi l-au înţepat.

În scurtă vréme viind mazilie lui Gavrilă Vodă, au trecut în Ţara Ungurească, şi acolo s'au sfârşit viaţa. Cât au domnit, nu scrie; dar prin socotélă, ani 1.

pre urmă l-au gonit den scaun, doamna Ieremieï Vod[ă] cu fiiul ei, Bogdan. Domnit-au ani 5.

40.

7123 1615 Doamna Ieremieï Vodă, cu fii-său, Bogdan Vodă, au gonit pre Ştefan Vod[ă] Tomşa den scaun, şi apucând scaunul l-au ţinut până la un an în putére leşască; iar Impărăţiïa trimiţând pre Schindir Paşa cu Radul Vodă să-l aşeze în scaun. Doamna Ieremieï Vodă vrând să fugă spre ţara leşască, au ajuns-o Turciï la Drăgăşanï şi o au robit-o împreună cu fii-său, cât la mare ocară au ajuns casa Ieremieï Vodă, făcându-o pre dânsa cadână şi pre fii-său Turc. Domnit-au anï 1.

41.

7124 1616 Radul Vodă cel Mare, unul numit cu acest nume, l-au mutat Impărăţiïa din Ţara Românească la Moldova, aducându-l la scaun Schindir Paşa. Făcusă Radul Vodă datorie creştinéscă cu doamna Ieremieï Vodă, scriindu-i să fuga den scaun, şi ea, neascultând, au venit la primejdie. Bolnăvit-au Radul Vodă de ochi şi, fără mazilie, s'au dus la Ţarigrad, domnind ani 3.

www.dacoromanica.ro

41.

7127: 1619 Radul Vodă cu a doao domnie, fiiul Mihnei Vodă, au venit cu domnie dela Poartă, și cu cinste au domnit. Mers-au și cu Sultan Suleiman, împărat, cu oștile la Hotin, împotriva Léșilor, și fiind om vrédnic, întreg la minte, făcut-au și slujbă plăcută împăratului, la Hotin, stând și el mijloc la legătura păcii ce s'au făcut între Impărăție cu Léșiĭ, și după acéia l-au mutat Impărăția cu domnia la țara Moldovei; iar în locul luĭ au rămas la domnie fii-său, Alexandru Vodă. Domnit-au Radul Vodă, ani 3 pl[ini].

La Țara Rumănéscă era cu domnia tot Radul Vodă, apoĭ l-au mutat la Moldova.

42.

Gașpar Vodă, unul numit cu acest nume, de némul său italiĭan frănc, fiind *terziman* mare la Poartă, și făcând slujbă Impărăției la mijlocul păceĭ ce să făcuse între Impărăția némțuluĭ cu Turciĭ, i-au dat domnia. Cu greu fiind țăriĭ, neștiind limba, cum și obicéiurile, ci măcar că fusése om de Poartă. dar viind la Poartă, îndată s'au întins gândul spre creștinătate ajungându-să cu Léșiĭ să să rădice asupra Turcilor. Înțelegând Impărăția au trimis pre un Schimni aga, să-l maziléscă; iar Gașpar Vodă au tăĭat pre Turcĭ împreună cu Schimni aga, și îndată aducând oaste leșască cu hatmaniĭ lor, s'au lovit la Țutora cu Schindir Pașa și cu hanul, și fură biruițĭ Léșiĭ, cât amândoĭ hatmaniĭ leșești au perit: Jilcovschiĭ hatmanul și cu Coneț Polschiĭ hatmanul Poloniĭ. Gașpar Vod[ă], încă fugind noapte den oaste să scape, l-au omorât uniĭ den boĭariĭ luĭ: Șăptelicĭ hatman și cu Goe postélnecul, domnind anĭ 2.

7127: 1619

43

Alexandru Vodă Iliiaș al cincelé, fiiul lui Iliiaș Vodă, nepot de fiiu lui Pătru Vodă Rareș, viind cu domnia dela Poartă, întâi luĭ Șăptelic hatmanul și luĭ Goe post[elnic] le-au tăĭat capetele. În vrémé domnieĭ luĭ au venit sultan, Osman, împăratul turcesc, cu multă putére la Hotin asupra Léșilor, unde s'au bătut 40 de zile cu Léșiĭ, și nu s'au ales biruința la ordie; iar în Țara Leșască cu mare pag[u]bă au fost Léșilor, că cât au ajuns Tătariĭ, tot au prădat și au ars. Sprijinéla cea mai multă a oștiĭ leșești era Cozaciĭ, și în cea de pre urmă, au făcut pace. Alexandru Vodă au rămas de către Impărăție în urgie, pentru conace și pentru podurĭ, că nu le-au grijit, și l-au mazilit, domnind anĭ 1.

7129: 1621

www.dacoromanica.ro

42.

7131: 1623 Alexandru Vodă al cincelea, fiiul Raduluĭ Vodă, au stătut la domnĭa Țărĭĭ Rumănești în locul tătâne-său, tănăr fiind, dar boĭarĭĭ și țara erà la o credință cu dânsul. Apoĭ s'au rădicat călărașiĭ de Ploeștĭ, și de Măneștĭ, și dela Gherghițe, și împreună cu roșii, s'au rădicat asupra luĭ Alexandru Vodă, ca să-l scoată den domnie, ĭar boĭarĭĭ, fiind una cu Domnul, ĭ-au biruit pre călărașĭ, și ĭ-au prins și ĭ-au tăĭat. Să maĭ rădicase și niște boiarĭ oltenĭ, ispitind să facă domn pre un Paisie Călugărul, și ĭar ĭ-au prins Alexandru Vod[ă] și ĭ-au omorât; și mazilindu-l Impărățiia, el s'a dus la Poartă, domnind ani 4.

44.

7130: 1622 Ștefan Tomșa Vodă cu a doao domnie viind la scaun, îndată s'au apucat de au făcut mănăstirea Solca, cum și beséŕica den curte. Schimbat Ștefan Vod[ă], de firea cea dintăiŭ stăpânind cu liniște; numai Radul Vodă, domnul muntenesc, nelăsându-l în pace, ce amestecându-l la Poartă, i-au venit mazilie. Până la acăstă domnie a lui Ștefan Vodă, la toate birurile țării să ținea în sémă la vistieria împărătéscă 5000 de galbenĭ, léfile dorobanților. Domnit-au ani 1.

Pre acéste vrémĭ, sultanul Osman întorcându-să dela Hotin, dând vina pre ianicérĭ că n'au stătut bine la războiu cum să cade, s'au rădicat cu zorba asupra luĭ, căt dintru aĭasta i-au fost și peirea, și au rădicat împărat pre Sultan Mustafa.

45.

7131: 1623 Radul Vodă cel Mare cu a doao domnie om deplin, la alte trebĭ întreg la fire, cuvântul luĭ era ca o pravilă tuturor, judecătoriu, și cumpănit la toate, pre boĭarĭ îĭ cinstiia. Numaĭ precum nimenĭ în lume nu e fără de greșală, așa și Radul Vodă cu mare pustiitate țării. și pricina era pentru multă mândrie ce avea, ținându-și curtia sa cu mare podoabă, până și copiiĭ den casă cu fotaze la caĭ. Radul Vodă domnia la Moldova, ĭar fiisău, Alixandru Vodă, în Țara Rumănéscă. La acăstă domnie au făcut nuntă fii-său la Tecucĭ, cu fiica luĭ Scărlet, om vestit între Țărigrădeni, la care veselie au fost adunate doao țări: Moldova și Țara Rumănéscă, scaunele boĭarilor Moldoveĭ den drépta, și a Muntenilor den stânga, unde și solĭ de la Ungurĭ și de la cățiva domnĭ leșeștĭ au venit cu darurĭ, petrecând întru acea veselie doao săptămănĭ cu mare cinste și pohvală. In zilile luĭ arzând curțile domnești în Iașĭ, s'au

www.dacoromanica.ro

43.

7136: 1628 Alexandru Vodă Iliiaș, cu a doao domnie au venit de la Poartă, și au domnit anĭ 2 . .

La această vréme, în anul dela 1624, Sultan Murat, feciorul lui Sultan Ahmut, au luat cetatéa Vavilonul cea mare și în toată lumea vestită.

44.

7138: 1630 Leon Vodă, unul numit cu acest nume, fiul luĭ Ștefan Tomșa Vodă, viind cu domnĭa dela Poartă, multe și marĭ greotățĭ au pus pre locuitorĭ, cât s'au spart țara, și pre boĭarĭĭ carĭĭ ținea birul ținuturilor, silindu-i de istovul baniloř la vistierie, n-au mai putut stà, ci au fugit în Țara Ungurésca, și de acolo viind cu ajutor dela Ungurĭ împotriva lui Leon Vodă. Văzând boĭarĭĭ că într'alt chip nu se pot mântuì de Leon Vodă, căzut-au cu toțĭ la Abaza Pașa dela Silistra, arătând faptele luĭ Leon Vodă, și știind Pașa de răsipa mutat în târg, în Hârlău, unde au și murit în scaun, domnind ani 3.

Această ĭaste întâĭa ardere a curților domnești.

46.

7134: 1626 Miron Barnovschiĭ Moghila Vodă, unul numit cu acest nume, carele au fost hatman, și după moartea Radulul Vodă l-au rădicat boĭarĭĭ la domnie, și țara fiind stricată de Radul Vodă, pus-au bir țării numai o dată, într'un an, și în puțină vréme s'au umplut țara de oameni, om bun fiind, și cu liniște stăpânind. Făcut-au mănăstire în târgul Iașilor ce să numéște pre numele său, și mănăstirea Dragomirna o au săvârșit, fiind începută de Chrimcha Mitropolitul, și altele. Apoĭ, pentru 40 de pungĭ de banĭ ce i-au cerut Impărățiĭa, mai mult, preste legătura biruluĭ, ferind țara de obiceĭu, n'au vrut să dea, și lăsând cinstea domnieĭ, au trecut în Țara Leșască, domnind anĭ 4.

47.

Alexandru Vodă al șaselea, fiĭul Radulul Vodă, departe fiind de firea tătâne-său, fiind bolnav, slab și de fire, ca și de trup, pentru care înțelegând Impărățiĭa că nu ĭaste de domnie la o țară ca această de margine, l-au mazilit, neîmplinind jumătate de an.

48.

7138: 1630 Moiseĭ Vodă, unul numit cu acest nume, fiĭul luĭ Simion Vodă, viind cu domniĭa de la Poartă, om blând la fire, nelacom, nimunuĭ cu rău, multe case de jos au rădicat la cinste, ci scornindu-ĭ unĭĭ din nepriĭateniĭ lui cuvinte la Poartă, cum va să fugă în Țara Leșască ca și Barnovschi Vodă, ti imis-au Impărățiĭa pre Kantemir Pașa de l-au mazilit, trimițându-l la Țarigrad, domnind anĭ: 1.

www.dacoromanica.ro

țărĭ, au îmbrăcat cu caftan pre Matei Aga, ca să fie domn; ĭar Leon Vodă s'au dus la Țarigrad, domnind ani 3.

La Țara Rumânéscă era cu domnĭia tot Leon Tomșa Vodă.

45.

7141: 1633 Mateĭ Basarabă Vodă, unul numit cu acest nume, fost-au boĭarĭu de țară fiĭul Danciului Dvornec, den sat den Brâncovénĭ, și cu voĭa boĭarilor ș'au isprăvit domnĭia de la Abza Pașa, dar dela Impărăție să dedese domnĭia Radului Vodă, fiĭul luĭ Alexandru Vod[ă] Iliĭaș; și viind Radul Vodă la scaun, ĭ-au stătut împotrivă Mateĭ Vodă și biruindu-l au fugit Radul Vodă la tată-său, în Moldova. După acéĭa mers-au Mateĭ Vodă, la Poartă, la sărutarea poaleĭ luĭ Sultan Murat împăratul, și cu pace s'au întors la scaun, și multe milosteniĭ au făcut, și mănăstirĭ cu besericĭ.

Numaĭ Vasilie Vodă nu-ĭ da pace, silind Vasilie Vodă să apuce și Țara Rumânéscă la stăpânirea luĭ; și în doaotreĭ rânduri au venit împotriva luĭ Mateĭ Basarabă Vodă, și au fost isbânda toată la Mateĭ Vodă. Iar la războĭul ce au avut mai pre urmă la Teliĭajina, alavea au bătut Dumnezeu pre Vasilie Vodă, că în vremea bătăliĭ lovit-au numaĭ pre pastea luĭ Vasilie

49.

7139: 1631 Alexandru Vodă Iliĭaș, cu a doao domnie, mare măhnire au fost între boĭarĭ, cum și în toată curtea, știind toți firea aceluĭ domn; și au mers toți boĭarĭĭ ceĭ marĭ la Poartă, ca să-ĭ strice împăratul domnĭia, dar stând Vezirĭul, pentru el, nimic n'au isprăvit, și au făcut Alexandru Vodă legătură cu jurământ cu toți boĭarĭĭ. Dar déca au venit la scaun neschimbat den fire și den lucrurile luĭ cele proaste, și neuitând păra boĭarilor, au pus gând să omoare pre Lupul Dvor[nic] și pre Cehan Dvor[nic]. și pre Sabin Hat[man] și pre Buhuș Vist[iernic], și pre Uréche Spat[arul], ĭar ei, văzându-și peiré lor, au îndemnat țara și l-au scos den scaun, ducându-să la Țarigrad. Domnit-au anĭ: 2.

50.

7141: 1633 Miron Barnovschi Moghila Vodă l-au chĭemat Impărăția den Țara Leșască să-ĭ dea domnie, și mergând la Poartă, ĭ-au tăiat capul.

7141: 1633 Moisiĭ Moghila Vodă cu a doao domnie, cât au sosit la scaun, îndată au parces cu Abza Pașa la oaste în protiva Léșilor, și bătând la o cetate Studenița, făcut-au véste, Moldovénĭĭ că vine oaste căzăcéscă Léșilor ajutor, și temându-s[ă] Pașa, s'au întors înapoĭ; ĭar apoĭ ivindu-să înșălăciunea Moldovénilor, și bănuind Pașa, pre Moisiĭ Vodă ĭ-au venit mazilie, și s'au dus în Țara Leșască, domnind anĭ: 1.

51.

7142: 1634 Vasilie Vodă, unul numit cu acest nume, fost-au de neamul său Arbănaș, și era dvornec mare, și după mazilia luĭ Moisi Vodă, aflându-să el la Poartă, ĭ-au dat domnĭia. Pre acele vrémĭ, toate trebile Impărățieĭ să purta prin doi oameni: Silihtar Pașa și Căzlar Agasă, dentre carii Vasilie Vodă coprinséșe

www.dacoromanica.ro

Vodă, o furtună cu ploae, şi îndată s'au spart oastea a luĭ Vasilie Vodă, şi la cea de pre urmă mare stricăcĭune au fost luĭ Vasilie Vodă vrajba ce făcuse cu Mateĭ Vodă, că dintru aceasta şi domnĭa ş'au perdut, şi toată peirea lui au fost. Iar Matei Vodă au domnit cu multă fericire, şi au murit în scaun, domnind ani ai.

46.

7162: 1654 Costandin Vodă Basarab, unul numit cu acest nume, fĭul luĭ Şărban Vodă, după moartea luĭ Mateĭ Vodă l au rădicat boĭarĭĭ, făcându-ĭ ispravă dela Impărăţie, carele s'au arătat cu mare milă asupra ţărĭĭ, şi cu fapte plăcute şi luĭ D[u]mn[e]zeu, împăcându-să cu Gheorghe Racoţ[i], craĭul unguresc, şi cu toţĭ megiaşiĭ. Făcut-au şi mănăstirea din movila Bucureştilor, cum şi doamnă sa, Bălaşa, mănăstirea Jitianul, unde au aşăzat şi moaştele pre Căzlar Agasă, măcar că avéa şi pre Tabani Buĭuc, vezirĭul Azemul, iar al său fiind. Iar Matei Vodă, domnul muntenesc, avé numaĭ pre Silihtarĭul şi nu s'au îndestulat Vasilie Vodă cu domnia Moldoveĭ, ci isprăvise şi fiisău, luĭ Ioan Vodă, domnie în Ţara Rumănéscă, dar Silihtarĭul au stricat isprăvile acele făcute de Vezirĭul. Apoĭ fiind îndemnat Vasilie Vodă de Vezirĭul, au rădicat sabie asupra luĭ Matei Vodă, având un ginere pre Timuş, feciorul luĭ Hmi, Hatmanul căzăcesc, şĭ alt ginere pe un Ragivi, domn leşăsc; şi s'au trufit în putére, şi în doaotreĭ rândurĭ au avut războĭu cu Mateĭu Vodă, şi au fost izbânda tot a lui Mateĭ Vodă Apoĭ ajuns fiind Ştefan Gheorghie, vel log[o]fă[t] a lui Vasilie Vodă, cu Gheorghe Racoţ, Craiul Ardealuluĭ, şi cu Mateĭ Vodă, e l-au rădicat cu oşti pre Ştefan Vodă asupra luĭ Vasilie Vod[ă] şi fu biruit Vasilie Vodă, apucând Ştefan Vod[ă] scaunul. Căt pentru ăcasta i-au fost şi căderea luĭ, şi maĭ pre urmă au încăput la închisoare turcéscă, la Edicola, şi au murit în Ţarigrad. In ţilele lui au prădat Tătarĭĭ, ţara foarte rău, fiind pricina prăziĭ greşala luĭ Vasilie Vodă, omorând el nişte Tătarĭ fără de poruncă, la sat, la Brătulenĭ. Făcut-au şi doao mănăstirĭ în Iaşi: Golăĭa şi Pristicele, aducând şi moaşte sfinteĭ prea cuvioaseĭ Paraschevei Domnit-au: ani 19.

52.

Ştefan Vodă al zécilea, carele au fost fecior de boĭar de ţară al luĭ Dumitraşco logoĭ[ăt], şi el încă era logofăt mare la Vasilie Vodă, şi în pricinile ce avea Vasilie Vod[ă] cu Mateĭ Vodă, îndemnat fiind Ştefan Vodă de Matei Vodă şi de Racoţi, Craĭul unguresc şi cu ajutorĭu dela eĭ s'au rădicat Ştefan Vodă asupra luĭ Vasilie Vodă şi au fost biruitorĭu Ştefan Vodă, şi au apucat scaunul. Nimic n'au folosit luĭ Vasilie Vodă, multa avere şi 7162: 1654

www.dacoromanica.ro

sfântului Grigorie Decapolit[ul] cu multă evlavie. Și tocmind țara cum să cade, cercat-au să scoață oamenii străini dentre slujitorime; iar ei fiind încuibați unul cu altul, s'au rădicat cu zarba, și îndată uciseră 14 boiari mari; iar alții cu fuga au scăpat, și au jăhuit casele boiarilor, și mănăstirile, și neguțătorii, și toată țara, și alte răotăți au făcut mai mult decât păgânești. Fugit-au Costandin Vodă preste Dunăre, iar ei își făcuse domn pre Hrizea Sp[ă]ta[rul].

Impărăția înțelegând de aceste nebunii ale dorobanților, poruncit-au lui Gheorghe Racoți, crailul unguresc, și lui Ștefan Vodă, domnul Moldovei, de au venit asupra dorobanților și i-au bătut D[u]mn[e]zeu, că toți au perit. Căzut-au pre urmă și Hrizea Sp[ă]ta[rul în mâna lui Costandin Vod[ă] și l-au spânzurat.

Intru acéste multe zărbi au mazilit Impărăția pre Costandin Vodă și s'au dus în Țara Unguréscă, domnind ani 4.

47.

7166: 1658 Mihnea Vodă al treilea, fiiul lui *Iane Surdul*, de neamul său grec lăcătuș, carele aflându-să lângă Poartă, slujind la *Chinan Paşa*, s'au numit că iaste fecior Radului Mihnea Vodă și cu vicleșug au luat domnia, și au intrat în țară cu Turci, cu Tătari. (Își aflase dorobanții domn depe pohta lor). Multă pradă și robie au făcut în țară povățuindu-i dorobanții. Intru acea vreme trimis-au Impărăția pre vezirul Azimul Chiupruliolu, și pre Hanul, cu toată puterea, și pre Ghica Vodă, domnul Moldovei, ce au mers asupra lui Racoți, crailul unguresc. Iar Mihnea Vodă, fiind agiuns cu Racoți, au făcut gătire pre taină, să rădice sabie asupra Turcilor, și boiarii nepriimind, toți îl părăsiră; și au făcut știre lui Cadâr paşa, ce venise pe despre Dunăre, și cu mulți bani au scăpat Mihnea Vodă den mâna pașii și pizmuind pre boiari, îndată au tăiat șase boiari mari. Iani putere dela ginerii săi. Ci încă și Gheorghie Hatmanul, fratele lui Vasilie Vodă, au căzut în robiia Ungurilor și ginere-său, Temuș, au perit la Sociavă și până și doamna să și fii-său, și toată averea lui Vasilie Vodă au căzut în mâna lui Ștefan Vodă. Urgiia lui D[umn[e]zeu să pogoràse asupra casei lui Vasilie Vodă. Făcut-au Ștefan Vodă mănăstirea Casinul la Bacău, și fiind în prepusuri de hainie la împăratul, poruncindu-i să mérgă la sărutarea poalei împărătești, și el nevrând l-au mazilit și s'au dus în Țara Unguréscă, fiind țara mulțămită de el. Domnit-au ani 4:

La țara Moldovei era cu domniia tot Ștefan Gheorghi Vodă.

53

7166: 1658 Gheorghie Ghica Vodă, unul numit cu acest nume, au fost capichehaia al lui Vasilie Vodă, pre urmă și lui Ștefan Vodă, de némul său arbănaș, viind cu neguțătorie în țară, l-au tras Vasilie Vodă la boerie, fiind arbănaș și el; apoi fiind Ghica Vodă capichehaia la Poartă, și nevrând Ștefan Vodă să mérgă la sărutarea poalei împărătești, s'au mâniiat vezirul și au dat domniia Ghicăi Vodă. Ștefan Vodă, d.ca au înțeles, s'au pornit spre Țara Unguréscă, și temându-să de slujitori au făcut pre Grigorie Agà, fiiul Ghicăi Vodă, vechil domniei puindu surgucîu în cap, și așa au scăpat de slujitori, S'au mai ispitit Ștefan Vodă cu ajutoriu dela Unguri asupra Ghicăi Vodă și nimic n'au isprăvit. Apoi Costandin Vodă Șărban pierzând domniia den Țara Rumânéscă s'au apucat de Ghica Vodă, și cu ajutoriu dela Unguri au apucat scaunul gonind pre Ghica Vodă.

www.dacoromanica.ro

Costantin' Cant[acuzino] postélnecul, cu toată casa, au scăpat în Țara Ungurésca. Ci Mihnea Vodă nepărăsind gândul său cel rău asupra Turcilor, și câțiva tătăse, auzind Impărăția l-au mazilit, și s'au dus în Țara Ungurésca, domnind ani 2.

48.

7168: 1660 Gheorghe Ghica Vodă, unul cu acest nume, domnind el la Moldova, și înțelegând Impărăția de răsipa Țării Românești, că Costandin Vodă o purtase rău, Mihnea Vodă și mai rău încă și hain, au poruncit Sultanul, Saraschériului de Buğiac de au luat pre Ghica Vodă și l-au așăzat în scaunul Țării Românești, fiind om bătrân, ca să așaze acea țară. Dar Costandin Vodă nici acolo nu i-au dat pace, că iar au mers cu Ungurii asupra lui, cât abia au scăpat Ghica Vodă la Gîurğov cu multă pag[u]bă despre Unguri, și țara încă fiind stricată, apoi și foamete, n'au putut plini poruncile împărătești, și s'au mâniat Impărăția, poruncind lui *Cara Mustafa* Pașa dela Silistra, de l-au rădicat cu mare urgie den scaun și l-au trimis la Țarigrad, domnind ani 1.

49.

7169: 1661 Grigorie Vodă, întâiul cu acest nume, fiiul Ghicăi Vodă, fiind capichehaia tătâne-său la Poartă, după maziliia tătâne-său i-au dat lui domniia, carele bine au ocărmuit țara, fiind domn bun, milostiv și drept judecătoriu, gingaș întru toate lucrurile și nemăreț. Numai Cantacozinéștii, Constantin Postélnecul și cu fiii lui, după feliiul lor fiind tot amestecători, i-au fost și lui împrotivă. Mers-au Grigorie Vodă cu vezir Azimul Chipruliul în Țara Ungurească de Sus, unde au făcut și isbândă, luând cetatea Ùivariùl și Gagonțul; iar Ca[n]tacozinéștii, Șărban Logofetul și cu frații lui, îndemnase pre slujitori să părască pre Grigorie Vod[ă] la veziriul, și alte amestecături făcând, de care înțelegând Grii Acéste turburări le făcé tot Racoți, craiul unguresc. Deci pre Costandin Vodă l'au gonit Tătarii din țară, iar pre Ghica Vodă l'au mutat la Țara Rumânéscă, domnind ani 2.

54.

Ștefan Vodă, al unsprezecelé numit cu acest nume, fiiul lui Vasilie Vodă, după mutarea Ghicăi Vodă la Țara Rumânéscă, i-au dat lui domniia, om tânăr fiind zburdat, slab și de minte. Ci încă neașezat bine în domnie, venit-au Costandin Vodă cu Cazaci și asupra lui, și fu biruit Costandin Vodă. 7168: 1660

Pre acé vréme au trimis împărăția pre Seïdi Áli Pașa cu oști asupra lui Gheorghi Racoți, craiul ungurésc, unde și Ștefan Vodă au trimis oaste cu Hăncul Sardar și au făcut mare izbândă acel pașă, cât și Racoți s'au rănit și au murit, și cu alesul Țării Ungurești au rădicat la crăie pre Apafi Mihai Craiu.

Apoi mergând Ștefan Vodă pre porunca împărătéscă la *Nipru*, la lucru unor cetăți, unde era și hanul și alți pași, s'au bolnăvit pre drum, și au murit la Tighina, domnind ani 2.

55.

Evstratie Dabija Vodă, unul numit cu acest nume, au fost boïar de țară, dvornec mare. După moartea lui Ștefan Vodă, mergând boïarii la Poartă, 7170: 1662

www.dacoromanica.ro

gorie Vodă și fiind cu dovadă pre Costanțin Post[elnecul], l-au sugrumat la mânăstirea Snéagovul, iar pre fečorii lui i-au slobozit, însemnând la nas pre Șărban log[ofăt]. După aceasta, mai mergând Grigorie Vod[ă] cu Husein Pașa la Liva cetate, acolo s'au biruit Turcii, și Grigorie Vod[ă] temându-să să mai arate la vezirul, au pribegit în Țara Nemțéscă, domnind ani 4.

50.

7173: 1665 Radul Vodă al zécilea, fiul lui *Leon Vodă*, nepot lui Tomși Vodă, luând domnița dela Poartă, și având pace fără oștire despre toate părțile, era iubit de boiari și de țară și petrecea bine; iar după al treilea an al domniei sale, venitu-i-au poruncă dela Impărăție de au mers la sărutarea poalei împărătești și cu pace s'au întors la scaun. Iar Ca[n]tacozinéștii, iar au început a face mestecături împotriva Radului Vodă și cu strâmbătate și cu mărturii mincinoase părându-l la Poartă că ar fi jăhuit țara, și alte pricini, i-au venit maziliță; și pre Grecii Radului Vodă cu bătăi și cu multe ocări i-au scos din țară, domnind ani 4.

cu alesul tuturor l-au făcut domn, om bun fiind, numai bețiv, de doao ori în zi făcea divan; numai divanul cel după prânz era neplăcut lăcuitorilor. Făcuse în zilele lui bănărie de bani de aramă în târg în Sočava. El au scornit pogonăritul Devii, făcut-au și mănăstirea Bărnova. Mers-au și el cu Grigorie Vodă, cu oaste turcéscă, la Uivariu, apoi și la cetatea Liva. Deci dela cetatea Liva, rămâind Turcii biruiți, neașteptând domnii să să împreune cu veziriul, s'au întors la scaunele sale. Și, chemându-i veziriul la Beligrad, Dabija Vod[ă] au mers și i-au înnoit domnița îmbrăcându l cu caftan, iar Grigorie Vod[ă], temându-să, au fugit în Țara Nemțească; domnit-au Dabija Vodă ani 4 pl[ini].

56.

Duca Vodă, unul numit cu acest nume, fost-au de némul său arbănaș și de copil mic crescut în casa lui Vasile Vodă; în domnița lui au încăput la boerie mică, apoi luând o fată a Dafinii, Doamna Dabijii Vodă, au ajuns vistiiar mare la Dabija Vod[ă] și după moartea Dabijii Vodă, cu alegerea boiarilor, de la Poartă s'au făcut domn: și întâi s'au arătat cu bine tuturor, numai domnia lui n'au fost îndelungată, că până la o jumătate de an l-au mazilit, domnind ani pl[ini]. 7174: 1666

57.

Iliaș Vodă, fiiul lui Alexandru Vodă, al treilea numit cu acest nume, aflându-să la Țarigrad, i-au dat Sultan Mehmet împărat domnia în locul Ducăi Vodă, om blând și milostiv foarte. Când rămânea vre un om dela divan cu judecată de închisoare pentru datorie, el îndată plătea și alte multe milostenii făcea fără număr, numai îi era cu greu neștiind limba țării. In zilele lui au fost mare liniște și bilșug în toată țara. Domnit-au ani 2 pl[ini]. 7174 pl[ini]: 1666 pl[ini].

www.dacoromanica.ro

51.

7177: 1669 Antonie Vodă, unul numit cu acest nume, au fost boĭar den sat den Popești. Cu alésul Ca[n]tacozinești-lor, l-au făcut domn dela Poartă, ci fiind om slab den fire îl stăpăniia Ca[n]tacozinéștiĭ, cât nicĭ merticurile pentru masa luĭ nu le avea de ajuns. Făcea refenea la prânz cu fii-său, Négul Vodă, cu banĭ cumpărând. Viĭață necăjită avea Antonie Vodă cu dânșiĭ. Pre mulțĭ boĭarĭ au obidit eĭ, cum pre Stroe Dvornecul, aducându-l la ceas de moarte, l-au călugărit fără de voe, și luĭ Négoe Post[élnic] ĭ-au tăĭat nasul, și pre Badea Bălăcénul l-au scos să-ĭ taie capul. Toate boeriile, ei le ținea și cu toți boerĭĭ să învrăjbise. Venit-au poruncă lui Antonie Vod[ă], să mérgă la sărutarea poaleĭ împărătești, iar Cantacozinéștiĭ să ispitise să rădice domn pre Gheorghie Vodă. Atuncea, aflându-să Grigorie Vodă la Poartă, ș'au isprăvit domnia, mazilind pre Antonie Vodă. Domnit-au ani 3.

52.

7180: 1672 Grigorie Vodă cu a doao domnie făcându-șĭ pace de cătră Impărăție prin mijlocul lui Pănaiotache dragomanul, cum au venit den pribegie, îndată ĭ-au dat domniia, și pre toțĭ Ca[n]tacozinéștiĭ în obezĭ, pre mâna luĭ; numaĭ Șărbau Logofăt au scăpat, pre carĭĭ aducându-ĭ la Bucureștĭ, multă pedépsă le-au dat, zicând: că au îndatorat țara cu 1000 de pungĭ, din care banĭ au și dat eĭ. Pre acea vréme au mers Impărăția la Cameniță, unde și Grigorie Vodă au fost orânduit, și cu pace s'au întors la scaun. Iar pre boĭarĭĭ ceĭ închișĭ ĭ-au scos Șerban Log[o]f[ăt] prin mijlocul luĭ Cara Mustafa, Răchep Caĭmacan, măcar că pre urmă iar ĭ-au surgunit Grigorie Vodă, la Crit. După aciasta, iar au mers Grigorie Vodă cu oaste turcéscă la Hotin, împotriva Léșilor, și fură Turcĭĭ biruiți; iar Grigorie Vodă mergând la Babà-

58.

Duca Vodă, cu a doao domnie viind la scaun, îndată s'au apucat de au făcut mănăstirea Cetățuea, și țara fiind prea îngreuĭată cu dările, rădicatu-s'au Hăncul Stolnecul și cu Durak Sardariul, cu toțĭ Orheĭanĭĭ, Lepușnéniĭ și Sorocéniĭ, și alțĭĭ de aĭ lor, asupra Ducăĭ Vodă, și l-au gonit den scaun fugind preste Dunăre. Pre urmă tocmindu-șĭ trebile dela Poartă, iar s'au întors la scaun cu Turcĭ și cu Tătarĭ orânduițĭ dela Impărăție, și au biruit acéle zorbave, și mulțĭ oamenĭ, și vinovațĭ, și nevinovațĭ: au perit. 7177: 1669

Pre acea vréme trecând prin Moldova Sultan Mehmet, împăratul, la Cameniță când și cetatea au luat, au părăt țara pre Duca Vodă, îndemnațĭ de Grigorie Vodă, având vrajbă, și aflându-l împărățiia în multe pricini, venise Duca Vodă la cumpănă de moarte, și cu darea au scăpat cu viĭață, mazilindu-l; domnit-au ani 3.

59.

Ștefan Vodă al doisprezecelea, ce ĭ-au zis Petreceĭco, întorcându-să Impărățiia dela Cameniță, fiind la Hotin, au dat poruncă boĭarilor să-șĭ alégă domn dintre eĭ, și cu alesul lor au făcut domn pre Ștefan Petreceĭco Cliúcér, fiind boĭariu de țară, om blând și foarte slab la domnie, toțĭ nu aveau frică de dânsul. 7181: 1673

www.dacoromanica.ro

daag, fiind veziriul acolo, să îndreptase să mérgă la scaun, numaĭ împăratul făcând domn pre Duca Vodă, au rămas Grigorie Vodă mazil, domnind ani 2.

53.

7182: 1674 Duca Vodă, unul numit cu acest nume, viind la scaun, cu Ca[n]tacozinéștiĭ, iar era neîntocmire între boĭarĭ, pentrucă boĭariĭ lui Grigorie Vodă era toți pribegĭ și să temea a veni, de amestecăturile Ca[n]tacozinéștilor, că eĭ năravul lor cel amestecătoriŭ nu-l putea părăsi. Apoĭ și Duca Vodă grabnic ar vărsa sânge, precum atuncea pre 3 boĭarĭ: Papa Vist[iĭar], Negoiță Vist-[iĭar], Voĭco Post[élnic], cu prepus că vor să fugă, ĭ-au omorât.—Într-u acea vréme avea Turciĭ oștire cu Léșiĭ și cu Căzaciĭ Căhrinuluĭ, unde și Duca Vodă au fost orânduit la oaste, și cu Léșiĭ n'au făcut pace, care vestire de pace dela Duca Vodă întâĭ au mers la Împăratul; iar cetatea Căhrinul o au luat Cara Mustafa veziriul Azimul; și întorcându-să Duca Vodă dela Căhrin, Ca[n]tacozinéștiĭ tocmise trebile să fie domn Șerban Log[o]f[ăt], cum au și fost, iar pre Duca Vodă l-au mutat la Moldova,—domnind ani 5.

La Țara Rumânească era la domnie tot Duca Vodă.

Pre această vréme au fost omor mare de ciumă în țară, caré iaste neuitată și până astăzi.

Pre acéle vrémĭ, de pe porunca Împărăției, mers-au Petrecelco Vodă și Grigorie Vodă, domnul muntenesc, cu Husein Pașa Saraschériŭl, la Hotin, asupra Léșilor, și fiind Léșiĭ biruitorĭ, domniĭ amândoĭ s'au ajuns cu craiŭl leșăsc, cu taĭnă închinându-să Léșilor. Și, pre urmă, Grigorie Vodă s'au întors la veziriŭl și s'au îndreptat; iar Petrecelco Vodă au rămas în Țara Leșască, unde au și murit, domnind anĭ 1.

60.

7182: 1674 Dumitrașco Vodă Ca[n]tacozinò, întâiŭl numit cu acest nume, Grec țărigrădén, era capichehaĭa luĭ Petrecelco Vodă, și după pribegiia luĭ, ș'au isprăvit el domniia, om făr' otcărmuĭală și fricos, cât den'nechiverniséla luĭ au adus țara la atâta slăbiciune și la cumpănă de peire, că la acea vréme, având Turciĭ cu Léșiĭ nepace, el, de frică, au adus Tătariĭ de au ernat în țară, de cariĭ nevoĭ nespuse au tras lăcuitoriĭ, muncindu-ĭ cu féliurĭ de pedépse, încă ĭ-au și robit. Acest domn au scos întâĭ hărtiĭ pre țară și alte greotățĭ marĭ. Pre acea vréme, Sultan Mehmet, împăratul, au mers de au bătut cetatéa Umaniĭ, și alte cetățĭ dela Căzacĭ și le-au răsipit să nu maĭ fie cuib Căzacilor; și pre urmă Șișman Ibraim Pașa, împreună cu Selim Gherei-Han, au mers cu oști la Juravna asupra Léșilor, și făcând pace cu Léșiĭ, când s'au întors Pașa, au luat și pre Dumitrașco Vodă mazăl cu rea urgie de l au dus la Țarigrad, domnind anĭ 2

61.

7184: 1676 Antonie Roset Vodă, unul numit cu acest nume, carele maĭ 'nainte să numiia *Chiriță Dragoș*, om bun, milostiv, cu frica lui D[u]mn[e]zeu. El au înnoit biserica dela s[fe]tăĭ (1) Nicolae, și de alte fapte bune să apucase, numaĭ vremea nu ĭ-au dat, foarte mulțămit țării și boĭarilor.

(1) În text: ст҃ыи҃.

www.dacoromanica.ro

Preacea vréme mers-au Cară Mustafa Pașa, vezir Azimul, la Cahrin, de a luat cetatea dela Căzaci și au răsipit-o pănă în temelie, și la întorsul vezirului, Duca Vodă ispitind să să mute cu domnia la Moldova, îndemnați fiind boiarii Moldovei de dânsul, au părât pre Antonie Vodă cu străinbătate la veziriul și l-au mazilit, domnind ani 2.

54.

7187: 1679 Șărban Cantacuzino Vodă, al doilea numit cu acest nume, fiiul lui Constantin Post[élnic], era boiariu logothet mare; și în vremea când au rădicat Cara Mustafa Pașa de Silistra pre Ghica Vodă den București, el s'au dat în cunoștință cu pașa, dăruindu-i un cal prea frumos și cu aceasta să fă cusă priiaten aceluĭ pașă. Deci întâmplându-să de au căzut acel pașă, Răchip caĭmacan, cu mijlocul luĭ au scos pre frații luĭ din mâna luĭ Grigorie Vodă, pre urmă făcându-să și vezir azim, ĭ-au dat domnia, carele déca au venit la scaun, multe și marĭ tirăniĭ au făcut pre mulțĭ au omorât, multe case de boiarĭ și de slujitorĭ au dezrădăcinat, birul țărĭ cu mare pradă și asupreală, nevoe mare și nespusă tuturor.

Pre acea vréme, Impărăția au făcut mare gătire de oaste asupra Némților, unde și Șărban Vod[ă] au fost oranduit, ca și Duca Vodă dela Moldova, de au mers la Beciu, și rău ĭ-au bătut Némțiĭ. Constantin Stolnecul, văzând atâtea tirăniĭ ale frăține-său Șărban Vodă, nicĭ pre eĭ iubindu-ĭ și încă vrând să să hainească de către Turcĭ, l-au otrăvit, domnind anĭ 10.

62.

Duca Vodă, cu a treĭa domnie l-a mutat Impărăția din Țara Rumânésca la Moldova, și având el credință mare la Turcĭ ĭ-au dat și Ucraina la stăpânirea sa,—ci neschimbat den firea sa cea, lacomă la avuție, pus-au dărĭ grele pre țară, atâta cât au luat tot de pre la oamenĭ; ci unĭ din boiari, văzând atâta lăcomie a Ducăĭ Vodă, s'au ajuns cu Lepușnéniĭ, Orheĭaniĭ și Sorocénii, ca să să rădice asupra Ducăĭ Vodă, dar n'au apucat, că luând véste Duca Vodă, ĭ-au prins pre acelĭ boiarĭ anume Gheuca Vist[iĭar] și Bogdan vel jitnicer și Lupul Slugér și le-au tăiat capetele, și după aceasta mare nevoe au făcut și altor boiarĭ pentru banĭ. Luat-au dela Ursachi Vist[iĭar] 250 de pungĭ cu închisorĭ în temniță până l-au omorât, și altĭ boiarĭ marĭ în heare și la închisorĭ, jupânése era legate la pușcĭ. Toate închisorile era pline de oamenĭ și de fămeĭ, mare tirănie și urgiia luĭ D[u]mn[e]zeu asupra norodului, pentru păcatele lor: Și care cum scăpa den închisoare, își lăsa fămeile și copiiĭ și fugiia; stinsu-s'au casele boerești și țara de tot. Apoĭ l-au tosărdit D[u]mn[e]zeu și pre el, că întorcându-să dela Becĭ l-au robit Léșii den sat din Domnești, fiind Petre Cercéco cap ostiĭ, și au murit în Țara Leșască, domnind anĭ 4.

7187: 1679

www.dacoromanica.ro

La Țara Rumânéscă era cu domnía tot Șărban Vodă.

55.

7197: 1689 Costandin Basaraba Vodă, al doilea numit cu acest nume ce l-au zis Brâncoveanul, den boiarĭ de țară de némul Băsărăbeștilor, l-au rădicat boiariĭ la domnie cu știréa Porții, în locul lui Șărban Vodă; căruía slujindu-i norocirea de ĭ-au fost domnía îndelungată s'au îmbogățit foarte: și el, și boiariĭ lui, cât altă dată n'au mai fost, și s'au vestit numele de bogăție, cât era și biruitoriŭ la toate céle ce vrea a face tot cu banĭ; dar și lacom, că el au scos întâĭ văcăritul în țară și au mai adaos și la birul țărĭĭ 250 de pungĭ, scoțându-și hatișerif dela Impărăție, de domnie vécinică. Multe amestecături făcea și între domníile Moldoveĭ, schimbându-să adesea tot de pe voía lui, și

63.

7192: 1684 Dumitrașco Vodă Cantacozino cu á doao domnie viind la scaun, iar greu și nevoe tuturor, silind să nu mai rămâe nimic în țară. Boiariĭ văzând nevoía au pribegit toți în Țara Rumânéscă și de acolo au mers la Suleiman Pașa de obluciță, ajutându-le și Șărban Vodă, le-au dat domn dintru eĭ pre Cantemir Vodă.

Pre această vréme au fost foamete mare în țară, cât au mâncat și om pre om, și lupiĭ încă se învățase de mâncau oameni. Domnit-au ani 1.

64.

7193: 1685 Costandin Cantemir Vodă bătrânul, al doilea numit cu acest nume, de locul său au fost dela Tobac, den oameni de jos, fălcian, au fost și ceauș spătăresc în Țara Rumânească și căpitan mare aicea, până apoĭ au ajuns și cliúcer mare, bun, viteaz și blând la fire, nelacom, necărturar, dar slujit și la toate priceput și întreg la sfat. Venitul țărĭĭ era prea puțin, căcĭ țara era pustiită și stricată de oștĭ, partea de sus coprinsă de Leașĭ. Ținea Cantemir Vodă slujitorĭ cu leafă de apărarea târgurĭ Iașilor, tălhărit era mult. Venit-au Sobețchiĭ Craiŭl leșăsc asupra Tătarilor prin țară cu mare pag[u]bă țărĭĭ, și la întorsul lui au luat și moaștele sfântului Ioan Novăĭ (1) den Mitropolie den Iașĭ, ducându-să și Dosotheĭ Mitropolitul cu dânsul.—Acest domn au osebit și dajdea preoților den țărani,—tăĭat-au și pre 2 boiarĭ marĭ, frați: Miron Costin logothet și frate său, Velicico hatman, căcĭ nu-l băga în seamă, ci-ĭ era împotrivitorĭ de-l ocăra. Și a murit în scaun, domnind ani 8.

(1) In text: нóвый.

www.dacoromanica.ro

pentru acéste fapte să ispitise un Rami Vezir azimul să-l mazilésca chiemându-l la 'Poartă cu gând ca acela; iar apoĭ, biruind el cu banĭ, s'au întors înapoi, la scaun. eu pace.

Acesta s'au ajuns şi cu Petru, Împăratul Mosculuĭ, luând soţie şi pre Dumitraşco Vodă Cantemir, asupra Turcilor; şi pre urmă, el au viclenit şi pre Moscalĭ, aducându-ĭ la cumpăna de peire.

Avut-au amestecăturĭ şi cu Némţiĭ, hărnindu-să de cătră Impărăţiia Turcilor. Aceaste fapte ale lui, toate înţelegând Impărăţiia şi adăogându-l cu păra şi Ca[n]tacozineaştiĭ, casa luĭ au luat rău sfârşit, că au perit de sabia lui sultan Ahmet, împăratul, împreună cu toţi fecioriĭ luĭ, jăhuindu-ĭ şi toată avearea luĭ; ci de au făcut el şi vre-o bunătate, o au biruit cu céle multe réle: domniia luĭ maĭ mult de hulă, decât de laudă. Fost-au domniia lui fericită de bogăţie, dar nu de fapte bune lăudată. Domnit-au ani 25 pl[ini].

La Ţara Rumănească eră cu domniia tot Costandin Vodă Brâncoveanul.

Intru această vreame s'au aşăzat pace la Carloviţă între Impărăţiia Turcilor, cu Neamţiĭ şi cu Léşiĭ, şi cu Veniţiianii; şi au dat Turciĭ, Cameniţa, la care mijloc al păciĭ fost-au trimis dela Impărăţie şi vestitul, vrédnecul de véciuica pomenire Alixandru Mavrocordat, marele terziman şi tainicul Impărăţieĭ.

65.

Costandin Vodă al treĭlé, fiĭul Ducăĭ Vodă, ş'au isprăvit domniia prin mijlocul lui Costandin Vodă Brâncoveanul, iar boĭarilor şi ţăriĭ au fost nemulţămit, că nu era departe de tătâne-său, multe dăjdĭ grele şi obicéiurĭ, au scos pre ţară. El au scos întăĭ văcăritul în ţară, umblând la toate depe sfaturile Brâncovénuluĭ, făcându-l ginere. Pre acé vréme apucăse Léşii Cetatea Némţul şi fiind podghiaz la Iaşĭ, au omorât pre un agă împărătesc, ce venise la Costandin Vodă pentru bir, den caré pricină ĭ-au venit mazilia, domnind ani 2. 7201: 1693

66.

La Ţara Rumănească eră cu domnia tot Costandin Vodă Brâncoveanul.

Antiohie Vodă, întăiŭl numit cu acest nume, fiĭul cel maĭ mare al luĭ Cantemiĭ Vodă, dându-ĭ domniia dela Poartă iar boĭariĭ lui Costantin Duca Vodă, îndată au fugit la Ţara Rumănească, 7204: 1696

www.dacoromanica.ro

căci la acé vréme Brâncovénul Vodă, cu putére bogăție lui, făcé schimbări domnilor Moldovei de pe pohta lui.

Trimis-au și Antiohie Vodă sol pre Bogdan hatmanul de au făcut jurământ cu Brâncovénul Vodă, ca să nu să amestece unul la domnia altuia. Ci apoi Costandin Vodă Brâncovénul iar n'au ținut jurământul, că având prepus pre Antiohie Vodă, că umblă pentru domnia Țării Românești, să facă domn pre frate-său Dimitrie Vodă, iar au cheltuit Brâncovénul Vodă de au scos domnia ginere-său, lui Costandin Duca Vodă, și au mazilit pre Antiohie Vodă. Domnita-au ani 5.

67

La Țara Românească eră cu domnia tot Costandin Vodă Brâncoveanu.

Costandin Duca Vodă cu a doao domnie. Cum cea dintâiu, așa și a doao: tot cu ajutoriul Brâncoveanului Vodă au luat domnie; iar apoi Costandin Duca Vodă s'au arătat nemulțămitoriu Brâncoveanului Vodă, că el au făcut pre Rami vezir Azimul, de au chiemat pre Brâncoveanul la Poartă, ca să-l mazilească, și către acéstea având și alte multe necuvioase fapte, asuprind țara cu multe obicéiuri rele și nepurtându-să bine cu boiarii, urându-l toți, au fugit boiarii cei de frunte în Țara Românéscă; și Brâncoveanul i-au chivernisit de-a mazilit pre Costandin Vodă, și au isprăvit domnie lui Mihai Racoviță Vodă, domnind ani . . .

7209: 1701

68.

La Țara Românească eră cu domnia tot Costandin Vodă Brâncoveanu.

Mihai Racoviță Vodă, unul numit cu acest nume, fost-au boiar de țară, spătar mare, de locul său dela Racova, dela Vasluiu și cu alesul boiarilor s'au făcut domn dela Poartă, de Sultan Mehmet. Cu bine s'au arătat întâiu tuturor, fără prepusuri, fără grijă, ușa lui deschisă, tuturor le zicea pre nume. El au mărit și beserica din curte și au făcut beserica dela vamă, numai domnia i-au fost scurtă, mazilindu l Împărăția, domnind ani 1.

7212: 1704

www.dacoromanica.ro

Craiŭl Sfezesc viind în protecţiĭa Turcilor, toată pricina de vrajbă el au fost între Turcĭ şi între Moscalĭ, că den pricina luĭ stricându-să pacea, s'au aţăţat multe turburărĭ. Intrat-au Tătarii în ţara căzăcească până supt Chiev, de au robit miĭ de suflete. După aceaĭa s'au făcut şi bătăliĭa de faţă, Moscalii cu Turcii, de s'au vărsat mult sânge nevinovat şi multă creştinătate au căzut în robie; şi prin mijlocul acestor turburărĭ au luat Turcii şi Hotinul, rană nevindecată Moldoveĭ, de care înnainte se va arătà.

La Ţara Rumânescă erà cu domnia tot Costandin Vodă Brâncoveanul.

69.

Antiohié Vodă, cu a doao domnie, viind la scaun, bine să avea cu boĭariĭ către toţi cu cinste şi cu o dragoste, milostiv spre partea besericească, şi la judecăţĭ groaznec, şi priceput ca şi tată său; iar când să judeca cu vre-un boĭar ales pentru vecinătate, să luneca a da pre om la vecinătate pre lesne. 7213: 1705

La această domnie 'a luĭ au făcut şi mănăstirea Mira pre Milcov. El au scos întâĭ vedritul pre vinurĭ, câte doĭ banĭ de vadră, şi fumăritul în ţară. Iar după doĭ anĭ aĭ domnieĭ sale, ĭ-au venit pôruncă dela Impărăţie de au mers la Tighiné, la lucrul cetăţiĭ, unde era şi Iusuf Paşa Saraschériŭl, şi acolo ĭ-au venit maziliĭa, domnind ani 2 pl[inĭ]

70.

Mihai Racoviţă Vodă cu a doao domnie la scaun, îndată au stricat obicéiŭl cel vechiŭ al desétiniĭ, scoţând desétină ţărănéscă pre toţi, dela mare pân'la mic, şi pre urmă el au legat-o cu blestem să nu maĭ fie, şi apoĭ, iar el o au scos-o; adaos-au şi pogonăritul de viĭ cu un zlot maĭ mult preste un leu, şi vedritul, de vadră câte banĭ 4. La această vreme au biruit Petru Alexievicĭ, împăratul Mosculuĭ, pre Caroliŭs, craĭul Şfezesc, la Tighiné, împreună cu Mazepa, hatmanul căzăcesc, carele au viclenit pre Petru, împăratul Mosculuĭ, şi s'au făcut una cu Şfézĭi; ci după venirea Şfezilor la Tighina, un gheneral, anume Ioanŭ Lamicovschiĭ, mergând să iarneze la Cernăuţĭ, şi acolo lovindu-l fără de véste un bregadir al Moscalilor, pre toţi Şfézĭi ĭ-au prins, şi ĭ-au omorât. Den care pricină eşind cuvânt dela nepriĭaten, că cu ştiriia luĭ Mihaĭ Vodă au venit aceĭ Moscalĭ, ĭ-au venit maziliĭa cu urgie, încăpând şi la Edicola, norocul luĭ că au stătut vezir Azim Numan Paşa Chiprili Olu, şi acela l-au scos den închisoare. Domnit-au ani 2. 7216: 1708

www.dacoromanica.ro

Costandin Basarabŭ Vodă au viclenit pre Impăratul Moschicesc, că fiind el unit cu Moscalii, îndemnându-i să vie asupra Turcilor, făgăduindu-le şi el multă ajutorinţă, dar pre urmă nici unele de acelea n'au fost, aşteptând să vază întâi biruinţa şi care va fi biruitoriŭ cu acela să să unească.

La Ţara Românească eră cu domnia tot Costandin Vodă Brâncoveanul.

Ales-au Impăratul Mosculuĭ pre un gheneral al său, anume Reibnor, cu 12.000 de oaste călărime şi le-au trimis cu Thoma Ca[n]tacozino, spatariul muntenesc, ca să lovească cetatea Brăiliĭ şi apoĭ să treacă preste Dunăre, să strice podul în urma veziriŭluĭ, cari, mergând la cetate, prea lesne o au luat şi au prădat-o; iar Dunărea n'au apucat a trece, făcându-să pace.

71.

Nicolae Vodă, unul numit cu acest nume, fiiul luĭ Alexandru Mavrocordat; marele terziman şi taĭnic Impărăţieĭ. iar muma luĭ Necolae Vodă, doamna Soltana, au fost nepoată de fată lui Alexandru Vodă Iliiaş, trăgându-să den vechiŭl şi slăvitul neam a luĭ Alexandru Vodă Bătrânul. Fiind Neculai Vodă terziman, şi la acea fiind la această margine turburărĭ multe, pentru credinţă i-au dat domniia Moldoveĭ. La acea una dată întâmplându-să moarte părinteluĭ său, Alexandru Exaporitul, au făcut multă zăbavă până a veni la scaun, om prea învăţat în filosofiĭ, în istoriĭ, şi în altele ce să cad unui domn a şti. Era deplin cu evlavie şi cu multă milă spre mănăstirĭ şi spre săracĭ, (era tatăl săracilor, al văduvelor şi al streinilor), strașnic la judecăţĭ, atăta căt ceĭ mai mulţĭ, fără divan, plătiia strâmbătăţile; ţara prea mulţămită, necălcaţĭ de nimenea, numai uniĭ din boiarĭ în domniia dentâĭ au arătat nemulţămire şi având nepriiaten pre Dovleĭ Chereĭ Han, fiind la Poartă i-au venit maziliia, domnind ani 1.

7218: 1710

72.

Dumitraşco Vodă, al doilea numit cu acest nume, fiiŭl luĭ Cantimir Vodă, s'au făcut domn prin mijlocul Dovlei Chereĭ Han Au venit de olac la scaun, fiind trebuinţă de multe poruncĭ împărăteştĭ, stricându-să la acea vreme pacea între Turcĭ şi între Moscalĭ, ci el încă neaşăzat bine la scaun, îndată şi s'au ajuns cu Petru, împăratul Mosculuĭ, că va fi şi el una cu dânşiĭ, cum şi Costandin Brâncoveanul Vodă, domnul muntenesc, să unise cu dânşiĭ; şi de faţă să arăta cu Turciĭ, iar în taină cu Moscaliĭ, şi sosind Moscaliĭ la Moldova, el s'au şi dat în partea lor, cu toată gătirea de oaste ce făcuse. Atuncea era vezir Azim Baltagiul. Întâmpinatu-s'au oastea moschicească cu oastea turcească la Stănileşti, şi aşa de faţă, foarte iute s'au bătut 3 zile.

7219: 1711

www.dacoromanica.ro

și den armele lor, biruința nicĭ la o parte nu s'au ales, dar încă și partea cea maĭ slabă s'au arătat a Moscalilor apropiaţiĭ de mare primejdie, și numaĭ de cât au făcut pace, însă cu mare pag[u]bă Moscalilor, că au dat cetatea Azacul, și altă cetate Șamar, și altă cetate de la hotar, spre Crăm, o au stricat să nu fie; și întorcându-să Moscaliĭ, s'au dus și Dumitrașco Vodă, și alţiĭ boĭarĭ cu dănșiĭ, prădat-au Tătariĭ ţara foarte răŭ și rămăsése în cumpănă să fie desăvărșit peirea eĭ. Aicea, în Iașĭ, fiind scaunul pustiiŭ, întaĭ au venit un Curt Pașa, fără nicĭ o poruncă, și au căĭmăcămit vre-o zéce zile, așăzând și boĭarĭ la boerie, și, ce au putut, au apucat și el den ţară, până au venit Lupu Dvor[nec], caĭmacam, orânduit de veziriŭl, și nepurtându-să și el bine, l-au rădicat veziriŭl în obezĭ cu rea urgie, împreună și cu Antohie Jora și cu Macsut Post[élnic], ducându-ĭ la închisoare, la Varna. Și îndată au trimis veziriŭl pre Ioan Vodă, fiind la acea vréme terziman mare [în] Impărăţie fratele luĭ, Nicolae Vodă, să fie vechil domnieĭ până să va orândui domn dela împăratul. Și atuncea s'au bucurat toată ţara trăgând nădéjde de Nicolae Vodă să vie domn, și numaĭ de cât s'au strâns ţara pre la locurile sale și au stătut Ioan Vodă la scaun până ce au venit Necolae Vodă. Iar Dumitrașco Vodă au domnit luni 6.

73.

La Ţara Rumânească eră cu domnia tot Costandin Vodă Brâncoveanul.

Necolae Alexandru Vodă cu a doao domnie. După hainiĭa luĭ Dumitrașco Vodă, Impărăţiĭa au ales domn maĭ de credinţă pre Necolae Vodă, și singur sultanul Ahmet l-au chĭemat și ĭ-au dat domniĭa. Purcezând dar, Necolae Vodă la scaun, cu multă bucurie, el au așteptat ţara, precum și aiavea după ce au venit li s'au împlinit bucuriĭa; și aproape de Odriiŭ s'au întâmpinat și cu veziriŭl, Baltagi Pașa, și cu Dovleĭ Chereĭ Han, cari și eĭ multă dragoste ĭ-au arătat. Iar după

7220: 1712

www.dacoromanica.ro

ce au venit la scaun, silit-au de au scos și pre 3 boïarï închișï dela Varna: Lupul Dvor[nec], Jora Log[o]f[ăt], Macsut Post[élnic], cum și pentru scosul robilor, cu ferman împărătesc mulțime de robï au scos. — Era la acea vréme nenumărate gălcevï pentru jahurile Turcilor ce făcuse Moldoveï, și acest domn, tare ï-au sprijinit pe lăcuitorï, atăta cât pentru jahurile turcești, așa și de alte gălcevï ce avea Nohaïï cu țara, toate le-au potolit, că nu eșïa hanul nicï dintr'o pohtă a lui Necolae Vodă, întru atăta dragoste îl avea. În mierare iaste fiind țara atâta de prădată, apoï că stătuse Léșiï, oastea luï Haletchi, de au ernat în țară, când și Stanislav craiŭl, teptil au venit prin Iașï, și s'au împreunat cu Necolae Vodă, iar pre urmă l-au cunoscut Necolae Vodă și mare cinste ï-au dat, și cât cu ușoare dăjdï au chivirnisit Necolae Vodă, toate porúncile împărătești, nicï un obicéiŭ n'au scos, ci încă au rădicat toate obicéiŭrile réle: pogonăritul, țigănăritul și doï banï din vedrit, desétina de pre boïarï și de pre alte brésle, — ertat-au dajdea arhiereilor, a mănăstirilor și a preoților, legând cu testamenturï întărite cu blestem de patriarhï, ce se întâmplase aicé: chir Samuil al Alexandrieï și chir Hrisanth al Ierusalimului. Slobod la mână și statornic la cuvânt, pre boïarï îï cinstïa, pre săracï nimené nu-ï călca și țara prea mulțămită cu el. Era bi[l]șug mare în toate roadele pământuluï în zilele luï. La acăstă vréme au făcut Turciï, Hotinul, unde și Necolae Vodă au fost orânduit cu Apti Pașa, sarascheriŭl, și cu Hanul. Vrut-au Turciï să ïa și Soroca și cu multă nevoință au isprăvit Necolae Vodă de n'au luat, și plăcând toate slujbele luï Necolae Vodă Impărăției, l-au mutat în Țara Rumănéscă, domnind anï 4, lunï 4.

56.

7222: 1714 Ștefan Ca[n]tacozino Vodă, unul numit cu acest nume, fiiul luï Costandin Stolnecul, s'au făcut domn prin mijlocul imbrihoruluï, ce venise cu maziliïa luï Costandin Vodă Brâncoveanul. Mult au fost și el nevoitoriu pentru dezrădăcinarea și stingerea caseï Brâncoveanuluï. Făcut-au și câte ceva bine în țară, dar au biruit cele réle, cu dăjdï grele pre țară și împrumute pre boïarï. Pre urmă ï-au întâmpinat și pre eï sângele luï Costandin Vodă Brâncoveanul, că l'au omorât Impărăția și pre el, cum și pre tatăl său, și pre toți Ca[n]tacozineaștiï, domnind anï 2.

La acăstă vréme au luat Turciï Moreia, în zilile luï Sultan Ahmet împăratul, fiind cu oștile turcești Ali Pașa vezir Azimul,

www.dacoromanica.ro

57.

7224 : 1716 Necolae Vodă, unul numit cu acest nume, Impărăția, de bună voe, fără nicĭ o rugăminte l au mutat dela Moldova la Țara Rumănească, Carele, dacă s'au așezat la scaun, s'au cunoscut la toți, că domnul iaste înțelept, blând și bun, și boĭarĭ îl iubiĭa văzând bunătatea luĭ, și dragoste către toțĭ. Dările țărĭ, nu afară de obicéiŭ. Vrând domnul, precum au rămas mulțămită Moldova, așa și Țara Rumănească, și aflându-să întru atăta fericire, iată i-au sosit și întristare: că întâĭ doamnă-sa Polheriĭa, s'au pristăvit; după aceasta diĭavolul, cela ce nu va binele creștinilor, intrând în inimile a unorà din boĭari, anume: BarbulSărdariŭl,Cornea și Bengescul, ĭ-au îndemnat de s'au viclenit de către domn, și s'au unit cu o seamă de catane ce eșise preste Olt, și aceĭ boĭarĭ au maĭ tras către sine și pre alțiĭ: pre Golescul cel prea iubit de Necolae Vodă, și pre Băleanul, și pre Bojoreanul, fiind toțĭ la un cuvânt sfătuiți; și, îndemnați și deAnthim Mitropolitul, au adus catane la Buc[u]reștĭ și au dat pre Domn în mâna catanelor, jăfuindu-l de toate ce au avut, cum și pre alțĭ aĭ luĭ și tot orașul, și ducându-l la Sibiiŭ, cu cinste l-au ținut Stainvil ghen[e]ral, păn' la așăzarea păcĭ, cerând solĭ pre Necolae Vodă; iar boiarĭ și-au prăpădit pl[aiul] de țară de peste Olt, luându-l Némțiĭ. Și aŭ domnit Neçolae Vodă ani 1.

58.

7225 : 1717 Ioan Vodă, unul numit cu acest nume fratele lui Necolae Vodă. Înțelegând Impărăția că au venit catane în țară

74.

Mihaĭ Racoviță Vodă, cu a treĭa domnie, viind la scaun, în vréme ce stricase Turcĭĭ pacea cu Némțiĭ, îndată unii din boĭarĭĭ țărĭĭ, Vasilie Caurul Stolnec, și alțiĭ, luând fumurĭ în capete, au fugit în Țara Ungurésca și au scos o sémă de catane, cu un căpitan, anume Frenté și au apucat Cetatea Némțul și Casinul. Și de acolo multă pradă țărĭĭ făcând, până au venit podghĭaz și asupra luĭ Mihaĭ Vodă să-l prinză. Iar Mihaĭ Vodă, având oaste supusă, Tătarĭ, ĭ-au lovit pre catane și ĭ-au biruit, și'ncă și pre Frenté cap[i]t[an], capul oștiĭ, l-au prins viu și ĭ-au tăĭat capul. Băgat-au Mihaĭ Vodă, Tătarĭ în treĭ rânduri în țară, ca să gonéscă pre Némțĭ și pre catane din cetatea Némțul și din Casin, și din Mira; iar Tătariĭ n'au umblat de pre catane, ci au prădat țara preste Siret și au robit miĭ de miĭ de suflete. — Mers-au Mihaĭ Vodă și în Țara Ungurésca cu sultan Sarascher, cu Tătariĭ, de au făcut mare pradă, și după ačasta, țara fiind stricată de oștĭ, neavând de unde să maĭ ĭa banĭ, scos-au multe obicépurĭ réle pre țară, care nu maĭ fusése: prisăcărit, morărit, cărčumărit, desĭatină, au luat țărănéște dela toțĭ, odată și îndoită desétină, maĭ pre rmă au scos și văcăritul, carele era legat cu mare blestem; iar după aceaste luat-au și mulțĭ banĭ împrumut dela boĭarĭ și dela neguț[ă]torĭ, și învrăjbindu-să cu Necolae Vodă, domnul Țărĭĭ Rumănești, carele era putérnec și credinčos Porțiĭ, pentru niște boĭarĭ muntenĭ, ce fugise la Moldova și el pre porunca împărătéscă nevrând să-ĭ dea, ĭ-au venit și maziliĭa. Și au rămas toțĭ boiariĭ păgubași de banĭ împrumutărĭ, de au plătit dela casele lor. Domnit-au anĭ 11.

7224 : 1716

Pre aciastă vreame au fost omor mare de ciŭmă în toată țara Moldovei

www.dacoromanica.ro

și au luat pre Necolae Vodă, au dat domnia lui Ion Vodă, fiind credincios Impărăției, terziman mare, și i-au dat și oaste de l-au adus la scaun, și au strâns țara că era bejănită, și fiind om bun și cu dragoste spre toți, să unise cu Munteanii prea bine. Intru acest an, Impăratul nemțesc, văzând că i-au slujit norocul bine în anul trecut, au pus gând să ia cetatea Beligradul, și făcând mare gătire s'au bătut cu Turcii la Beligrad, fiind cap oștii nemțești prințep Evghenie, marele ghenerał, iar pre oștile turcești, Halil Pașa. Ci iarăși izbânda au fost a Némților. Și au luat cetatea Beligradul Văzând Impăratul turcesc că intru acești doi ani nu i-au slujit norocirea, și au prăpădit și doao cetăți, au făcut pace cu Némții, unde și Ioan Vodă au fost orânduit de au mers la Bujoroviță, unde s'au așezat pacea, și den porunca împărătească au cerut solii turcești și pre Nicolae Vodă, și l-au slobozit. După ce s'au întors loanVodă la scaun, curând au murit, cu multă părére de rău Muntenilor, domnind ani 2.

59.

7227 : 1719 Necolae Vodă cu a doao domnie în Țara Rumănească, după moartea frăține-său, lui Ioan Vodă. Știind Impărăția că Necolae Vodă pentru slujba ceadreaptă și la robie au căzut, i-au dat domnia, carele păn' a nu veni la scaun, scris-au cărți la boiari și la slujitori, și la țară, cu multă blândéțe și mari făgăduiali, ca să fie toți greșiții ertați. Și pentru mai temeinică încredințare adus-au cu sine și pre Hrisanth Patriarhul, cari făgăduințe aiave au fost stătătoare; și toate au rămas ultate, și cu pacinică stăpânire au domnit, și multe fapte bune și folosuri țării au făcut. Că întâi o bucată de loc den hotarul țării, ce o împresurase Turcii brăileani și dârstoreanii, cu ferman împărătesc o au scos. Așijderea și den haraciul ce era adaos de Costandin Basarabă Vodă, 240 de și printr'alte țări, ce să megieșasc prin prejur.

La țara Moldovei era cu domnia tot Mihai Racoviță Vodă.

Pre aciastă vreame, jidovii de Unițcani, în țara Moldovei, au furat un copil de creștin și l-au omorât, oprindu-i sângele. — Pre carii prinzându-i Mihai Vodă, au mărturisit și ei singuri vina lor, și încăpând jidovii la mare nevoe, ajuns-au ei la Rafail jidov doftor, și acela cu multă dare au isprăvit, de au venit agă împărătesc, și așa i-au scos din mâna lui Mihai Vodă.

www.dacoromanica.ro

pungĭ de banĭ, Necolae Vodă s'au nevoit de au rădicat 140 de pungi şi le-au şters din tabla vistieriei împărăteştĭ, care nu puţin folos ţării au rămas.

Făcut-au şi o minunată mănăstire dela Văc[ă]reştĭ, cu multe şi scumpe podoabe, şi întărită de starea ei cu multe venitурĭ şi izvorătoare pre tot anul de multe milosteniĭ la locuri căzute, precum au aşezat singur cu hrisov: streinii să-i primească, golii să-i îmbrace, flămânziĭ să-ĭ sature, bolnavii să-ĭ caute, pre ceĭ den temniţă să-ĭ cerceteze cu milă. Întărit-au cu milă şi alte multe, bisérici şi toată ţara, fiind mulţămiţi; iar după multă fericire i s'au întâmplat şi scârbe cu fii-său Scarlat Beĭzadea, ce era logodit cu fiica lui Mihaĭ Vodă, au murit; şi fi.că-sa, domniţa Mariĭa, ce o măritase după Ianachie v[e]l cămăraş, iar au murit. Maĭ pre urmă şi singur domnul ş'au dat obştească datorie în scaun, lăsând pre urmă bun nume, şi pre fiĭ: Costandin Vodă, Iancul Vodă şi Alexandru Vodă. Şi s'au săvârşit. Septemvrie 30, domnit-au ani 11 pl[ini].

60.

7239, Sept. 13: 1731. Costandin Vodă, al treilea numit cu acest nume, fiĭul lui Nicolae Vodă. După moartea părinteluĭ său, boĭariĭ şi ţara l-au pohtit pre dânsul să le fie domn, că erà ajuns el de înţelepciune şi de bunătate; îi aflase toată firea de vreme că acolo, între ei, crescuse şi cu arzul lor ce au trimis la Împărăţie, scriind că acest domn iaste de odihna ţării lor, le-au venit isprava de domnie pentru Costandin Vodă. Şi au fost o bucurie între toţi de obşte. Numai la acea ună dată făcându-să zorba de ianiceri în Ţarigrad, cum s'au scris mai înapoi, că s'au întâmplat schimbare Împărăţiei şi a toată Poarta, şi Mihai Vodă aflându-se la Ţarigrad şi ajungându-să cu capetele zorbalelor, cu sila lor, au apu-

75.

7235: 1727 Grigorie Ghica, unul numit cu acest nume, fiiŭl luĭ Matei Beizadea, nepot de fiiŭ luĭ Grigorie Vodă, şi strănepot luĭ Gheorghie Ghica Vodă; iar mumă-sa au fost fată luĭ Alexandru Exaporitul, fiind Grigorie Vodă terziman mare, după 11 anĭ, ce au slujit Porţiĭ, ĭ-au dat domniĭa Moldoveĭ, făcându-să terziman frate-său, Alexandru, şi viind la scaun, boĭarilor şi ţării era mulţămit, ocărmuind ţara cu bună orânduială şi cu înţeleaptă socoteală spre toată odihna ţării, numaĭ Tătarii Nohaĭ nu l-au iŭbit purtându-ĭ şi el căutare, şi în toată domniĭa lui neodihnit au fost cu eĭ. La aciastă vreme s'au rădicat un Aldăn Gherei Calga Soltan cu Nohaĭ, zorbà asupra luĭ Minglin Gherei Han, ca să-l scoaţă din hănie şi până la cea de pre urmă n'au putut a o duce la sfârşit; iar ţara Moldovei, toata s'au bâjânit de frica Nohailor. Şi uniĭ den boĭariĭ Moldoveĭ, Dumitraşco Hatman, şi Iordache Stolnec, au fugit, unindu-să cu Tătariĭ, făcând multă amestecătură, ca să mazilească pre Grigorie Vodă, carele pre acel Iordache pre urmă l-au tăĭat domnul pentru viclenie. Mers-au Grigorie Vodă, din porunca Împărăţieĭ, cu oaste asupra Nohailor până la Codrŭ, unde, şi hanul venise, şi alte oştĭ turceştĭ, şi cu pace s'au întors, plecând Tătariĭ capetele. Acest domn au dezbătut şi locul Moldoveĭ ce-l împresurase Tătariĭ şi bindirlii dela Moscalĭ, şi l-au hotărât despre dânşiĭ cu multă nevoinţă; iar după 5 anĭ aĭ domnieĭ sale s'au făcut

www.dacoromanica.ro

cat, domnia Țării Românești și au mazilit pre Costandin Vodă, domnind numai zile 15.

Acest domn, Costandin Vodă, s'au născut la v[ă]letul dela H[risto]s, 1711, Mart[ie] 3, într'o Miercuri, iar când au stătut domn Țării Românești, au fost la vârsta de ani 19 pl[ini].

61.

7239: 1731 Mihaĭ Racoviță Vodă al treilea. In vremea ce să făcuse zorba la Țarigrad, când s'au înălțat la Impărăție, Sultan Mahmut, au aflat și el vréme, ajungându-să cu capetele zorbalelor și cu sila zorbalelor au apucat domnia Țării Românești, care viind la scaun, s'au arătat întâi cu înțeleaptă socoteală spre iubirea tuturor, dar pre urmă, dacă au început a-și arăta faptele sale céle de jaf, luând împrumute, și dela boĭari, și dela mânăstiri, și dela neguțători, pre carii îi simțiia că au câte ceva, și cu bine, și cu rău, au luat multă sumă de bani, carii au rămas toți păgubași. Văzând faptele lui, l-au urât toți.

Apucatu-s'au el și de Costandin Vodă, trimițând boĭarĭ, preoți și alți oameni proști cu arzur la Poartă să părască pre Necolae Vodă și să strice numele dela Poartă și al lui Costandin Vodă, și nimic n'au putut isprăvi, și curând l-au mazilit Impărăția, cu rea ocară, încăpând și la închisoare, la Edicula. Domnit-au ani 1.

62.

7240: 1732 Costandin Vodă, fiiul lui Necolae Vodă, cu a doao domnie. Făcându-să vezir azim Topal Osman Pașa, vechiul priĭaten a luĭ Necolae Vodă, îndată i-au dat domnia Țăriĭ Românești, carele viind la scaun, boĭariĭ munteni cu plină bucurie și cu dragoste așteptându-l; și pre urmă acea bucurie aĭavea au fost întru toată țara, atâta cât o mirare era, de câtă liniște stătuse în Țara Românească cu acest domn mare zorba de inicearĭ la Țarigrad, scoțând pre Sultan Ahmet Impăratul și s'au înnălțat la Impărăție Sultan Mahmut, și între aceaste vremĭ zorbalii, ridicatu-s'au un casap, anume Buciucachi, și cu sila zorbalelor îmbrăcase caftan de domnia Moldoveĭ dela veziriul, a căruia domnie au ținut numai patru cinci zile, până s'au maĭ potolit zorbalele, și ĭ-au tălat Impăratul, capul, și au rămas Grigorie Vodă odihnit la Moldova.

Făcut-au și lucrurĭ de pomenire în țară, înnoind mânăstirea s[fea]ti [1]) Arhanghel, turnul de pre poarta a curților și apa de'naintea turnuluĭ, el au făcut, și dela Moldova l-au mutat Impărăția la Țara Românească, domnind anĭ 7.

La țara Moldoveĭ era cu domnia tot Grigorie Ghica Vodă.

[1]) In text: сѣмнй.

www.dacoromanica.ro

bun şi milostiv spre odihna tuturor. Iar după mazilíía veziriului Topal Osman Paşa, făcându-să vezir azim Ali Paşa, Mihaĭ Vodă iar au început a amesteca pre Costandin Vodă, părând şi pre boĭariĭ Ţăriĭ Rumăneşti, cerşând judecată de faţă Trimis-au Costandin Vodă boĭarĭ cu arzur la Poartă împotrîva lui Mihai Vodă, şi Impărăţiía înţelegând de faptele lui Mihai Vodă, l-au surgunit cu rea urgie la cetatea Mitilin. Costandin Vodă şʼau luat doamnă dela Moldova, pre doamna Ecaterina, fica lui Costandin Roset Hatman, făcând nunta în Bucureştĭ cu multă cinste şi pohvală. Şi pre urmă, Impărăţiía l-au mutat dela Ţara Rumănească cu domnie la Moldova, cu multă păreare de rău Muntenilor, domnind ani 1 pl[ini].

63.

7241: 1733 Grigorii Ghica Vodă, al doilea numit cu acest nume, după şapte anĭ ce au domnit la Moldova, l-au mutat Impărăţiía, cu domniía la Ţara Rumănească, carele viind la scaun sʼau întâmpinat cu Costandin Vodă la Focşanĭ; şi acolo au făcut domniĭ amândoĭ otorac doao zile.

SFÂRŞIT

www.dacoromanica.ro

GERCETĂRI PRIVITOARE
LA
NOMENCLATURA COMANILOR

V [1]) VI, VII.

Comani sub numele „Valwen" şi „Khardesch"

Sub numele „Valwen" (= lat. „Valvi") îi întâlnim pe Comani mai ales la cronicarii germani [2]); formele însă ce le dă *Zeuss* [3]) drept ori-

[1]) Vezi *Tenerimea Română*, Bucureşti, 1899. p. 263 sq.; 1900, p. 387 sq.; *Arhiva* Iaş: 1905, p. 357 sq. 1910, p. 124 sq.

[2]) *Sàchsische Weltchronik*, Mon. Germ. SS. vernaculae lg. II, p. 243: «Bi des selven Keisers tiden vor en here ut van Asya,... unde voen uppe de *Valewen* mit eme groten here; 1223 den quamen de Ruzen to helpe,.. Dar waid der Ruzen unde der *Valwen* geslagen mer dan hundert dusent» *ibid.* p 254: «In den selven tiden quamen aver de Tateren mit eme creftigen here in dat land to Polenen, de darvore hadten tovort *Valwen*, Ruzen unde manich lant» 1241.

b) *Henricus*, Chronicon Lyvoniae, Mon. Germ.; SS. XXIII, p. 316: „Eodem
1222 anno fuerunt Tartari in terra *Valvorum* paganorum, qui Parthi a quibus dam dicuntur, qui panem non comedunt, sed carnibus crudis pecorum suorum vescuntur. Et pugnaverunt Tartari cum eis, et debellaverunt. eos et percusserun omnes in ore gladii, et alii fugerunt ad Ruthenos, petentès auxilium ab eis.., et exiverunt reges de tota Ruscia contra Tartaros, et non valuerunt pugnare cum eis... et fugerunt coram eis. Et cecidit rex magnus Mistoslawe de Kywa cum quadraginta milibus virorum, qui adstabant ei. Sed et alter rex Galatie Mysteslawe per fugam evasit".

c) *Arnoldus Lubecensis*, Chronica Slavorum, Mon. Germ.; SS. XXI, p. 216: «Nec. defuit ibi ilud perditissimum hominum genus, qui *Valwen* dicuntur, crudelitates suas et nequitias exercentes, de quibus loqui non est edificatio, sed miseria.»

d) Magistri *Vincentii* Chronica Polonorum, Mon. Pol., II, p. 279: «Nam ab oriente in aureis Kioviae [1018 (!)] *valvis* metarum alteram impegit; p. 291:.. in *valvis* Kioviae ense reformaret 1063.

e) Intr'o scrisoare a călugărilor, predicatori din anul 1241 cetim: „Comani quos Theutonice *Valwen* appellamus». *Mon. Germ.*; SS. XXVIII, p. 208 (=*Hur. muzaki-Densuşianu*, Documente I., p. 192).

[3]) *Zeuss*, Die Deutschen und ihre Nachbarstäm, p. 774: „Waluwen Falawa.

www.dacoromanica.ro

ginare nu le putui obliçi nicăeri şi deci nici cerceta etimologia sa, „Valvi" din „Falawa" (= „Feldleute", oameni de câmp), corespunzător rusescului „Polowtzi", din „Pole-Uzi" (= „Feld-Uzen").

Trebue să înşirăm aci şi etimologia lui *Blau*, discutată în studiul nostru anterior[1]).

O a treia etimologie pune în legătură[2]), ambele numiri de popoare „Valwen" şi „Wallen", substituiind amândorora înţelesul de, „străin".

Cu toate că această deducţiune ar părea ademenitoare, noi credem, întemeindu-ne pe fântânele contimporane, că numitele forme nu trebuesc confundate.

Potrivit acestei păreri şi etimologia lor cată să fie deosebită.

Despre numele „Wallen" (Walhen-Walha) şi etimologiile sale mai vechi îndrumăm pe cetitor la *Hasdeu*, care cercetează amănunţit hipotezele referitoare[3]) iar asupra deducţiunei de predilecţie din estimp dela „Volcae" (Tectosages), a lui *Tomaschek*, revenim într'un studiu deosebit[4]).

Cât priveşte însă numele Valwen şi părerea însinuantă a lui Gruber, încă *Schlötser*, traducătorul şi primul comentator al cronicelor primordiale ruseşti, îl dojeneşte[5]) pe de o parte, fiindcă nu sprijină afirmaţia sa pe nimic, iar pe de alta parte pare a-l susţine zicând: „cu privire la cuvântul „Wallen" observaţia se potriveşte, deoarece cetim la *Giraldus Silvester*":[6])

Ambii deci par a pune temeiu pe acest cronicar din sec. al 13-lea după care. Soxonii cuceritori în Britania ar fi numit pe oamenii

---

[1]) *Blau*, Über das Volksthum der Kumanen in «Zeitschrift» der deutschen morgenländischen Gesellschaft, XXIX, p. 587, unde orientalistul nostru consideră numirele «Falben» (= Valwen) drept forme secundare a numelui Polowţi (din «Pahlavi (!)».

[2]) *Gruber*, în «Chronicon Livonicum, n. 151, v. a): «Gentem autem illam a Tartaris deletam Noster vocat gentem Valuorum more Germanis consueto, qui populos, quorum lingua non intelligunt, nec certo alio nomine distinguere didicerunt, Valwos, tamquam homines peregrini oris olim solent appellare».

[3]) *Hasdeu*, Istoria critică a Românilor. Bucureşti 1875, I., p. 38 sq.

[4]) Din împrejurări neprevăzute acela apărù înaintea acestuia. Cf. «Convorbiri literare» 1920, p. 334 sq. sub titlul: Câteva contribuţiuni la cuprinsul noţiunei cuvântului «Vlach»; apărut şi ca «extras» sub acelaş titlu.

[5]) *Schlötzer*, Nestor, Gothingen 1802, II., p. 57: «Diese Behauptung belegt zwar Gruber nicht, bezüglich des wortes Wallen hat es aber seine Richtigkeit, denn wir lesen beim:

[6]) *Giraldus Silvester* (+1223), Descriptio Kambriae, ed. Dimock, London 1868, VI., p. 179: Saxones enim, occupato regno Britanico, quoniam lingua sua extraneum omnem Wallicum vocant, et gentes has sibi extraneas Wallenses vocabant».

www.dacoromanica.ro

străini de neamul lor „Walli". Ceeace nu se poate tăgădui, este că pogorîtorii Celţilor sunt numiţi de către urmaşii semînţiilor germane ale Anglilor şi Saxonilor şi astăzi astfel [1]). In orice caz însă afirmaţia se referă la *Wallenses* şi nu la **Walwen!**.

Pentru cel din urmă credem a nu greşi, dacă deducem această denumire destul de constantă din străvechia germană (urhochdentsch „falv" [2]), (= neog. „falb" = lat. flavus, gălbuiu), corespunzător rusescului „polov" [3]).

Pentru această etimologie credem cu atât mai vârtos a ne întrepune, întru cât Comanii mai apar şi la un al treilea popor sub numirea de sigur caracteristică şi îndreptăţită pentru un popor tatar de „gălbuiu".

Cronicarul armean *Matei dela Edessa* (1136)[4]. ne descrie anume mişcările popoarelor din sec. al II-lea, şi luptele încordate, ce avură Grecii de susţinut cu Uţii, Pecenegii şi cu «*Khardeşii*» în anul 1050-1051 [5]).

---

[1]) Compară bunăoară numirele regionale Wales, Cornwales şi altele de acelaş fel.

[2]) *Ziemann*, Mittelhochdeutsches Wörterbuch, Leipzig 1838, 530: «val. (ahd. falv.), gen. valwes; *M. Lexer*, Mittelhochdeutsches Wörterbuch, Leipzig 1878, III., p. 6.

[3]) *Gherghel*, Cercetări IV, op. cit. Spre a se vedea cum, şi cercetători eruditi pot avea câte odată eclipse de judecată, ne vom permite a reproduce aci afirmaţiunea vestitului slavist *Miklosich* privitoare la familia cuvântului «plav» din care noi am dedus pe Polovţi (= Comani). Miklosich zice: „Bei «plavŭ» denkt man án die Kumanen, die r. polovci, č. plavci, magy. pálocz, d. die falben heissen; wohl mit unrecht, *da wir uns die Kumanen nicht als blond zu denken haben (Miklosich*, Etymologisches Wörterbuch der slavischen sprachen, Wien 1886, p. 256). Dar de unde presumţiunea, că acel caracteristicon de «gălbuiu» ar fi trebuit să se refere la culoarea *părului* şi nu mai de grabă la cea a *feţei?* Părul negru sau balan nu era de loc ceva extraordinar pentru vreun popor european, pe când faţa galbue ca de mort, din care abia licăreşte lumina ochilor de «ciur» a rasei mongoloide, umple de groază pe cei ce văd pentru prima oară tipul tatar!.

[4]) *Dulaurier*, Bibliothèque historique Armenièn̈e, Paris 1858, p. IX: .«La date de sa naissance et de sa mort nous est inconnue».

[5]) *Mathneus d'Edessa*, Histoire de l'Armenie, ibid. p. 89: «En l'année 499 (9 mart 1050-8 mart 1051) les Romaines eurent à soutenir de terribles assauts. Un grand nombre de provinces furent devastées par les *Badzenig*, peuple avide de dévorer les cadavres, scélerat et immonde, bêtes cruelles et sanguinaires. Car la nation des *Serpents*, ayant franchis les limites de son territoires, chassa devant elle les *Khardêsch*. Les Khardêsch émigrant, repoussèrent les *Ouzes* et les *Patzinaces*, et tous ces peuples réunis tournèrent leur fureur contre les Romaines. Contantinopole fut livré aux plus grands calamités etc. Este, credem, războiul, pe care Bizantinii l'au avut de susţinut contra Pecenegilor şi aliaţilor lor în acelaş an. (*Gfrörer*, Byzantinische Geschichten, Graz 1877, II, p. 501).

www.dacoromanica.ro

Noi credem a recunoaşte în cei din urmă pe Comanii noştri, bizuindu-ne pe următoarele temeiuri:

1. Ei sunt pomeniţi aci în strânsă unire cu Uţii şi cu Pecenegii cu cari adesea făceau năvăliri comune;

2. Aminteşte Matei dela Edessa de ei într'un timp, când şi cronicele ruseşti pomenesc de dânşii;

3. Apar împreună în luptele contra Grecilor, cum ni-i arată şi cronicele bizantine;

4. Insemnează cuvântul «Khardêş» în armeneşte [1]), acelaş lucru ca «Polovcin» şi «Valwen» în ruseşte şi nemţeşte.

Un paralelism surprinzător în fine împinge numirea poporului coman şi a numirei epitetonice multiplice până în anticitate, unde se pomeneşte despre un popor Comani [2]), pe la Caucaz şi despre un alt popor scitic numit Ξάνθια [3]), adică «gălbuii» pe care *Strabo* [4]) îi aşează pe la Möetis (Marea de Azov!).

Comani sub numele „Parthi" şi „Kedar"

Aceste două numiri îţi mână gândul spre Asia. Numele Parthi e învederat numai o transmutare [5]), cărturărească a numelui vechiu al Partilor, cari, după cum ştim, fură socotiţi şi ei între Sciţi.

Acest nume îl întâmpinăm în unele cronici germane şi polone şi se referă fără îndoială la Comanii noştri, după cum reiese din osebitele citate [6]).

---

[1]) *Dulaurier*, op. cit. p. 404: En arménienne «Khardêsch» signifie blond qui a les cheveux d'un blond ardent (!).

[2]) *Gherghel*, Cercetări, op. cit., I., p. 268.

[3]) *Dulaurier*, op. cit. l. c.: «Cettre épithète rapelle la tribu de Xanthiii qui faisait p rtie de la puissante nation de Daae et qui était de race scythique.

[4]) *Strabo* Geographie ed. Meinecke, Lipsiae 1853, II., p. 718, 724.

[5]) *Jerney* a adus încă în a. 1851 într'o monografie ungurească «Parthia», pe care a alăturat'o tomului al 2-lea a operei sale «Keleti utazás», Pesta 1851 p. 163-304, mai multe pasagie, ce se referă la această chestiune. Şi academicianul *G. Kunn*, Codex Cumanicus, Budapesta 1880, p. LX sq., a tratat mai amănunţit despre acelaş lucru. Mai compară şi *Gruber* în Origines Livoniae Lipsiae 1740 p. 151.

Afară de acestea să se aibă în vedere următoarelep asagie, ce's scoase din fântânele originale:

[6]) *Rahevinus*, De gestis Friderici, ed. Waitz, Hăno verae 1884, III, p. 135 «Quo viso Poloni de tam improviso malo perculsi, et vehementer exterriti, cum iam nichil preter exicium sui, et destructionem terrae superesse viderent, quamvis auxilio vicinarum gentium, Ruthenorum videlicet, *Parthorum*, Pruscorum et Pomeranorum maximum collegissent exercitum in sola fuga spem vitae constituit (sic)

b) *Vincentius*, Chronica Polonorum, Monumenta Poloniae hist., Lwóu 1864 II, p. 311: «Rursus Zbigneo per invidiam muliebriter illacrimante *Parthi* fines-

www.dacoromanica.ro

Numele Kedar îl poartă seminţiile Arabiei în scripturile ebraice din vărsta medie, ne spune Carmoly, editorul pentru istoria română însemnatei opere a rabinului *Petakhia* din Regensburg[1]).

Învăţătul rabin călătorea după anul 1175 prin ţara Comanilor[2]) până în Anotolia şi numeşte ţara dincolo de Nipru şi pe locuitorii ei «*Kedar*». Editorul lui Petakhia ne lămureşte, că acest nume ar însemna necredincioşi[3]). Peste Nipru locuiau însă în timpul acela poporul Comanilor, cari ar şi fi meritat acel „epitethon" din partea rabinului Petakhia. Că acest popor e numii însă astfel numai fiind că în ochii rabinului ei treceau de păgâni, avem oarecare îndoeli a o crede, căci această numire ar fi meritat'o bunăoară din punctul de vedereal rabinului evlavios şi Ruşii sau alte popoare. Noi trebue să căutăm altă explicare. Ar fi poate bine să reamintim de *Chazari* despre care se ştie, că o parte din ei îmbrăţişaseră religiunea mozaică.

In contactul zilnic cu Comanii, cari luaseră moştenirea Chazarilor, numele hebraic „Kedar" l'ar fi putut primi Comanii dela urmaşii Chazarilor drept poreclă sau numire etnică. Petakhia, care întreprinse călătoria în ţările acelea, pentru a culege informaţiuni asupra coreligionarilor săi, ar fi putut auzi această denumire dela Chasari şi a întrebuinţat'o în înţălesul, care i-a fost transmis.

In cronicele ungureşti se pomeneşte de familia «*Kadar*», care ar fi emigrat din „Seythia"[4]). Poate că are vre-un raport cu „Kedar"

Polonie populantur; ibid. p. 408: «Adest namque Wssewlodus dux Belziae cum principibus Laodimiriensium, cum Halliciensium praecipuis, cum electis Tibia neorum turmis, cum Partorum millibus.

c) *Henricus*, Chronicon Lyvoniae, MG. SS., XXIII, p. 316: «Valvi pagani, *qui «Parthi a quibusdam dicuntur»*.

d) Cronica sacsonă (*Sächsische Weltchronik*, M. G.; Deutsche Chroniken, II., p. 243), tradusă în latineşte, (vezi *Massmann*, Repgow's Chronik, p. 466), substitue numelui poporului «*Valwen*» (cf. despre această pasagiul german în studiul nostru anterior V. nota 2 a) pe cel de *Parthi*. Aşa dar: «Temporibus istius Imperatoris quidam exercitus de Asya exiens, qui juxta fluvium, qui Than appelatus, habitabant, invaserunt *Parthos*, quibus Rutheni auxilium ferebant, comiseruntque cum Thataris prelium èt victi sunt».

[1]) Rabbi *Petakhia* ed. Carmoly, Paris 1831, p. 8, n. 1.

[2]) *Rabbi Petakhia*, op. cit., p. 8; *Gherghel*, Zur Geschichtc Siebenburgens p. 20, 21.

[3]) ibidem.

[4]) Simon de *Keza*, Gesta Hungarorum, ed. Horanyi, p. 37: «Kadar»; *Muglen's* Chronik, ed. Kovachich p. 5: «do machten sie zu einem hauptmann des landes (tzittia) *Kadar* aus dem geslechte torda.

www.dacoromanica.ro

Comani sub numele Kipceak

Această numire a Comanilor o întâlnim în scripturi orientale. Astfel arabul *Abulfeda* din sec. al 14-lea [1]), descriind în renumita sa istorie, universală năvălirea Mongolilor în Rusia, arată pe Kipceak ca aliați ai Rușilor contra Tatarilor, din partea cărora ambele popoare suferiră înfrângerea [2]), desăvârșită dela Kalka (1221).

Persul *Raschid-ad-din* (+ 1318), «fără îndoială cel carele a scris opera cea mai complectă și cea mai reușită dintre toate celelalte privitoare la istoria mongolă[3]), numește poporul, care fu învins de Mongoli sub Berca «Kipceaki», după cum cronicele ruseşti, discutând acelaș eveniment, numește acest popor «Polovți».

După raportul lui *Giuweini* [4]) (+ 1281) Mongolii avuseseră lupte și cu Alanii, Kipceakii și Rușii; mai târziu porniră contra Bagigurzilor (Ungurilor).

Din anul 1253 dătează apoi relațiunea misionarului *Ruysbræk* despre călătoria sa la Mongoli. Intr'un pasagiu ne spune despre Comani, că se numeau și Kipceaki [5]).

Și *Enric de Lette* (1186—1227) arată, că în anul 1221 Comanii au luptat alături de Ruși contra Tatarilor [6]).

De aci reiesă, că Kipceakii scriitorilor orientali sunt Comanii noștri, deoarece și unii și alții apar ca aliați ai Rușilor și împreună sunt învinși de Tatari sau Mongoli.

Cu toate că aceste date vor fi poate sufisiciente pentru susținerea tezei noastre, nu vrem să trecem cu vederea lucrarea, de și cam învechită, dar totuși cea mai complectă privitoare la «Istoria oardei aurii din Kipceak» a lui *Hammer-Purgstall.*

In opera aceasta, mai mult cunoscută, de cât faimoasă, se afirmă că Kipceakii ar fi băștinași în țările dintre Don și Ural și că acest

---

[1]) *Roesler*, Romänische Studien, Leipzig 1871, p. 336; *Hammer-Purgstall*, Geschichte der goldenen Horde, Pest 1840, p. XXVI.

[2]) *Abulfeda*, Annales moslemici, Hafniae 1794, IV, p. 301: «Tertia septentrionem conversa, Kipzaconos affligebat... et maximam eorum urbem Sudac subigebat... tandem et Russos invadebant Tartari, et, quamvis Kipzacanorum acce sione confirmatos,... caedibus et fuga lacerabant.

[3]) *Hammer-Purgstall*, p. cit., p. XXI; *d'Ohsson*, Histoire des Mongoles La Haye 1834, p. 622.

[4]) *ibidem.*

[5]) *Rubruquius*, Intinerarium, in Recueil des voyages, Paris 1839, IV., p. 246: «Commani, qui dicuntur Capthat».

[6]) *Henricus*, Chronicon Lyvoniae, Mon. Germ. SS. XXIII p. 313.

www.dacoromanica.ro

popor ar fi Paţinakiţii Bizantinilor [1]), şi nici decum n'ar trebui amestecaţi cu Comanii.

Că şi noi privim pe Comani drept originari în ţările dintre Nipru şi Wolga, am spus'o şi am căutat s'o şi dovedim aiurea [2]).

Dar deoarece autorul nostru pare a proiecta şi numele Kipceakilor în depărtări neguroase de timp, trebue să ne înpotrivim cu hotărîre unei asemenea păreri.

Acest istoric al Tătarilor renunţă mai întâiu, cu privire la prima-i afirmaţie, la Greci [3]), considerând mărturia lui *Abulghasi*, unui cronist turc din sec. al 17-lea, îndestulătoare pentru aceasta.

Din Abulghasi însă nu reiesă numaidecât, că acest popor ar fi purtat numele Kipceak ab antiquo. Relaţiunea acestuia e tâlcuită feliurit în privinţa timpului, unii cetind în text: «cu 4000 de ani» iar alţii cu 400 de ani [4]) înainte. Dacă însă întrebăm la alţi autori aflăm, că numele Kipceak nu se urcă mai sus de sec. al 12-lea.

Cea mai veche menţiune o găsim noi la cronicarul armean *Matei dela Edessa* [5]), (pe la 1136), carele descrie un războiu al regelui georgian David cu Melik, sultanul Kanţagului la anul 1121 Kanţag însă nu e Kipceak, cum ar putea cumva cineva fi ademenit a o crede; căci regele David, se spune aci mai departe, ar fi avut pe lângă el 40,000 de oameni, trupe proprii, iar 15,000, oaste aleasă, ar fi primit drept ajutor dela regele *Kipceakilor*. Lui Hammer-Purgstall îi cade totuşi greu a renunţa la Greci întru dovedirea vechimei

---

[1]) *Hammer-Purgstall*, op. cit, p. 16, 51 «Noch unrichtirger ist die Vermengung der Kiptschaken mit den Komanen».

[2]) *Gherghel*, Zur Geschichte Siebenbürgens op. cit. p. 14.

[3]) *Hammer-Purgstall*, op. cit. p. 16: «ohne den Beweis des früheren Daseins dieser Völker eben so Kilar in den Griechen finden zu wollen.

[4]) *ibidem*, Hammer-Purgstall citeşte 4000, dar nota 1: «Bei Dörf steht zwar im texte jüf (100) statt ming (1000)». In ediţia lui Desmaisons *Aboul-Ghâzi*-Bèhâdour-Khan, Histoire de Mogols et des Tatares, St. Petersbourg 1874 II., p. 19: «C'est de lui que descendent tous les Qiptchâq qui depuis Oghouz-Khan jusqu' à Tschinguiz-Khan c'est-à-dire pendant quatre cents ans, habitèrent seuls les bords du Iâik (oural), de l'Itil (Volga) et du Tine (=Don)».

[5]) *Mathœas d'Edessa*, Histoire de l'Armenie în «Bibliotheque historique Armenienne ed. Dulaurier, Paris 1858, p. 304: En même temps, Melik, soultan de Kantzag, à la tête de 400.000 cavaliers eguerris penetra en Georgie du côté de la ville Dephkis (Tiflis) par la montagne de Tagor. Le roi de Géorgie, David, instruit de l'approche des Turks s'avença avec un corps de 40.000 guerriers entrepides...

Il avait en outre sous ses drapeaux 15.000 homes d'élite, que lui avait donnés le roi des Kiptschak (Kaph'tschakhs)».

www.dacoromanica.ro

Kipceakilor şi de aceea crede, că s'ar putea sprijini [1]), Pe *Kedrenos*, pe care'l citează după *Stritter* [2]).

Dacă cercetăm acum originea acestui nume în fântâni orientale şi ne întrebăm, cum se face, că acest nume se menţine la apariţiunea Tătarilor cu atâta persistenţă pe când mai înainte era aproape necunoscut, ne răspunde numai legenda: Ogus-Chan ar fi dat pruncului unui general al său, căzut în luptă numele «Kipzak», i.e. arbor găunos, fiind că s'a născut în stepă sub un asemenea copac [3]).

Când ar fi trăit Ogus-Chan, tot numai legenda ne spune: 400 de ani înainte de Ginghis-Chan».

Noi credem, după cele arătate, că Kipceak e un nume de dinastie, ce fu apoi transmis asupra poporului, cum era datul la semin-ţiile tătare.

Cu toate că aceste popoare par a fi fost originare în Rusia meridională, numele Kipceak nu pare a se fi răspândit de cât după ce unda mongolă a trecut peste ele «stârnindu-le prin scăpărarea evenimentelor istorice şi atrăgând astfel atenţiunea cronicarilor asupra lor.

N-r. ILIE GHERGHEL.

---

[1]) *Hammer-Purgstall*, op. cit. p. 446: «zum Iahre 1050 soll Nicephorus der Eunuche gegen die eiserne Brücke nach Kiptschak vorgedrungen sein».

[2]) *Hammer-Purgstall* citează: Ἄχρι τῆς λεγομένης σίδερας γεφύρας καὶ τὰ Καντζακιοῦ (Καπζτακιοῦ); *Stritter* însă, op. cit., III, p. 96 şi Kedrenos, ed. Bonn., II, p. 593, au Καντξακιθ, resp. Καντξακίου. De asemenea e învederat că războiul fu purtat în Asia; de aceea Καντζακ=Kantzag dela Matei dela Edessa şi nu are de loc a face cu Kapceak.

[3]) Abulghazi-Bayadur Chan, Histoire généalogique des Tartares, Leyde 1726, p. 45: «Le Chan... lui donna le surnom de Kipzag, qui vent dire en vieux langage Turc «un arbre vide»: Dès que ce garçon fut parvenu à un âge convenable Ogus-Chan luy dona une armée considerable pour aller faire la guerre aux Urusses, *Ulakes*, Madschares et Baschqirs, qui habitoient sur les bords des rivieres de Tin, d'Atell et Jagaïk, et ayant esté assez heureux pour ranger ces peuples sous son obéissance, il regna trente ans en ce pays, c'est de luy, que tous les Kipzaks sont issus, et depuis le regne d'Ogus-Chan jusque á celui de Zingis-Chan, pendant plus de 4000 ans, aucune autre nation n'a habité ces pays». Că sub *Ulakes* sunt de înţeles Românii, credem că e la pricepeiea ori cui istoric oriental. Vezi dealtminterea despre acest pasagiu: pe Raschid-ad-din Fadlalalah.

www.dacoromanica.ro

UN INTERESANT ZAPIS

DELA

DOMNIȚA ILINKA, FIICA LUI PĂTRAȘCO VOEVOD, NEPOATA LUI MIHAI VOEVOD, DIN 10 IANUARIE 1642

Zapisele și cărțile rămase dela domnița Ilinka prezintă o deosebită importanță pentrucă mai toate sunt scrise în frumoasa limba a țării și poartă semnătura domniței manupropria cu litere latine.

Zapisul din 10 Ianuarie 1642, pe care-l dăm azi publicității, e scris pe pergament, și se păstrează în arhiva noastră. Domnița Ilinka eliberează de rumânie satul Copăceni din județul Vlașca și semnează: *„Ieu Ilinka fata a lu Petrasko Vodâ"*.

Fiind unul dintre zapisele cele mai bine păstrate și purtând pecetea domniței aplicată cu inel, în față, cu tuș negru, îl dăm în autotipie și-l însoțim de transcrierea textului cu litere latine și cu unele completări privitoare la obârșia domniței Ilinka, a moșului său Mihai Vodă Viteazul și a bunicei sale vestita Doamna Stanca, mătușa marelui logofăt Stan Kretzulescu [1]).

La 1553 Mihai Vodă s'a căsătorit cu domnița Stanca, fósta soție a lui Dumitru banul, fiul iui Stan banul, și a avut de urmași pe Florica, măritată după Preda postelnicul

[1]) Despre familia lui Mihai Vodă Viteazul vezi St. Nicolaescu, *Documente slavo-române* București 1905, p. 291—308. De acelaș articolele din Revista *„România Nouă"* 1907—1908: *Diata Ilinkăi Evstratoaia, nepoata lui Mihai Viteazu* (23 Febr. 1550), p. 35—43 și *Zapisul Ilincăi, fiica lui N. Pătrașcu Voevod* (15 Ianuarie 1643), p. 171; Em. E. Kretzulescu, *Lămuriri și întregiri cu privire la familia lui Mihai Vodă Viteazul.* București 1909; St. Nicolaescu, *Portrete istorice. Domnița Florica, fiica lui Mihai Vodă Viteazul și a Doamnei Stanca.* București 1912.

www.dacoromanica.ro

din Greci, fratele lui Stroe postelnicul, și pe Nicolae Petrașco Voevod. Nicolae Petrașcu Voevod a luat de soție pe Ancuță, fiica lui Radu Șerban Voevod și a avut de urmași pe Mihail Voevod mort în 1656 și pe Gavrilaș Voevod, mort în 1622. Domnița Ilinka s'a născut în 19 Ianuarie 1624 și dela început i s'a dat o educație aleasă. Studiile începute în țară le-a desăvârșit și terminat la Viena. Ajungând la vârsta măritișului, Ilinka s'a căsătorit cu Eustratie vistierul Leurdeanu, în 1644. Domnița Ilinka și cu sora ei Ancuța, măritată după Constantin vtori postelnicul din Albești, au pribegit multă vreme prin Ardeal, Ungaria și Viena[1]. Ele s'au întors din pribegie abia în iarna anului 1640, prin Noembrie, și au intrat în țară pe la Brașov. Ruda lor, Mateiu Basarab Voevod, un bun ocrotitor al lor, l-ea primit cu cinste și a căutat să le dea înapoi toate drepturile lor de stăpânire peste moșiile și averile lor părintești.

EM. E. KRETZULESCU

Târgoviște, 10 Ianuarie 1642. Domnița Ilinca, fiica răposatului Pătrașco Voevod, nepoata răposatului Mihail Voevod, venind în țară, sloboade de rumânie satul Copăcenii din județul Vlașca.

† Adecă eu *Elinca, fata răposatului Pătrașco Voevod, nepoata răposatului Mihai Voevod.* Scriu și mărturisescu cu acest zapis al mieu, ca să fie de mare credință la mâna tuturor moștenilor satului Copăcenii dela pod ot sudstvo Vlașca [2], cum să se știe că după ce m'au adus Dumnezeu aici în țeară acum în zilele mării sale domnu nostru Io. Matei Voevod, alesumi-seau părticeoa mea cu judicata domnu nostru și atot sfatul țării, o seamă den satele *moșu mieu răposatului Mihai Voevod.* Deci au căzut a fi pre seama mea și acest sat Copăcenii.* Intr'a aceia toți moștenii satului sculatu-seau

[1] St. Nicolaescu: *Portrete istorice. Domnița Florica, fiica lui Mihai Vodă Viteazul și a Doamnei Stanca.* București 1912.

[2] Cuvintele slovenești «ot sud Vlașca» înseamnă pe românește „din județul Vlașca".

* Pe moșia Copăcenii-Adunați din județul Vlașca, proprietatea noastră, se păstrează în popor tradițiunea că sus pe platoul coastei, din fața podului Mihai Viteazul, se află așa zisă «*masa domnească*» la care Domnul a cinat cu căpitanii săi în preziua luptei dela Călugăreni.

www.dacoromanica.ro

și au venit la mine de au căzut cu multă rugăciune, ca să-i las să se răscumpere. De care lucru și eu încă am socotit în tot chipul, și avându și poruncă dăla măria sa domnu nostru și dăla tot sfatul țării, ca să-i las să se răscumpere, nu am avut cum face într'alt chip, ce i-am slobozit de seau răscumpărat de cătră mine de rumânie, de mi-au dat bani gata, ughi 150. Și i-ăm luoat toți gata în mâna mea, și așa i-am slobozit de seau răscumparat ei și cu toți feciorii lor, și cu tot neamul lor, să aibă bună pace de rumânie, și să-și ție moșiia lor tot satul Copăcenii și cu tot hotarul, și cu tot venitul în bună pace, până în vecie, ne clintit de nimenilea. Aceasta am scris. Și pentru mai adevărita credință, pusune-am pecetea și iscăletura cu mâna mea, ca să se crează. I pisah az Stoica logofăt u Trăgoviște, meseța Ghenarie 10/7150 [1].

(ss) *Ieu Ilinka fata a lu Petrasko Vodâ.*

Pergament. Bine păstrat. Pecetia aplicată în față cu inel, în tuș negru.

---

[1] Fraza: „I pisah az Stoica logofăt u Trăgoviște, meseța Ghenarie 10/7150" este scrisă în slovenește și se traduce astfel pe românește: „Și am scris eu Stoica logofătul în Trăgoviște, luna Ianuarie în 10, anul 7150.

www.dacoromanica.ro

ZAPISUL DOMNIȚEI «ILINKA FATA LU PETRASKO-VODĂ», 10 Ianuarie 1642.

www.dacoromanica.ro

JURĂMÂNTUL CU BRAZDA IN CAP

INTREBUINȚAT LA

HOTĂRNICII IN DREPTUL VECHIU ROMÂNESC

DE

DUMITRU D. MOTOTOLESCU
Profesor la Facultatea juridică din Iași

Dreptul român agrar a păstrat mult timp formele arhaice ale obiceiului pământesc. Intre acestea intră și instituția jurământului cu brazda în cap[1]), ce se întrebuința în procesele de hotărnicii.

Un studiu amănunțit asupra acestei instituții nu avem. D'abia în mod trecător este menționat de câți-va autori, ce întâmplător s'au ocupat cu dreptul vechiu românesc[2]). In cele ce vor urma, ne încercăm să facem un studiu amănunțit și comparat asupra acestei instituți.

Proprietarii învecinați, neînțelegându-se asupra hotarelor ocenilor lor, căpătate prin confirmare, hărăzire, moștenire, cumpărare, fie că aceste hotare n'au fost stâlpite, sau îndeajuns de fixate, sau, că cele vechi au fost șterse, prin temperiile anotimpurilor, sau distruse prin inundații, sau de mâinile omești, căutau să pună odată capăt acestor neînțelegeri, stabilindu-le prin bună înțelegere.

---

[1]) G. Ghibănescu, Surete și Isvoade III, Iași, 1906 pag. 275: „Тамѹ люди добрыхъ и стариихъ и сѣдѣи господьскїи и питали за нимн за рѣдъ томъ хотар и назвали двана-дѣсат люди добрыхъ и сѣдѣи господьскїи и ерѣи и дїаконн и хотѣшя поставити и возводи на главн им, да подаст имн сѣ сконмн душамн погде ест хотаз тон селищи.

[2]) Alex. Papadopolo-Calimach, Origina dreptului român, Lumina III, pag. 16—17; G. Missail, Originile legislațiunei române, București 1865, pag. 13—14; G. Popovici, Convorbiri Literare, XX anul 1886, pag. 663, Recensie făcută lucrării N. Blarenberg: Essai comparé sur les institutions et les lois de la Romanie depuis les plus temps les plus reculés jusqu'a nos jour, București 1886, descrie în mod sumar: judicium finium regundorum pag. 670 not. 1; I. Brezoianu, Vechile instituțiuni române, Buc. 1882, pag. 44.. ucea martori, cari arătau răzorul moșiei peste Milcov, cu brazda în cap, iar dincoace de Milcov cu o traistă de pământ pe cap.

www.dacoromanica.ro

Hrisoavele seculilor XV, XVI, şi XVII, ne fac menţiuni, cu privire la alegereà răzoarelor proprietăţilor imobiliare, de mărturisirea vecinilor. Aceştia numiţi *„oameni buni şi bătrâni"*[1]) depuneau jurământul în biserică şi după aceia spuneau ştiinţa faptelor. Alte ori se recurgeà la formarea de martori fictivi: se luau copii c'am de şeapte ani la stabilirea hotarului, între moşiile divizate, sau în litigiu şi se călugăreau.[2]) Aceştia aveau să mărturisească în viitor, hotarul ştiindu-l dela data facerii lor, ca călugări. Mai erà şi un alt mijloc barbar: copii, c'am de 10 ani se aduceau la stălpirea moşiilor, şi acolo li se

---

[1]) Ghibănescu, Ipsoace şi zapise I. Doc. 7062 Martie 1: „а хотарь село хълинчаномь, що єсть на хотаѣ Рѧѕєкномь wсажено нздлоу да єсть покѣд им хотарнли и нзнаменаи нашн кѣнїи пан гланга великїи шітраѳ. и пан єѫлєоакж великїи матаг хѫлоескїи и доброїи лкѳи.

Doc- 10 Maiu 1626... iar Nică fiul Lupului Bălţatul a avut pără cu Stan şi cu fiii Dobrei şi au zis, că n'au vândut via şi au luat 6 megieşi la mijloc dimprejurul locului, care ştiu de această tocmeală şi-au mărturisit...

Doc. 14 Iulie 1780. Ioniţă Crăznarul cercetând pricina de judecată dintre Radoşi şi Cânepeşti pentru muntele Găurile nu-a dat crezământ megiaşilor numai din gurile lor.

Vecinii erau chemaţi şi la alte popoare. La Čehi găsim în hrisoave că vecinii sunt chemaţi din osada, ceiace însemnează vicinatus. „Osada" însemnează sat. I. Kapras, Právni, dějiny zemi Koruny české II pag. 62. Isvoarele medievale îi numesc „viri idonei" Codex diplomaticus Moraviae, IV, pag. 390, 1292; Schröder, Rechtsgeschihte 1898, pag. 84, 204, 362; Lex Baiuw. 12, 8; Lex Alam. 81 (84) In Silezia izvoarele ne fac menţiuni despre: tota vicinia assistente 1254 la oraşul Breslau; vicinia evocata 1289 la oraşul Steinau; cf. Tzschoppe-Stenzel, Urkundensammlung zur Geschichte der Städte in Schlesien u. Oberlausitz, Hamburg 1832 pag. 25 not, 3.

[2]) Hotărnicia în formă de raport la Domn a lui Dinu biv Armaş şi Toader Badilit vornic, pentru moşia monăstirei Solca, anume Crăiniceşti, despre Calafindescii. Calugării aduc la hotărnicie între oamenii buni, pe un bătrân anume Negrescu Dascălu „şi acest Negrescu, dete seamă, că în vremurile trecute când stăpânea biv-vel-Postelnic, Calafindescii ar fi avut pricina cu călugării de Solca, pentru aceste horare. Şi ieşind Preda cu egumenul de Solca, Parteni şi cu Daniil, care mai pe urmă a fost Episcop în Roman şi Vanara proegumen, şi alţii călugări de acolo au stătut între hotar, şi s'au arătat cine-şi hotarul şi dintre acei oameni, ce-i au purtat atunci la hotare, s'au aflat numai acel Negrescu zicând, că au fost copilandru şi l'au dat de chică, arătându-i, ca să ţie minte semnele. Deci noi, nici pe dânsul amintirea, nu l-am crezut, ce el au luat brazde în cap, pe obiceiu, şi au purces pe hotar. Doc. lit I. fasc. 26 archiva fond. religios din Cernăuţi 7250 Julie ad. 1782, Voinţa Naţională III 665 pag. 2. idem; III No. 665: Doc. 1742 în fac. lit I. din Arhiva fondului bisericese din Cernăuţi; idem, lit. i; idem lit. h. fac. 26 doc. 1709 (7217) August, hotărnicia, la moşia Meleşul a monăstirii Solcăi şi au adus „şi din călugăraşi mici copii ca de 8 ani, că de or trăi să scie înainte."

www.dacoromanica.ro

dădea câte-o păruială, sau se trăgeau de chică arătându-le stâlpirea şi fixarea hotarelor moşiei, zicându-le: „să ţineţi minte.[1])"

Se înţelege dela sine, că numai „oamenii buni" şi „bătrâni"[2]) „oameni de cinste" pun accent pe acest epitet, au putut fi aduşi la un act, de la care depindeà proprietatea împricinaţilor. Dar, neîncrederea oamenilor în semenii lor totdeauna a fost mare şi neînvinsă şi de aceia se supuneau martorii unui mare jurământ.[3])

In multe documente hotarnice din secolul XV-lea, XVI-lea şi XVII-lea aflăm o formă simbolică, prin care vedem, înlocuit jurământul în înţelesul nou creştin, adică, vedem martorii, oameni buni şi bătrâni, dând seamă despre un *hotar* al unei moşii cu sufletul lor şi cu brazda în cap.[4])

---

[1]) Ghibănescu, Ipsoace şi Zapise, Iaşi 1906, pag. 30 Doc. 7187, „că l'au aruncat de păr ca să ţie minte".

Prepararea de martori era un obiceiu medieval. Il găsim şi la alte popoare, ex. Germani. In Silezia se obişnuia, ca la fiecare movilă de graniţă se dădea copiilor câte una sau două palme, sau se trăgea de ureche, ca să-şi memorizeze hotarul; cf. Lex Ripuaria, tit. 60: unicuique de parvulis alapas donet, torqueat auriculas, ut ei in postmodum testimonium praebeant. S'a păstrat acest obiceiu până în secolul al XIX; cf. Act. Kr. Sprottau No. 40: Uebrigens muss noch bemerkt werden, dass unter jedem Grenzsteine die nöthigen Grenzzeichen an Ziegelstück u. Glassgelegt wurden, sowie man auch den fünfzehnjahrigen Sohn des Freihäusler und Gerichtsmann Arlts, mit Namen Karl Friedrich, zur Anlegung der Grenzsteine herbeigerufl und demselben zu lebhafterer Erinnerung daran ein Paar Backenstreiche gegeben hatte; cf. G. Schoenaich, Schlesische Grenzalterthümer, Zeit. ver. Gesch. u. Alter, Schlesiens, Breslau 1904, pag. 375.

[2]) T. V. Stefanelli, Documente din vechiul ocol al câmpului Moldovenesc, Bucureşti 1915; N. Iorga, Geschichte der rumänischen Volkes, I, pag. 236: „gute alte Leute sind diejenigen die das Urteil finden."

[3]) A. Ştefulescu, Gorjul Pitoresc, 14 lulie, 1780... „Li s'au dat mărturisire şi au primit de au jurat cu mâinele pe cruce pe sfânta evanghelie şi cu lumânările aprinse; I. Grimm, Deutsche Rechtsaltertümer, II, Leipzig 1899, pag. 541; v. Savigny, System des römischen Rechts VII, § 309, pag. 47; E. Revillout, Les origines Egyptiennes du droit civil romain, Paris 1912, pag. 4, 64–65, 97, 144.

4) Arch. Ist. I. pag. 24, Doc. 1642..... aşa mărturisim noi cu sufletele noastre şi cu brazda în cap, înaintea lui Dumnezeu şi înaintea mării tale Milostive doamne.

Doc. 10 Maiu 1626., iar Nică fiul Lupului Bălţatul a avut pîră cu Stan şi cu fii Dobrei şi au zis, că n'au vândut via sa, au luat 6 megiaşi la mijloc dinprejurul locului, care ştiu despre această tocmeală şi-au mărturisit... şi-au dat cu sufletele lor să fie via lui Nică.

Arch. Ist. Tom. III pag. 228. Rânduirea unei comisiuni de anchetă din anul 1650: „Ionu Vasilie... şi să socotiţi să alegeţi pre unde este hotarul satului Şerbăneştilor şi să faceţi şi-o scrisoare să ne daţi ştire.

„Deci au pus brazda în cap unui om bătrân, au înconjurat acei 10 paşi, Miron Costin, Tabla cronologică fără dată, Ureche I.

www.dacoromanica.ro

Raportul unei comisiuni hotarnice [1]) din anul 1610 ne arată un asemenea jurământ. El spune: „Milostive Dóamne, dă-mi ştire măriei Tale şi-a tot sfatul măriei Tale, că ne-au venit cinstita carte măriei tale la noi (adică orânduirea de-a funcţionà cu boeri hotarnici) dundu-ne ştire, că ne-au pohtit credincios boiarinul Măriei-Tale Ureche vornicul la Măria Ta, ca săi hotărâm la Petricani cu călugări dela Agapia de câtre satul lor Jugăneşti pentru o bucată de hotar, nu mult, puţin. Domnia-Sa vornicul Ureche zice: „că acel locaş e a Petricenilor, călugării de Agapia zic, că a fost a lor, la lăsatu să umble părţile peste oamenii buni şi bătrâni din meghieşi, anume Vasile din Urecheni şi Pătruş cu aprodul de acolo, carele au vândut el, cu rudele sale, acel sat Jugăreşti Agapenilor şi au pohtit şi Vornicul Ureche şi Agapeni sei, jurau cu mare jurământ şi cum vor da ei cu sufletele pre unde a fost hotarul cel bătrân, pe acolo să hie şi de acum hotarul Juratui-au înaintea a tot norodul, cine era acolo şi au mers ei pe unde au fost véc hotarul şi cum au ştiut ei cu sufletele lor.

Aici întâmpinăm fără îndoială un jurământ, pentru că jurământul nu este decât o confirmare a unei dări de seamă, prin un act simbolic, din care reese, că cel ce jură, invoacă în sprijinul său o putere supremă, în deobşte recunoscută şi se supune pedepsei, ce în caz de mintire i s'ar aplica. Actele simbolice au fost multiple şi au variat de la popor la popor. Ivindu-se în creerii oamenilor ideea de D-zeu, el a fost considerat de putere, ca mai desăvârşită şi de aceia, vedem în jurământul popoarelor teistice o confirmare în provocarea la D-zeu, ca la un obiect sfânt. Uneori ne pare norma jurământului din vremurile vechi, chiar ridicolă. Jurământul la poporul german [2]) avea următoarele formule: „pe barba lui D-zeu, pe părul lui D-zeu, pe sprincenile lui D-zeu [3]), de unde se poate cunoaşte, cum convin

[1]) Hajdău., Arhiva Is. I. p. I. pag. 24.

[2]) Dahn, Geschichte der deutschen Urzeit I, 1883 pag. 241, 243; Waitz, Verfassungsgeschichte IV, pag. 429 n. 3.; Pertile, Storia del diritto italiano, VI. pag. 362 n. 60; Brunner, Rechtsgeschichte I, 2. 1882 pag. 263; Schröder, Lehrbuch d. deutschen Rechtsgeschich, Leipzig, 1907 pag. 86.; Fr. Patetta, Le ordalie, Torino 1890 pag. 206. Germanii în epoca păgână se închinau la lucruri şi alte obiecte, în afară de divinitate. H. Paul, Grundriss der germanischen Philologie III, 1900 pag. 214;Pertz. I, pag. 187: „ut omnis homo in iudicium dei credeat absque ulla dubitatione".

[3]) K. v. Amira, Grundriss d. germanischen Reçhts, Strassburg, 1906, pag, 80, 142—143.

www.dacoromanica.ro

popoarele cele mai hetorogene în ideile lor, dacă ajung la acelaş grad de cultură [1]).

Toate procesele relative la moşii aveau instanţa lor înaintea domnului, care le judecà în divan, dacă se puteà convinge pe deplin, despre adevărul părţii, sau despre nulitatea ei desăvârşită. Aceasta aveà loc, când dovezile, documentele erau deajuns şi lămurite. De multe ori însă dovezile erau insuficiente sau lipseau, în aceste împrejurări se orânduià o cercetare la faţa locului neapărat şi orânduia pe unul sau pe mai mulţi din boierii slujbaşi, cari făcând cercetare la faţa locului, să raporteze despre rândul lucrului şi astfel hotarnicii preparau judecata.

Condiţiile principale ale procesului hotarnic erau: procesele hotarnice, ca toate celelalte, aveau să fie aduse înaintea domnului şi a sfatului său. Domnul rânduià pe unul sau mai mulţi boeri hotarnici să meargă la starea locului în litigiu şi să facă cercetare; boerii hotarnici raportau domnului despre rândul hotarului; Domnul încheià judecata cu o carte.

Cum se făcea cercetarea la faţa locului, când existau martori şi când nu existau?

Prima întrebare se poate repede clarifica. In totdeauna comisia consistând din boeri numiţi hotarnici, adunà la faţa locului pe megieşii de prin prejur şi pe martori. [2]) Inainte de toate, părţile împricinate erau întrebate de chrisoavele şi cărţile cu cari ţineau moşia. Dacă cărţile erau scrise din semne în semne, indicau aşà dar hotarele; atunci se luà suma locului pe acele ipsoace şi se potriveà hotarul cu ajutorul meghieşilor.

Mai încurcate erau cazurile lipsei [3]) hrisoavelor, sau în cazuri de neajunsuri şi nelămuriri stilistice. In aceste împrejurări se recurgea

---

[1]) Prevost, Recherches sur la législation des jugements de Dieu, principalement en Belgique 1864; Brunner, o. c. II pag. 428; Grimm, o. c. II, pag. 546.

[2]) Arch. Ist. III pag. 241: Doc. 7167 Maiu 28....., şi să strângeţi oameni buni şi depen prejur megieşi şi să socotiţi să hotărâţi cum veţi afla mai cu dreptate, cu sufletele voastre şi precum veţi afla să ne faceţi şi o mărturisire să ne daţi ştire.

[3]) Arch. Ist. I. p. I. pag. 116: «Toţi megiaşii lui Mtheiu Buzatu mărturisesc după lege cum că el a perdut documentul său asupra satului Pe-ustia-Răcăciuni, atunci, când năvălirà Turcii Aliberg şi Skender-bey cu domnul Ţepeluş, robind Moldova până la Lunca cea mare; cf. Ştefulescu, Târgu-Jâului, pag. 20. Doc. 1611.

I. Antonovici, Istoricul com. Bojdana, Bărlad. 1905. Doc. 1470 Oct. 17, Alexandru V. c. B. şi dela fii lui Ilie şi Ştefan.... „s'au fost perdut, când ţarul turcesc a venit şi-a prădat ţara".

www.dacoromanica.ro

la martorii brăzdaşi şi trăistaşi [1]), cari depuneau mărturiile în faţa boierilor hotarnici, megieşilor şi părţilor litigante, garantând cu capul lor adevărul celor spuse.

Ştiri precise, când a apărut această instituţie nu avem. Resturile juridice, păstrate în hrisoavele de hotărnicii, ni-l dau c'am prin a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Dabija Voevod numeşte o anchetă în stabilirea hotarului Avrameştiilor. In adresa de facerea hotărniciı, Domnul zice: „deci domnia mea am dat învăţătură boiarinlui nostru credincios şi cinstit, lui Niculai Buhuş vel logofăt să trimiţă un om al său acolo să scotocească acel hotar, deci pentru acest lucru, dacă vei vedea cartea domnii mele, iar voi sa mergeţi acolo şi să strângeţi şi să căutaţi dìreasăle pre unde va spune uricul târgului de or merge oameni, cu brazda în cap [2]) pe acele semne să fie hotarul"..... Găsim ştiri şi mai vechi; aşà documentul din 7143 Junie 28 Iaşi. [3]): тамѵ людн дѣдрнх и стдрнх и слѵги гсп-

[1]) Cronica Romanului II pag. 98—102: Protopopul Ştefan cu alţi preoţi dela Biserica-Albă din Roman s'au fost jăluit domnului Grigore Ghica 1776 Noem. 24, că nisce Armeni ce-au case pe locul cimitirului de lângă biserica armenească, care se învecinează cu biserica Albă, au împresurat din locul acestei biserici.

A trimes la cercetarea unei comisiuni, compusă din Episcopul Leon ispravnicii Romanului comisul Laskaraki şi Iordachi Balş biv vel cluceriu, punându-le în vedere, ca să cerceteze şi de ceia ce vor constata să dea mărturie jăluitorilor, pentru ca pe temeiul ei să se poată da hotărârea domnească .....

Am cerut şi dela Armeni să ne arate niscai-va scrisori vechi sau armeni bătrâni să vie să mărturisească şi nici scrisori vechi au arătat.

[2]) Ghibănescu, Surete. IV pag. 51: « Istratie Dabija Voevoda bojiu mlstim gspodѣ zemle Moldovscoi, Scriem domnіа mа la sluga noastră la Duvău părcălabul de Cărligătură dămuţi ştire pentru pâra ce are spătăroae răpăosatului lordachie spătarul cu Bejan şi cu Ursul şi cu popa Acsinte şi cu alţi râzі şi a lor pentru hotarul Avrămeştilor, că ni s'au jăluit Spătăroaі că au intrat peste hotar, deci domnіа mа am dat învăţătură boiarinlui nostru credincios şi cinstit, lui Niculai Buhuş vel logofăt să trimiţă un om al său acolo să socotească acel hotar, deci pentru acest lucru, dacă vei vedeа cartа domnii mаli, ıar voi să mаrgeţi acolo şi să strângeţi oameni buni, megiaşi şi să socotiţi şi să căutaţi diréăsàle pre unde va spune uricul târgului de cât merge oameni cu brazda în cap pre acаle semne pe acolo să fie hotarul, acelor sate de va fi lovind hotarul din gios de iaz, să fie oameni de vinа şi să scoţ şi diresul cel de la Alexandru Vod şi să scoţi pre acela, iar de va fi lovindu hotarul în hăleşteu, unde знчı, că să cunoscu şi săpăturile drumului, de să fi cunoscând săpăturile drumului de amândoa părţile de hăleşteu precum or ştì oameni cu sufletele lor aşа să ţie hotarul şi să ne faci şi-o mărturie să ne dai ştire. Toe pisem. Saam gospdu veleal u Ias veleat 7173 Iuni 22. Buhuş vel. logof. učil iscal.

[3]) Ghibănescu, III. Surete 275:... „acolo oameni buni şi bătrâni şi slugi domneşti şi preoţi şi diaconi şi vrând a le pune şi brazdele în capul lor, ca să spue ei cu sufletele lor pe unde este hotarul acelei seliste şi pe unde s'a hotărât în

www.dacoromanica.ro

дрѫскїи и питалн за нилш, за рѣдѕ томѕ хотар и изврали дканадасѫт люди добрих и слѣги гсподрѫскїи и ерѣи и дїакони и хотѣшіе поставити и борозди на главн нм, да подаст шнн сѫ своимн душамн погде ест хотар тоі селнцнй й погде хотарнл вѫ дни радѕл воєвода тнх люди добрих нехотѣшн взѣти борозди на главн нм вѫ пов идали право". Din citatele acestui hrisov vedem, că au fost chemaţi ca martori, megieşi în număr de 12, şi nevoind să li se pună brazda în cap, au jurat mărturisind pe sufletul lor hotarul cunoscut din vechime.

Din următorul hrisov se vede destul de lămurit procedura stabilirii limitii proprietăţilor.

Noi Antiohu Konstantin V. v. bojii milosti gospodar zemli Moldavskoi. Iată că au venit înaintea Domniei mele şi înaintea a lor noştri moldovineşti boiari a mari şi mici. Ioan staroste de mişăi şi cu toţi mişăii de acea de târgu de Iaşi şi făcură mare jalbă pentru un locu, ce au ei danie aicea în Iaşi, dela Petră Vodă cu Doamna Ileana, care locu iaste în capul târgului din sus lângă zidiu, zicând stărostea de mişăi şi cu toţi mişăi cum împresură locul alţi târgoveţi şi s-au făcut case pe locul lor şi 'ncă le-au mutat şi un stălp de piatră, carele au fost pus din sus, dinaintea casei Giurgei în răpă, ce vine despre târgu. Deci după jalba lor trimisam Domnia mea pe boierii vornici şi pe Georgiaş vornicul şi pe Bejan vornicul ca se afle pentru strâmbătatea, ce se jeluiră mişăii şi pentru acel stălpu de piatră, carele ce pomeneşte mai sus, de este cu adevăratu mutatŭ aŭ nu este. Deci pe poronka noastră mersau vornicii acolo şi au strâns oamenii buni megieşi anume Maftei cel bătrânu şi Ioniţă Dănulescu şi Georgie Karpu Diacul şi alţi oameni buni dintr'aceşti oameni avatus'au Maftei ce-l bătrânu şi Ioniţă Dănulescu şi au ridicat cu sufletul lor şi cu brazda în cap, cum adivărat stâlpul acel de piatră, ce se pomeneşte mai sus iaste mutatu şi s'au aflatu mutat de unde au fost mai la vale din valea de sus, lui Gerovasie apariului, care casă este acum a Mihalcei din Codreşti.

Deci vornicii aflându aşà de isnoavă au venit şi-au spus Domniei mele şi Domnia me iarăşi leam poruncitŭ, dacă au ridicatu acei oameni bătrâni cu sufletele lor şi cu brazda în capu, să meargă vornicii să mute stălpu unde au fost şi pe porunca Domniei mele au mers şi iarăşi au mai întrebatu pe acei oameni şi de isnoavă au ridicat cu sufletele lor şi cu brazda în cap. Deci vornicii de poartă încredinţându-se întru acestu chip au mutat stălpul unde au fost în râpa, ce vine de la dealu din sus, denaintea casei Giurgii. [1])

zilele Radului Vodă; iar acei oameni buni n'au vrut să ia brazdele pe capetele lor şi a spus drept.

[1]) Codrescul, Uricariul V, Iassi 1862. pag. 312, Doc. 7250 Iulie 7.

www.dacoromanica.ro

Din hotărnicia făcută în zilele lui Ion Duca Voev. lui Grigoraş Cărlig şi fraţi lui..... şi Ţilincă cu fraţii lui..... asupra satului Oncăuţii la Hotin pe Răcovăţul săc. Dânduli-se hotarnică, ca să li se despartă hotarele satului lor, reese, că Irimiea vornicul de poartă, numit hotarnic a chemat părţile împricinate, somându-le să-şi aducă hrisoavele doveditoare hotarului. Irimicia hotarnicul a cercetat hrisoavele de stăpânirea proprietarilor, din cari reeşiau în mod vizibil limitele lor şi cu ajutorul oamenilor bătrâni a rânduit astfel hotarul. Această rânduială de hotare a dat nemulţumiri, fiindcă părţile nesatisfăcute au venit iarăş cu pâră sub domnitorul Ion Ducă, cerând din nou hotarnică. Domnitorul rânduì pe Roman vornic de gloată ca să revadă plângerile. Acesta a strâns pe „oamenii buni de prin prejur megieşi", cari mărturisind: „c'au fost cu Irimice vornicul la hotar şi întralt chip n-au putut să afle ce-au hotărât Irimice vornicul strâmb, ce-au pus pe Vasile cel bătrân, care zice, că au fost încă, când o hotărât Bociok de au luat brazda în cap, şi i-au zis pe unde ştie cu sufletul lui, că iaste drept pre acolo să meargă." [1])

In scrisoarea de vânzare a lui Dumitraşcu Roşca vornic de Botoşani, după ce mărturiseşte vânzarea făcută egumenului Roman şi cu tot soborul monăstirii Golia din târgul Iaşului a satului Chipereştilor şi a satului Tomeştilor, a ales hotarul acestor două sate de cel al său Cristeşti: „aşa s'au socotit cu acei oameni buni carile au umblat cu brazda în cap şi au pus piatră..." [2])

In Muntenia alegerea hotarilor diferea de cea din Moldova prin aceia, că-şi are un caracter cu totul aparte, anume: „martorii nu puneau brazda în cap, ci luau traişti cu pământ în spate, mărturisind pe sufletele lor".

Aceasta reese din următoarele hotărnicii:

Hotărnicia moşiei Vladimirul făcută la 8 August 1787 de Răducan Crăsnaru biv vel şătrar şi Ioniţă Crăsnaru [3])... „la acest pisc

---

[1]) Ghibănescu, Surete, IV, pag. 60 Doc. a, 7178, Decem. 20.

[2]) Ghibănescu, Ipsoace, II, pag 85.

[3]) A. Ştefulescu, Gorjul Pitoresc, Târgu-Jiului 1904, pag. XXXIX; idem, la 15 Martie 1761. Vlăduţ Gibescu şi Sandu Crăsnaru cercetând pricina dintre C. Brăiloiu şi C. Rovinaru şi C. Rosianu pentru hotarul moşiei Roşia, dau martorilor trăişti de pământ.

Ѧнкѫ шн ѧлцн и шѧмєнн ѧS(ж)нд тржнщн кѣ пѣмѧнт дє ѧS мєрсн пє Sнлє ѧS цінат єн мѧткѧ чѣ кєкі шн ѧS стѫпѫнит.

La 4 Decembrie 1780 alegându-se hotarul dintre Tălpăşeşti şi Teleşti, moşnenii Teleşti au răspuns:

т

Кѣ ѧѧ хотѣрнічнм ѡ ѧкт 1737 (7245) ѧS ѧSѧт пѫмѧнт Ѧн кѣркѣ кѫтѣѧнн ѧоѣ ш ѧS ѧрѣтѧт кѫ хтоѧрS ѧє єстє пє .ѧѧ'к мSєрн.

www.dacoromanica.ro

Suvelniţa, iar pusără pricina moşnènii din Busuioci, că este piscu Suvelniţii mai la deal şi neputând îndrepta pricina într'alt chip s'au învoit de au loat pământ 12 oameni bătrâni moşneni din Vladimir... şi-au mers cu trăiştile cu pământ din piscul Suvelniţii la deal în culme până în obârşia Sacoţi şi s'au îndreptat semnele tot cele bătrâne.

Deseori mărturisirile cu brazda în cap erau întărite prin carte de blestem, după cum ne arată hrisovul din 28 Iunie 7233[1]..... iar de vom umbla cu alte meşteşuguri fără dreptate, ne-au dat a toată anatema, şi-a tot blestemul, precum cartea arată, pentru care dar groaznic blestem, îngrozindunisă sufletele şi fiind noi oameni streini neavând nici o parte la acea moşie, n'am gândit nici am cercat sau spre o parte sau spre alta, ci numai pă dreptate, precum am auzit dela bătrânii noştri şi noi am pomenit şi ştim pe unde este hotarul, *am luat cartea şi-o am pus pă pieptul nostru, şi pământ pe umerile noastre şi-am purces înainte pe hotar şi toţi alţii după noi...*

Hotărnicia moşiêi Domneşti făcută de 2 boeri botarnici Radu Socoteanu Şetraru, I. Fota Vlădoianu Biv. Vel Medelnicier, din anul 1761 Mai 5, arată: *martorii au mers cu trăistele cu pământ, în cap arătând hotarul.*[2])

Din citatele documente, reese clar, felul cum se proceda la alegerea hotarilor, prin punerea brazdei în cap sau în spinare. Partea sau părţile reclamante cereau de la cancelarea domnească alegerea hotarului proprietăţei sau proprietăţilor. Domnul însărcina pe boierii hotarnici să meargă la faţă locului. Acolo erau chemaţi: reclamantul, acuzatul, megieşii de prin prejur, prin ţidulă domnească. Dacă din înscrisuri nu reeşau clar hotarile, boierii hotarnici procedau la alegerea răzoarilor prin jurători, cu brazda în cap, sau cu trăiştele în spate sau în cap. Hotarnicii, după ce strângeau mărturiile brăzdaşilor, raportau domnului, acesta judeca procesul în fond şi după dovezile aduse dădea hotărârea.

După obţinerea hotărârii, domnul însărcina din nou pe boeri hotarnici, cari mergeau la faţa locului, cu părţile litigante şi cu megieşii şi procedau la stabilirea definitivă a hotarilor, punând pe brăz-

---

Şi fiind un Sima Vătav despre partea măriei-sale Gheorghe Beizadea au luat pe un călugăr din Băcleşu anume Rafaill cu pământul în spinare şi fără voia lui l'au dus ca să le arate hotarul. Condica m-rii Tismana, fila 267. Arch. Statului.

[1]) Arhiva Statului, Condica Schitului Seaca, No. 38. f. 22-24, Comunicat de d-l St. Nicolaescu.

[2]) Arhiva Episcopiei Râmnic, Noul Severin; cf. Pessiacov, Schiţe din Istoria Craiovei, 1902 pag. 61 no. 1.

www.dacoromanica.ro

daşi sau pe trăistaşi să ia din nou pământ în cap sau în spinare şi să arate hotarul ştiut, care se înseamna de astădată cu movili, pietre, cenuşă, arbori tăiaţi sau înfieraţi.

Urme despre jurământul cu brazda în cap găsim şi la alte popoare învecinate. Šafařik[1]) în opera sa „antichitatea slavilor" zice: „popoarele slavice, în timpurile vechii, întrebuinţau la procesele de hotărnicie, luarea pământului pe cap." Un izvor din secolul IV, citat de Gregorius Nasianus[2]), iar altul din secolul XI citat, de Buslaeva[3]) arată: că în procesele de alegerea hotarelor, pârâtul lua pământ pe capul său, din locul în litigiu şi arata răzorul locului revendicat[4]).

Dreptul rusesc menţionează acest obiceiu, din timpurile cele mai vechi şi până către jumătatea primă a secolului XIX-lea. Pârâtul, ca să-şi întemeeze reclamaţia sa, luà din locul contestat o brazdă, o puneà pe cap şi astfel presta jurământul.[5]) Religia creştină schimbă forma păgână în aceia, că martorul sau reclamantul, luà o icoană în mână, puneà pământ pe cap şi astfel înconjurà hotarul în litigiu[6]). Codificarea modernă rusă l-a înlăturat, dar obiceiul l-a păstrat în

---

[1]) Šafařik, Slovanské starožitnosti I... v. Praze 1837 pag. 52.

[2]) Fr. Miklosch, Lexicon palaeoslovenico greco-latinum 1864-65, pag. 179: Дѣхъ окъ же д(ь)рьхъ кѫскроуѫщь на главѣ покладаѫ присѧгоу творѧть, Greg. Nasianus Bibliogr. Bl. 1, 88; XI vers 322: „agi videtur de jure iurando, ubi actor limites circumibat, pugillo cespitis capiti imposito"; Učen. Zapiski, 2, 2, 76.

[3]) Ѳ. Буслаевымъ, историческая хрестоматія, церковно-славянскаго и древне-русскаго языковъ, Москва 1861, pag. 325, XI secol IV: изъ словъ григорія богослова: „окъ рѣкъ богыніѫ нарицаѣтъ, изѣдъ жиѫ ідъ въ нінѣ ико бога пашіцаѫ, тѣкъѫ творѧть, окъ дыю жьрѣть, а Дѣоутъхын дѣвиихъ. Ѩ нихъ градъ ѣгѣть. Окъ же дьрьихъ кѫскроущихъ, на главѣ покладаѫ, присѧгѫ творить; окъ присѧти костѣми ѹлокѣчами творить. окъ котѣли пѣтичь смотрить".

[4]) In vechiul drept slav revendicarea proprietăţii se făceà ca şi'n dreptul roman, în forma unui rămăşag. Părţile luminate de dreptul lor, depuneà un lucru ca rămăşag, dese ori erau sume de bani, sau lucruri preţioase. cf I. Kapras, K dějinàm českého zàstavního práva, v Praze 1903, pag. 6; idem, Das Pfandrecht im albòhm. Landrechte, Zeit. f. verg. Rechtsw. XVII pag. 424; Brandl, Kniha rožmberska, 1872, art. 261; C. Zíbert, Přísaha mezní v hrobu nebo pod drnem, Venkov, č. 96, roku 1913 pag. 2; cf. manuscrisul meu „Herlie".

[5]) Срезневскій, матеріалы для словаря древнерусскаго языка I, 1890 деяк: „какъ кажется, употреблялся при особаго рода присягѣ; Учен. зап. II 2,78: „олешка положа себѣ земли на голову (присягнувъ) отъѣлъ той ножѣ межу..... пронька михайловъ положа земли. на голову ту спорную землю обшелъ; cf. Еѳ. митр. о присягѣ у слабянорус. pag. 86, 87.

[6]) Павловъ-сильванскій символизмъ въ древнемъ русскомъ правѣ, сочиненія, pag. 429: „Любопытное указаніе на исконную древность обряда присяги съ дерномъ на головѣ находимъ въ относящемся къ XI вѣку...."; „а нихъ градъ чьтеть, окъ же, дрьихъ кѫскроущь (кыкровенный) на главѣ покладая присягу творить."

www.dacoromanica.ro

mai multe Gubernii[1]). Aşà, în gubernià Rjàzanskaja[2]) se găseşte menţiunea următoare: în procesele de hotărnicii pârâtul luà o brazdă din locul în ceàrtă, o puneà pe cap şi'n faţa martorilor jurà: „dacă aceia ce pretinde este falş, pământul să mă înghită...". O ştire recentă din 1873, din gubernia Oloněckaja ne raportează..., că unul dintre litiganţi zise: „pământul să ne îndreptăţească[3])," şi luă o brazdă pe cap din locul în litigiu jură şi ocolì hotarul[4]). Dreptul rusesc mai întrebuinţà brazda ca simbol al *înmânării* proprietăţii[5]) şi al posesiei în caz de hărăzire.

Dreptul polon întrebuinţà mărturisireà vecinilor în certele de hotare[6]). Dąbkowski,[7]) spune: „vechii poloni uzau brazda la hotarnicii."

Izvoarele medievale Sârbo-Croate ni-l arată îndeajuns. El s'a păstrat sub dominaţia turcă, însă în timpul ocupării austriace a dispărut cu totul. La aceştia, ca şi la Ruşi, reclamantul în faţa vecinilor, luà pământ din locul în litigiu şi înconjurà răzorul locului revindecat, zicând: „acestea sunt hotarele[8])."

---

[1]) Ѳанасьевъ, поэтическія воззрѣнія славянъ на при оду 1866—69. I. pag. 147—148: „и олешка положа земи себѣ на голову, отвелъ той пожнѣ межу; межи сѣ дерномъ на головѣ..... ниѣеду рядъ ясныхъ извѣстій съ XI до XIX вѣка; павловъ-сильванскій, o. c. pag. 427: „Дерн..... о присягѣ на межѣ, или объ обходѣ и монастырской служка пронька михайловъ. положа земли на головни, ту споръ у ю землю обшелъ. и межу ними впередъ учинили, куда шелъ пронька михайловъ.

[2]) Пусть разсудитъ насъ матъ сыра земля"

[3]) Соколовъ, судья- земли. іп сборн нар. юридич. обычаевъ под ред матѣева. T. I. 1878, pag. 17 (зап. имп. русск. геогр. об. п отд. этнографіи. VIII.

[4]) Testamentul lui Kliment din Novgorod sec. XIII. дающа села..... и пань и колода одерьнь; cf. владимирскій-будановъ, хрестоматія по ист. русс. права, I. 1889 pag. 121: „купи собѣ одерьнь и сыномъ дѣтемъ."

[5]) Павловъ-сильванскій, o. c. pag. 432: „продать въ дерн; vândut in vecii, cf. A. кубиповичъ. XIII слово григорія богослова, въ древне-славянскомъ переводѣ" G. пб. 1875, č. 243 (изд, отд русск. яз. и слов. акад. наукъ."

[6]) Cod. dipl. Pol. I 1237.., metas coram vicinia fecit,.. perpetuis et notabilibus gadibus covcata vicinia, limitentur... l. c. II 1285;.. granicies per nostram nuncium et viciniam circumdato... Kodeks diplomatyczny katedry Krakowskiej vom Iahre 1260 obtinuit castores in fluvio .. evocata vicinia; cf. R. Hube, Prawo polskie w. wieku trzynastym 1874, pag. 105, 235. Alegerea hotarilor se făceà de judecătorii: Podkomorzy sau Komornici, cari chemàu pe vecini la locul în ceartă. Martorii depuneau jurământul arătând hotarele; cf. Granice podlug davnego prawa, Biblioteka Warsawska 1841, III. pag. 151-70 şi 346-65; St. Laguna, O prawie granicznėm polskiem, Wars. 1875; Winiarz, Graniczne prawó w Polsce, Wielka Enc. il. XXVI, pag. 635-38.

[7]) Dąbkowski, Prawo prywatne polskie, II, 1911 pag. 401; Maciejowski, Hist. prawd. slow. 2 vyd. 1856-65, III pag. 92; Kotljarevskogo, Drevnoste prawa baltyskich Slavjan, I, 1874 pag. 162;

[8]) Trojanovič, српски етнографски зборник београдъ 1911, XVII, pag. 66: „О сн-

www.dacoromanica.ro

Isvoarele dreptului čeho-morav, din secolul XII şi XIII-lea [1]) dau ştiri, că stabilirea hotarilor proprietăţilor imobiliare se făceau prin mărturiă vecinilor [2]). Ele ne descriu în mod amănunţit felul procedurii. Bătrâni, megieşi după prestarea jurământului în faţa însărcinatului domnesc arătau vechile hotare. Majestas Carolina fixă, că la delimitarea pădurelor să se cheme vecinii, cari să indice întinderea lor. [3])

Ştirile din a doua jumătate a secolului al XV-lea dau mai multe amănunţimi. Sigmund din Chmelnice povesteşte: „se făcea un semn pe locul contestat şi pe acest semn păşà fiecare martor, îmbrăcat numai în cămaşà, desculţ şi cu capul gol, îngenuncheà şi punând mâna pe cruce jurà în faţa judecătorului."

Din archivele demnitarilor judecătoreşti din Praga [4]) reese, că între anii 1508-77, jurământul la alegerea hotarilor, se prestà în groapă de către martori.

Ştiri precise asupra acestei instituţii dă cartea de legiurii Drnovska [5]). Martorii ,oamenii bătrâni, vecinii se adunau la locul împricinat. Dacă martorii ambelor părţi se învoiau în arătarea hotarului, nu se mai procedà la jurământ; dacă din contră, mărturiile lor nu corespundeau adevărului, magistratul porunceà să se sape o groapă pe locul în litigiu, de aşà mărime, încât să încapă patru oameni de-o dată. Martorii desculţi, fără arme îngenunchiau şi cu faţa la răsărit [6]), punând câte două degete pe cruce, atingând rana lui Christos, jurau mărturisind punctele de stabilirea hotarului [7]).

нофсиѣ код срба нз старијег кремена нма једна нитересна прича којѵ је забележено ѣ. когиѣ ѵ „опису крачарског среза:" кад је постављана међа између атара села железника и остроѵжница, кажѵ. да је тѵрчин, који је био као судија, митиѵо једноме старцѵ бѵс земље на главѵ те овај онда прнђе и покаже границѵ, па кад докле доће, убијѵ га тѵрцин тѵ, и од тада, остане граница овѵда.".

[1]) Fridirich, Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, I. pag 311: vicinatus affuit 1186; idem: vicini 1178; idem II: maxima pars-vicinie 1225; idem II 261.: Mete sunt per venatores assignate, vicinis non contra dicentibus 1210.

[2]) Majestatis Carolina, LII. Silvani in locis propinquioribus habitantes metis.

[3]) Archiv Česky. XXX. pag, VIII. not. 2.

[4]) Publicate, Schulz, Archiv Českí, XXX. pag. VII. Uvod. I. Kapras, Mezené přísaha v českém právu, v Praze 1915 pag. 1—5; idem, Der altböhmische Grenzeid im Grabe unter dem Rasen pag. 286 urm.

[5]) Brandl, Kniha Drnovská 1868 pag. 60.

[6]) Kniha Tovačovska, Art. 115: quicunque nobilium deberent testari, poterint juramentum (facere) elevatis duobus digitis contra ortum solis; cf. Libri citationum 1447, Brandl III. 390.

[7]) Nesrovnají-li se svědkové obapolní..... tehdy káži vyrýti z zemi hrobi co by v něm čtyři mohli kleknouti, tu odkudž mají počíti vesti ty meze aneb

www.dacoromanica.ro

Un singur exemplu se dă despre proba cu brazda în cap şi anume, din secolul XVII-lea [1]); dar, către a doua jumătate a acestui secol, dispărù din obiceiu şi d'abia slabe reminiscenţe îl mai reamintesc, până ce dispăru cu totul.

In Silezia se găseşte pomenit acest jurământ, întrebuinţat la alegerea hotarilor. Isvoarele nu-l menţionează în toată Silezia, ci numai în partea superioară, [2]) unde populaţia este mai mult polonă. Se găseşte o ştire din anul 1502 [3]) din districtui Oppriş, unde oamenii din Krappitz au ales hotarul, după ce au jurat, fiind de faţă întregul oraş Krappitz. [4])

O ştire mai amănunţită se găseşte în circularea judecătorească din 1562 a districtului Oppeln-Ratibor. [5]) Art. 32: „Die Ayde sollen von den Zeugen auff den Reinen, vermöge der allen Gewonheit, abgenommen werden.

Die Herrn oder Ritterstandes Personen sollen stehend mit auffgehobenen Fringern, ohne Wehre und mit blossen Haupte, den Aydt ablegen.

Die Bürgerstandes Personen aber Kniend mit blosem Haupt, auffgehabenen Fengern, und ohne alle Gewehr.

Die Bawersleute sollen sich bis Hembde ausziehen, und in ein Grab, welches einer Eln tieff ausgegraben seyn soll, niederknien, auff dem Haupt einen Rasen haben, kein Gewehr oder Messer bey sich tragen, und also im Grabe kniendt einen Aydt thun. In principatul Oppeln se găseşte un exemplu despre jurământ prestat în groapă. La stabilirea hotarilor unei moşii s'au adus 37 martori, bă-

---

ohradnice, a postrûc na vymýtané zemì koberce proti východu slunce, položiti naň krucifix a pak vždy po čtyrech svědcich, káži kleknuti do toho hrobu bosým, v košili, prostovlasým, beze vší zbraně a pásu, a tak každy má dva prsty položiti na boži umćení.

[1]) Nováček, Křivopřisežník na soudu mezním pod drnem náhle umřel. Česky lid, XIII, pag. 178-79.

[2]) Friedenberg, Tractatus de Silesiae juribus 1738 pag. 235; Weinhold, Schwur unter dem Rasen, Zeit. d Vereins f. Volkskunde, 1893, pag. 224; I. Grimm, Deutsche Rechtsalt. I. 166; Opitz, Zur Geschichte des Eides in Schlesien, Progr. d. VIII. Realsch. Berlin 1913; Knötel, Grenzeide, Oberschlesien, XIII 1914 pag. 262.

[3]) Böhme, Diplomatische Beiträge, III. pag. 126-27. Se dispută hotarul între Ioan Rogowský de Rogau şi oraşul Krappitz; E. Opitz o. c. pag. 5.

[4]) Schickfuss. Newvermehrte schlesische chronica u. Landes Beschreibung Jena-Breslau 1625 III. pag. 484; Weingarten, Fasciculi diversorum jurium Nürenberg, 1690. II, pag 247—78; Böhme o. c. V. pag. 141; Suarez, Sammlung alter u. neuer schlesischer Provinzialgesetze 1771.

[5]) Suarez, Sammlungalter und neur schlesischer Provinzialgesetze 1771.

www.dacoromanica.ro

trâni, de peste 70—100 ani şi protocolul procesului [1]) dă următoarele: Bey diessen zeugnissen ists noch nicht geblieben, sondern es sind ao. 1590 bei besichtigung der gräntzen in anwesenheit des Opplischen burggrafen Hansen Oderwolffs, des Oppischen forstmeisters Caspar von Hardtenberghs neun alte, erlebten pawren aus den dörlfern Scholchowitz. Crostitz u. Popelain auf wägen herzugeführt worden, weil sie aldters hahen nicht wohlgehen mügen, die hahen bekandt und aussgesagt....." la margina protocolului stă însemnat: „per testes vicinos de ao. 1590 numero 9 examinatos in finibus et subdio (sic) im grabe mit einem rasen auf dem Kopfe; mai departe găsim în protocol: „jeder in sonderheit nach rechtlicher Examination undt nach gethanen ayden, auch etliche im freien Felde stehende [2]) in einem Rasen auf dem Kopf [3])" (schwöven).

La Unguri, jurământul cu pământul pe cap era un obiceiu păstrat din vechime la hotărnicii [4]). Un exemplu, din anul 1360 din comitatul Semplinier, locuit de Slavi, ne face cunoscut întrebuinţarea lui [5]). In Transilvania găsim la Saşi, că hotarul moşiilor se alegeà după depunerea jurământului martorilor, disculţi, descinşi, cu capul gol, având pământ pe cap, jurau şi-l arătau. [6])

---

[1]) Prozessakten des Iahres 1626 im Breslauer Staatsarchiv sub Brieg. I, 11, ę pag. 224—25.

[2]) „Stehend" însemnează ingenuchînd. Opitz. o. c. pag. 6; Zeitsch. f. Volkskunde III, Hefl I.

[3]) Weinhold, Schwur unter dem Rasen, Zeit. d. Vereins f. Volkskunde 1893 pag. 224; Opitz o. c. pag. 6.

[4]) Acad. Ung. I. 3. şl 5 „Ad majorem tamem cautelam ipsum Grab super praedicta particula terrae personaliter constitutum ad personam suam et ad filios filiorum suorum jurare fecimus oribili juramento."

„Sicut moris est jurare super terram, recipiendo terram, ad manus et ponendo super capita sua jurabunt"; cf. Grimm, Deutsch. Rechts. pag. 120; cf. Acad. Ung. Tom. 3: „Regni consuetudo ab antiquis approbata."

[5]) Sub qua arbore pyri praedicti Thomas et Michael Chapy, discalceatis pedibus, resolutis cingulis, glebam terrae super capita sua ponendo, ut moris est super terram jurare, jurassent in eo, ut ipsa terra, quam reambulassent et praedictis metis a primis usque novissimas sequestrassent, terra possesiones ipsorum Polianka sit, et ad eandem pertineat. Szirmay, Not. topograph, comitatus Zempl, Budae 1803 § 266, pag. 273; cf. Grimm, Deutsche Mythologie, I[4], pag. 535; Darest, Etudes d'histoire du droit, I, 1889 pag. 262: „Sicut moris est jurare super terram, recipiendo terram, ad. manus et ponendo super capita sua jurabunt."

[6]) Doc. 1570: „et si.... Iohannes et Andreas ubicunque in facie dictae terrae iuxta regni consuetudinem ab antiquo approbatum, videlicet nudis pedibus, et resolutis cingulis a terra super capitibus suis posita juraverint, Korespondenzblatt der Vereins für siebenbürg. Landeskunde, VI pag. 99; cf. Kurz. Magazin II pag. 470; I. H. Sichwicker, Die Deutschen in Ungaru u. Siebenbürgen, Wien

www.dacoromanica.ro

Wlislocki[1]) spune: »când regele înfeuda pe cineva, vasalul prestà jurământul, luând ţarină din cele patru colţuri şi jura credinţă, care, dacă nu aveà să fie păstrată, să-l pedepsească creatorul pe el şi pe descedenţii lui, până la a patra spiţă". Jurămintele vechii ungureşti conţineau invocarea pământului, spunând: „pe sperjur să nu-l sufere viu, iar după moarte să nu-l primească în sânul lui, ci să-l arunce afară."

Grecii antici cunoşteau jurământul. Reclamantul atingea[2]) pământul, când jura revendicarea proprietăţii. Miturile lor ne spun despre înstreinarea posesii pământului, că se dădeà viitorului proprietar o brazdă din locul, ce se transmitea.

Romanii întrebuinţau brazda ca mijloc al întăririi contractelor de mutarea proprietăţii imobiliare[3]). La contestarea proprietăţii, părţile aduceau brazde din locul împricinat în faţa pretorului, şi asupra lor[4]) se efectua revendicarea întregei proprietăţi.

Triburile Germanice cunoşteau simbolul pământului[5]) Şvabii depuneau jurământul într'o groapă[6]); Alamanii procedau astfel la alegerea hotarelor: părţile aduceau brazdă din locul contestat, o depuneau înainte comitului, apoi în faţa lui se plăsmuia o luptă în care părţile atingeau cu spada brazdele pentru stabilirea hotarilor."[7])

---

u. Teschen 1881 pag. 419; bei der Grenzstreitigkeiten barfussig mit gelösten Gürteln und einer Erdscholle auf dem Haupte".

[1]) Wlislocki, Hohenkultur der Magyaren, Globus LXII, 1892 pag. 273.

[2]) Il. XIV, 272: „Χειρὶ δὲ τῇ ἑτέτῃ μὲν ἑλεχθόνα πουλυβότειραν, τῇ δ' ἑτέρῃ ἅλα μαρμαίρην.; Al. Dieterich, Mutter Erde, Leipzig 1913 pag 36, 54, Cumont, Revue d. études grecques XIV, 1901 pag. 26: H. A. Danz, Der sacrale Schutz im römischen Rechtsvekehr, Jena, 1857, pag. 112; Sofocle, Rich. Ph. Brunk, II, Strassburg, 1786, pag. 16, vers 264.

[3]) Livius I, 24; „graminis herbam, puram attulit"; Plinius, Hist. nat. XXII 4; cf. Gimm, o. c. pag. 167.

[4]) Gellius, Noctes atticae XX, 10: „atque profecti simul in agrum, de quo litigabatur terrae aliquid ex eo, uti unam glebam in urbem ad praetorem deferrent, et in ea gleba tamquam in toto agro vindicarent."

[5]) Grimm, Rechtsaltertümer I, pag. 154 urm. Hops, Reallexikon der germanischen Altertumskunde I pag. 625; Goldmann; Cartam levare, Mitt. d. Inst osterr. Geschichtsforschung XXXV, 1914 pag. 34; I. Kohler, Zeitschr. f. Handelsrecht, Stuttgart 1915; Das Bologneser Handelsgericht im Iahre 1386 pag. 323.

[6]) Diozesan-Archiv f. Schwaben. Iahrg. 1902 pag. 29: In einem hlmer Ratsprotokoll vom Iahre 1508 steht: „Die Buben die in ein Grüblein geschworen, sollen fänglich angenommen werden". Vierwaldsätter Volks-Kalender, 1880 pag. 23.

[7]) „Tollant de ipsa terra, quod Alamani corfodi dicunt et ramos de arboribus infigant.. tunc ponant ipsam terram in medio et tangant ipsam cum suis, cum quibus pugnare debent, et testificientur deum creatorem." Lex Alam. 81 84); Lex Baiuw, XVII. 2, Pfeffer. Formalitäten des gottesgerichtlichen Zweikampfs in der altfranzösischen Epik, Zeit. f. rom. Philog. IX, pag 29.

www.dacoromanica.ro

Acest obiceiu juridic a fost analizat pentru întâia dată de învățatul academician Alexandru Papadopolo-Calimach, care s'a încercat a demonstra, existența dreptului român în obiceiurile juridice ale poporului roman, o încercare, care a trebuit să rămână zadarnică, de oare-ce nu erà executată cu destulă stăruință și cunoștință juridică; pe când, pe de altă parte, bogăția cunoștințelor istorice și arheologice depuse în acel studiu fugitiv, nu se pot negà. Dar rămășițele romanice în obiceiurile juridice ale țărilor românești, sunt cu totul altele, decât acelea descrise de Calimach.

Calimach are din capul locului convingerea despre continuitatea dr. roman în Dacia. Discutând această teză în principiu și detaliind-o, observăm în treacăt următoarele, relativ la jurământul ce ne preocupă:

Mai multe asemănări de simboluri în judecăți, ne dau dovezi, despre aducerea lor în Dacia Traiană și păstrarea legilor și-a obiceiurilor romane. Așà, spre exemplu, Romanul urmând legii XII tabulorum, când porneà procesul de vindecațiune, aduceà și depuneà la tribunalul pretorului o bucată de pământ din moșia reclamată, și Românul, când erà să dovedească împresurarea la procesul de vindecare, luà brazda pe capul său, de pe pământul reclamat și mergând înainte, conducea pe judecătorul hotarnic la adevăratele limite.

Această părere a lùi Calimach n'a aflat până 'n ziua de azi, nici cea mai mică întâmpinare, pentru că, nici nu i s'a dat studului său „Originea dreptului în România", aprecierea, ce se cuvinea unui început, făcut într'o materie netratată până atunci. Juriștii români, a depți ai școlii italiene și franceze, au considerat originea dreptului-românesc, ca isvorîtă din continuitatea dreptului roman, întocmai ca și școala acelor țări, de unde veneau. Astfel că, istoria dreptului român rămâne neglijată și unde aparù un început de lucrare, o vedem necontrolată cu isvoarele interne, scrise în limba slavă și ne comparată cu isvoarele externe și cu dreptul popoarelor cu cari am fost în contact.

In contra opinii lui Calimach, care o putem rezuma în afirmarea „că jurământul cu brazda în cap este un obiceiu roman", nu s'a ridicat nici un glas de împotrivire, din contră, există un adept entusiast al acestei opinii și anume G. Misssail, care în lucrarea sa[1]), reproduce cele spuse de Calimach, fără a puteà zice din propriile sale cunoștinți, măcar un cuvânt de adăogire. Această scriere a lui Missail are tendința de-a arăta obârșia romană a instituții noastre vechi.

Care este așà dară poziția jurământului constatat de strămoșii

[1]) G. Missail, Originiile legislațiunei Române, 1865, pag. 13.

www.dacoromanica.ro

noştri faţă cu obiceiurile romane? Poate să fie el de origină romană? Susţinatorii acestei păreri, ar trebuì să dovedească mai întâiu existenţa lui la Romani şi apoi să-l deducă la noi.

Calimach caută să facă aceasta, întrucât apelă la explicaţiile date de Sextus Pomponius Festus. Acesta în scrierea sa „E libris de verborum significatu", [1]) dă explicarea mai multor termeni technici din domeniul jurisprudenţei romane, care cu timpul căzură în desuetudene. Calimach citează din lucrarea lui următorul pasaj: „Cincius sic ait:" vindiciae olim dicebantur (glaebae) illae, quae ex fundo sumptae in ius adlatae erant"; adică Cincius explică astfel: „vindiciae" se numeau odinioară brazdele scoase din moşie şi aduse înaintea pretorului.

Din această notiţă a lui Festus nimenea nu va fi în stare să admită o congruenţă a procedurei în jurământul constatat la Romani. Pasagiul se referă la vechiile forme ale procesului roman, care se numea „legis actio sacramenti in rem" [2]), care căzuse în desuetudene, c'am după al doilea războiu punic, astfel, încât chiar termenii technici, relativi la dânsele erau pe vremea lui Festus, demult antichităţi, ce trebuiau explicate.

Romanii se serveau la alegerea hotarilor „praedia rustica", chiar înainte de legea celor XII table, de „actio finium regundorum". Răzorul între locurile rurale, trebuià să fie c'am de cinci picioare larg. Acesta nu trebuià să fie nici arat sau schimbat, ci serveà, ca hotar, ca drum, între ambele părţi, sau ca loc pentru întoarcerea plugului în timpul aratului.

In caz de dispariţia hotarilor stricate de temperiile atmosferice, sau de machinaţiile omeneşti, restabilirea lor, nu se făcea prin „actio rei vindecatio", ci prin „actio finium regundorum" [3]).

---

[1]) C. G. Bruns, Fontes juris romani antiqui, Tubingae, II, 1911, pag. 46.

[2]) Bekker, Zeit. der Savigny-Stif. V. pag. 136; Ubbelohde, Göttinger-Gelehrte. Anz. 1888, N. 9 pag. 359—387; Rudorff. Zeitschr. f. Geschichtl. Rechtwissensch. X, pag. 343; idem Feldmess. II pag. 430; O. Karlowa, Beiträge. Zur Gesch. d. röm. Civilproz. pag. 141; M. Voigt. in d. Bericht. d. K. Sächs. G, d. W- Ph. h. Kl. XXV, pag. 33, O. Karlowa, Röm. Rechtsger. Leipzig. I. 1901, pag. 151, II, pag. 465; Keller-Wach, Römischer Civilprozess, § 13, 14; A. Schmidt, Ueber die legis actio per iudicis postulationem, Zeit. Savigny. Stif. 2, pag. 145. I. Baron, Zur legis actio per judicis arbritique postulatione u. s. w. in Festgaben f. Hefîter, 1873; Kipp, Zeit d. Savi. „Stif. IX poc. 159—77.

[3]) Puchta, Kleinere Civilistische Schriften 1837, § 21 pag. 247; Wiederhold, „Bemerkungen, Über die actio finium regundorum" in Lende's, Zeitschrift fur Civilrecht und Prozess. Giessen 1839, XIII. pag. 35—66; Sternberg, Einiges über die actio finium regundorum; idem. XVII, 1842 pag. 426—39; Rudorff, Über die Grenzscheidigunsklage, Zeit. f. gesch, Rechtswissenschaft. X. 1842.

www.dacoromanica.ro

Cicero [1]) ne spune, că legea celor XII table o cunoşteà şi dispusese ca judecători trei arbitri, luaţi dintre agrimensori [2]).. Dacă în plângere, părţile se refereau la contestarea unui răzor, mai mare de cât cinci paşi, în acest caz, intervenea „contraversia de loco" şi revindecarea proprietăţii se făceà în virtutea lui „rei vindecatio" [3]), de către un judecător. Evoluţia regulării hotarilor în dreptul roman suferi foarte neînsemnate transformări. Lex Mamilia, a cărei dată nu se ştie, aduse o mică modificare, cu privire la „controversia de fine" în aceia, că reduse numărul arbitrilor la unul singur. In tot timpul republicii şi până către epoca clasică a dreptului roman rămăsese ca alegerea răzoarelor „actio finium regundorum" neschimbată. Populaţia rurală înmulţindu-se, atrase împărţirea proprietăţilor, şi cu ele reducerea hotarelor, şi ca rezultat urmă, că limitele vechi de cinci picioare dispărù [4]). Neînsemnate modificări suferì „actio finium regundorum" sub împăraţii romani. Justinian stabilii că: „actiones finium regundorum", să intre în compentinţa judecătorilor comuni şi agrimensorli să-i ajute numai cu cunoştiinţele lor. Calimach, ca continuator al dreptului roman, aseamănă jurământul cu brazda în cap, cu acţiunea „rei vindecatiǫ" din dreptul roman, care serveà la stabilirea dreptului de proprietate între părţile litigante, adică cu brazdele, ce se aduceau înaintea pretorului, spre stabilirea proprietăţii contestate.

Romanii procedau la revindecarea proprietăţii imobiliare, la care se cerea stabilirea, identitatea hotarelor, în modul următor: in timpul legei celor XII table, pretorul împreună cu părţile disputante mergeau la locul contestat, ca personal să se convingă de

---

pag. 343—427; Rudorff, Uber die Grenzscheidungsklage, Savigny, Zeit. f. Rechtrom. Ab. X pag. 370.

[1]) Cicero, De lege I, 21, 55.

[2]) W. Rönnberg, Grenzscheidungsklage, Arch. f. burg. Recht. Berlin 1896, XI, pag. 133.

[3]) Gai. IV § 8, L. 1, D. fin. reg. 10, 1 Dig. 6, 1 de rei vindecatione; Rudorff. Zeitschrift, für gesch. Rechtswissenschaft, X pag. 344 zice: „controversia de fine se referă la o distanţă de pământ în mărime până la 5 picioare, care a fost uzucaipată sau răpită prin cumpărare, schimb sau alte mijloace." Contra acestei păreri se ridică Karlowa, Beiträge zur Geschichte des römisehen Zivilprozesses, pag. 141 zicând: „contraversia de fine" poate să fie răzorul mai mare de cinci picioare, se aplică tot a. f. regundorum, însă cu condiţie, că răzorul să fie numai uzucapiat; cf. Max Weber, Die römische Agrargeschichte in ihrer Bedeutung für das Staats und Privatrecht. 1891 pag. 71 şi 76.

[4]) Siculus Flaccus, Agrimensor în timpul lui Traian. De condic, agror.: illud vero invenimus aliquibus locis ut inter arva vicini arceantur confundere fines eosque usque aratrum perducere, ut in finibus solidam marginem non reliquant, quod discerni possint fines.; cf. Puchta, Inst. pag. 607 not. 9.

www.dacoromanica.ro

identitatea şi întinderea lui. Către finele epocii regale, întinzându-se dominaţia romană, se mări şi competinţa pretorului şi procedura revindecării proprietăţii imobiliare, se modifieă astfel: părţile veneau înaintea pretorului şi indicând semnele proprietăţii contestate, deschideau procesul. [1]) Pretorul invită părţile să meargă cu martorii [2]) la locul disputat şi acolo să stabilească întinderea şi exactitatea lui, apoi după săvârşirea unei lupte închipuite, luau brazde din locul disputat şi le depuneau înaintea pretorului, asupra cărora urma apoi revindecarea întregii proprietăţi [3]). Cicero spune: „că'n timpul lui, părţile mergeau singure la locul împricinat, înainte de intentarea acţiunii şi acolo îndeplineau formalităţile cerute de obiceiu şi de legea celor XII table"; dar, chiar în timpul lui ajunsese mergerea la faţa locului şi aducerea brazdelor numai un fel de formalitate neobligatorie, care cu introducereà procedurii formulare, căzu cu totul în părăsire, aşa că după sec. IV-lea d. Ch. se considerà acest obiceiu, ca o antichitate necunoscută, şi se simţeà nevoia să se explice semnificarea cuvintelor.

Astfel era situaţià în procesul druptului roman, la care se referă cele zise de Festus. Raţiunea prezenţei brazdei este aci aşa dară aceia, că lucrul în pricină trebuià să fie de faţă, înnaintea pretorului, tocmai pentrucă împricinaţii să puie mână pe dânsul, exprimând astfel tendinţa lor de a-şi câştiga dreptul cuvenit asupra lucrului.

Dacă revenim asupra jurământului la Români, vedem, că actul simbolic al luării brazdei în cap, se făceà la faţa locului şi anume: de către martori, în faţa boeriilor hotarnici, a părţilor şi a învecinaşilor. Martorii luau asupra capului lor răspunderea, pentru orice strâmbătate, isvorîtă din mărturia lor, întocmai, ca martori ordinari [4]).

---

[1]) Cicero, Pro Murena, 12: Fundus s. Cornelianus qui est in agro, qui Sabinus vocatur, cum ego ex iure Quiritium meum esse aio.

[2]) Suis utrisque superstibus praesentibus istam viam dico inite viam. Festus v. supersitites.

[3]) A. Gell. XX, 10: „atque profecti simul in agrum, de quo litigabantur terrae aliquid ex eo, uti unam glebam, in ius in urbem ad Praetorem deferent, atque in ea gleba tanquam in toto agro, vindicarent; Gai. IV § 17;" de fundo vel de aedibus, controversia erat, pars aliqua inde sumebatur et in ius adferebatur, et in eam partem perinde atque in totam rem praesentem fiebat vindicatio; velut ex fundo gleba sumebatur et ex aedibus tegula, Bruns, o. c. pag. 46, Festus, sub vendiciàe; Cicero, pro Mur. 12; Valerius Probus. 4. 4.

[4]) Doc. 14 Iulie 1780... ... Li s'au dat mărturisire şi au primit de-au jurat cu mâinile pe sfânta evanghelie şi cu lumânările aprinse şi le-au stins în apă, zicând: „că de nu va fi precum mai sus, au arătat aşa să li se stingă neamul lor.", Şefulescu, o. c. pag. XXXIX.

www.dacoromanica.ro

Drept aceia se poate considerà luarea brazdei în cap, ca un mijloc, cu care judecătorul înrăureşte asupra conştiinţei martorului, şi o mărturie făcută sub această formă, aveà o valoare şi un crezământ deosebit.

Dar o comparare, între obiceiul român şi procedura procesului a primei epocii romane, ne arată o diferenţă atât de mare, încât nici nu ne putem gândi la posibilitatea unei moşteniri de obiceiuri.

Romani aveau ca judecători pe arbitri, recrutaţi dintre agrimensori, oameni instruiţi în alegerea hotarelor, pe când la noi, boierii hotarnici adunau probele situaţii hotarilor, cari erau raportate domnului, în faţa căruia se repunea din nou procesu spre judecare, şi care se termina cu o carte de judecată.

Brazda în procesul Roman de „rei vindecatio" avea rolul unei „res litigiosa", unui lucru pe care pun împricinaţii mâna, pentru ca să arate tendinţa lor de stăpânire[1]); pe când în obiceiul român, brazda împovărează capul martorului şi prin urmare şi după înţelesul simbolic, sufletul lui, în caz de minţire[2]). In vechiul proces roman, brazdele se aduceau înaintea pretorului, pentru că nu se putea aduce moşia întreagă. Ele figurau în acest sens, ca şi-n dr. germanic, lex Alamanorum, ca un fel de moşie în miniatură. La Români vedem cu totul altceva: îl vedem pe martor luând în faţa locului, adică la hotarul împricinat, brazda în cap, în faţa comisiei de boieri hotarnici, în faţa proprietarilor, megieşilor şi a altor martori, şi păşà înaintea tutulor pe locul cunoscut lui, ca hotar, şi din stâlp în stâlp, sau din piatră în piatră, sau din moşuroiu în moşuroiu, sau din pom în pom însemnat cu bour, se oprea şi ziceà: „pe aici au fost bâtrânele hotare, aşa cum le ştiu eu."[3])

Romanii întrebuinţau brazdele în toate procesele privitoare la vindecaţiunea de moşii şi pământ; pe când, după cunoştinţele mele dobândite din citirea tuturor hrisoavelor privitoare la hotărnicii, obiceiul român, admitea luarea brazdei în cap, numai în „iudicia finium regundorum" adică la judecăţi şi lămuriri de hotare, atât la ţărani cât şi la orăşeni.[4])

Procedura veche romană, adică „legis actio sacramenti în rem" şi

---

[1]) Gai IV § 16; „festuca autem utebantur hastae loco, signo quodam iusti dominii."

[2]) Arh. ist. I part. I pag. 24. Doc. 1624, şi înaintea mării tale, Milostive doamne, că hotarul Uricanilor este din drum de pre muchea dealului la vale, psre Petricani, aşea mărturisim noi cu sufletele noastre şi cu brazda în cap, naintea mării tale, milostive doamne.

[3]) Uricarul X pag. 267.

[4]) Codrescu, Uricarul V. pag. 312,

www.dacoromanica.ro

cu dânsa şi aducerea brazdelor înaintea pretorului se mai menţinu câtva timp, după Lex Aebutia şi'n timpul lui Cicero, dar competinţa ei fu restrânsă, la procesele de proprietate, servitute şi moştenire.[1]) După introducerea „lex Iulia iudiciorum privatorum", care schimbă şi organiză din nou autoritatea centumvirilor, se restrânse competinţa „legis actio", lăsându-i-se numai judecarea moştenirilor şi'n parte revindecarea proprietăţii[2]), după al doilea războiu punic dispăru, astfel că, Festus, trăitor în secolul IV după Christos, consideră acest obiceiu, ca o antichitate necunoscută şi simţi trebuinţa a-l descrie, cum se poate, ca un obiceiu stins la Romani, înaintea cuceririi Daciei să fie privit ca o moştenire Romană?

Origina lui trebue căutată în desvoltarea evului mediu, iar nu în antichitatea romană.

Melchisedec[3]), Vornicul G. Ureche[4]), trăitor în veacul al şasesprezecelea, a caracterizat situaţia politică şi juridică cu următoarele fraze, în care este depusă convingerea unei adânci cunoştinţi de cauză: „precum nu este descălecată ţara de oameni aşezaţi, aşa nici tocmeală, nici obiceiurile ţărei bine nu's aşiezate, ce tóată dreptatea au lăsat pe cel mai mare să-o judece; şi i-au părut lui, ori bine, ori rău, aceia au fost lege; de unde au luat şi voie p'aşia mărie şi vârf". Mai departe vorbind despre Bogdan V. fiul lui Ştefan cel Mare zice: „Eara ce se va fi lucrat înlăuntru seau în ţară la noi, despre partea judeţelor şi a dreptăţii, nu aflăm, ce cunoascem, că unde nu-s pravile, din voia domnilor multe strîmbătăţi se fac". M. Costin[4]) zice: „Fost-au acest Domn Radul Vodă, deplin la toate şi întreg la hire, cuvântul ce grăia, ca o pravilă era tuturor, giudeţele cu mare dreptate şi socoteală, fără faţărie cu cinste, iară nimărui cu voie veghiată."

Aceasta era situaţia dreptului nostru în timpul vieţuirii acestor cronicari. Legii lipseau, numai obiceiul pământului, format în timp avea putere de lege. Instituţii formate din necesităţile zilnice şi trebuincioase spre rezolvirea litigiilor, s'au păstrat şi după introducerea legiuirilor scrise, şi s'au şters din mintea locuitorilor numai cu căderea lor în desuetudine.

Jurământul cu brazda în cap, ca şi jurământul, intră în grupul

[1]) Cicero, De oratore I, 38; Verr. I, 45.

[2]) Wessell, Der römische Vindecationsprozss, Leipzig, 1845, pag. 76; M. A. v Bethmann-Hollweg, Der römische Civilprozes, Bonn. 1764, I pag. 128; II 230; Summer Maine, L'ancien droit, pag. 111-62 n. 3, pag. 354.

[3]) Melchisedek. Cronica Romanului tom. II pag. 102.

[4]) G. Ureche, Cronicele României, M. Kogălniceanu, Bucureşti 1872, pag. 131, idem, pag. 186.

www.dacoromanica.ro

ordalilor[1]), unde se invoacà ca ocrotitor al dreptăţei, pământul. Credinţa în minunile lui era în general cunoscută[2]) şi mai erà socotit, ca creeatorul omenirei[3]). Atât Romanii,[4]) Grecii[5]) cât şi alte naţiuni îl în numărau printre zeităţile divinizate. Chrenochruda[6]) zicea: „pământul este un element candid şi acel, ce-l va lua ca martor, nespunând adevărul, nu va scăpa de urgia lui." Credinţa generală în antichitate erà, că pământul trimeteà mai de vreme sau mai târziu sperjurului boală, ori un rău oare-care sau chiar moartea.[7]) Jurămintele ungureşti[8]) se terminau de obiceiu astfel: „să nu rabde pământul corpul meu, nici să nu fie primit de el, ci să mi-l asvârle afară şi să fie lăsat prăzii păsărilor şt fiarilor sălbatice, dacă mint". Aceleaşi ideii de sanctitate si de curăţenia pământului se găsesc şi la popoarele slavice.

Poveştile ruseşti spun: „mulţi sperjuri şi-au găsit moartea chiar în timpul depunerii jurământului." Astfel miturile Malo-Ruse[9]) ne spun despre un martor, care jurase falş, având pământ pe genunchi, că fu legat de un cal şi cu el se dădu ocol pe răzorul în litigiu, dar nu apucă să înconjoare proprietatea, căci calul îl omorî. Mitu-

[1]) Fr. Patetta o. c. pag. 206; Bet'ımann-Hol. o. c. IV pag. 46 ur; H. Brunner, Deutsche Rechtsgeschte, Leipzig 1892, pag. 418, Pappenheim, Die altdänischen Schutzgilden 1885 pag. 21; I. a. H. Jireček, Rozpravy z oboru historie, filologie a literatury Ve Vídni, 1860 pag. 92 „soudy boži"; H. Jireček, Über Eigenthumsverletzungen u. deren Rechtsfolgen nach dem altbömschen Rechte Wien, 1854 pag. 9: Fr. Thudichum, Geschichte des Eides, Tubingen 1911 pag. 16.

[2]) Goldmann, Cartam, levere, Mitt. österr. Inst. XXXV pag. 34; Hops. Reallexikon der germanischen Altertumskunde I pag. 635.

[3]) Hops, o. c. pag. 625; Časopis českého musea 1848; K. I. Erbena, „Obětováni zemi".

[4]) Livius, I pag. 24. „Graminis herba pura".

[5]) Alb. Dietrich, Mutter Erde, ein Versuch über Volksreligion, Leipzig, 1913, pag. 54; Aischiles III, pag. 109: βοηθήσειν..... τῇ γῇ τῇ ἱερᾷ.

[6]) Lex Salica, cap. LVIII; Dieterich, o. c. pag. 54; Cumont, Revue des études grecques, pag. 26; Rhein. Mus. LVIII, 1603 pag. 18.

[7]) Lasch, Der Eid, seine Entstehung und Beziehung zu Glaube und Brauch der Nuturvölkar 1908 pag. 34.

[8]) Wlislocki, Hohenkultus der Magyaren. l. c. pag. 273.

[9]) Іван кержатський, знадобн для пізнанья угорско-рускихъ говорів записки, наукового товариства імени шевченка, Vol. XLIV. pag. 118: „Я тог хѣоп поднявъ ся, же вш покажэ ім, покля граніца. Так він набравъ собі глины і пришивъ собі на ногавкы на колына. Так вш потім прісяг на кольноХ, на тій землі, што собі прішивъ, же граніца там, де прісяг. Та фалшно прісяг. Й панькство не узналі тоту него прісягу. Та потім такый сѫд вынішоў од панькства, жебы го тытати за конком із ним граніцу значіті і потом го хпічі за то, што хотыў окламати. На тім місці, де го хпскаі, стоіт капличка при желіанищы. Aduc mulţumirile mele, fostului meu profesor de filologia slavică, Iiři Polivká şi K. Kadlec profesor de drept slav de la Fac. Čehă Praga, pentru unele comunicări, făcute cu privire la Folklorul şi dreptul popoarelor slavice.

www.dacoromanica.ro

rile sud-slavice atestă asemenea ştiri. Astfel tradiţia spune: „unul, care arătase falş urmele răzorului locului în litigiu, neţinând seamă de mustrarea vecinilor, care-l îndreptà pe răzorul adevărat a murit pe loc.[1])" Aceleaşi menţiuni se găsesc şi'n Boemia. Načeradec[2]) din sec. XVII-lea, descrie o ceartă de hotare: „un sătean din Damenic stăpâneà pe nedrept un loc, pe care voia să-l aibă, cu orice preţ şi vecinul său îl învită de mai multe ori să-şi probeze stăpânirea, dar el refuză să vină la judecată, pretextând diferite motive".

Cu toată evitarea lui, judecătorul îl forţă să se înfăţişeze în litigiu şi prin jurământ să-şi dovedească stăpânirea Aci, se săpă o groapă, săteanul pretins proprietar fu desbrăcat până la cămaşă, încins cu un brâu de paie şi i se puse o bucată de pământ din locul împricinat pe cap şi astfel stând, cu un picior în groapă şi cu cellalt afară, începu să repete jurământul, citit de judecătorul din Načeradec, dar nu apucă să-l termine, se făcu vânăt şi muri[3]), căzând în groapa săpată.

In Silezia, în satul Friedersdorf, un martor jurând falş într'un proces de hotărnicie, în faţa judecătorului fu înghiţit de pământ.[3]) Folklorul popoarelor posedă o mulţime de povestiri[4]), cari înfăţişează pământul ca o zeitate răzbunătoare, în contra acelora, ce mărturiseau falş.

Să încercăm a reconstitui explicarea luării brazdei în cap la stabilirea între hotarile moşiilor. In epoca păgână pământul erà considerat, ca zeitate şi credinţa generală erà că acel, ce imploră pământul, fie ca martor în procese, fie ca ajutor in împrejurări grele,

---

[1]) Ştiri date de Malers Vele din Sarajevo, pub. Žibert, Přisaha mezni v hrohu nebo pod drnem. Venkov 1913 No. 96-97; Šafařik, Pam. II pag. 94-95; Zakonik, Spomenici, pag. 397-98.

[2]) Novaček, Křivopřisežnik na soudu meznim pod drnem nàhle zemřel, Česky Lid. XII, pag. 78-79.

[3]) Richard Kühnau, Schlesische Sagen Leipzig, 1910 III pag. 341.

[4]) Alois Menghin, Aus dem deutschen Südtirol, Mythen, Sagen.... Meran 1884 pag. 12 not. 3.

Der schlaue „Punggemann"... „Als die diezu abegesandte gerichtliche Commision mit ihm auf der genannte Weide erschien, legte er ohne wissen der Commission im rechten Stiefel etwas Margreider, im linken etwas Salurner Erde und auf dem kopfe unter dem Hute einen Löffel. So stellte er sich dann vor die Herren hin sprach: So wahr der Schopfer ober meinem Kopfe ist, stehe ich jetzt mit dem rechten Fuss auf Margreider und mit dem linken auf Salurner Erde".

Dem war aber nicht so, hier war nicht die alte Grenze, sondern mehrere Hundert Schritte weiter südlich.... Zur Strafe für diesen Frevel muss nun der alte Punggemann bis zum jünsten Tage auf dieser Weide herumwandeln.. pag 86 not. 35; Vierwäldstätten Volkskalender auf das Schaltjahr 1880, I pag. 23.

www.dacoromanica.ro

de nu se ţinea de promisia făcută, această zeitate se răzbună asuprà înşălătorului, prin trimeterea de diferite boli, mai curând sau mai târziu, asupra lui sau a familii lui.[1])

Punând brazde pe cap însemnà: „martorul garanta cu partea cea mai însemnată a trupului, adevărul celor spuse, şi prin jurământul depus atestà cu capul lui care reprezenta şi familia, că cele mărturisite[2]) îşi au tăria cuvenită; apoi, capul său va fi acela, care va îndurà nenorocirile provenite din răzbunarea pământului.[3])

Brazda deasupra capului mai aveà înţelesul simbolic al groapei, în care va fi îngropat sperjurul.

Martorii, fără arme şi desculţi [4]), însemna, că se supun autorităţeì judecătoreşti; iar îngenunchind şi jurând pe sf. Evanghelie cu capul gol arata, că au frică de puterea şi răzbunarea dumnezească [5]).

Din cele spuse până 'n prezent, cred că jurământul cu brazda în cap, întocmai ca şi jurământul simplu, [6]) face parte din ordalii [7]), şi fiindcă se referea la pământ, ca obiect principal, erà un ordaliu al acestuià. El, în evul mediu, se găsea la multe popoare sub diferite forme [8]). Românii, ca şi celelalte popoare, au avut desvoltarea

---

[1]) Lasch. o. c, pag. 34; „oder die auf seinem Haupte ruhende Scholle werden.

[2]) Huschke, die Multa u. Sacramentum, Leipzig 1874. pag. 370; Kohne, Zeit f. v. Rechtswiss. IX, 1891 pag. 472.

[3]) Lasch. o. c. pag. 34; Patetta, o c. pag. 206; A. II. Post, Grundriss d ethnog. Juris. Leipzig 1895, pag. 478, 482; „Erde in den Mund oder auf die Zunge gebracht oder gegessen wird".

[4]) Korrespondenzb. d. Ver. f. siebenbürg, Landesk, VI, pag. 49; Grimm, Mythologie, I pag. 535; idem, Rechtsaltertümer, pag. 120; Dareste, o. c. pag. 262.

[5]) Doc. 1780 Iulie 14..... li s'au dat mărturisire şi-au primit de-au jurat cu măinile pe Sf. Evanghelie, Ghibănescu Surete. III pag. 137....: „Тоадеръ Келадиманъ и съ мїрѣк оуникаръ и съ гкргнл на сѣтое ѵѣангелїе и на сѣ̃а крѣстѣ съ кд людн стаѧн.

[6]) In secol. XVIII, găsim cărţile de blestem, deosebit de jurământul pus la finele hrisoavelor. Aceste cârţi de blestem sunt date de Episcopi şi Mitropoliţi, cf. Ghibănescu, Surete II, pag. 252, Doc. 7078 Iunie 17 Suceava; idem, Ipsoace, Doc. 7078, Freb. 16 partea finală; K. F. Göschel. Der Eid..... 1837 pag. 283—320; Iohann Chr. Fr. Meister, Uber den Eid. nach reinen Vernunft Begriffen 1810, pag. 43—55; Fr. Tudhicum, o. c. pag. 3; Iohann Chr. Fried. Meister, Ueber den Eid, Leipzig 1810 pag. 8.

[7]) R. Lasch. o. c. pag. 29; Hirzel, Der Eid, Ein Beitrag zu seiner Geschichte, Leipzig. 1902 pag. 9. urm ; Chassan, Essai sur la symbolique du droit, Paris 1847 pag. 236-37, 265; Kovalewsky, Coutume Contemporaine et loi ancienne, Droit coutumier Ossétien. Paris 1893 pag. 421 urm.; Latyscheff, Sitzungsber. der Berl. Akad. 1892, XXVII, pag, 479.

[8]) I. Kohler, Studien über die Ordalien der Naturvolker, Zeit. f. verg. Rechtswis. Stuttgart 1884 pag. 368 urm; H. Siegel, Gechischte d. deut. Gerichts. Everfarens, Giesen 1857 pag. 209 urm.; Steinmetz, Eine neue Theorie über die ntstehung desho Gttesurtheils (Globus LXV. pag. 105).

www.dacoromanica.ro

lor juridică, pornind dela forme primitive şi ajungând la forme mai complexe, întocmai ca desvoltarea poporului, născut din amestecul coloniştilor Romanii cu indigenii Geto-Daci şi mărit apoi prin substratele slavice. Instituţia jurământului cu brazda în cap este o rămăşiţă păgână, când se ştia că chemarea pământului ca martor aducea răzbunarea, întocmai că apa, soarele[1]) şi focul, întrebuinţate ca mijloace de probare, căci pământul nu ingăduià să vieţuiască mai departe pângăritorul curăţeniei lui.

Instituţia aceasta archaică s'a păstrat sub formă de resturi juridice. In Muntenia sub forma luării traistei cu pământ în spinare, sau în cap, iar în Moldova şi Transilvania sub forma luărei pământului în cap.

Comparând dreptul nostru vechiu cu a altor popoare, vedem că reese o asemănare între instituţii, de unde rezultă că popoarele, deşi deosebite între ele, au totuş instituţii asemănătoare. Cum se arată această asemănare? Toate popoarele, la cari se găsesc instituţii asemănătoare, au veţuit in aceiaşi stare de cultură.

Prima fază a conveţuirii primitive fu patriarhatul, care încă se vede azi la unile popoare.

Starea patriarhatului este simplă. Cu cât starea socială de traiu a poporului este mai simplă, cu atât mai simple sunt şi formele juridice, care-l cărmuesc. Dacă popoarele au trăit şi s'au desvoltat în raport unele cu altele, în acelaş timp şi viaţa lor socială, instituţiile juridice s'au desvoltat în mod treptat şi asemănător, fără să fi împrumutat unele dela altele „ceva". La Indieni, tatăl era capul familiei, era în acelaş timp şi şeful religios, întreţinea focul sfânt, aducea jertfe, se rugà pentru familie; acelaş lucru îl găsim la Greci, Romani şi Slavi, fără ca unii să le fi împrumutat de la alţii. Deci, şi jurământul cu brazda în cap, sau în spinare, la poporul român, s'a desvoltat în mod independent, diferit de instituţia întiu câtva similară, găsită şi la alte popoare. El este, aşa dar, o instituţie curat românească, născută din obiceiul locuitorilor de a-şi consolida hotarele între ocinile lor. Către a doua jumătate a secolului XVIII-ea, această instituţie dispăru cu totul din uz.[2])

Berlin, 15 Septembrie, 1921.

D. D. MOTOTOLESCU

---

[1]) Semkowicz Władysław: Przysięga na stońce. Kraców, 1916.

[2]) Această monografie, completată, a servit ca lecţie de deschiderea cursului de Istoria dreptului vechiu românesc la Facultatea juridica din Iaşi, în ziua de 7 Martie 1919.

www.dacoromanica.ro

DOMNIA LUI ALEXANDRU VODĂ ALDEA,
FIUL LUI MIRCEA VODĂ CEL BĂTRÂN
1431 — 1435

«În anul 1418», spun analele sârbeşti, [1]) «a răposat marele voevod al Ungrovlahiei, Ioan Mircea, Ianuarie în 31».

Domnitorul Mircea s'a numit din botez Dimitrie [2]). Cronicarul turcesc îl caracterizează: «*principe între creştini, cel mai viteaz şi cel mai ager*». [3]) A fost înmormântat în ziua de 4 Februarie [4]) 1418, în interiorul bisericii mânăstirii Nucetul, [5]) ce-i zic şi Cozia, ctitoria sa.

---

[1]) *Glasnik*, LIII, p. 80; *Spomenik*, III, p. 140 şi 155; *Arhiv für slavische philologie*, II, p. 94 şi XIII, p. 525; I. Bogdan, *Letopiseţul lui Azarie* în Analele Academiei Române, tom. XXXI, p. 130.

[2]) cf. „*Ţarstvenik ili Istoria Bolgarskaia*", Buda 1814, p. 61, nota; St. Nicolaescu, *Onomastica Principelui Mircea al României* 1910; In pomelnicul M-rii, Argeş, citim numele unui alt voevod: „*Io. Dimitrie Voevod nareceni Mircea*", *Io. Dimitrie voevod zis Mircea (Convorbirile literare*, a. XLIX, No. 11 — 12, p. 1122).

[3]) „*Princeps.... inter Christianos fortissimus et acerrimus*" (Leunclavius, *Historia Musulmana Turcorum de monumentis ipsorum exscripta* 1591, col. 418).

[4]) *Glasnik*. LIII, p. 80; *Spomenik*, III, p. 133. Data de 4 Februarie este arătată aci ca ziua morţii lui Mircea voevod, de sigur însă că, în 4 Februarie el a fost înmormântat. (Al. A. Vasilescu, *Urmaşii lui Mircea cel Bătrân*, Bucureşti, 1915, p. 6).

[5]) „Монастиꙋ Нѣчитскомꙋ, гроб҃ ѡц҃а моего = *Mânăstirii Nucet, mormântul părintelui meu*" — zice hrisovul lui Radul Vodă Praznaglava din 1421, Iunie 1, prin care întăreşte stăpânirea mânăstirii cu hramul Sf. Treime, peste toate bălţile dela Dunăre, începând: dela balta numită Săpatul şi mergând până la gura Ialomiţei, ce dă în Dunăre, precum şi gârla Săpatul, dăruită de Tâmpa „pe timpul părintelui domniei mele Mircea voevod şi a egumenului Sofronie al Mânăstirii Nucet". In sfatul Ţării figurează şi «жꙋпан Стан, ѕѣщь коѣводѣ = *jupan Stan, unchiul voevodului*» (Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, No. 266, f. 367).

In interiorul bisericii Nucet sau Cozia — zice Grigore G. Tocilescu — „se află mormântul lui Mircea Vodă cel Bătrân, la dreapta cum intri, peste care se aşterne o lespede roasă de timp şi ştearsă de oameni; din inscripţiunea că a fost săpată pe dânsa, abia dacă ochiul ispititor şi încercat mai poate citi un „S.

www.dacoromanica.ro

La cârma ţării a urmat fiul şi alesul său, Mihail voevod.

---

adecă 6000, desigur, prima cifră a anului, când a răposat marele domn român" (*Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri şi biserici din Ţeară*, 1887, p. 25).

Mircea Vodă cel Bătrân 1386 — 1418, a fost fiul lui Radul Vodă cel Înţelept 1374 — 1384, fratele lui Dan voevod 1384 — 1386. In hrisoavele sale cu dată şi fără dată (vezi aceste hrisoave la Arhivele G-le ale Statului din Bucureşti, Secţia istorică), Mircea Vodă ne vorbeşte de părinţii, de fraţii şi de fii săi:

In hrisovul său din 1387, Iunie 27, dat M-rii Tismeană, spune că: «сѣ̀почившїи рождтель гс̑ка ми Їѡ Радулъ воєвода ѿ вєковѣчїѧ къздрѣжє и сѣ̀тѣпочивши брат гс̑ка ми Їѡ Данъ воєвода мнѡгѣ ми кѣ̀рпи по́кр̀кпи = *sânt răposatul părinte al domniei mele Io. Radul voevod din temelie a înălţat-o şi sânt răposatul frate al domniei mele Io. Dan voevod cu multe lucruri a întărit-o.*" — Mai departe întăreşte «cele adăogate de răposatul întru sfinţenie părinte al d-sale Io. Radul voevod, satul Vadul Cumanilor cu Toporna jumătate şi balta Bistreţul dela Topliţa până la Gârla repede, mai sus de Covaciţa cu satul ce se zicé Hrisomunţii (Хрисомонтїи) şi Tismeană de amândouă părţile, câtă a fost partea Ligăşească şi Ruşească, cu grâul din judeţul Jaleşului câte 400 de găleţi pe tot anul; nucii de la Jăleş în Dăbăceşti; 10 burduşe de brânză din casa domnească pe fiecare an; 10 caşcavăle; 10 aşternuturi; 10 postavuri de zeghe; 10 postavuri roşu închis; satul Jarcovăţul; selişte Stânceştilor la balta Bistreţului la Bădilea, ce a fost odinioară satul Bresniţa; amândouă Varovnicele; Prilepeţul, Petroviţa şi Vârbiţa; pe lângă acestea toate: «сѣ̀лика сѣ̀почившїи стрыцъ гс̑ка ми Кладиславъ воєвода приложи сѣ̀тому Їѡнѳнїю на Водици=*câte întru sfinţenie răposatul unchiul domniei mele, Vladislav voevod, a adăogat sfântului Antonie la Vodiţă*»: satul Jidovştiţa cu Pârâul şi virul din mijloc la Dunăre şi venitul dela 8 vârşii; Dunărea din Padina nucilor până la podul de sus, şi Vodiţa mare de amândouă părţile cu nucii şi cu livezile cu siliştile Bahnei şi morile pe Bistriţa; 40 de sălaşe de ţigani şi «еще цто є приложилъ Дмитръ Дабъчешскы на смрѣти монастирю цто є было негокъ Дабъчицъ ѧ̑ чѣст = *încă ceea ce a adaos Dimitrie Dăbăcescul, la moarte, mănăstirii, a 4-a partea din partea lui din Dăbăceşti*».

Intr'un alt hrisov fără dată, către aceeaş mănăstire voevodul Mircea adaogă pe lângă satele de mai sus: Hrăsova cu Sălcişoara (Хрѣсова съ Сълчишоѭм): Trufeşti (Трѣфєщи), Piatra (Пиатра), Obedin, Ceaurăi (Чаѣржи), Ugurei (Ѫгрѣи), Duseşti, Ploştina, Susiţa, Novoseltii şi satul Pesticevo «цто ѣст приложила родитєл гдска ми гєнджа Калиникыи = *ce l-a adaos mama domniei mele, doamna Calinichia*»; satul Sogoino, adăogat de Lucaci; Bistriţa cu ţarină (Царина); Sagovăţul, cumpărat de popa Nicodim dela Dan voevod etc. Toate acestea să-i fie sfintei mănăstiri Tismeană neclintite în viaţa domniei mele şi a fiului domniei mele, Io. Mihail voevod, şi să nu se strice cinul şi tradiţia lui Nicodim: nici de domnia mea, nici de fii domniei mele (ѿ сиѡхъ гдскыми), nici de niminea.

Intr'altul, tot fără dată la satele de mai sus, adaogă satul Groşani (Грошаня; moşia adaosă de Pocrui, Tatomir (Татомиръ), Voicu şi Radoslav a patra parte din Jaleş, dată M-rii de *Dimitrie Dăbăcescu la moartea lui* (Дмитръ Дабъчешкі на смрти ѥкоѧ); satul zis Aniniş (Ѩнининъ) depe Jiu. Toate acestea să stea neclintite şi să nu se strice de domnia mea, nici de fii domniei mele.

— De asemenea, hrisovul din 1392, indiction 15: «и кодѣнцѫ цто є приложила монастирю, мѣц гєгами гдѫа Калиникіа къ Бистрици, цто є была прѣжѳ Ѩрхимандрита Баѕка=*şi moara, ce a adaos-o mănăstirii, mama domniei mele, Doamna Calinichia la Bistriţa, care a fost întâiu a Arhimandritului Basea*»; şi ce a mai adaos

www.dacoromanica.ro

Marele voevod, Mircea, îl asociase la domnie mai dinnainte vreme,

---

Dimitrie Dăbăcescu la moarte mânăstirii mai sus zise, a patra parte, partea lui din Dăbăceşti.

La fel, hrisovul lui Dan Vodă, fiul lui Dan voevod, nepotul lui Mircea voevod, din 1424 August 5, către M-rea Tismeana: «ігож сѣ̀опочнкшн ѓдѣд гс̑ка мн їѡ Радула воєводѧ=*pe care sânt răposatul moş al domniei mele, Io. Radul voevod, din temelie a înălţat-o şi:* «сѣ̀опочнкшн.родитєл гс̑кам їѡ Дан воєводѧ=*sânt răposatul părinte al domniei mele Io. Dan voevod*» cu multe lucruri a întărit-o. Dan Vodă întăreşte Mânăstirii cele date de sânt răposaţii părinţi ai domniei sale, satul Vadul Cumanilor cu Toporna şi vama la Calafat. Pe lângă cele date în hrisoavele lui Mircea Vodă, se citează: Ploştina (Плоштина), Leurda (Лєѹрда), Cireşelul (Чѵрешєлѹ), Turcineştii (Тѹрчинєшти); se reintăreşte satul: «Пєстичєво цто єст приложила лѣдѣ гс̑вами гс̑пжда Калиникїа=*Pesticevo ce l-a adaos mătuşa domniei mele doamna Calinichia;* moara în Bistriţa, ce a adaos-o mătuşa domniei sale; «цто єст приложил сѣ̀опочнкшн сѵрнц гс̑вами Владїслак воєвода=*cele ce a adaos sânt răposatul unchiu al domniei mele Vladislav voevod*» Sfântului Antonie la Vodiţă, etc.

La fel şi hrisovul lui Io. Vlad Vodă Dracul, din 2 August 1439, indiction 3, către Mânăstirea Tismeana: «ігожѣ сѣ̀опочнкшн рѡдитєл рѡдїтєлѣ мн Мирча воєвода, Радулъ воєвода Ѡ ѳспованїа кѣздкнжѣ и сѣ̀опочнкшн брат рѡдитєлѣмн Дан воєвода многѣмн кнїгѣмн покрѣкпн=*pre care sânt răposatul părinte al părintelui meu Mircea, voevod, Radul, voevod din temelie a înălţat-o şi sânt răposatul frate al părintelui meu, Dan voevod, cu multe lucruri a întărit-o*»; satul dat de moşul domniei sale, Radul voevod, anume Vadul Cumanilor cu Toporna şi Tismeana; 40 de sălaşe de ţigani, daţi de părintele său Mircea voevod; «село Пєстичєво цто єст приложи́ла гс̑пжда Калиникїа, бака гс̑дка мн, и село Гóгонно й приложнл сѵрнцѣ рѡдитєлѣмн Владїслак воєвода сѣ̀мѕ Ѭдонїѭ на Водицн=*satul Pesticevo ce l-a adaos Doamna Calinichia, bunica domniei mele şi satul Sogoino, adaos de unchiul părintelui meu, de Vladislav voevod, sfântului Antonie la Vodiţă*», *etc.*

„*Vodiţii*" ca termen slavo bisericesc, să se ştie, înseamnă la Slavii de Sud, Bobotează.

Am citat anume hrisoavele de mai sus după originalele lor şi am scos în evidenţă părţile mai interesante pentru a fi folosite la îndreptarea şi lămurirea chestiunilor istorico-genealogice, greşit expuse în istoriografie.

Radul Vodă cel Înţelept (1374-1384), soţul Doamnei Calinichia, tatăl lui Dan Vodă (1384-1386) şi al lui Mircea Vodă (1386-1418), este ziditorul mânăstirii Tismeana, îndemnat fiind la aceasta de Sfântul Nicodim.

Urmând obiceiului strămoşesc ca ctitorii să se îngroape la ctitoriile lor, de bună seamă, Radul Vodă cel Înţelept, s'a înmormântat în biserica mânăstirii sale, Tismeana. Acolo trebue căutat mormântul său. Un mormânt cu flori de crin pe el există odinioară la mânăstirea Tismeană. Despre el ne vorbeşte o foarte rară broşură franceză ce se află în biblioteca Şcoalei-Româneşti dela Fontenay-aux-Roses D-l profesor N. Iorga, citând broşura (vezi *Revista-Istorică*, a. VIII, n-le 7-9, Iulie Septembrie 1922. p. 125-127), socoate că e vorba de mormântul lui Vladislav Vodă «ziditorul, cu multa cheltuială al mânăstirii Tismeana». Piatra de mormânt a dispărut în reparaţiile mânăstirii făcute de arhitecţii streini. Răspundem că Vladislav Vodă nu este ziditorul mânăstirii Tismeana, ci al mânăstirii Vodiţa. Ziditorul mânăstirii Tismeana, precum rezultă din documentele citate mai sus, este Radul, tatăl lui Dan Vodă şi al lui Mircea Vodă.

www.dacoromanica.ro

îl îndrumase în conducerea treburilor Statului și-l oțelise în lupte, lăsându-i o frumoasă, întinsă, și bogată moștenire.

Radul dela Tismeana nu se poate indentifică cu Radul Negru Vodă ce-i zic și descălecător Țării.

Radul Negru Vodă a avut de soție pe Doamna Ana. Este ziditorul bisericii de mir din Câmpulung și al biserlcii Domnești cu hramul Sfântul Nicolae și al Sfintei Mucenițe Filoteea din Curtea de Argeș, cele mai vechi biserici din țară.

Tradiția și cronicele spun că «Radu Negru Vodă după ce a descălecat la Câmpulung, unde a făcut o biserică mare, înnaltă și frumoasă, a descălecat apoi la Argeș, unde de asemenea a făcut oraș mare și a pus scaun domniei, *făcând curți de piatră și case domnești și o biserică mare și frumoasă, în care după moartea lui s'au îngropat și au făcut și «statul» de piatră, adecă chipul lui, care este în slona acei biserici*».

«Statul» de piatră, *bazorelieful*, a fost luat de aci și se găsește astăzi la Muzeul Național de Antichități.

Chipul lui Radul Negru Vodă și al Doamnei Ana se văd zugrăvite numai n biserica mănăstirii Argeș și în biserica parohială cu hramul Sfântului Nicolae Domnesc și Sfânta Mucenită Filoteea din Curtea de Argeș.

Prin săpăturile arheologice făcute de d-l V. Drăghiceanu, Secretarul *Monumentelor-Istorice*, adevărul a ieșit la lumină aidoma, precum ni-l povestesc tradiția și cronicile Țării.

S'au găsit în Biserica Domnească 14 morminte. Nu se poate spune încă, în lipsă de izvoare documentare, ale cui sunt aceste morminte? Toate sunt profanate, afară de mormântul lui Radu Negru Vodă, care, ca prirtr'o minune, s'a păstrat neatins:

Intr'un sarcofag de piatră zace întins pe spate, cu mâinile încrucișate pe piept, scheletul voevodului Radul Negru, în mantie de purpură: presărată cu perle, prinse în unele locuri cu fluturi de aur; pe cap poartă coroană domnească, lucrată cu iscusință din sârmă de aur și împodobită cu perle; tunica voevodului vine potrivită pe corp și încheiată în față cu un rând de bumbi de argint auriți, plați, așezați la un centimetru unul de altul, având pe ei o stemă care reprezintă un scut despicat, în primul cartier fasciat, în al doilea plin, este stema familiei domnitoare a Basarabilor. Gulerul tunicii are o bogată broderie de mărgăritare de forma unui șarpe încolăcit. Aceeaș decorațiune se află și pe mâneci cu manșetele largi, împodobite și ele dela cot până la mână cu un rând de nasturi mai mici având pe ele scuturi cu stema de mai sus. Marginile mânecclor către mână au dedesubt o bogată țesătură de mărgăritare dispuse în șiruri. Mijlocul corpului e încins cu o splendidă cingătoare, brodată cu fir de aur, care se închee cu o prea frumoasă paftă de aur în greutate cam de $^1/_4$ kgr., reprezentând un castel medieval de o rară frumusețe, mărgenit de două turnuri. In balcoanele dela castel, sus, deoparte și alta a portalului apar: în cel din dreapta, un tânăr cavaler; iar în cel din stânga, o tânără nobilă, în costume medievale, ce-și grăesc unul altuia. In portal se vede o figură mitologică: o lebădă cu cap de femee «*Leda*», mama lui Castor și Pollux. Paftaua este hotărît, de provenință apuseană, italiană. Ea în nici un caz nu ne poate da data exactă a celui ce o purtă.

Radul Negru Vodă poartă în deget, mai multe inele de aur cu pietre prețioase, lucrate cu multa artă. Cel mai de seamă pentru noi este inelul dat lui de Doamna Ana: un inel mai mic ca celelalte pe care se află gravată în litere gotice următoarea inscripție latină «*Iesus Hristus autem transiens per medi*». Pe rozeta inelului se citește

www.dacoromanica.ro

Intr'unul din hrisoavele sale fără dată, desigur însă din

destul de clar în litere stilizate numele «*Ana*». (Vezi reproducția acestui inel la pag. 240, după desemnul făcut de d-l Pictor D. Ștefănescu).

Acestea sunt mărturiile sigure, cari aduc lumină pe fața lui Radul Negru Vodă, întâiul descălecător al Țării-Românești.

Radul Negru Vodă nu este o legendă, un mit ce ar reprezentă originiile Principatelor române, precum crede d-l profesor D. Onciul, în «*Originile Principatului Țerii-Românești*» și la cursul d-sale, ci un personagiu istoric real.

Radul Vodă, tatăl lui Dan Vodă și al lui Mircea Vodă, hotărît, nu este, nu poate fi Negru Vodă.

In pomelnicul vechiu al mânăstirii Tismeana, zidită de dânsul, figurează numai cu numele de Radul voevod. In vechea biserică erà zugrăvit ca ctitor, purtând numai numele semplu de Radul voevod. Dacă el ar fi fost Negrul Vodă, neindoelnic, fii săi, nepoții, strănepoții, sau restrănepoții, ne-ar fi mărturisit această poreclă. Hrisoavele lor, precum am văzut mai sus, păstrează tacerea, nu ne spun nimic în această privință. Tăcerea lor este peremptorie: Radul dela Tismeana, nu este Negrul Vodă. Identificarea făcută de d-l D. Onciul pe baza celor două documente târzii dela Alexandru voevod, unul din 8 Ianuarie, 1569, și altul din 28 Aprilie, 1576 (vezi D. Onciul, *în chestiunea Bisericei Domnești dela Curtea de Argeș*, 1916, p. 14, nota 2), date mânăstirii Tismeana pentru unele moșii cuprinse în hrisoavele ce le-am citat mai sus, după original, nu fac dovadă. Și nici cele cuprinse în viața monastică de acolo, mult mai târzie ca aceste documente, pe carl d-sa pune mare temeiu, nu pot fi mărturii bune.

Pentru a se face identificarea de mai sus, sau mai bine zis, conjectura: că Radul dela Tismeana este Negrul Vodă, trebue întâiu să se arăte clar că Doamna Ana este tot una cu Doamna Calinichia, sau că Radul Vodă a avut două soții. Ori dovada contrară faptului o fac hrisoavele ce le-am citat mai sus, ale fiilor săi Dan Vodă (1384—1386) și Mircea Vodă (1386—1418), cari sunt hotărîtoare asupra părinților și a filiației lor. Urmează dar că sunt două persoane istorice bine distincte. D-l V. Drăghiceanu, dorind să știe importanța istorică a obiectelor găsite în mormintele dela Argeș, a trimes fotografii după ele pe la cei mai de seamă învățați din Europa, cu rugămintea, ca să se pronunțe asupra lor. Dar, de nicăeri n'a primit un răspuns mulțămitor. Interesanta inscripție slovenească de pe unul din prețioasele inele, pe cel bizantin, n'a fost discifrată de nici un arheolog, de nici un slavist. Iată descifrarea ei după noi: «+ Наидов Добж пръстъ = *inelul lui Naidu Dobă*», adecă: Inelul lui Nicolae Dăbăcescu». Căci «Наидов» este un diminutiv din Nicolae, întocmai ca diminutivul românesc Naie din Nicolae. Diminutivul Наиа, Наидих este foarte des întrebuințat la Slavii de Sud, mai cu osebire la Macedoneni. Numele Naidu în loc de Naie se întimpină și la unii Români din Crușova, (Macedonia).

Piatra depe inel reprezintă stema familiei *Kukenus:* un arcaș cu tolba de săgeți în spinare, iar în fața lui o femee ținându-i arcul. Intre figuri, un animal înfipt într'o țeapă. Cel ce a purtat inelul este Nicolae Dobă, sau Dăbăcescu, fiul lui Ștefan Mikud, ban de Severin (1275—1279), frate cu Petru, Dimitrie și Ianoș de Doboka, tatăl Doamnei Clara, soția lui Nicolae Alexandru Basarab voevod (1352—1364) și al lui Ladislau de Doboka (asupra acestei familii, vezi B. P. Hasdeu, *Negru Vodă*, p. CCXII—CCXVI). După inel, cu crucea și inscripția slovenească putem conchide că Nicolae a trecut la ortodoxie. Despre fratele său, Dimitrie Dăbăcescu, am vorbit mai sus.

www.dacoromanica.ro

1418, Mihail se intitulează: «*Io, Mihail, marele voevod și domn, stăpânind și domnind toată țara Ungrovlahiei și peste munți, încă și părțile tătărești și herțeg Amlașului și Făgărașului, și domn al Banatului de Severin și de*

(Vezi desemnul acestui inel la pag. 241, făcut de d-l pictor D. Ștefanescu).

Inelul lui Nicolae Dăbăcescu, în ce privește ornamentarea lui, se aseamănă mult cu inelul pecete al lui Vitomir († Витомирѣ пръстенъ), aflat într'un mormânt din biserica mitropolitană bulgară, Sfânta Sofia din orașul Sofia (Bulgaria).

Vitomir, tatăl lui Altimir, se știe, a murit în anul 1316. Acest Vitomir este pomenit și în inscripția dela M-rea Boiana (vezi, Iordan Ivanov, *Starobălgarski i vizantiiski prăsteni* în Bulletin dela Société Archeologique bulgare, t. II (Sophia 1911), f. 1, p. 8—9; 13—14.

Se vede că cea mai mare parte din rudele Doamnei Clara s'au stabilit în țară. În 1394, Ianuarie 8, indiction 15, Mircea Vodă, întărește mânăstirii Cozia, ctitoriei sale, stăpânirea peste «*locul Călimănești dela Olt, care mai nainte erà — zice Mircea Vodă — satul boerului domniei mele, Nan Dobu*». Acest boer Nan Dobu poate fi cu multă probabilitate un urmaș din familia Doboka, sau Dăbăcescu. Printr'acest hrisov, Mircea Vodă dărueste M-rii Cozia 300 găleți de grâu pe fiecare an din casa domnească, 20 buți vin, 12 burdușe brânză, 12 cașcavale, 12 bucăți postav; dijma din județul Vâlcei la miere pentru călugări și ceară pentru biserică; balta Mamina dela Orlea în sus; satul Cireșovul mai sus de Slatina, Poroiniță la Dunăre; moară la Râmnic, moară la Cataluiu la Giurgiu; alt sat la Luncavăț Bucureștii; două sătișoare la Olt: Bogdăneștii și Luncenii; Săpatul până la gura Ialomiței și Cărarea; 300 sălașe de țigani; ulița la Râmnic; satul Hinateștii până la Troian și Bojorenii. Martorii acestui hrisov sunt: Mitropolitul chir Antim (a toată Ungrovlahia) și *Mitropolitul Severinului Athanasie*, egumenul Vladislav, Stănil banul, jupan Vladislav, jupan Manea, jupan Alaman, jupan Bars, jupan Danciul, jupan Milcul, Voico, **Aldea**, Dănișor, protovistieru Popșor, vistieru Șerban, stolnicul Bratu, Costea picernic, Sin spătar, Lubaș pivnicer, Filos logofăt (Arh. Stat., București, Condica M-rii Cozia I, No. 18, f. 23 și 24; Condica Brâncovenească 266, f. 237, copia orig. slovenesc: 238—239).

In interiorul bisericii Sf. Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș, pe peretele de nord al naosului, scrisă cu grafit roșu pe tencuială, între cele două ferestre, se citește următoarea inscripție slovenească: Преставѝ се великы Басарабъ воиводѧ ѕѱѯ = Răposat-au Marele Basarab voevod, 6860 (= 1352). Este fără îndoială o dată prețioasă pentru moartea marelui Basarab voevod, numit după cronicile sârbești și bulgărești Ioan sau Ivanco Basarab (1315—1352), tatăl lui Nicolae Alexandru Basarab voevod. Atât tot și nimic mai mult. Biserica e mai veche și inscripția mai sus zisă n'are legătura cu vechimea ei. Depe cele 14 morminte numai o lespede s'a păstrat cu inscripție slovenească în parte și ea deteriorată. Iat-o: «. . . . . Воислав . . . . (великa)го Александра воиводѫ почив., мсца гнвр . . . . lui Voislav . . . . . al marelui Alexandru voevod, a răposat, în luna Ianuarie . . . .». Este mormântul lui Voislav voevod, probabil, un fiu al lui Alexandru voevod (1352—1364), Numele sârbesc «Voislav» îl poartă voevodul, de sigur, fiind botezat de ruda sa, Țarul Ștefan Dușan, sau de însuși voevodul sârbesc depe atunci, Voislav.

www.dacoromanica.ro

ambele laturi pe toată Dunărea și până la Marea cea mare, și cetății Dârstorului stăpânitor". [1])

In cursul anului 1418, stând în bune relațiuni cu Ungurii și cu Turcii, Mihail voevod a domnit în liniște și-a păstrat neștirbite țara și posesiunile moștenite.

De trei ani, Țara-Românească nu mai plăteà *peșcheș* Porții. Turcii nu mai erau așa de temut. Luptele de succesiune la tronul împărăției între fiii și urmașii lui Baiazit Fulgerul, mort la Angora[2]) nu se terminase. Domnitorii Țării-Românești, Mircea, marele voevod și urmașul său Mihail, s'au amestecat în aceste lupte, susținând, când pe unul, când pe altul, și au căutat să tragă cât mai multe foloase pentru țară. Ungurii, la rândul lor, se simțeau destul de tari pe forțele lor ostătești și doreau cu ei o luptă fățișe, hotărîtoare. Mihail voevod, ca bun creștin, a trecut cu totul de partea lor. Acest fapt ca și neplata tributului i-au atras asupra țării toată furia Turcilor. Analele sârbești

---

[1]) Arhiv. Stat., sectia istorică, orig. slovenesc pe pergament; Facsimile la Hașdeu; *Negru Vodă, în Etymologicum magnum Romaniae*, Tom. IV. București, 1898; D. Onciul, *Originile principatelor române*, p. 203—205; Al. Vasilescu, *Urmașii lui Mircea cel Bătrân*, București, 1915, p. 9; I. Minea, *Principatele române și politica orientală a împăratului Sigismund*, 1919, p, 146.

[2]) In luptele dela Angora (1402) au căzut prizonieri în mâiule lui Timur Lenk, Baiazit Fulgerul, soția lui, Despina, și Ștefan Lazarevici, fratele Despinei, despotul Sârbiei. Aflând dela Despina din ce neam este și impresionat de faptele vitejești săvârșite de fratele său, Ștefan, pe câmpul de luptă, l-a eliberat pe acesta cu cinste și daruri. Ștefan a trecut de acî la Constantinopol și de acolo în Sauromatia, unde a fost primit cu mare cinste de Mircea voevod, domnul Sauromatiei, și ospătat mai multe zile cu frățească, prietenească dragoste, și petrecut în țara sa (И къ Цариградоу приходитъ, и wттогдоу тѣмн проважддитъ сѧ к Сакроматію, и съ великою чьстїю, wтъ тѣхъ началника пріимлютъ сѧ, Мнучи Воєводѣ, и дрꙋголюбно отꙋѣждддтъ на многыи данїи, къ своимъ его земли провождддтъ). Vezi asupra acestui pasaj: Pavel Iosef Șafarik, *Památky*, 1873, p. 62—63.

Mircea Vodă, domnul Țării-Românești, se înrudeà cu familia domnitoare din Serbia. Nu putem spune pentru moment în ce grad de rudenie se află cu Ștefan Lazarovici. Mircea Vodă a avut de soție, precum ne spune un vechiu pomelnic, pe d-na Mara. Probabil erà de origină sârboaică. Aveà proprietăți în Ungaria. In 1400 o aflăm ca proprietară a localității Tolmad sau Tolmaj din Comitatul Zala. (*Csánki, Magyarország törte nelmi fösdrajza a Hunyadiak korában*, III. Budapesta, 1897, p. 14; I. Minea, *Principatele române și politica orientală a împăratului Sigismund*, București, 1919, p. 108). D-na Mara a supraviețuit lui Mircea Vodă. In 1418 o aflăm prin Ungaria. La 22 Iunie, 1418, a venit în Țară din Ungaria: ѥгда придѣ родитєл гѣка ми господжда ѿ Оугрꙑ места протопопиа кѣ въ лѣт ,ѕ҃ц҃к҃ѳ, индиктїѡн а҃і.=Când a venit doamna, mama domniei mele din Ungaria, în luna Iunie 22, în anul 6926, indiction 11, zice voevodul Mihail.

www.dacoromanica.ro

ne spun, că: «în anul 1419, August 15, Sultanul Chirişgii a pustiit Ţara-Românească [1]). Luptele se începuse mai înainte de Unguri şi armatele lor deşi conduse de vestitul Căpitan Pipo de Ozora [2]) victorioase la început, au fost înfrânte în urmă. Atunci a pornit în contra lor, însuşi regele Sigismund. Luptele continuă şi mai înverşunate. Sultanul Turcilor, ajuns la Dunăre, pune stăpânire pe malul drept, aflat în posesiunea domnului Ţării-Româneşti. Cucereşte şi întăreşte cetăţile: Isaccea şi Jeni-Sala, numită mai târziu Sulina-Nouă. Trece apoi Dunărea şi ocupă Giurgiul, pustiind ţara în lung şi în lat. Mihai voevod, ca să scape din ţară, ce se mai puteà scăpa, a fost nevoit să facă pace cu Turcii. A izbutit prin diplomaţie să câştige de partea sa câţiva demnitari turci [3]) şi prin ei a încheiat pacea cu următoarele condiţiuni: a plătit tributul ţării neplătit de trei ani [4]) cu îndatorirea de a-l plăti în mod regulat pe viitor; a dat ca ostateci pe fiii săi: [5]) Mihail voevod şi Radul voevod [6]); a lăsat în stăpânirea Turcilor cetatea Giurgiul şi malul drept al Dunării până la Marea cea Mare. In aceste condiţiuni, el a rămas să domnească mai departe. O parte din boerii nemulţămiţi de noua stare de lucruri din ţară, firește, şi-au îndreptat privirile la Dan Vodă, fiul lui Dan Vodă, fratele lui Mircea Vodă cel Bătrân.

Luptele interne între pretendenţii la domnia ţării încep în primăvara anului 1420. Mihai voevod, susţinut de Unguri, iese învingător. Vărul său, Dan, se retrage şi cere ajutorul Turcilor. In Maiu şi Iunie se dau lupte noui. Mihai voevod este învins şi vărul său, Dan, apucă pentru un moment domnia. Luptele continuă. Mihai revine cu ajutor dela Unguri. Se

[1]) *Glasnik*, LIII, p. 81. cf. şi N. Iorga, *Studii şi documente* III. Bucureşti 1901. Prefaţa IX.

[2]) Nagy, Páur, Ráth şi Véghely, *Codex diplomaticus patrius*, II, pp. 211—214; N. Iorga, *Studii şi documente*, Bucureşti 1901, vol. III, p. IX.

[3]) Seadeddin, I, p. 344; Al. Vasilescu, *o. c.*, p. 14.

[4]) Ibidem . . . «Messo in ordine il tributo di tre anni . . . il s'obligò di mandare ogn'anno il tributo» . . . ; Al. Vasilescu, *o. c.*, p. 14.

[5]) Leunclavius, *Historiae*, Lib. XII, col. 473.

[6]) Despre cei doi fii ai lui Mihail voevod, anume Mihail şi Radul, vezi hrisovul lui Mihail voevod din 22 Iunie 1413 (Arh. Stat. secţia ist. orig. slovenesc, pe pergament. Publicat de Miletič şi Agura, în *Sbornik* (Sofia), IX, p. 331).

www.dacoromanica.ro

dau lupte mari. Comandantul ungur, Banul Ştefan de Losoncz, şi voevodul Mihai cad pe câmpul de onoare [1]). Dan este învingător. In potriva lui se ridică acum fratele lui Mihai voevod, anume Radul Vodă Praznaglavă, şi luptele nu se mai sfârşesc. Cearta dintre Dan şi Radul se termină abia în primăvara anului 1428, când Radul Praznaglava, probabil, a fost prins şi ucis [2]) împreună cu copii săi. In mod precis nu se poate spune de când până când domneşte Dan Vodă şi de când până când, Radul Vodă Praznaglavă. Asupra domnirii lor şi a luptelor urmate între dânşii vezi preţioasele lucrări: Al A. Vasilescu, *Urmaşii lui Mircea cel Bătrân*, 1915 şi Dr. I. Minea, *Principatele române şi politica orientală a împăratului Sigismund.* Bucureşti, 1919.

Scăpat de Radul Vodă Praznaglavă, Dan Vodă n'a putut domni în linişte. In potriva lui s'a ridicat un alt fiu al lui Mircea Vodă cel Bătrân, anume Dan. Despre acest Dan «παίδα», fiu al Mircei marele voevod, ne vorbeşte Chalcocondylas [3]). Dan a fost trimis de tatăl său în ajutorul lui Mustafa, care luptă în contra fratelui său, Mahomet.

In vara anului 1428, Dan Vodă, fiiul lui Dan, este atacat de Turci. El adusese la cunoştinţa principelui Gheorghe Brancovici mişcările Turcilor [4]) şi ajutase armatele ungare. In luptele ce au urmat, Dan a căzut prizonier şi tronul ţării a fost ocupat de vărul său, Dan, fiul Mircei voevod.

La 25 August, 1428, Vitold, marele duce al Lituaniei, nu ştia ce s'a făcut cu mai sus zisul voevod al Ţării-Româneşti, Dan, fiiul lui Dan, nepot Mircei voevod. Vitold scrie lui Pavel de Russdorf că, după lupta dela Golubetz, terminată la 5 Iunie, 1428, «Turcii au

[1]) Ios. Carol Eder, *Observationes criticae et pragmaticae ad historiam Transilvaniae sub regibus Arpadianae et mixtae propaginis.* Sibiu 1803, p. 64—5; Hurmuzaki-Densuşianu, *Documente*, I$_2$, p. 515—6, 517—8; *I.* Minea, *o. c.*, p. 166.

[2]) Nu cunosc nici unul din fiii lui Radul Praznaglavă. In hrisovul său din 1421, Iunie 1, scris, fără a-i numi pe fiii săi, astfel: «Iar după moartea domniei mele, pe care îl va alege Domnul Dumnezeu a fi domnul Ţării-Româneşti, sau din *prea iubiţii fii ai domniei mele*» . . . (Arh Stat., *Condica* M-rii Cozia, 18, f. 250 verso.

[3]) Chalcocondylas, Lib. IV, p. 171.

[4]) Seadeddin, II, p. 46.

www.dacoromanica.ro

trecut peste Dunăre în Valahia mare, care deasemenea aparține regelui roman, și în țara acestuia au făcut mari pagube. Și cel ce era ocârmuitor acestei țări se numea Dan, Iar ceea ce s'a întâmplat cu ocârmuitorul regelui, nu se știe, dacă a fost omorît sau făcut prizonier, sau în cotro s'a dus. Și de aceasta ne pare rău [1])». Adevărul e: Dan a fost prins în războiu, iar nu ucis. El moare în toamna anului 1430.

Windecke [2]), biograful regelui Sigismund, ne povestește că «în timp ce Sigismund se afla la Nürenberg, îi sosi vestea din Țara-Românească, că voevodul Dan a murit [3])».

Vărul său Dan, fiul Mircei voevod (1428—1432), a murit la 1 Iunie, 1432, luptând cu vitejie înpotriva Turcilor [4]).

---

[1]) «Dornoch czogen di Turcken obir di Thune in Gros Walachie, daz auch den Romischen Konig angehoret, und in demselbin lande haben si czumole grossen schadin getoen, und der, der desselbin landis Worweser was, der his Dan, und was auch von des herren Koniges wegin vor weser, denne weiś man nicht ap her dirslagen ist adir gefangin, adir wo her hin ist gekomen» *(Monumenta Poloniae*, Prochaska, V, p. 802 și Arch. XLII, 1875 p. 527); la 5 Iunie Sigismund era la Golubetz (Károlyi, *oklevéltár* II, p. 116 și urm.; Al. A. Vasilescu, o. c., p. 34; I. Minea, o.c., p. 190-191.

[2]) Windecke, Cap. 259, p. 228-229.

[3]) *Annales Templi Coronenses* apud. Schwandtner, *Scriptores rerum Hungaricarum* I. p. 886; *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, IV.; Șincai, I, p. 614.

[4]) «Ѣкъ тожде лѣто (6940 = 1432) оумрѣ Данъ воєвода Ивнїа а̃ храборьскъ добльстникъ на Измаилтѣн = In acelaș an 1432 a murit Dan Voevod, Iunie 1, luptând cu vitejie împotriva Ismailitenilor». Glasnik, LIII., p. 87).

Despre Dan Vodă, fiul lui Mircea Vodă cel Bătrân, în afară de Chalcocondylas (Lib. IV. p. 171), ne vorbesc în de ajuns documentele slovenești, păstrate în arhiva Statului din Brașov sub No. 2, 4, 5, 6, 10, 768 și 780. In documentul No. 6. Dan Vodă, vestește târgurile și vămile din Țara-Românească asupra concesiunilor vamale, ce le-a acordat Brașovenilor. Și anume: „sunt volnici oamenii domniei sale, ca să negoțească și să ducă la Brașov, cine ce-i place: ceară, argint, aur, mărgăritar, sau ori ce-i va plăceà, fără de nici o teamă. Din Brașov volnic e să aducă în țară cine ce-i va place, să negoțească cu postav, argint, florini, sau orice-i va place. Să fie, *precum a fost în zilele părintelui domniei sale Ioan Mircea voevod*, vama să se ia așa precum a fost luată și *în zilele părintelui domniei mele Mircea voevod*. Vedem aci că Dan Vodă citează de 2 ori pe Mircea Vodă ca părinte al său. Pe pecetea dela privilegiul vamal 780 se citește legenda: «*filius Mirche*». Iar în privilegiul vamal 768 cuvântul slovenesc «прькѣлѣтєл» poate fi luat drept «рѣдитєль», adică părinte. Pecetiile dela No. 2 și 5 seamănă cu totul celia dela No. 6. Rezultă dar că 2 și 4 sunt ale lui Dan Vodă, fiul lui Mircea Vodă. No. 6 nefiind decât circulara explicativă a lui 768 cu «прькѣлѣтєл», urmează că același domn, care a dat această circulară, a dat și privilegiul 768 (Vezi aceste documente pusc pe

www.dacoromanica.ro

ALEXANDRU VODĂ ALDEA (1431—1435). Primele ştiri

seama lui Dan, fiul lui Dan la I. Bogdan, *Relaţiile Ţării-Româneşti cu Braşovul* şi cu Ţara-Ungurească în sec. XV şi XVI (1905) t. I. doc: X, XI, XII, XIV, XVI, XVII, XVIII. Dar şi mai lămurit glăsuesc în această privinţă, următoarele documente interne: hrisovul din 10 Septembrie 1428, dat din Argeş, prin care Dan Vodă întăreşte stăpânirea lui Peteu, Bratea, Drăgoiu, Manea şi Neagoe, peste (Балк) Valea şi (Кълугърѣл) Călugărul, să le fie de o cină ohabnică lor şi fiilor lor în viaţa domniei mele, zice domnul, şi în viaţa întâi născuţilor fii ai domniei mele (прѣкороднѣ-сѣмѣ гва ми Данчѣла и Басараба) Arh. Statului, secţia istorică. Hrisovul din 7 Octombrie 1428, prin care întăreşte stăpânirea mânăstirii Snagov, peste bălţile cu toate locurile şi satele anume: Frenghişeşti, Turbaţii şi Vrăeştii. Dând acest hrisov zice Dan Vodă: «*mi-am adus aminte domnia mea de dăruirea, ce au dăruit părintele domniei mele, Mircea voevod; drept aceea, după dăruirea părintelui domniei mele şi domnia mea am dăruit cu toată cinstea hrisovul domniei mele*», ca să fie sfintei mânăstiri, cele mai sus, zise locuri şi sate de moşie şi strămoşie, până în viaţa domniei mele şi până în viaţa născuţilor dintâi, *feciorii domniei mele: Danciul şi Basaraba*". (Acad. Rom. Mss, doc. 235/XX; Al. Vasilescu, Urmaşi, lui Mircea cel Bătrân, p. 35); hrisovul de danie al lui Mircea Vodă cel Bătrân de care aminteşte fiul său Dan Vodă este fără dată. Voevodul Mircea se intitulează: „(†Ѣх Христа Бога благо-кѣнын] й Христолюбивын й. самодрьжавнын Їѡ̃. Мир]ча великын воєвода и гс̃дн] мл̃с̃тїѫ Бж̃їѫ й Бжїимь даровaнїимъ. ѿкла[дажщѹ и и господство]ѹжщоу ми вхосен зємѣи Оѵ̃гро-влахїйскон й запланнн[скым странамъ] и къ татарскым странамъ й ѿкъ̃ пшл по кѣсемѹ подоѹнаюѹ да[же до мор]каго морѣ й даржи Бж̃ьмь Дрѣстрѹ градѹ гдн = *In Hristos Dumnezeu drept credinciosul şi de Hristos iubitorul şi singur stăpânitorul, Io. Mircea marele voevod şi domn, cu mila lui Dumnezeu şi darul lui Dumnezeu, domnind şi stăpânind toată Ţara-Ungrovlahiei şi părţile de peste munţi şi spre părţile tătăreşti şi pe ambele laturi, pe toată Dunărea, şi până la marea cea mare şi cu darul lui Dumnezeu domn al cetăţii Dârstorului*». (Academia-Română, secţia manuscriselor, Orig. slovenesc pe pergament).

Prin hrisovul de faţă (c. 1414-1415) Mircea Vodă dărueşte «мл̃кнымоу гдска ми попоу кѹр Лазароу ѿ Снѣгок мдно селѡ зокомоі Чѣлница ѣ̃же ѣст на Бозѣ̃к іпѣ ѣст прилажнл брат гс̃ка ми жѣпан Станкѣ монастирю гд̃ска ми ѿ Снѣгок = *rugătorului domniei sale lui popa chir Luzăr de la Snagov, un sat numit Ciulniţa, care este pe Buzeu, ce l-a fost adaos fratele domniei sale jupan Staicu mânăstirii domniei sale dela Snagov*».

Cum vedem din acest hrisov, mânăstirea Snagovul este vechie. De când anume? nu putem spune din lipsă de documente. Tot aşa de vechie, dacă nu şi mai vechie este şi mânastirea Govora, rezidită de Radu cel Mare.

La 1429 „*Dan voevod sin Mircea voevod*" întăreşte stăpânirea mânăstirii Snagov peste moşia Stuţia (N. Iorga, *Operele lui Constantin Cantacuzino*, p. 23).

Am stărnit mai mult asupra mărturiilor de mai sus, din cauză că sunt unii istorici, cari susţin: că un Dan Vodă, fiu al lui Mircea Vodă, n'a existat niciodată.

Termenului «Родитель», adecă părinte, din documentele citate mai sus, nu i se poate da interpretarea meşteşugită pe care o vrea d-l Al. Vasilescu (o. c....) Родитель de aci este întrebuinţat în sensul adevărat de părinte, iar nu în cel de

www.dacoromanica.ro

asupra lui Alexandru Vodă Aldea, fiul lui Mircea Vodă

părinte sufletesc, sau de politeță, față de un mai mare, precum s'a obicinuit în anumite împrejurări și numai la persoane fiind în viață. Mircea Vodă numai trăiă și prin urmare Dan Vodă n'avea de ce să întrebuințeze acest termen de politeță.

Care va să zică, hotarît lucru: Dan Vodă este fiul lui Mircea Vodă. El a avut doi fii: pe Dancu și Basarab. Fiul său, Basarab Vodă, se constată ca domn în 1443 (S. Nicolaescu, *Documente slavo-române* p. 4). La 9 Ianuarie 1443, Basarab Vodă întărește stăpânirea mănăstirii Cozia peste satele: Călimănești, Jiblea, Brădățenii, Seaca, Bogdănești, Luncenii, Hinătești, București, Vădăstrița, Micleușul, Cărarea, Curilo, Gărdanul, Ciocănești, Stănceștii; 50 de sălașe de țigani, loc de moară la apa Prahovei și biserică, vama la Genune, balta Mamina dela Orlea de sus, toată balta, Săpătul, Căbălul, Păperagul, Podnia, Buceciul, țiganii dela Ulița din Râmnic, satele din Bania, Cărărenii, Luminenii, Cornul și moara dela Cătălui cu satul. (Hrisovul e scris de Calotă în Cetatea Domnească a Argeșului. S'a păstrat numai în traducere. Vezi la Arh. Stat. Condica Mănăstirii Cozia No. 18, f. 132). Într'un alt hrisov, dat din Târgoviște, acelaș an 1443, fără dată de lună, Basarab voevod, întărește stăpânirea mănăstirii Cutlumușul, Marea Lavră românească din Sfântul Munte Athos, zidită de dânsul, peste satele: Giurgiu, Prislopul, bălțile dela Sviștov, pe tot Călmățuiul, Comanca, Laiovul lui Stroe, Dănești, cu hotarul . . . . . dela Uibărești, să-și ia călugării zeciulă și Чьрквишѣ la Olt . . . . . în jos Hrățești pe Argeșel (Ꙗрганꙋлъ), ocina lui Bucur . . . . . dela (Стрѣгꙋ) Strungă. Hrățeștilor. Martori sunt: jupan Dragomir, jupan Cazan Sahac . . . . jupan Borcea, jupan Balea, ~~Dumitru~~ stratornicul . . . . . Calciu gramăticul. (Orig. slov. pe pergament, se păstrează în Arhivele Mănăstirii Cutlumuș). Despre descendința voevodului Basarab, din Dan, ne vorbește un document mai nou dela 26 Aprilie 1735, al lui Grigore Ghica voevod, cu privire la muntele Ganea de lângă hotarul Țării-Ungurești, din județul Muscel: Muntele Ganea a fost de cumpărătoare al unui Stroe postelnicul. După moartea lui l-au fost închinat Sfintei M-rii Câmpulungul, uu fefecior al lui, anume Matei. Oamenii din Liudișor, ungurenii, au început a se întinde și a stăpâni acel munte, numindu-l Liudișorul. Cu vremea, părintele igumenul, chir Vasile, ca năstavnic al mănăstirii a făcut plângere la domnie pentru această încălcare. La judecată se adeverește că oamenii din Liudișor, cu oareș care meșteșug, au numit muntele Ganii Liudișorul, pe numele satului lor. Alte scrisori pentru acel munte n'au avut, ci numai *un hrisov al lui Basarab Vodă, feciorul lui Dan-Vodă, de patru sute de ani (sic), după când s'au fost stăpânit țara Ardealului de către țara aceasta de o stăpânire*, care și în hrisovul acela de acel munte al Ganii nimic nu pomeneă, fără cât pentru alt munte ce se chiamă Zârna, ce l-au fost dăruit unui boer de țara Ungurească. (Arh. Stat. Cond.. M-rii Câmpulung, No. 129, f. 688–689).

La 23 Iulie, 1735, Pantazi vel vameș și Preda Drugănescul dau cartea lor de judecată egumenului chir Vasilie dela M-rea Câmpulungului, «ca să ție și să stăpânească un munte ce să chiamă Zârna din plaiul Nucșoarei, care este alăturea cu alt munte al sfintei mănăstiri, ce-i zic Ganea. Pentrucă, fiind acest munte Zârna lângă hotarul Țării Oltului Ungurești, fostu-s'au împresurat supt stăpânirea unor oameni din Făgăraș, după când eră și țara Oltului supt stăpânirea domnului țării aceștia. Și neavând cine căută de acest munte l-au fost stăpânit acei oameni». . . . «*Numai atâta au avut a răspunde cu niște scrisori vechi, ce au avut dela Vădislav Vodă și dela Vlad voevod Țepeș, dupre când eră Țara*

www.dacoromanica.ro

cel Bătrân, le aflăm în privilegiul comercial al fratelui său, Radul Vodă Praznaglavă, acordat Braşovenilor pentru vama de la Rucăr [1]) (c. 1427).

Din acest privilegiu se vede clar, că Alexandru Vodă Aldea a trăit în bună pace cu fratele său mai mare, Radul Vodă Praznaglavă. Tot astfel a trăit el şi cu fratele său Dan Vodă. Numai cu Vlad Vodă Dracul sau Draculea, nu s'a putut împăcà niciodată.

Data exactă a domniei lui Alexandru Vodă Aldea între 1431 — 1435, am stabilit-o cel dintâiu pe baza izvoarelor sigure în lucrarea mea «*Documente slavo-române*» (1905), premiată de Academia Română, şi de

---

Oltului tot la o stăpânire cu Ţara-Românească». (Condica M-rii Câmpulung No. 129, p. 690—1).

Dela Basarab voevod «ne-a rămas ducaţi de tipul comun şi asemănători cu ai lui Radu II. Pe faţă, ei reprezintă scutul despicat, având în cartierul întâi o semilună spre dreapta, deasupra unui soare cu şase raze, iar cartierul al doilea fasciat; legenda: † Iw Басарa вогд. Pe revers un coif în profil spre dreapta, având în vârf acvila munteană; legenda: † Iw Басараба. Execuţia acestor ducaţi este foarte neîngrijită şi lipsită de orice artă». (Const. Moisil, *Cronica numismatică*, a. II, No. 6-7-8, p. 40).

Acest Basarab Vodă a avut de urmaş pe Basarab Vodă cel Tânăr (1477—1482). De Basarab Vodă cel Tânăr, ne spune Vlad Vodă Călugărul, într'o scrisoare de a sa către Braşoveni, că a fost ucis în Martie, 1482, de Mehedinţeni în satul Glogova (акогa сѣ Бенли Мехединци в село Глогова). Ultimul lui document e din 23 Martie 1482, dat mânăstirii Snagovul (Mileteci şi Agura, Daco-Românii, p. 338—339).

Basarab Vodă cel Tânăr, a fost de două ori căsătorit: întâiu cu Maria şi a doua oară cu Neaga, sora Craioveştilor. A avut de soră pe Anca, măritată după Stanciul logofătul (St. Nicolaescu, *Radu Vodă cel Viteaz*, p. 11). Basarab Vodă cel Tânăr a fost îngropat la M-rea Bistriţa. Ştirea aceasta ne o dă hrisovul lui Mateiu Basarab voevod din 30 Aprilie, 1633, către M-rea Bistriţa prin care îi scuteşte de bir satul Costeşti: «*Pentru că au îngropat răposatul jupân Pârvu banul, zice Matei-voevod, pre tatăl moşilor domniei mele, Io Basarab Vodă, aci, în Sf. Mânăstire Bistriţa, care a fost făcută de către domnia lui*» (Doc. particular). Basarab Vodă cel Tânăr a avut de fiu pe Neagoe Vodă Basarab. Neagoe însuşi într'un hrisov de întărire către M-rea jupânului Drăghici din Cricov (Mărgineni), prin care îi hărăzeşte satul Secăreni, ne arată descendinţa sa, intitulându-se: *Cu mila, lui Dumnezeu, creştinul Basarab voevod şi domn a toată Ţara-Rumânească, nepotul marelui şi prea bunului Basarab voevod*" (Arh. Stat, Cond. M-rii Mărgineni, No. 165, f. 141; St. Nicolaescu, o. c. p. 11).

[1]) St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, p. 217, notiţe.

Cu privire la domnia lui Alexandru Vodă Aldea, vezi N. Iorga, Geschchite der r. Volkes, I, 308, şi *Indreptări şi întregiri la Istoria Românilor*, Buc. 1905.

www.dacoromanica.ro

atunci a fost primită drept bună şi în istoriografie [1]).

Alexandru Vodă Aldea îmi apare — scriam în mai sus citata lucrare — ca un tânăr voevod, un domn viteaz, cu totul devotat cauzei creştine şi mai presus naţiunii sale în acele timpuri de fierbere şi clocotire a vârtejului dela Sud, care schimbase oareşicum constelaţiunea statelor europene şi a căruia menire eră să supuie Europa întreagă.

Această părere de atunci rămâne statornică.

După mine, Alexandru Vodă Aldea, e un mic erou al timpului său.

Necunoscut multă vreme, căci ştirile externe şi cronicile ţării sunt mute asupra domniei lui, el apare azi ca şi soarele majestos, după o îndelungată lipsă, să ne farmece, să ne minuneze, prin calităţile sale războinice, prin pornirile sale nobile, prin sentimentele sale umanitare. Aşa reese Alexandru Vodă Aldea din hrisoavele şi mai ales din cărţile [2]),

---

[1]) D. Onciul, *Din Istoria României* p. 184; A. D. Xenopol, *Lupta între Drăculeşti şi Dăneşti* (An. Acad. R m. Seria II, Tom. XXX, 1907, şi *Istoria Românilor*, ediţia a II-a, t. 3. p. 129—132; Ilie Minea, *Principatele române şi politica orientală a împăratului Sigismund*, 1919.

[2]) Cărţile slovenești din Arhiva Braşovului, au fost publicate întâia oară de D-r L. Miletici şi D-r Agura, în *Sbornicul Ministerului Instrucţiunii Publice* bulgar din Sofia (1896). vol. XIII, p. 1 — 152. Apoi, la noi, de Ion Bogdan în «*Documente şi regeste privitoare la relaţiile Ţării-Românești cu Braşovul* şi *Ungaria în sec. XV şi XVI.* 1902. (lucrare plină cu greşeli de traducere) şi într'o nouă ediţie mai îngrijită: «*Relaţiile Ţării-Românești cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească*». Vol. I (1905). In lucrarea de faţă, am îndreptat erorile strecurate de cîtire şi traducere. Documentele latineşti privitoare la domnia lui Alexandru Vodă Aldea sunt publicate de N. Iorga, în vol. XV din *Hurmuzaki*. — Nu trebue a uită lucrările mai detaliate ale lui Const. Kogălniceanu, *Alexandru II zis Aldea*, domnul Ţării-Româneşii, p. 44 — 51, vol. XII, din *Revista p. ist. arh. şi fil.* 1911; Al. Vasilescu, *Urmaşii lui Mircea cel Bătrân*, 1915, şi Ilie Minea, *Principatele române şi politica orientală a împăratului Sigismund*, 1919.

Numele voevodului Aldea, un diminutiv din Alexandru, nefiind cunoscut ca nume de domn, firește s'a putut crede de unii istorici, că Aldea a fost un boer, care urcându-se pe tronul ţării a luat numele de Alexandru, al protectorului său, Alexandru Vodă cel Bun. (vezi N. Iorga, *Geschichte d. v. Volk.* I, 318).

Fapte: un boer cu numele Aldea, a existat. El figurează în sfaturile domneşti ale lui Mircea Vodă cel Bătrân. Astfel îl aflăm la mărturii în hrisovul din

www.dacoromanica.ro

rămase dela el, pe cari le publicăm după original în

1394, citat în lucrarea de față, mai sus. Deasemenea la I. Puşcariu: *Fragmente*, IV, p. 45—49.

La 21 Noemvrie, 1398, indiction 7, boerul Aldea, dărueşte mănăstrii Cutlumuz din Sfântul Munte Athos, sau *Grădina Maicii Domnului*, satul Cireşovul dela Olt.

Iată actul lui de danie:

† Ѩ закóнѣ повѣлѣ Гⷭ Бⷭ сѣомъ Їсрaилкwмъ, да на кóеждó лѣто дѣсѧтиѩ́жѣ, ѣ́лика âще спѧжѧт, й сѧ вѣдуще сѧтый а́пⷭлы й бⷢносный Ѿцы, скѣрѧшѧ на пóмощь й на бл҃годѣтѣлствó дшⷮ ншⷯ й пръдáша нáмъ мл҃твó й пóстъ й мл҃стыню ѿгрѣбáющѧ Ѿ грѣхъ ншⷯ. Сѣ́же й Áзъ мнѧ грѣшнúй й хýдúи къ чл҃кwмъ жúвущимъ Áдѣ, рéкохъ цр҃ю́ же й гóспóдю́ й кѣсáрю́ѣ йже крúвь сі҃ýю пролúющю по хр҃ѣ й вѣмнá казнéнúе прúдѣщи й цр҃ствію нб҃сному сподобúтúсѧ ѣ́же й Áзъ, âлко же мн ѥ҆ст дарóвáлъ Бⷭ й гⷭ҃ъ нáшъ Їⷭ Мúрча, слúжúвъ радú й вѣрѣ, ѣ́же послýжúтú мнѣ, не зазорúно, нж҃ сѧ йстúнúѧ и вѣрѣ пр҃ѧкж исплънúмú жéланúе, ꙗкó да прúдамú къ сѣ́жⷣ-Гóрѣ, къ мóнастúрю стго а҆рхúѣрарх҃а и чюдотвóрцá Хр҃á Никóлú, же къ Кушлýмоуⷭ, нá кóмбанарúй, сéло зовóмо Чúркúшú, ꙗкó да ѥ҆ст҃ пóмѣнú́ѧ кáта нⷣлⷭ, прúкоé: гⷭ҃нⷭ нáшемъ Їⷭ҃ Мúрчю кóéводѣ, пóтомⷭ҃же й рwдúтелéмъ ншúмъ й мúрѣ й подрýжúи моéй. Пóнеж ѥ҆ст҃ ншѣ мóнастúрⷭ҃. И прúдwх къ вѣсѣ чⷭ҃тнѣúшомъ Ѿц҃ý и а҆рх҃úмúтъ й гр҃омонахъ кур҃ Еремúю й прѣдáлмх ѣмъ, шбй, да пóболит҃ Ѿ дшáх нш҃úх, ꙗко да ни покúнет҃ Бⷭ мáтвя ни гнѣвѣлú къ дн҃ú сждúщи. Тwⷭ҃ радú, да ѥ҆с мешéхат҃ ѡ҆ нúнѣ ни брат҃ нáш҃, нú скрwдúнѣ, ни бр҃áтъчáд, нúже никто Ѿ сѹдúнúх҃ нш҃нх҃. Хт҃ó ли сѧ́ бы҃ пóкѣсúлъ нѣкúтó Ѿ скродúнѣ нáш҃ Áлú úнъ вждú кой гⷭ҃нь Вдáш҃кой-зéмли, вждú й бóлкрúнъ, вждú й сждéщъ, вждú кой гóдѣ, ꙗко да пóзабúт҃ сéлу подáнúое къ мóнастúрю҃ сп҃ы҃м-гóры, йже Ѿ Кутлýмбⷭ҃, шб҃ таковú, да ѥ҆ст҃ прóклят҃ Ѿ ѿц҃á й Сн҃á й сп҃гó Дх҃á, Ѿ вѣхъ сп҃ы҃х҃, йже Бⷭ҃ оу҃гóждúшúнх, й да ѥ҆ст҃ прúчáстнúкⷭ҃ Юдѣ й Ирú. Тwⷭ҃ радú сѧ ѥ҆спúса сне пúсанúе нш҃ѧ й подáдѣ ѥ҆м҃ wу҃рдúнелю нш҃емъ й ѡ҆тъмнъ Іеромонахъ кур҃ Їеремúю, мⷭ҃ца Новéмвріа кⷣ дн҃ь, ѳ҆ндúктъ Ѕ.

Свѣдѣтеле же сéмъ пúсмъ: жѹпанъ Влдⷣ, Дрáгой Бáнъ, жѹпанъ Îга, жѹпанъ Дѣтúко й Бл҃дованнъ лúтвит҃.

† Áзъ жѹпанъ Áлдѣ Ѳписахъ҃; † Áзъ жупанъ Цáбиса ѳписахъ.

† In lege au poruncit Domnul Dumnezeu fiilor lui Israel, ca în tot anul să zeciuiască, ori câte vor dobândi, şi aceasta ştiind sfinţii apostoli şi de Dumnezeu purtători părinţii, au sfătuit spre ajutor şi spre facere de bine sufletelor noastre şi au dat nouă cu rugăciunea şi cu postul şi cu milostenia, să ne curăţim de păcatele noastre. Iată şi eu mult păcătosul şi cel rău între oameni, jupan Aldea, râvnind împăraţilor şi domnilor, şi aducându-mi aminte de cei ce au vărsat sângele lor pentru Christos, iar cele pământeşti le-au urît şi de împărăţia cerurilor s'au învrednicit. Iată şi eu, cât mi-au dăruit Dumnezeu şi *domnul voevod Io. Mircea*, pentru slujba şi pentru credinţa, eare i-am slujit lui; nu cu silă, ci cu adevărată şi dreaptă credinţă mi-am împlinit dorinţa, ca să dau la Sfântul-Munte, la mănăstirea Sfântului Nicolae, care este în Cutlumus, la cambanarit, satul numit Cireşov, ca să fie pomenire în toate duminicile, întâiu: *domnului nostru, Io. Mircea, voevod*, apoi şi părinţilor noştri, şi mie, şi celor cu mine. *Pentrucă este a noastră mănăstire.* Şi am venit la prea cinstitul părinte şi duhovnic ieromonah, chir Eremia şi predău lui, el, să dorească pentru sufletele noastre, ca să ne acopere Dumnezeu cu rugăciunile cucerniciei sale în ziua judecăţii. Drept aceea, să nu se amestece de acum: nici frate al nostru, nici rudă, nici nepot, nici alt niminea din rudeniile noastre. Cine se va încumete careva din neamul nostru sau un altul oricare ar fi domn Ţării-Româneşti, fie şi boer, fie şi judecător, fie oricine, ca

www.dacoromanica.ro

text şi traducere, ca anexă la lucrarea de faţă.

să supere satul cel dat la mânăstirea din sfântul Munte, cea din *Cutlumus*, unul ca acela, să fie proclet de Tatăl, şi Fiul, şi sfântul Duh, şi de toţi sfinţii, cari Dumnezeului au plăcut, şi să fie părtaş lui Iuda şi Arie. Drept aceea s'a scris această carte a noastră şi s'a dat părintelui nostru egumenului Ieromonah chir Eremia, în luna Noemvrie a 21-a zi, indiction 7.

Iar martorii acestui înscris sunt: jupan Vlad, Drăgoi banul, jupan Aga, jupan Detco şi Baldovin logofătul.

† Eu jupan Aldea am descris; † Eu jupan Ţabisa am descris.

(St. Nicolaescu, *Mânăstirea Cutlumuşul din Sfântul Munte Athos*, în Universul din 30 Aprilie 1913; N. Iorga, *Muntele Athos în legătură cu ţările noastre*, 1913. (1 Noemvrie).

Mânăstirea Cutlumuşul, vechea Lavra-mare românească, de care e vorba în

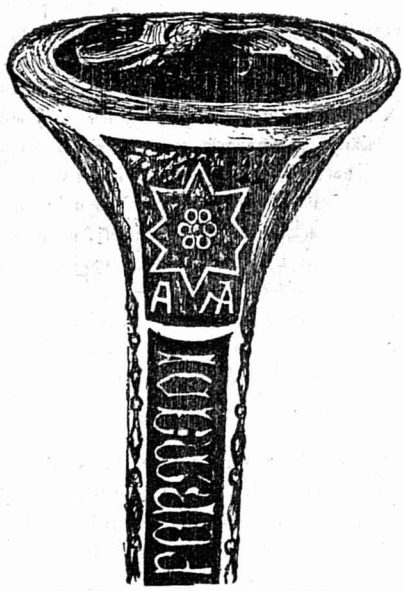

Inelul Doamnei Ana, soţia lui Radul Negru Vodă.

actul de mai sus, se înnalţă pe o fermecătoare poiană în partea sud-vestică a oraşelului, de călugări, numit Careea, la un pătrar de oră depărtare de centru.

Această sfântă mânăstire a fost întemeiată dintru începutul ei de împăratul Alexie Comnenul, în veacul al XII-lea, dar cu vremea sărăcind şi surpându-se, a fost reintemeiată, înfrumuseţată, îmbogăţită şi întărită cu multe moşii, venituri şi odoare preţioase de către domnitorii Ţării-Româneşti, marele voevod Nicolae, Alexandru Basarab (1352—1364) şi de fiul său Vladislav voevod. Adevărul acesta necunoscut până acuma ni-l mărturiseşte o scrisoare slovenească pe pergament, care se păstrează în Arhiva Sfintei M-ri. Scrisoarea e din August, indiction 1 sau 11, şi se datează ca atare, între 1363—1373. Intr'însa ni se vorbeşte de alegerea lui Hariton ca Mitropolit al unei părţi din Ungrovlahia: «A fost ales de sfinţitul şi de dumnezeescul sobor al sfinţiţilor şi a tot cinstiţilor arhierei: al Iracliei, al Niceei, al Ivi-

www.dacoromanica.ro

rului, Sidului, Odriului, Sozopolului, Ioniei, Silivriei, Tenedosului și al Varnei, sfin ţitul ieromonah, chir Hariton dela Cutlumuș, pe care întru laudă și cinste il are acea ţară a Ungrovlahiei. Nu numai mulţimea mare de popor, ce se afă acolo, dar și domnitorul acelei ţări, cât și boerii, ca pe un bărbat înţelept și de binefăcător, din tinereţe doritor de viaţă călugărească și ca atare îmbrăcat întru acest chip îngeresc. Și înainte de toate destul de învăţat, cu darul de a domni și de a se plecă sfinţiților și binefăcătorilor părinţi. Afară de aceasta, știind și a conduce și întru aceasta înzestrat de Dumnezeu, ca unul ce a fost destoinic de a întemeiă și întocmi mânăstire de călugări în Sfântul Munte Athos și de a fi egumen acolo. Și mult s'au trudit pentru aceasta, și a adăogat la aceasta, și multe chilii și împrejmuire de zid, și a așezat acolo călugări, prin agoniseală și stăruinţa mare și purtare de grijă, *primind destule avuții pentru clădirea unei atari mânăstiri dela duhovnicescul fiu, nobilul, marele voevod și domn a toată Ungrovlahia și ctitor al mânăstirii*, povăţuit fiind la aceasta de călugărul chir

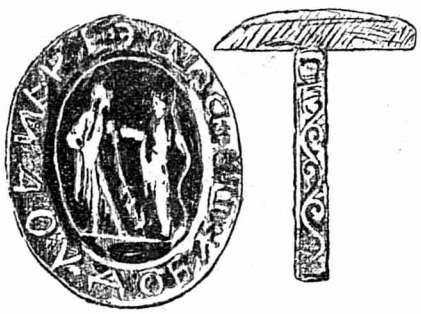

Inelul lui Nicolae Dăbăcescu.

Hariton, și carele l-a rugat pe acesta ca să-i fie ctitor. Drept aceea a avut mare îndemn dela Dumnezeu și mult folos sufletului său a câștigat, și mulţi călugări aducând i-a așezat, ca să se roage pentru ctitorul său, ziua și noaptea. Și a fost hirotonisit de noi un atare ca mitropolit al unei părţi din Ungrovlahia». La această dată a scrisoarei ţara era împărţită în 2 mari eparhii. Se află în ţară ca Mitropolit primat Iachint, după el venea Mitropolitul Antim, după Antim venea Mitropolitul Vidinului, păcat că nu ni se spune și numele lui, care fusese alungat dela biserica sa și-și aflase refugiul «într'un oare care loc din Ungrovlahia». «Marele voevod, nobilul domn, a cerut, ca el să primească darul și libertatea dela smerenia noastră, ca să oficieze acolo slujba arhierească. Smerenia noastră îngăduește sobornicește.

M-rea Cutlumușul a fost socotită cu drept cuvânt de mare lavră românească. A fost întreţinută în cursul veacurilor cu banii, voevozilor Ţării-Românești, ai boerilor și drept măritorilor creștini români, până în zilele noastre (Vezi istoricul său de noi, în Universul din 30 Aprilie 1913),

St. Nicolaescu

www.dacoromanica.ro

HRISOAVE ŞI CĂRŢI DOMNEŞTI

DELA

ALEXANDRU VODĂ ALDEA

FIUL LUI MIRCEA VODĂ CEL BĂTRÂN

IUNIE 1431 — IULIE 1435

I.

Târgovişte, 14 Iunie 1431. Cartea lui Alexandru Vodă Aldea, domnul Ţerii-Româneşti, către autorităţile regale din ţara Craiului Sigismund, prin care le face cunoscut, că a trimis la ele pe cinstitul boier Ioan, fiul lui Gaşpar din Câmpulung, să caute şi să-l prindă pe grecul Femian. Acest grec fugise ca un tradător şi necredincios al Voevodului şi al Craiului, luând cu sine unele lucruri din cămara domnească şi lăsând nişte datorii la mai sus numitul boer. Autorităţile regale sunt rugate a da tot sprijinul lor pentru prinderea lui Femian.

Universis et singulis dominis et amicis nostris în et sub tenutis serenissimi domini nostri regis ubilibet constitutis et existentibus presentes visuris, Alexander wayvoda Transalpinarum parcium salutem cum honore. Domini et amici nostri prestantissimi. Noveritis quomodo quidam Grecus nomine Femiano, nescitur quo spiritu ductus, cum certis rebus de camara nostra ablatis et cum quibusdam debitis nobilis viri Iohannis, filii Gasparis de Longocampo, preter scitum et voluntatem nostram, tanquam proditor et infidelis noster et serenissimi domini nostri regis, aufugit et clandestine a terra eiusdem domini nostri regis et nostra recessit. Ideo prefatum Iohannem, filium Gasparis, domini nostri et nostrum continuum servitorem, ad investigandum prefatum Femianum duximus transmittendum, vestras dominaciones et fraternitates cum

www.dacoromanica.ro

magna attencione rogantes et reguirentes, quatenus quandocumque et ubicumque prefatus Femianus per dictum nostrum et domini nostri regis familiarem inveniri poterit, infra dominia et tenuta vestra, ex parte eiusdem eciam cum detencione persone, omnimodam impendatis satisfaccionem, ymmo rogamus diligenter, quatenus auxilium et favorem vestrum impendatis ad ipsius detencionem et ipsum detentum manibus prefati Iohannis Gasparis assignare non recusetis. Datum Targoviste, feria quinta proxima ante festum beatorum Viti et Modesti martirum, anno Domini millesimo. CCCC^{o} XXXJ^{o}.

Іѡ҃ Ѧлеѯа҃дръ воєвѡ (L. P.) мл҃тїѫ Бж҃їѧ гнъ.

Hârtie. Monogram mic cu roşu; pecetea aplicată, în faţă: ovală, de ceară roşie, cu legenda: Іѡ[а]нъ Ѧле[ѯа]ндръ воєвода. Braşov. Arhiva oraşului; publicat de Ioan Bogdan, *Relaţiile Ţării-Româneşti cu Braşovul şi cu ţara Ungurească*, I, p, 312., No. CCLII, şi de N. Iorga, *Hurmuzaki*, vol. XV, p. 15, XIX.

II.

Târgovişte, 17 Noemvrie 1431. Hrisovul lui Alexandru Vodă Aldea prin care închină mânăstirii Dealul satele Alexenii, la Ialomiţă, şi Răzvadul, aproape de mânăstire, sub deal, scutindu-le de dări.

† Въ Хр҃а Бг҃а бл҃говѣрныѥ и бл҃гочс҃тивыѥ и Хр҃толюбивыѥ и Бг҃ѡпомазанныѥ Іѡ҃ Ѧлексѧ҃дръ, воєвода и гнъ, мл҃тыѥѫ Бж҃іеѫ и Бж҃іе бл҃гъ произволеніе, ѡбладѫщимъ и гсподствующимъ всей земи Оу҃гровлахїйскоѩ, б҃гопроизволи гво ми свои бл҃гыі произволеніе, свѣтли и чс҃ти ср҃це гва мі, и дарова сыѩ и всѣ чс҃тныѩ и бл҃гоѡбранныѩ и прѣпочтенныѩ, иже на҃ всѣми чс҃тьѩ и дарѣ, настоѫй хрисовѹ҃ гва ми монастирю ѡ҃ Д҃ѣ, ѡбитѣли стг҃о архиѥрарха и чюдотворца Нїколаѡ, ѩко въ животѣ гва ми пр҃ложи монастирю села зоволиа Ѧлеѯа҃ни на Плов҃ници и Рава҃, бли монастира, по҃ брѫдо, ѩко да и ѥ҃ въ ѡчинѫ и въ ѡхаб монастирю въ вѣчноѥ вспоминаніе спочи҃вчи ртлъ гва ми Мирча воєво, ота по тѡ и гсг҃ ми, почѧѩ: ѡ ѡчіе ва, ѡ скиныѩ ва, ѡ пче-

www.dacoromanica.ro

лаѣсшвл, ѡ винаѣспва, ѿ кжѣла ѡхабнаго, ѿ дрѣ, ѡ с҃кнокосїа, ѡ глообы, ѿ посади, ѿ повоза, ѿ пѣкода, рѣше, ѿ вѣсакы слѵжба и даж-
ба, великы же и мали, єлика сѧ находѧ въ земи и въ ѡбласши гва ми, ѿ шѣ вѣсѣ да є въ ѡхабѣ сп҃мѵ Никѵле, кшо сє би покусн та би
позабави с(ела мон)асширъскы, аџе и вла єдиѿ [болѣ], шли ѿ слѵ гва ми, шѣ такокоѡмѵ да мѵ є сп҃ы Николае сжрѣшни въ сѫ вѣкы и въ
бѫдѫщи, и хоџе прїжши велико зло и ѡргїѫ ѡ гва ми, како прстѫпни и [не]вѣрни и посрамитє сїемѵ дарованїю гва ми. Ещє и по смр҃тыѣ гва ми
кѿ изволи Гь Бѣ вышы гнь Влакой-Земи, да аџе поновн и почѫтє и ѵвръдн и приложи монастирю сп҃го Николи, тѣ такокоѡмѵ, Гѣ Бѣ
да да приложи лета и годнй гвѵ его, аџели разорн и непочѫтє и неприложи монастирю и не ѵшвръдн въ гве его, тѣ таковаго Гѣ Бѣ да
разорн и да посрамн и да го ѵкїѣшь здє тѣло и въ вѣ дшѫ; и да
имѣ ѕчпые сѫ Їюдѫ и съ Пріѫ и са ѡнѣми Їюдей йже рекошѫ на ѯа,
Бѣ Сп҃а нш҃го Исѵ ѯа: кръ его на ни и на чѫдо и, такоже є и бѫдѣ въ,
вѣкї, амнь.

Сѣвѣдѣтєлє: жупа Влвѵ, жупа Рѫгѫ Сахакѿ, Нѣ Пѣка, жупа Стѣфчѣ, жупа Ирчѣ, жупа Токсава, жупа Драгон Банѿ, лѿдє Каза, Влайкѵ стѣнй, Барбѵ пахарнй, Стѣфчѣ вйтїарѫ, Татѵ комй, Калчо писа въ Трѣговй, Новѣврїа зї, в лѣ ѧѕцм, инй аї.

† Їѿ Плєѯадрь вшєвѿ, (L. P.) мѣтїм Бжїем гнь.

Pergament. — Monogram mare cu roşu; crucea şi litera capitală începătoare cu roşu; sfatul domnesc cu roşu; pecetea atârnată, s'a pierdut. Jos, pe câmpul liber, lângă monogram, următoarea însemnare târzie, cu altă mână şi cerneală: «ѿ Сѳмѣ Фаѣ Мнѫю=din Someş Faur Mihaiu».

Bucureşti, Arh. Stat, Mănăstirea Dealul, pach. 15, No. 1.

Intru Christos Dumnezeu drept credinciosul şi binecinstitorul şi de Christos iubitorul şi de Dumnezeu unsul, Io. Alexan-

www.dacoromanica.ro

dru, voevod și domn, cu mila lui Dumnezeu și cu bunăvoința lui Dumnezeu, stăpânind și domnind toată țara Ungrovlahiei, am bine voit domnia mea cu bună voința mea, cu luminată și curată inima domniei mele, și am dăruit acest cu totul cinstit și bine închipuit și prea cinstit, carele este preste toate cinstitele daruri, acest hrisov al domniei mele mânăstirii din Deal, lăcașul sfântului Arhierah și făcătorului de minuni Nicolae, că în viața domniei mele am adaos mânăstirii satele ce să cheamă Alexenii, la Ialomiță, și Răzvadul, aproape de mânăstire, sub Deal, ca să-i fie de ocină și ohabnice mânăstirii întru veșnică pomenire *răposatului întru sfințenie părintelui domniei mele, Mircea Voevod*, iar după aceea și domniei mele, iertându-i: de vama oeritului, de vama de râmători, de stupărit, de vinăriciu, de găleți ohabnice, de lemne, de cosit de fân, de gloabă, de posade, de căruțe, de podvoade, zicând, de toate slujbele și dăjdiile, mari și mici, câte s'ar află în țară și în ținuturile domniei mele, de acele de toate să fie în pace sfânta mânăstire a sfântului Nicolae, că oricine s'ar ispiti a supără satele mânăstirești, măcar de un fir de păr, din boieri, au din slugile domniei mele, unuia ca aceluia să-i fie sfântul Nicolae părâș întru acest veac și în veacul viitor, și va luà mare și rea urgie dela domnia mea, ca un călcător și necredincios și rușinător acestei danii a domniei mele. Încă și după moartea domniei mele, pre carele va voi Domnul Dumnezeu a fi domn Țerii-Românești, de va înnoi și va cinsti și va întări și va adaoge mânăstirii sfântului Nicolae, aceluia și Domnul Dumnezeu să-i adaoge anii și zilele domniei lui, iar de va strică și nu va cinsti și nu va adaoge mânăstirii și nu o va întări intru domnia lui, pre unul ca acela Domnul Dumnezeu să-l strice și să-l rușineze și să-l ucigă: aici, trupul lui, și în veacul viitor, sufletul lui; și să aibă parte cu Iuda și cu Arie și cu acei jidovi cari au zis asupra lui Christos Dumnezeu Mântuitorul nostru Isus Christos: sângele lui asupra lor și asupra feciorilor lor, precum este și va fi în veci, amin! Mărturii: jupan Albul, jupan Radul Sahac, Nan Pascal, jupan Stanciul, jupan Iarciul, jupan Tocsaba, ju-

www.dacoromanica.ro

pan Dragoi Banul, Cazan logofătul, Vlaicul stolnic, Barbul paharnic, Stanciul vistier, Tatul-comis. Am scris eu, Calciul, în Târgoviște, luna Noemvrie 17, în anul 6940, indictionul 11.

† Io. Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

III.

1432. Alexandru Vodă Aldea dă de ştire Braşovenilor despre mişcările Turcilor la Dunăre şi-i roagă a-i veni în ajutor.

† Брашовѣнѡ҃ вѣсѣкмъ и земи Брѣсе.

† Їѡ҃ Алеѯа҃дръ воєвода и гнъ вѣсей земи Ѹгровлахискон, сн҃ъ Мирча великааго воєводѣ, пишє҃ гво ми Брашовѣнѡ҃ вѣсѣ҃, пръгаре҃ и сиракѡ҃ и земи Брѣсе, мнѡ҃ зравіе и радованіе, какото мои пріателѣ҃ и братіа҃. Тѡ҃ ради, зде҃ пріидохъ ваша братіа и видѣхъ съ Ѡчима мои живо҃, на ціо стоѫ азъ дн҃ъ и но҃. Тѡ҃ ради да знае҃ ваша мл҃тъ, нонѣ҃ стоѫ д҃ гири великы҃ съ войскы҃ готови в Дрѣстръ на Дѹна҃, Ферн҃ бѣ и Язбѹга и Карача бѣ҃ и Балаба҃ бѣ҃, а дрѹга войска сшои на Ширго҃, а великы҃и цр҃ъ Амѹра҃ бѣ҃ е҃ трн҃ дн҃и хо҃ѡ҃ мене. Тѡ҃ ра[дн], моа братіа, азе съ вами могѫ, а бе҃ ва҃ не могѫ станѫти прѣ҃ нимн; нѫ се събирите и стоните готови, да е҃ къ кои ча҃ фтаса ре҃ гва ми, въ пюи ча҃ да дойдете. И пакы҃, цио ви рекѫ҃ ваша братіа, да и҃ верѹете. И Бг҃ ви вел҃н.

† Їѡ҃ Алеѯа҃ндрь вѡевѡ҃ (L. P.) мл҃тіа҃ Бжіем гнь.

Hârtie. Monogram mic cu roşu; pecetia aplicată pe verso: mică, ovală, de ceară roşie, cu legenda: † Іѡанъ Алеѯандръ воєвода=Ioan Alexandru voevod».

Acad. Rom. 202/XXI; reproducţie fotolitografică la D. Sturdza, *Documente istorice române, aflate la Wiesbaden*, Bucureşti 1888, planşa III; ibid., p. 9-10, traducerea B. P. Hasdeu; I. Bogdan, *o.c.* pag. 40, No. XIX.

† Braşovenilor tuturor şi Ţării Bârsei.

† Io. Alexandru voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei, fiul Mircei voevod cel Mare. Scrie domnia mea Braşovenilor tuturor, pârgarilor şi săracilor şi ţării Bârsei, multă sănătate şi bucurie, că la ai mei prieteni şi fraţi. Drept aceea

www.dacoromanica.ro

au venit aici fraţii voştri şi au văzut cu ochii traiul meu, pe ce stau eu, ziua şi noaptea; drept aceea să ştie domnia voastră, că stau patru domni mari cu oştile gata la Dârstor, pe Dunăre, Ferizbeg şi Azbuga şi Caracea-beg şi Balaban-beg, şi allă oaste stă la Pirgos [1], iar marele împărat Amurat-beg e la trei zile drum dela mine. Drept aceea, fraţii mei, eu cu voi pot, dar fără de voi nu pot sta înnaintea lor, ci adunaţi-vă şi staţi gata, ca în ce cias vă va ajunge cuvântul domniei mele, în acel cias să veniţi. Şi iarăşi, ce vă vor spune fraţii voştri, să-i credeţi. Şi Dumnezeu vă bucure.

† Io. Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

IV.

1432. Alexandru Vodă Aldea aduce la cunoştinţa Braşovenilor sosirea celor patru steaguri de Moldoveni din porunca Craiului şi le cere să-i trimiţă arme.

† Брашо҃цѣ вѣсѣ.

† Іѡанъ Алексѫдръ воєвода и гнъ вѣсеи земли Оугровлахіискои. Пишѣ҃ гвоми мнѣ҃ здравіе и поклоненіе госте и пріашеле гба ми, Брашо҃цѣ вѣсѣ, велики же и мали. И тузи да знете, поиѣ сѫ нароко гна ми кралѣ ако сѫ доншли Мѳдоѳци дѣ҃ спегови, и не тіеклъ нї єдї҃ ѡ нн, и нѣ ѥдѫ сѫ на нн, сѫ мѫшѫ гна ми кралѣ. Тѣ҃ ра ви говор и мла ви, да ми поможете сѫ лѫковы҃, сѫ стрѣлы҃, сѫ ѡржіе҃, сѫ цо можете. И Бг҃ ви вѣ҃ли.

† Іѡ҃ Алеѫ҃дръ вшєвѡ (L. P.) млтіѫ Бжіеѫ гнъ.

Hârtie. Monogram mic cu roşu; pecetia aplicată în dos: mică, ovală, de ceară roşie.

Arh. Braşov, No, 305; Mil, No. 9; I. Bogdan, pag. 42, No. XXII.

† Braşovenilor tuturor.

† Ioan Alexandru, voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate şi închinăciune oas-

[1], «Pirgos», Turnul.

www.dacoromanica.ro

peţilor şi prietenilor domniei mele, Braşovenilor tuturor, mari şi mici, şi să ştiţi acì, că au venit din porunca domnului meu, a craiului, 4 steaguri de Moldoveni, şi n'a pornit nici unul din ei; acum mă duc însumi la dânşii, cu rugămintea domnului meu a craiului. Drept aceea vă grăesc şi vă rog să-mi ajutaţi cu arcuri, cu săgeţi, cu arme, cu ce puteţi. Şi Dumnezeu să vă bucure.

† Io. Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

V.

1432. Alexandru Vodă Aldea cheamă pe Braşoveni, ca să-i vină mai de grabă într'ajutor împotriva Turcilor.

† Брашовѣкнѡ и землн Брсн.

† Їѡ Плеѣдръ воєвода и гнз. Пишѣ гво мн Брашовѣкно всѣ землн Брсн, и такозн вн ѡрисѹѣ гво мн: аще сте да мн поможете, їлате по-скоро, поне сѫ Турцн возѫ ѡ Сѫботи, тогда поспѣшайте на потечѫ, а храна вн цїѣ и на покѡ донтн. Аще не цїете доѩтн, а вїе мн кажете, да зна, како да ѹчнн. И вѣлн вн Бѫ.

† Їѡ Плеѣдръ вшєвѡ (L. P.) матїѧ Бжїѧ гнь

Hârtie. Monogram mic cu roşu; pecetia aplicată pe verso: mică, ovală, de ceară roşie, cu legenda: «† Iw Плеѣдрь воєводь = Io Alexandru Voevod».

Arh. Braşov. No. 306; Mil. No. 8.; I. Bogdan No. XXI.

† Braşovenilor şi Ţării Bârsei.

† Io. Alexandru voevod şi domn. Scrie domnia mea tuturor Braşovenilor şi ţării Bârsei, şi aşa vă porunceşte domnia mea: dacă e să mă ajutaţi, veniţi mai iute, pentrucă Turcii se cară de Sâmbătă; şi grăbiţi la întrecere, iar hrana vă va veni şi mai la urmă. Iar de nu vreţi a veni, apoi voi spuneţi-mi, să ştiu ce să fac. Şi Dumnezeu să vă bucure.

† Io. Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

VI.

1432. Alexandru Vodă Aldea scrie Braşovenilor să-i vină grabnic într'ajutor, căci Turcii au năvălit la Dunăre pe la toate vadurile

www.dacoromanica.ro

† Брашевѣнѡ.

Ѡ Ѱлеѯѧдръ воєвода и гнъ вѣсей земли Ѳнгровлахиискоѩ, пишѣ гво ми Брашевѣнѡ вѣсѣ. И ѡпакази дл знаѣпе, ѡнии ево Турци гдѣ сѫ падижли по Дунавѹ, по вѣсѣхъ бродово, та ѥдѹ на земѧ да плѣнѧ и да расипѧ; да поскоро: дениж и ноциж да спѣшиие да дойдете на помѡщіѣ, ѡнии ако на вѣдѣ зло, и ва ціѣ биии по злѣ; да, кѡко можете, спѣшѣпіе; колико коискѫ можеше подвигнѫ, на скор да дойдѣ; а ціо нѣсть готово, а вие гонѣше по слѣ, да вѣтасѧ скоро. Ино да не спорите, по рѣчи наши.

† Ѡ Ѱлеѯѧдръ вѡевѡ (L.P.) мѧтѣѧ Бѫѣѣѧ гнь.

Hârtie. Monogram mic cu roşu; pecetia aplicată în dos: mică, ovală, de ceară roşie, cu legenda: «† Iw Ѱлеѯѧдръ вѡєвода=Io Alexandru voevod».
Arh. Braşov, No. 304; Mil. No. 7; Bogdan No. XX.

† Braşovenilor.

† Io. Alexandru voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea Braşovenilor tuturora, şi aşa să ştiţi, că iată Turcii unde au năpădit la Dunăre, pe la toate vadurile, şi vin asupra ţării să prade şi să strice; dar mai repede: ziua şi noaptea să grăbiţi, să veniţi întru ajutor; căci dacă nouă ne va fi rău, apoi vouă are să vă fie şi mai rău. Dar cât puteţi, grăbiţi, câtă oaste puteţi ridică în grabă, să vie, şi ce nu este gata, voi o veţi porni în urmă. Să sosească repede. Altfel să nu faceţi, după spusele noastre.

† Io. Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

VII.

1432. Alexandru Vodă Aldea se plânge Sibienilor, că-l bănuesc a se fi dat de partea Turcilor

† Сибѣѣе вѣсѣ.

† Ѡ Ѱлекса̃дръ вѡєвода и гнь вѣсеи земли Ѳнгровлахѡискон Пише гво ми Сибѣѣе вѣсѣ, велики же и мали, миѱ здравїе, какото мои бра-

www.dacoromanica.ro

піамъ. Тѡ ра, добр знаѣніе, ѣгда ме пустн гнь мн крл̀ на Блакъ землѧ, на мож ѡчиннѫ, й на кѡ̀ ме ѡставн, ꙗко да мн бѫде къ неволи помѡщнй, никто ѡ нн съ ѡчима не погледа на мож неволѧ, тъ҃кмо нлчи Бъ҃ Брашовѣне, добри лю, ша послушахъ рѣ̀ гна кралѣ, ша дойдоше съ своѥми главами й спохъ съ мно къ неволи, поне аще хтеше погинѫ сѣзи землѣ, й піе щехъ погинѫ, й землѣ гна мн кралѣ пищеше ѥмети покон. Да зацо сме спомали прошика погани ѣзй, а вѣ нн повнгаше зли речи, како се ѡмлтнѫхме ѡ гна кралѣ й дадомо се Турце. Тѡ ра піе служнмо гнѵ кралю й спм҃ѵ вѣ̀цѵ, й да спобн Бъ҃ да съ приближи гнъ кра̀, да станемо пр̀кнн; да кто ще слъгаши, да мѵ ѣве пѣ женѫ й матере мѵ. Ѩзе й пойдо ѵ Турцн, пойдо за мож неволѧ, й ѵчинн покон земи, колнко ѣ̀ встанѫла, й въсѣва, и ѩзвади сн г҃. хнлѧди робѣе, а кѣе говорите, поне щѫ да плѣнѧ с Турцн земѧ гна мн кралѣ. Ѩзе да не да Бъ҃ да плѣнѧ, нъ щѫ служй гнѵ мн кралю й въсѣ хр̀тіано до моего живота, како се съ ѡвеціа̀. Й Бъ҃ вн вѣ̀лн.

† Їѡ҃ Ѩлеѯа̀дрь вшевѡ, (L.P.) мл҃тїѧ Бжїем гнь.

Hârtie. Monogram mic cu roşu; pecetia aplicată pe verso: ovală, mică, de ceară roşie, s'a stricat.

Arh. Braşov No. 202; Mil. No. 12; I. Bogdan *oo*, XXIII.

† Sibienilor tuturor.

† Io. Alexandru, voevod şi domn a toată ţara Ungro-Vlahiei. Scrie domnia mea tuturor Sibienilor, mari şi mici, multă sănătate, ca la ai mei fraţi. Drept aceea, ştiţi bine cum m'a trimes domnul meu, craiul, în Ţara-Românească, pe ocina mea, şi pe cine m'a lăsat ca să-mi fie de ajutor la nevoie. Nimeni dintr'ânşii cu ochii n'a căutat la nevoia mea; numai îi povăţuì Dumnezeu pe Braşoveni, oameni buni, şi au ascultat cuvântul domnului craiu şi au venit cu capetele lor şi au stat cu mine la nevoie. Căci de erà să piară această ţară şi ei ar

www.dacoromanica.ro

fi perit, și țara domnului meu, a craiului, nu era să aibă liniște. Și pentrucă am stat înpotriva limbei păgâne, apoi voi ne scorniți vorbe rele, cum că ne-am lepădat de domnul, craiul, și ne-am dat Turcilor. Drept aceea, noi slujim domnului craiului și sfântei coroane, și să dea Dumnezeu să se apropie domnul craiu, să stăm dinaintea lui; și cine va minți, să-i f..., câinii pe măsa și nevastă-sa. Eu, și de m'am dus la Turci, m'am dus pentru nevoia mea, și am făcut pace țării, cât a rămas, și vouă tuturor, și am scos 3 mii de robi, iar voi grăiți, că vreau să prad cu Turcii țara domnului meu, craiului. Eu, să nu dea Dumnezeu să prad, ci voiu sluji domnului meu, craiului, și tuturor creștinilor până la sfârșitul vieții mele, precum am făgăduit. Și Dumnezeu să vă bucure.

† Io. Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

VIII.

15 Ianuarie, 1432. Hrisovul lui Alexandru Vodă Aldea, domnul Țerii Românești, prin care întărește stăpânirea mânăstirii Cozia, peste satul Goleștii.

Eu, cel întru Christos Dumnezeu binecredinciosul și bine slăvitorul și de Christos iubitorul, Io Alexandru voevod, cu mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu stăpânind și domnind toată țara Ungrovlahiei, bine am voit domnia mea cu a domniei mele bunăvoință, și cu curată și luminată inimă, și am dăruit acest prea cinstit și bine inchipuit și decât toate mai cinstit preste toate cinstitele daruri, acest hrisov, *mânăstirii părintelui domniei mele, celuia ce întru sfânta odihnă s'au mutat, Mircea Voevod,* (mânăstirii) Cozia, care iaste hramul sfintei Troițe, pentrucă am adaos satul ce să numește Goleștii, ca să fie metoh călugăresc spre vecinică pomenire părinților domniei mele ohabnic, începând: dela vama de oi și de râmători, și de stupi, și de găletărie, și de vinăriciu, și de dijmă, și de gloabe, și de cosit de fân, și de cară, și de podvezi, și de alte slujbe și dări mari și mici, ori câte vor ieși întru însuși stăpânirea țării domniei mele, de acelea, de toate, să fie slobod în veci,

www.dacoromanica.ro

şi să nu îndrăznească a-i supără, nici ispravnic, nici globnic, ni-i birari, nici dintr'alte slugi sau slujbaşi ai domniei mele, cari sânt trimişi pe la slujbele şi lucrurile domniei mele; iar cari vor supără pre aceia sau pre acei oameni, unii ca aceia vor luà mare pedeapsă şi urgie dela domnia mea, ca un călcător şi neascultător, şi ruşinător, şi necredincios acestui hrisov al domniei mele. Şi adecă, şi după moartea domniei mele pre carele va alege Domnul Dumnezeu a fi domnu Ţărei-Româneşti, de va cinstì şi va întări acest hrisov al domniei mele, pre acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească, şi să-l păzească; iar de va stricà şi va călcà, pre acela Domnul Dumnezeu să-l sfărâme şi să-l strice aicea şi în veacul cel viitor, şi să aibă parte: cu Iuda şi cu Aria, şi cu ceialalţi necredincioşi jidovi, cari au strigat asupra Mântuitorului nostru Isus Christos: sângele lui asupra lor şi asupra feciorilor lor, carele iaste şi va fi în veci, amin! Şi mărturiile: jupan Albul, jupan Nan, jupan Stanciul şi Radul al lui Sahac, i Dragomir al lui Berendei, i jupan Stan şi fratele său Iarciul, Nan Pascal, Tatul Sârbul, logofătul Voinea, i Stoica Mecionoşa*, Mircea stol(nic), Radul, vist. Sau scris. Ghen. 15, la leat 6940.

Bucureşti, Arh. Stat. Cond. M-rii Cozia, f. 365 verso.

IX.

Buzeu (1432). Alexandru Vodă Aldea, dă deştire nădărşpanului şi lui Ştefan Razgonyi, şpanul Timişoarei, că Turcii au să intre în Ardeal, şi cu dânşii va veni şi oastea lui; dar şpanul să trimită armata şi pe Celapie, căci el va face ca jumătate din oastea turcească să treacă la Celapie.

† ѡ надрѫшпана и ѡ Разгонѫ Иіѣкана, <на>[1] Тѫмишкарѫского шпана.

† ѠѪ воєводе влашкога господара, Мирѫчина сна, ѡѪ Ілѧдє воєводе, надрѫшпанѣ и Разгонѫ Иіѣканѣ, Тѫмишкарѫскомѣ шпанѣ, много

*. «Mécionoşa» înseamnă spătarul.

www.dacoromanica.ro

поклонение вашон мл҃ти. Многиць сѫ ѭ ва̀ прьвчи҃ пре те Турьци нетино̀ доити на Єрьделѫ, и да знашѫ, пре и нетино̀ дошла; и многиць прьвчева̀ да довьшишѫ воиекѫ, и сѫ шно цр҃а Чалапиу. И да знашѫ цто е воиске ѕ҃ десе хи҃ и д҃., и да знашѫ, не су справни юнаци; ве сѫ млади момѫци и все сѫ дица и жене; не има кто се ви за wрьжие похватиw̑; не ни половица добрѐ юнакѫ. Зна ваша милостѫ, како ходихѫ к Мьрату кѫ царь, и како се сѫ шнимѫ клѐ и како сѫ шии бесѐдова̀; все сѫ да̀ узнати вашон мл҃ти устахь; цто учини учини, и поидо̀ к немь; все тон у спрахь учини, пре ми землѫ узеше и почеше ми се до главе хватати, и да̀ сѫ воларѣскѫ дець тамо. И wвон да зна ваша мл҃тѫ: Турьци все мою землѫ распаше, веромѫ и клетво кѫпѫчи се, и веро̀ примаючи. И да зна ваша мл҃тѫ, аво чѐ доити wвани воиска на Прьдѐ, и ѭ чь сѫ шномѫ; а коли ѭ сѫ шномѫ не доиде, а ѭ чь Ѩлѣьла сѫ шно̀ довьстиии. Тако, ми Бга, и тако ми вере, покле ваша воиска доиде, тѫи чѐ ча̀ ѭ скоw воискомѫ, на страиь, такои wетьпити. Многиць сь Тьрьци мене преварили; да ѭ чь сѣга такои учинити, Богѫ ме, како да и̑ ни корѐ не wстане. Цто сѫ се и ѭ заклеw господиь краль и вашон мл҃ти иием̀ племените лѣде, да би wвани клетва, ина и кера мене ухватила, а ко чѐ ино учинити, и ако чемѫ ѭ забити кралевѫ хлебѫ и со̀, и ако че ѭ ва зло мислити и неомѫ властело̀ и вашон земле. Тако, ми wчини главе и вере и мое главе, инако нечь учинити, лихо такои, како то ви сѣмѫ у книзе уписа̀. И шои ти гокори: цто можешѫ наискоре и цр҃а Чалапиу пустити с воискомѫ, довьсти га, ере че ѭ са са учинити, да донде половица wвои воиске кѫ Чалапие. И такои хоте учинити, да дадь сами у Рьмелиского господара и Х(а)мѫзь господара, покле доиде Чалапи, и за тон

www.dacoromanica.ro

сѫ крѣсмалн. Ѡ Молѣдока сѫ просѝ помочѫ; до сѣнока, ціо и мѝлнмѫ господинѫ краль, то ѝ молѣдовѣски господарѫ. Знамѫ ире и ѵ Чалапне велика вонска, шире че по лѣкѫ сѫ шомѫ донти, нѫ скоро да пѫсти Чалапн своега чѣка, шва мамо на поспе; и че научити, како че донти сѫ вонскомѫ. Знамѫ ире че помочи Бг̃ѫ христианомѫ, покле доиде Чалапи. И швали книга писана е ѵ Козеѵ.

† И дапи Бг̃ѫ ѵмножи лѣта и године.

Hârtie. — Pecetia aplicată pe verso: mică, cu inel, rotundă, de ceară roşie s'a stricat; marca hârtiei: un cap de bou cu coarnele drepte în sus şi cu oruce între coarne.

Arh. Braşov. No. 512; St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, 1905, p. 213—217; I. Bogdan, *Relaţiile Ţării-Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara-Ungurească*, 1905, t. I, p. 49—52.

† Nădrăşpanului şi lui Razgon Iştvan, şpanul Timişoarei.

† Dela voevodul, domnitorul român, fiul Mircei, dela Aldea Voevod, nadrăşpanului şi lui Razgon Iştvan, şpanului Timişoarei, multă închinăciune domniei voastre. De multe ori eu v'am orânduit că ei, Turcii, într'adevăr au să vină înpotriva Ardealului, şi să ştii, că într'adevăr au şi venit; şi de multe ori am orânduit ca să trimiţi oastea, şi cu dânsa pe împăratul Celapie. Şi să ştii, că-i oaste de şaptezecişipatru mii, dar să ştii, nu sunt ostaşi de seamă; toţi sunt băeţi tineri, şi toţi sunt copii şi femei; n'are cine să pue mâna pe arme; nici jumătate nu-s buni voinici. Ştie domnia voastră, cum m'am dus la Murat, la împăratul, şi cum cu dânsul m'am jurat şi cum cu dânsul am tăinuit; totul am dat a ştire domniei voastre, de frică, ce am făcut am făcut, şi m'am dus la dânsul; toate acestea de frică le-am făcut, căci îmi luase ţara şi începuse de capu-mi a se agăţă, şi dat-am copii boereşti acolo. Şi aceasta să ştie domnia voastră: Turcii mi-au risipit toată ţara mea, cu credinţă şi blestem jurându-se şi credinţă n'au

www.dacoromanica.ro

ținut. Și să știe domnia voastră, că iată va veni acea oaste asupra Ardealului, că voi fi și eu cu ea; iar de nu voiu veni eu cu dânsa, apoi eu voiŭ trimite pe Albul cu dânsa. Așa, po Dumnezeul meu, și așa pe credința mea; când oastea voastră va sosì, într'acel ceas eu, cu oastea mea, la o parte, așa mă voiu retrage. De multe ori, Turcii m'au înșelat pe mine; da păi și eu acuma așa am să le fac, pe Dumnezeul meu, ca nici urmă să nu rămâe dintrânșii. Cu ce m'am jurat și eu domnului craiu și domniei voastre și celorlalți de viță oameni, acel blestem și acea credință să mă bată pe mine, dacă voiŭ face altfel și dacă eu voiŭ uità pâinea, craiului și sarea și dacă eu vă voiŭ gândì răul vouă și celorlalți dregători, și țării voastre. Așa pe ocina mea (pe capul) și pe credința și pe capul meu, altfel nu voiŭ face, numai așa, precum în carte v'am scris. Și aceasta îți grăesc: cât poți mai repede și pe împăratul Celapie a-l trimite cu oastea, trimete-l, căci eu singur singurel voiŭ face, să vină jumătate din această oaste la Celapie. Și astfel voiu să facă ca să dea ei însiși pe domnitorul Rumeliei și pe Hamza domnitorul, când va veni Celapie, și de aceea au zăbovit. Dela Moldova am cerut ajutor; până acum ceea ce eu gândesc domnului craiu, aceea și domnitorul Moldovei. Știu că și la Celapie e mare oastea, și că pe încetul va veni cu dânsa; dar degrabă să trimeată Celapie pe omul său, pe acela încoace, mai degrabă; eu îl voiŭ învățà cum să vie cu oastea. Știu că va ajutà Dumnezeu creștinilor până ce va veni Celapie. Și această carte este scrisă în Buzeu.

† Și să-ți înmulțească Dumnezeu verile și anii.

X.

Târgoviște, 1433 Februarie 9. Hrisovul lui Ioan Alexandru Voevod, domnul Țerii-Românești, prin care întărește mânăstirii Zografu din Sfântul Munte Athos un ajutor de 3000 aspri pe tot anul.

† Азъ иже въ Христа Бога благовѣрныи и благочестивыи [и] христолюбивыи и самодръжавныи господинъ милостыю Божїю и Божїемъ милосердїемъ, иже вмилосердисѧ о мнѣ, видѣвше*) желанїе мое и молевїе

*) Probabil: видѣвше.

www.dacoromanica.ro

и сльзи на вѣсакои дьнь и часѣ милощевые (*sic*) благаго Бога и того вѣсе[н]епорочнѹю и пр҃кобрадованнѹю матерь сватѹю, еже есть венеца и похвала и ѹтвръжденїе вѣсѣмъ христїаномъ, и святого в[ликаго] мѹченика Георгїа, Іоанъ Плеѫандра воевода господствѹющѹми и обладжщѹмн вѣсеи з[емли] Ѹггровлахискон. Сего ради благопроизволи господствомн своимъ благымъ произволенїемъ чистымъ и свѣтлымъ сердцемъ и дар[о]вахъ сын и вѣ[се]честныи и благообразныи и пр[ѣ]поче]танныи, иже надъ вѣсѣмн чистыи, даровъ настоми хрисовѹлъ господствамн монастир[ю] въ святым горы Зѹграфа, обитѣлъ святаго велико мѹченика Георгїа, иже обещахъ непрѣзрети моленїа его, но съ вѣсѣхъ ѵсердїемъ молѧсѧ емѹ, ако да ми бѹдетъ помощникъ и покровитель доуши и тѣлѹ зде и въ бѹдѹщии вѣкъ. Сего ради [на] вѣсакѹ годинѹ, елико ми бысть моціно ѓ хиліади аспри приложихъ, ако да есть къ вечное вѣспоминанїе святопочившомѹ родителю господства ми Мирча вое[вод]ѣ, и да вѣспоминаноютъ въ святыхъ и божественыхъ таинъ цме мое Плеѫандра вое[вод]ѣ, не точю сїа приложихъ святомѹ Георгїю..... до живота моего на вѣсако..... [н]мамъ прилагати и ѹздржж...ати пис...ѧ не дарованїе господствами, егда [прї]иде егѹменъ кѹръ Монси, тако и съ Іосифомъ и попъ Ѳрвасїе къ господствѹми въ Трѫговищи, мѣсаца Февралѧ ѕ҃ днъ, в лѣто ,ѕѵцма и ендыкт[іона] а҃..... писахъ

† Іѡ҃ Плеѫандръ вшевшда (L.P.) мл҃стїю Бжїем гнъ.

Pergament. Pecetia atârnată. Publicat în *Byzantina hronika* (Actes de L'Athos IV. Actes de Zographou, publiés par W. Regel, E. Kurtz et. B. Korablev) S. Petersburg 1907. doc. VI. Acte Slovenești. p. 174—175.

† Eu, cel întru Christos Dumnezeu drept credinciosul și bine cinstitorul și de Christos iubitorul și singur stăpânitorul domn, cu mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu,—cel ce s'a milostivit către mine, văzând vrerea mea și rugămintea și lacrămile mele în ori ce zi și oră, milostivind pe bunul Dumnezeu și pe a sa a tot nevinovata și prea îmbucurătoarea sfânta Maica, care este cununa și lauda și întărirea tuturor creștinilor, și pe sfântul marele mucenic Gheorghe—Ioan Alexandru voevod, domnind și stăpânind toată țara Ungrovlahiei. Drept aceea am binevoit domnia mea, de a mea bună voință cu inima curată și luminală, și am dăruit acest cu totul cinstit și bine închipuit și prea cinstit, carele este preste toate

www.dacoromanica.ro

cinstitele daruri, acest hrisov al domniei mele mânăstirii Zografu din Sfântul-Munte, lăcașul sfântului marelui mucenic Gheorghe, carele am făgăduit a nu încetà întru ruga lui, ci cu toată osârdia a mă rugà lui, ca să-mi fie de ajutor și apărător sufletului și trupului aicea și în vieața ce va să fie! Drept aceea pe tot anul din ce mi-a fost cu putință am adăogat 3.000 aspri, ca să fie spre veșnica pomenire *întru sfințenie răposatului părinte al domniei mele, Mircea Voevod*, și să pomenească întru sfintele și dumnezeeștile taine numele meu, Alexandru Voevod. Nu numai acestea le-am adăogat sfântului Gheorghe... în vieața mea în tot... am a adăogà și a susține... sau scris această danie a domniei mele, când au venit egumenul kir Moisi, împreună cu Iosif și popa Ervasie, la domnia mea, în Târgoviște, luna Februarie a 9-a zi, în anul 6941, indiction 1... Am scris.

† Ioan Alexandru voevod (L. P.) din mila lui Dumnezeu domn.

XI.

Târgoviște, 15 Martie 6941 (1433). „Hrisovul lui Alexandru duce și domn, fiul lui Mircea duce și domn prin care zice că urmând și el moșilor și strămbunilor săi domni Basarabești ai Țerei-Românești, a dat acest hrisobul Mon. St. Nicolau“ (Mon. Mihai Vodă).

București. Arhiva G-la a Statului. Condica Mânăstirei Mihai Vodă, p. 279*).

XII.

1434. Alexandru Vodă Aldea trimite la Brașoveni pe sluga sa, Dieniș.

† Брашовѣно всѣ.

† Їѡ ѧлеѯѧдръ воєвода а гнь, сн҃ъ Мирчя воєводѫ. Пиши гр҃омн.

*) Condica M-rii Mihai Vodă nu se mai află la Arhivele Statului. Rezumatul hrisovului il dăm după Ioan Brezoianu, *Vechile instituțiuni ale Romăniei, p. 234.*

www.dacoromanica.ro

[много здра]вїе Брашовѣнѡ вѣсѣмъ, пръгарѣмъ великїи же и малымъ. И [тѹзи послахмо] нашега слугѹ, да що йзрече къ вамъ Дїенїи, да го вѣте, речи с[ѹ наши истинїи]

Іѡ Ѳлеѫдрь воєвѡ, (L. L.) мѫтїю Божїею гнь.

Hârtie. Monogram mic cu roşu; pecetia ovală aplicată pe versô, căzută. Arh. Braşov. No. 300.; I. Bogdan, p. 53, No. XXXI.

† Braşovenilor tuturor.

† Io. Alexandru voevod şi domn, fiul Mircei voevod. Scrie domnia mea multă sănătate Braşovenilor tuturor, pârgarilor mari şi mici. Şi am trimis acolo pe sluga noastră, şi ce va spune către voi Dieniş, să-l credeţi; sunt ale noastre cuvinte adevărate.

† Io. Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

XIII.

c. 1431—1433. Alexandru Vodă Áldea îi roagă pe Braşoveni ca să dea un om spre a însoţi la Oradia pe trimisul său, boerul Petru Man.

† Пръгарѣ Брашевскїи.

† Іѡ Ѳлеѫдрь воєвода и гнь. Пишѣ гѣо ми пръгарѣ ѡ Брашє любезноє хрєтисанїє. И такози ви проси: тѹзи въ кой чѣ дойдѣ колѣрї гва ми Пєрь Манъ, да м дасте чловка добра, да го проводи въ Ѳрадѣ. И ако сте пріятєли наши, да йно да не сторитє.

† Іѡ Ѳлеѫдрь воєвѡ, (L. P.) мѫтїю Бжїею гнь.

Hârtie. Monogram mic cu roşu; pecetia aplicată pe verso, mică, ovală, de ceară roşie, cu legenda: «† Іѡ Ѳлеѫндрь воєвода=Io. Alexandru voevod». Braşov, Arh. No. 301; Mil. No. 11; I. Bogdan, No. XXVIII.

† Pârgarilor Braşoveni.

† Io. Alexandru voevod şi domn. Scrie domnia mea pârgarilor din Braşov drăgăstoasă heretisire. Şi aşa vă rog: acolo

www.dacoromanica.ro

în ce ceas va venì boerul domniei mele Petru Man[1], să-i daţi un om bun, ca să-l petreacă la Oradea. Şi, dacă sunteţi prietenii noştri, altfel să nu faceţi.

† Io. Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

XIV.

1433. Alexandru Vodă Aldea trimite pe boerul Neagoe, ca să fie de faţă la judecata unor oameni din Ţara-Românească.

† Брашовѣно.

† Їѡ Ѳлександръ воєвода и гнѣ. Пише гво мн Брашовѣно вѣсѣмъ, великиже и мали, каѯто мои братіа. Єго ра ѳтакозн ви говори: нека да доѯодѧ и ваши люе здѣ и наши тамо, а ником криво да не бѫде. Ѳще ли бѫде нѣкоемѣ чл҃кѵ вашемъ криво ѿ наши чл҃къ, а віе го пустѣте да дойде, да м ѵчини право, поне такозн нї ѣ рѣчь. И гво мн пѵзи пѵща волѣрина мн Нѣгое и съ ѡнѣмізи люе, що и ѣ криво ѿ ва҃ и ѿ ваши лю, да ви говорѧ: аще любіте да сте съ мно мирни, кратѣкте варе що ѣ ѵ ва҃, и мои҃ чл҃ко҃ крйво да не бѫде, поне не може ѯоди с лжами, тѣкмо с правдо҃; да ни не проваждате съ празни рѣчи, каѯто до нинѣ. И ве҃ливи Бѣ.

Їѡ Ѳлеѯ҃дръ вѡевѡ (L. P.) мл҃тїѧ Бжїѧ гнь.

Hârtie. Monogram mic cu roşu; pecetia mică, rotundă, de ceară roşie, aplicată pe verso; s'a stricat.

Arh. Braşov. No. 307; Mil. No. 10; Bogdan No. XXV.

† Braşovenilor.

† Io. Alexandru voevod şi domn. Scrie domnia mea Braşovenilor tuturor, mari şi mici, ca la ai mei fraţi. Drept aceea

[1]) Boerul Petru-Man al lui Alexandru Vodă Aldea este cel ce pe timpul lui Dan voevod, la 17 Iulie, 1425, in ziua de Sfânta Marina, probabil fiind bolnav şi-a făcut testamentul şi-a lăsat mânăstirii Cozia două vii cu tot avutul (St. Nicolaescu, *Doc. slavo-române* p. 219)

Ion Bogdan (*Rel. Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească* 1905., t. I. p. 49) îl confundă pe acest Petru Man cu un alt Petru-Man, originar din Moldova: «Petrus Manus Vellachus, habitator Ihuihave (Suczavie)», supusul domnului moldovenesc Bogdan II, (1449-1451), care făcea, între altele, negoţ cu piper la Cetatea Albă.

www.dacoromanica.ro

astfel vă grăesc: las să vină şi oamenii voştri aicea şi ai noştri acolo; şi nimănui strâmbătate să nu fie. Şi de se va întâmplà vreunui om de al vostru strâmbătate dela oamenii noştri, apoi voi trimeteţi-l pe el să vină, să-i facem dreptate, căci aşa ne este vorba. Şi domnia mea acì trimit pe boerul meu, Neagoe, şi cu acei oameni, cărora li s'a făcut nedreptate de voi şi de oamenii voştri, şi, vă grăesc: de vă place să fiţi în pace cu mine, înapoiaţi tot ce este la voi, şi oamenilor mei să nu le fie strâmbătate, căci nu putem umblà cu minciuni, ci cu dreptate; şi să nu ne purtaţi cu cuvinte deşarte, ca până acuma. Şi Dumnezeu să vă bucure.

† Io. Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

XV.

1433. Alexandru Vodă Aldea roagă pe Braşoveni a-i trimite pe boerul său Antonie.

† Прѣгаре ѿ Брашов.

Іѡ Алексанръ, воєвода и гнь. Пишѣ гво ми госте и пріятелѣ гва ми, прѣгаре ѿ Брашєка, и такози ви ѡрисѣ гво ми, ꙗко тзи волѣрѝ гва ми жупа Антоніи по сръ вѣ. Тѡ ра го сѣмѫ клѣ на вѣрѫ и на дшѫ гва ми, да доидѣ без никоѫ грижѫ кѫ гву ми. Тѡ ра да го ѡпроводите сѫ чтїѫ ѿ ваши ржка, да доидѣ, без никоѫ грижѫ кѫ гву ми, по ѡрнямъ гва ми.

† Іѡ Алеѫдръ воєвѡ (L. P.) млтїм Бжіем гнь.

Hârtie. Monogram mic cu roşu; pecetia aplicată în dos: mică, ovală, de ceară roşie.

Arh. Braşov. No. 310; Mil. No. 14; I. Bogdan, No. XXVI.

† Pârgarilor din Braşov.

† Io. Alexandru, voevod şi domn. Scrie domnia mea oaspeţilor şi prietenilor domniei mele, pârgarilor din Braşov, şi astfel vă porunceşte domnia mea; că acolo se află boerul domniei mele, jupân Antonie, printre voi. Drept aceea l-am con-

www.dacoromanica.ro

jurat pe credința și pe sufletul domniei mele, să vină fără de nici o grije la domnia mea. Drept aceea să-l petreceți cu cinste din mâinile voastre, ca să vie fără nici o grije la domnia mea, după porunca domniei mele.

† Io. Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

XVI.

1433. Alexandru Vodă Aldea îi ceartă pe Brașoveni pentru adăpostul și sprijinul ce l dau pribegilor.

Брашовѣкно вѫсѣ.

† Їѡ Ѧлеѯа҃дръ воєвода и гнь вьсеѥ҃н земли Оугровлахийскон. Пиште гво ми много здравїе братїꙗ мои, Брашовѣкно вьсѣ. И тузи ви дава взнати: азь сѫ мѫчѣ, ꙗко да погасѧ ѡгнь ѡ ва҃, и не вѣше ꙗнако: нѫ хто ѓ вчинил да ми платй Бц҃. Прѣво доиде Стꙋ҃ спатарѫ по мѭжу ва҃; азь допустй моа рц҃ до ва҃, да ми го дасте, а вїе моа рѣ не послушасте. Пото довѣкже Тодорѫ, укравши конй Блашкон земли; азь допусты па҃ до ва҃, да ми го дасте, и ѡ, що мѧ не слушасте. Язь сѫ҃ мѫчѣ за ва҃, да имаѥ покон, и ваше робїе, що мого, ѡкупи. И колйко робїе сѫ вь Никополи, азь поручихѫ до Нйкополѣ, да и не ѡведѫ далеко, до хде ихѫ искупите. Того ра҃ толико добро ви чйнй азь и мѫчѣ сѧ, да погасѧ ѡ ва҃ ѡнгь, а вїе го самы запалѣте на ваши глава. Тука ѓ помѭжду ва҃ Стꙋ҃чꙋ҃ и Тату҃, и Касꙋ҃ и Хлꙋ҃, да сѫ взели кони изѫ моега дкора; да аще любите миръ и покон ва, допстѣте мы ихѫ свазанй; аще ли ми и не допустйте, не имате мйра сѫ мно. Ино не цие вьї

Їѡ Ѧлеѯа дръ вшевш (L. P.) млтїѧ Бжїем гнь.

Hârtie. Monogram mic cu roșu; pecetia aplicată în dos: mică, ovală, de ceară roșie.

Arh. Brașov. No. 303; Mil. No. 13; Bogdan, p. 44-45, No. XXIV.

† Brașovenilor tuturor.

† Io. Alexandru, voevod și domn a toată țara Ungro-Vlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate fraților mei, Bra-

www.dacoromanica.ro

şovenilor tuturor. Şi aci vă dau a ştire, că eu mă muncesc să sting focul dela voi, şi n'a fost altfel; dar cine a făcut, Dumnezeu să-i plătească. Mai întâi veni Stan spătarul printre voi; eu am trimis cuvântul meu la voi, să mi-l daţi, dar voi cuvântul meu nu l-aţi ascultat. După aceea fugi Todor, furând cai de ai Ţării-Româneşti; eu am trimis iarăşi la voi, să mi-l daţi, şi nici la asta nu m'aţi ascultat. Eu mă muncesc pentru voi, să aveţi linişte, şi pe robii voştri, cât am putut i-am răscumpărat. Şi câţi robi sunt la Nicopole, eu am orânduit la Nicopole, să nu-i ducă departe, până ce îi veţi răscumpără. Deci, atâta bine vă fac eu şi mă muncesc, să sting dela voi focul, iar voi singuri îl aprindeţi pe capetele voastre. Acolo printre voi se află Stanciul şi Tatul şi Vasil şi Ulan, cari au luat cai din curtea mea. Dacă iubiţi pacea şi liniştea voastră, trimeteţi-mi-i legaţi; iar de nu mi-i veţi trimite, nu veţi avea pace cu mine. Altfel nu va fi.

† Io. Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

XVII.

1434. Alexandru Vodă Aldea îi ceartă pe Braşoveni pentru necredinţă lor şi pentru adăpostul ce-l dau vrăjmaşilor săi.

† Брашовѣнѡ вѣсѣ.

† Їѡ Ѳлеѯ҃ѧдръ воєводa и гнъ вѣсеи земли Оугровлахїнскои, сн҃ъ Мирчѣ великааго воєводѣ. Пишє гво ми Брашовѣнѡ вѣсѣ, великы же и мали, мнѡ ѕр҃авїє. Тѡ ради вїе знаєте добре, поне мои гнъ краль та ме не дръжи како є дръжа Дана воєводж, нж ми є прїж въ снѣ срѣчнаго, та сж има надеждж, да има помо и мнѡ добро ѡ вас. Ѳ вїе можрє не слушате, нж где да є татъ и хѫсарь, у вас прибега, и храните мои кражмашие, цio ѣдж коморж бацинж ми и вѣтїарь Блашкои земли. Тѡ ради, или ми дайте врашмаша ми и добитѡ, или да сн не жалуватр на мене, поне пусти у гна краль, да сж плачм ѡ вас;

www.dacoromanica.ro

да ѥги ми дойдѣ рѣ ѡ гна ми кралѣ, та поіпо да ви не бѫдѣ жа. И тузи пустіи волѣрина гва ми, жупана Дмитра, да цо ви речѣ, да го вѣрѵіпе, поне сѫ речи гва ми.

† Іѡ Плеѣадръ вѡевѡ (L.P.) мѣтїа Бжїа гнь.

Hârtie. Monogram mic cu roşu; pecetia aplicată în dos: mică, ovală, de ceară roşie, stricată.

Arh. Braşov. No. 308; Mil. No. 6; Bogdan *o.c.* p. 47, No, XXVII.

† Braşovenilor tuturor.

† Io. Alexandru voevod şi domn a toată ţara Ungro-Vlahiei, fiul lui Mircea al marelui voevod. Scrie domnia mea Braşovenilor tuturor, mari şi mici, multă sănătate. Drept aceea voi ştiţi bine, că domnul meu, craiul, nu mă ţine precum l-a ţinut pe Dan voevodul, ci m'a luat ca fiu dela inimă, şi am avut nădejdea să am ajutor şi mult bine dela voi. Dar voi cuvântul meu nu-l ascultaţi, cì de unde a fi hoţ şi tâlhar, la voi aleargă, şi hrăniţi vrăjmaşii mei, cari mănâncă comoară părintească şi vistieria Ţării-Româneşti. Drept aceea, sau îmi daţi pe vrăjmaşul meu şi avutul, s'au să nu vă jăluiţi înpotriva mea, că am trimis la domnul craiul, să mă plâng de voi; şi când îmi va venì cuvânt dela domnul meu, craiul, apoi atunci să nu vă pară rău. Şi am trimis acolo pe boerul domniei mele, pe jupân Dimitru, şi ce vă va spune, să-l credeţi, căci sânt cuvintele domniei mele.

† Io. Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

XVIII.

1433. Alexandru Vodă Aldea porunceşte lui Bratul Sumarinov, ca să înapoieze un cal ce-l luase dela Lalu.

† Їѡ Плеѣаїдръ воєвода и гнь вѣсеи земли Ѵгровлахїскои, сїнь Мирча воєводѵ. Пиші гво ми Братѵлѵ Сѵмаринове, и такози пи

www.dacoromanica.ro

wрисѣ гво ми: пѣка цю си ѣзѫ кѹ Лалѹ, по·скоро да мѣ го врати; ѥ
ѥнако да не смѣеш ѵчинити, по ѡрнзмѣ гва ми.

† Іѡ Ѧлеѯандрь Воєвѡ, (L. P.) милѣтѫ Бжїєм гнѯ. аа ѥ

Hârtie. Monogram mic cu roşu; pecetea aplicată pe verso: mică, ovală, de ceară roşie, cu legenda: „Iwанъ Ѧлеѯандръ воєвода= Ioan Alexandru voevod».

Acad. Rom. 201/XXI, reproducţie *fotografică la D. Sturdza, Doc, dela Wiesbaden*, pl. III; ibid. p. 9, traducerea B. P. Hasdeu; I. Bogdan, *o.c.* No. XXIX.

† Ion Alexandru voevod şi domn a toată Ţara Ungrovlahiei, fiul lui Mircea voevodul. Scrie domnia mea lui Bratul Sumarinov şi aşa îţi porunceşte domnia mea: calul pe care l-ai luat acolo lui Lalu, mai degrabă să i-l înapoezi; altfel să nu cutez a face, după porunca domniei mele.

† Io. Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

XIX.

Alexandru Vodă Aldea porunceşte Boruşanilor ca să lase în bună pace jupanului Voicu vechia sa ocină.

† Іѡ Ѧлеѯаѯръ воєвода и гнѯ вѯс[єи земли Оуггроклахїнскои], ѥ ѥ
пишѣ гво ми до вѣ Борѹшан[ѡм.... /. и тл] козн ви ѡрисѹѣ гво ми, ѥ
ѥко п[.....] й минѡ послѹживѣшомѹ по кж[.....] жѹпанѹ Волкѹ, ако ж
да мѹ с[ѫ послѹшни.....], поне мѹ сте сѫпара ѡчна п[рава....] по- ѥ
слѹ] шате и почиташе, колико[....]; ѥно да нѣ, по ѡрнзмѹ гва м[и].

† Іѡ Ѧлеѯаѯръ воєво (L. P.) [мѣтїм Бжїєм гнѯ]. аа ѥ

Hârtie. Monogram mic cu roşu; pecetia aplicată pe verso, pierdută.

Arhiv. Braşov No. 309; I. Bogdan. *o.c.* p. 54.

† Io. Alexandru voevod şi domn a toată [ţara Ungrovlahiei]. Scrie domnia mea vouă Boruşanilor..... şi astfel vă porunceşte domnia mea, ca..... şi celui ce mult mi-a slujit.... jupanului Voicu, ca să-i fiţi lui [ascultători.....], căci îi sunteţi lui veche şi dreaptă ocină [..... să-l] ascultaţi şi să-l cinstiţi cât.....; altfel să nu fie, după porunca domniei mele.

† Io, Alexandru voevod, [din mila lui Dumnezeu domn].

www.dacoromanica.ro

XX.

Târgoviște, 15 Iunie 1434 Hrisovul lui Alexandru Voevod, domnul Țerii-Românești, prin care întărește stăpânirea mânăstirii Cozia, peste satele: Călimănești, Jiblea, Brăduțenii, Seaca, Bogdănești, Lunceniі, Hinățeștii, Bucureștii, Bojoreniii, Oltenii, Vădăstrița, Micleușul, Cărarea, Curila, Gârdanul, Ciocănești și Stanceștii; peste 300 sălașe de țigani; peste un loc la apa Prahovei cu moară și cu biserică și vama la Genune, balta Mamina dela Orlea în sus cu toate bălțile și gârlele ce țin de Mamina; toate bălțile începând dela Săpatul până la gura Ialomiței și cu satele ce sunt la baltă: Cărărenii, Luminenii, Cornul în Jigov și moară la Cătăluiu cu satul.

† Ѥлици дх҃w бжїе водѧщесѧ, сн҃ї сѫ҃ сн҃ве бжїи, р҃е бл҃говѣрнꙗгw
апл҃ѫ, ѥм же вѫ слѣ҃ текшїе йже правдѣ҃ люблпелѣ҃ й повиго добры
повнзаѧщи сѧ, желаѥмѫѧ вѫзпрїѧшѫ жи҃знь, землѧны земли wставлѫ-
ше й на небеси пложишѫ сѧ блж҃нныѧ҃ w гла҃ радованїа ѵслы҃шав҃ше
ѥгоже й присно слы҃шѫ: прїидѣ҃ше бл҃гословени wц҃а моѥго наслѣ҃ствующе
оу҃готованоѥ҃ ва цр҃тво w ложенїа мирv имже й азь вѫ Хс҃ Ба҃ блчтивы҃й
хр҃толюбивы҃ й самодрѫжавны҃ѧ воєвода й гнѣ вѫ ц҃сѣ҃ земли Vггровла-
хїнскы Іw Алексадрѫ, ѥли[к]о послѣ҃ послѣдовати йзволи прославити
прославлѫшаѓ мѧ Ба҃ й на прѣстолѣ҃ рплѫ мои сѫ слакоѫ вѫзнеша.
Тѣмже бл҃гопроизволи гво мй wбновити сни҃ хрисовы҃ гва ми й дарова
сѫ҃тмv монастирю wбитѣли Сѫшествїе сѫ҃го Дх҃а, ѥже ѣ монастирь
w Козїѧ, ѩко да сѫ҃ села по имен: Калиманещи и Жнбдѣ҃ и Бродщѣни,
Сѣка и Богданещи, Линчѣни, Хинапещи, и Бикурещи, Божрѣни, и Wш-
тѣни, Водѫстрица, Миклешѣщи, Кѫрарѣ, Кирило, Грѫдановщи, Чо-
кѫнещи и Стѧчещи, вѫ wчинѫ и вѫ wхабѫ тѣмv сѫ҃тмv монастирю,
ще и ѿ ацигане, да сѫ҃ тьїѧзи челѣди за поипрѣкѫ҃ монастирю, да

www.dacoromanica.ro

даждувaжѫ и да служѫ монастирю; и мѣсто на Праховѣ вона, съ воденицѫ и съ цр҃квѫ, и вама на Чѣнуне, и блато Маминѫ ѿ Ѻрла на горѣ вѣса блата и грѣла, вѣса блата ѣлика дрѣжѫ ѿ Мамино почѣвше ѿ Сжпатѹ, вѣса блата ѣлика сѧ находѫ до ѷсипи Йловници, тако и съ села йже сѫ на блато: Карарѣки и Дѣмиѣки и Корнѹ у Жогѡ, и воденица на Капалги съ село, какоупо є повигнѫ и сѫзидѫ тоузи монастирѫ стопочившин Мирча воєвода, и даровѫ и приложи сїа выѭше писанаа тѡмѹ стѣмѹ монастирю, ѩко да є пица бжѣкиѭ иноко въ вечное въспоминаніе стопочкшн гнь Ѵгровлахіскыѭ, рплѣмь гва ми; такожде поновлѣ и потвръждѫ гво ми сыѭ хрисовѹ гва ми, ѩко варе ціо да є дѡіпоаніе йли ѿ сѣ или ѿ блапіа или ѿ ацигапы, въсакы да сѧ варовѫ ѿ дотоаніе монастирѣско и сѫдѣ, и глобни, и дворни, и вамѣ, и бирчи и въсѣкыѭ слѣта и болѣри гва ми, посилаѣми по мѫнѣ и по работа гва ми, или є винари, йли кжбларѫ, йли влшн пчела, йли свини, йли Ѡслгхаре йли сенаре, въсакы да сѧ варовѫ и да стои далече, ѣдн влѫ да не смѣ позабави калугеро и дѡтоанію и и люде и. Поне кой се би покгсѣ да прстжпи сен хрисовѹ гва ми да и позабавн нѣ таковоѡм да є съпостатнн Съшествіе сѣпго Дха и въ Ѡргїѫ гва ми да гмре како невернн и прстжпнн семг хрисоволг гва ми, ѡбаче и по смр҃тьѭ гва ми кѡ йзволи Гѣ Бѣ бы гнь Влакой земи, да аціе поновн сен хрисовг гва ми и придадепогодѣ монастирю, тѡ Гѣ Кгѣ да гкрпи и ѵтвръдн въ гве іго, аціе ли разорн и посрамн таковаго Гѣ Бѣ да разорн и да гбйѣ зде пѣклѡ и въджщыѭ въ дшѣ, и да мг є съпостатнн спѣла и живона чм[лн]аа Трнца и да имѣ гчйтыѭ съ Іюдж и съ Ярїѫ и съ Ѡнѣми

www.dacoromanica.ro

Іюдеи, иже рекошѧ на Хр҃а Бг҃а Сп҃а нш҃го: крⷭ҇ его на нн҃ѣ и на чѧдѣ и, ꙗкоже є҃ и вждⷶ҇ѣ въ вкы҃, ам҃нъ. И с[ы] свⷮ҇тⷶ҇: жнпⷭ҇ (Н)вⷭ҇ и Рꙋлⷶ҇ Гакѡ, и Спⷭ҇чю҃, врⷭ҇ Мирчⷶ҇, и Елѧксⷭ҇ Флорⷶ҇, и Рꙋлⷶ҇ Горчⷶ҇, Нⷭ҇ Пⷭ҇кⷭ҇, Ташⷭ҇ Грⷣвⷭ҇, жупⷭ҇ Йрчю҃, Спⷭ҇чꙗ спатар, и Спⷭ҇чю҃ вистіар, Елаика стⷭ҇нн҃, Карⷭ҇ парн҃, Кѧⷭ҇ лшдⷶ҇, и азъ Кⷭ҇чо писⷭ҇ въ настоѧщи(и) столѣ Трⷣговⷭ҇, Іⷭ҇ кⷶ҇, в лѣ҃. ,ѕ҃ц҃мⷤ҇, ѥны вⷶ҇.

† Іⷭ҇ Ѧлеⷭ҇ѯⷣръ кѡевѡ (L. P.) мⷭ҇тїѧ Бжїѧ гнⷪ҇.

Pergament. Monogram mare cu roşu; pecetia atârnată de un gros şnur de mătase, împletit în două viţe: roşu şi albastru; Pecetia s'a pierdut.

Bucureşti, Arhiva Statului, secţia istorică.

† Câţi cu duhul lui Dumnezeu se povăţuesc, aceştia sunt fiii lui Dumnezeu, a zis dumnezeescul Apostol, căruia următorî fiind cei iubitori de dreptate şi cu strădanie bună nevoindu-se, viaţa cea dorită au câştigat, cele pământeşti pre pământ lăsându-le către cele cereşti s'au alăturat şi fericitul acela glas de bucurie auzind pre carele de apururea îl şi aud: «veniţi binecuvântaţii părintelui meu de moşteniţi împărăţia cea gătită vouă dela alcătuirea lumii». Cărora şi eu întru Christos Dumnezeu drept credincios şi de Christos iubitor şi de sine stătător voevod şi domn a toata ţară Ungrovlahiei Io. Alexandru, cât după putinţă a urmà am voit a prea mări pre Dumnezeu cel ce m'a prea mărit şi pre scaunul părinţilor mei cu mărire m'a înălţat. Drept care am şi binevoit domnia mea de a înoi acest hrisov al domniei mele, şi am dăruit sfintei mânăstiri, lăcaşului Pogorârii sfântului Duh, care este mânăstirea dela Cozia, ca să-i fie satele anume: Călimăneştii şi Jibleа şi Brodăţenii, Seaca şi Bogdăneştii, Luncenii, Hinăteştii, şi Bucureşti, Bojurenii şi Oltenii, Vădăstriţa, Micleuşevăţul, Cărarea, Curila, Gărdanovăţul, Ciocăneştii şi Stănceştii, de ocină ohabnică acestei sfinte mânăstiri, încă şi 300 de ţigani, să fie aceste salaşe pentru trebuinţa mânăstirii, să dea dări şi să slujească mânăstirii; şi loc pe apa Prahovei, cu moară şi cu biserică, şi

www.dacoromanica.ro

vama la Cenune, şi balta Maminii dela Orlea în sus toate bălţile şi gârlele, adecă toate bălţile câte ţin de Mamina, începând dela Săpatul, toate bălţile câte se află până la gura Ialomiţei, aşà şi cu satele ce sunt la baltă: Cărăreni şi Luminenii şi Cornul în Jigov, şi moară la Cătăluiu cu satul, după cum *a înălţat şi a zidit această mânăstire întru sfinţenie răposatul Mircea Voevod*, şi a dăruit şi a adăogat acestea de mai sus scrise acestei sfinte mânăstiri, ca să fie spre hrană dumnezeeştilor călugări şi spre veşnica pomenire întru sfinţenie răposaţilor domni ai Ungrovlahiei, părinţilor domniei mele. Aşijderea înoeşte şi întăreşte domnia mea cu acest hrisov al domniei mele, că veri ce moştenire: sau de sate, sau de bălţi, sau de ţigani, fieşte carele să se ferească de moştenirea mânăstirească: şi judecător, şi globaş, şi dvornic, şi vameş, şi birar, şi fieş ce slugă şi boier al domniei mele, trimeşi după milostiviri şi după trebile domniei mele, fie: sau vinăricer, sau găletar, sau vameş de albine, sau de râmători, sau măgărar, sau fânar, fieş carele să se ferească şi să stea departe, un fir de păr să nu cuteze a atinge călugărilor şi moştenitorilor lor şi oamenilor lor. Pentrucă cel ce s'ar încercà să calce acest hrisov al domniei mele spre a-i supărà unuia ca acela să-i fie protivnică Pogorîrea sfântului Duh şi în urgia domniei mele să moară ca necredincios şi călcător acestui hrisov al domniei mele, însă şi după moartea domniei mele pe cine va voi Domnul Dumnezeu a fi domn Ţerii-Româneşti, de va înoì acest hrisov al domniei mele şi va mai da ceva mânăstirii, pe acela Domnul D-zeu să-l întărească şi să-l înputernicească întru domnia lui, iar de-l va stricà şi-l va rusinà pe unul ca acela Domnul Dumnezeu să-l strice şi să-l ucidă aici cu trupul şi în viitorul veac sufletul lui, şi să-i fie protivnică sfânta şi de viaţă începătoarea Treime şi să aibă înpărtăşire: cu Iuda, şi cu Arie, şi cu acei Iudei, cei ce au zis lui Christos Dumnezeu, Mântuitorul nostru; «sângele lui asupra lor şi asupra copiilor lor», care este şi va fi în veci, amin! Şi martori: jupan Albul şi Radul al lui Sahac, şi Stanciul, fratele lui Mircea, şi Vlăcsan al lui Florea, şi Radul al lui Borcea, Nan-

www.dacoromanica.ro

Pascale, Tatul Sârbul, jupân Iarciul, Stânçia spătar şi Stanciul vistier, Vlaicu stolnic, Barbul paharnic, Cazan Logofăt. Şi eu, Calciu, am scris în cea de acum Capitala Târgovişte, Iunie 25, în anul 6942, indiction 12.

Io. Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

www.dacoromanica.ro

CUPRINSUL

Revistei pentru Istorie, Archeologie şi Filologie

DELA ANUL 1910 PÂNĂ IN PREZENT [1])

Cuprinsul materiei publicate dela 1882 (anul înfiinţării) până la 1909, inclusiv, se află în volumul XI, partea I, din anul 1910.

1910

VOLUMUL XI.

PARTEA I. — 1910 Pag.

KRETZULESCU EM. E. — Către cetitori 3
† Grigorie G. Tocilescu (Necrolog) 7
Lucrările lui Grigorie G. Tocilescu 15
KRETZULESCU EM. E. — Kodex Kretzulescus-Parte a I. 17
GENERAL P. V. NĂSTUREL. — Genealogia Năsturelilor 37
PERETZ ION. — Pravila dela Govora 72
CREŢU GR. — Tipografiile din Bucureşti dela 1678—1860 96
NICOLAESCU ST. — Letopiseţul Ţării Româneşti 97
ARBURE Z. C. — Despre averea familiei Cantemir în Rusia 187
GENERAL P. V. NĂSTUREL. — Antichităţi dela Reşca: Un inel antic cu două toarte sau verigi 189
FILLITI I. C. — Documente din epoca regulamentară 192
POPA LISSEANU G. — Carmina Valahica Horae et Kloscae 203
IONESCU GH. — Institutul «Albina» din Iaşi 208
† Dr. Augustin Bunea (Necrolog) 230
DĂRI DE SEAMĂ DESPRE:
KRETZULESCU EM. E. — Cuvântările şi scrisorile *M. S. Regelui Carol I. al României*. 232

[1]) Colecţiunea revistei se află de vânzare la Administraţia Societăţii Istorice Române, Calea Victoriei No. 57, Bucureşti.

www.dacoromanica.ro

Pag.

AL. T. DUMITRESCU — Influence des Romantiques français sur la poésie roumaine, de *N. I. Apostolescu* 240
AL. T. DUMITRESCU — Mémoires de l'Amiral Paul Tichitschagof, publiés par *Charles Gr. Lahovary* 245
AL. T. DUMITRESCU — Tipografiile, xilografiile, etc, din Bârlad — cu o privire asupra tipografiilor din România în veacul al XIX-lea, de Economul I. Antonovici și Gr. Crețu 246
AL. T. DUMITRESSU — Români (Prințul Gheorghe Știrbey), de James Caterly, trad. de Eugen Lovinescu 247
PROTOPOPESCU-ARGEȘ C. — Procesele verbale ale ședințelor societății, din iunie și decembrie 1909, ... 250
Materiile publicate în Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie dela 1882 (anul înființării) până la 1909 254

PARTEA II. — 1910.

KRETZULESCU EM. E. — Codex Kretzulescus (Urmare). Partea II: 1. Cronica bisericii Sf. Nicolae și a Românilor din Scheiu (Brașov); 2. Relațiuni despre biserica româno-catolică; 3. Turburării în biserică 265
GENERAL P. V. NĂSTUREL — Geneologia Năsturelilor (Urmare) . . . 282
KOGĂLNICEANU CONST. M. — Cercetări critice cu privire la Istoria Românilor: «Vlad I. Voievodul Basarabiei» (1396—1397) 331
BĂNESCU N. — Moștenirea lui Tudor Vladimirescu 334
APOSTOLESCU N. I. — O carte a lui Bălcescu (Note inedite) 340
NICOLAESCU ST. — Letopisețul Țării Românești. Text (Urmare) . . 347
APOSTOLESCU N. I. — Din viața lui Tocilescu (Corespondență) . . 356
DUMITRESCU AL. T. — Excursiuni istorice: 1. Prin Țara Făgărașului: Bogomilii; Monumente; Negru Vodă; 2. Târgoviște: Ruine și biserici (cu fotografii) 362
SCHMIDT DR. HUBERT — Săpăturile dela Cucuteni (Raport tradus din limba germană de VICTOR LAZĂR) 381
NĂSTUREL GENERAL P. V. — Biserici și mânăstiri din Oltenia: 1. Mânăstirea dela Crețești, jud. Dolj; 2. Biserica dela Recica, jud. Romanați (cu fotografii) 387
PERETZ ION — Pravila dela Govora. Studiu și text comparativ (Urmare) 391
DUMITRESCU AL. T. — Despre orașul Floci (In legătură de nume cu «Vlahi» (Iflaci) și «Civitas Velanorum» (Romula). Cu o hartă din secolul VIII. 409
APOSTOLESCU N. I. — O recensiune a d-lui Weigand (Răspuns) . . 439
GIUGLEA G. — Psaltirea Voronețiană. I. Text cu cirilice 444

DĂRI DE SEAMĂ DESPRE:

Grecianu St. D. — Istoricul unei pătrâne moșii boerești „Grecii". Scriere postumă, tipărită de Paul St. Grecianu (Em Kretzulescu) 468
Soutzo M. C. — L'as et la libella de Volusius Moecianus (Em. Kretzulescu) 468
Apostolescu N. I. — L'ancienne versification roumaine (XVII-e et XVIII-e siècles) — cu recensiunea d-lui Mario Roques (Al. T. Dumitrescu) 469

www.dacoromanica.ro

Pag.

Lazăr Victor — Die Südrumänen der Turkei und der angrenzenden Länder. (Al T. Dumitrescu) 471
Ieşan Isidor — Românii din Bosnia şi Herţegovina (Al. T. Dumitrescu) 472
Cireşeanu Dr. Badea — Tezaurul liturgic al Sfintei biserici creştine ortodoxe din răsărit (St. Nicolaescu) 474
Cartojan N. — Alexandria în literatură românească (Al. T. Dumitrescu). 477
Năsturel General P. V. — Luptele dela Ogretin şi Teişani din zilele de 13 şi 14 septembrie. 1602 (St. Nicolaescu) 479
Apostolescu N. I. — Cetăţile lui Negru Vodă şi a lui Ţepeş. Valurile romane: brazde şi troiane. Sisteme de apărare în trecut (St. Nicolaescu) 481
Poboran G. — Istoricul oraşului Slatina (St. Nicolaescu) 482
SOCIETATEA ISTORICĂ ROMÂNĂ — Adunarea generală dela 22 decembrie, 1910. Complectarea birourilor şi a comitetelor. Noui membri 484

1911

VOLUMUL XII.

PARTEA I. — 1911.

SĂRĂŢEANU C. — Din trecutul Teatrului Naţional 1
NĂSTUREL GENERAL P. V. — Genealogia Năsturelilor (Urmare): Elina Doamna; moşiile Doamnei Elina. Ramura lui Cazan II Vornicul (cu gravuri) 7
KOGĂLNICEANU CONST. M. — Cercetări critice cu privire la Istoria Românilor. Alexandru II zis Aldea, Domnul Ţării Româneşti (1431; 1432—1435) 44
KRETZULESCU EM. — Codex Kretzulescus (Sfârşit): Partea III, Seria I: Cronica Ţării Ardealului. Războaele dintre Casa Austriei cu Francia, Saxonia şi Prusia, Iosif II; Seria II: Cronica altor ţări: Portugalia, Prusia, Rusia, Suedia (Luptele lui Petru cel Mare cu Carol XII), Turcia, Würtemberg, Iezuiţii; Seria III: Istorioare, întâmplări; însemnări statistice şi geografice; Seria IV: Iarăş Ardealul, Moldova şi Ţara Românească. 52
APOSTOLESCU N. I. — Bălcescu şi Cântarea României, Conferinţă ţinută la „Societatea Istorică Română" 89
GOILAV GR. — Bisericile armene de prin Ţările Române (cu gravuri) 99
POPESCU-BĂJENARU I. — Un schit istoric în Codrul Vlăsiei. Schitul Bălteni şi vecinătăţile (cu hărţi şi gravuri) 113
SCHMIDT DR. HUBERT — Săpăturile dela Cucuteni. Conferinţa ţinută la Societatea antropologică din Berlin. Traducere de VICTOR LAZĂR 145
BOBESCU I. B. (WAGNI) — Influenţa culturii greceşti în Principatele Române, înnainte de regulamentul organic 148
OLINESCU DIONISIE — O carte veche germană despre România . . 152
IEŞAN ISIDOR — Despre origina cuvântului Bosnia 157
PERETZ ION — Pravila dela Govora, Studiu şi text comparativ (Urmare) 178

www.dacoromanica.ro

Pag.

GIUGLEA G. — Psaltirea Voroneţeană. I. Text cu chirilice (Urmare) 194

APOSTOLESCU N. I. — Depe valea Argeşului: I) Negrenii, II) Cetatea lui Negru Vodă, III) Mormântul lui Radu Negru dela Curtea de Argeş 210

NICOLAESCU ST.—Mihai Vodă Viteazul ca Domn al Ţării Româneşti, al Ardealului şi al Moldovei: 12 documente slavone, însoţite de traducere (cu 5 planşe) 217

PARTEA II. — 1911.

TANOVICEANU I. — Pagini din Istoria Domniei lui Cuza Vodă: Intrunirea celor două adunări legiuitoare: a Moldovei şi Munteniei la Bucureşti. Greutăţile de organizare ale partidelor, mai ales a partidului liberal. Inferioritatea partidului liberal. Lupta pentru şefie. Caracterizarea şefilor 249

NĂSTUREL GENERAL P. V. — Biserici, mănăstiri şi schituri din Oltenia (Urmare): Mănăstirea Bistriţa şi Arnota (Vâlcea); Schitul Cotmeana şi Trivalea (Argeş); Metohul Inoteşti (Vâlcea); mănăstirea Căluiu, biserica Cepturoasa şi bisericile din Strejeşti (Romanaţi), cu mormintele Buzeştilor, etc; Biserica palatului din Brâncoveni (cu 55 fotografii planuri şi desemnuri)] 268

KRETZULESCU EM. — Săpăturile dela Reşca. Inceputul muzeului local (cu 10 fotografii, şi 2 planuri) 334

DUMITRESCU AL. T. — Ler Impărat (Impăratul Galerius) în legătură cu Valul roman sau Troianul din Oltenia (Brazda lui Ler Impărat); căile romane (drumul de piatră sau drumul domnului de Rouă) şi ruinele dela Reşca — Hotărani (Colonia Romula sau Curţile lui Ler Impărat) — Cu 2 hărţi şi 3 planuri. 357

BURGHELE G. G. — Innainte de convocarea Divanurilor Ad-hoc . . 396

CEGĂNEANU SP. — Câteva chestiuni de arhitectură bisericească (cu 7 fotografii) 403

RĂDULESCU ANDREI — Din judecăţile moşnenilor Vultureni 414

POPESCU-BĂJENARU I. — Schitul Bălteni şi vecinătăţile (Urmare), cu 2 fotografii şi 1 plan 421

IEŞAN ISIDOR — Despre origina cuvântului „Bosnia" (Urmare) . . 445

GOILAV GR. — Bisericile armene de prin Ţările Române (Urmare) cu o fotografie 457

PERETZ ION — Pravila dela Govora— Studii şi text comparativ (Urmare) 467

GIUGLEA G. — Psaltirea Voroneţeană I. Text cu chirilice (Sfârşit) . 475

DĂRI DE SEAMĂ DESPRE:

Istrati Dr. C. I. — Macedonia. Descriere şi păreri în urma călătoriei făcută în aprilie, 1911 (Em. E. Kretzulescu) 488

Colecţiunea Maria Istrati-Capşa — Relaţiune de Const. Moisil (Em. Kretzulescu) 490

Odoarele dela Neamţu şi Secu — Album de St. Petrescu. Cu introducere şi lămuriri istorice de Al. Lăpedatu (Em. E. Kretzulescu) 492

Le France jugée à l'etranger — (1855—1885). Lettres inédites du poète roumain Basile Alexandri à Edouard Grenier, publiées par Georges Gazier (N. I. Apostolescu) 493

www.dacoromanica.ro

Pag.

Dr. Badea Cireşanu — Tezaurul liturgic al Sfintei biserici creştine ortodoxe de răsărit, Tom II. (St Nicolaescu) 498

Ioan Ç. Filitti — Aşezământul cultural al Mitropolitului Dositei Filitti, dela înfiinţare până astăzi (1827—1910) — (St. Nicolaescu) . 500

INSEMNĂRI:

Inaugurarea bustului ridicat lui G. Ionescu-Gion la Piteşti. Cuvântările d-lor: N. I. Apostolescu, G. Em. Stănescu, Primarul oraşului: Gr. T. Coandă; — Omagiile d-lor Haralamb Lecca şi Radu Rosetti, literaţi, etc. 501

SOCIETATEA ISTORICĂ ROMÂNĂ — Conferinţele şi comunicările publice din 1911: Omagiu Italiei (Em. Kretzulescu); Bălcescu şi Cântarea României (Apostolescu N. I); Ler împărat (Dumitrescu Al T.); Hasdeu (Dragomirescu Iuliu); Troianele şi configuraţia Mării Negre şi a Mării Caspice în epoca lui Herodot (T. Porucic); Guvernământul banatului oltenesc (Obedeanu C. V.); Chestia comitetului italo—român. Invitaţia către membrii societăţii. 509

1912

VOLUMUL XIII.

PARTEA I şi II.

TANOVICEANU I. — Pagini din istoria domniei lui Cuza Vodă. (Urmare) Confuziune în partidul conservator după moartea lu B. Catargiu. Ministerul Arsachie; Ministerul Kretzulescu. Lupta între Kogălniceanu şi Rosetti — Brătianu 1

APOSTOLESCU N. I. — Hasdeu şi Tocilescu. Conferinţă 24

NĂSTUREL GENERAL P. V. — Genealogia Năsturelilor. Urmare; VI. Radu II Marele Ban Năsturel. Prima şcoală românească cu internat din Câmpu-Lung, (1669) înfiinţată de Radu Toma Năsturel 46

PANAITESCU COLONEL SC. — Din istoria fortificaţiei. Conferinţă . . 91

KOGĂLNICEANU CONST. — Cercetări critice cu privire la Istoria Românilor: Capitalele şi întinderea Moldovei sub primii voevozi, 102

STURDZA ALEX. — Rasa românească din punctul de vedere antropologic şi etnografic 113

MARINESCU IULIAN — Documente privitoare la graniţa dintre Ţara Românească şi Ungaria 118

IONESCU GH. — Tipografiile din Sibiu 129

GOILAV GR. — Bisericile armene de prin Ţările Române (Sfârşit) 154

IEŞANU ISIDOR — Despre origina cuvântului «Bosnia» (Sfârşit) . . 168

POPESCU-BĂJENARU I. — Schitul Bălteni din Codrul Vlăsiei (Sfârşit) 170

MINEA I. — Românii înnainte de 1222. Noui contribuţiuni 226

DRAGOMIRESCU IULIU — Ideile şi faptele lui Bogdan Petriceicu Hasdeu. Precursorii. Genealogia. Alexandru Hasdeu. Copilăria lui B. P. Hasdeu. In Moldova (cu fotografii) 234

ALEXICI GH. — Material de limbă din «Codicele de Petrova . . . 278

FURNICĂ D. Z. — Documente şi opt scrisori relative la comerţ . . . 294

DUMITRESCU AL. T. — Ler Impărat. (Urmare): Relaţiuni despre ruinele coloniei Romula (Curţile lui Ler Impărat); material arcneo-

www.dacoromanica.ro

Pag.

logic innedit. Material folcloristic: Ler Impărat în tradiție, descântece, zicale și colinde; Legenda Domnului de Rouă și alte povești. Cetatea Antinei (tot curțile lui Ler Impărat); King Leir din drame lui Schakespeare față de Ler Impărat din basmele române 305

OBEDEANU C. V. — Lista Banilor Olteniei, dela început până la desființare 382

DĂRI DE SEAMĂ DESPRE:

Kalinderu I. — Notă despre un studiu al d-lui Millet (Em. E. Kretzulescu) 385

Șutzu M. C. — Mina dela Perinthus (Em. E. Kretzulescu) 387

Balș George — O vizită la câteva biserici din Serbia (I. Popescu-Băjenaru) 389

Mironescu Vladimir — Privire retrospectivă asupra trecutului nostru, paralel cu al vecinilor; răspuns la «Kulturarbeit des Deutschtums in Rumänien von Dr. Emil Fischer (I. Popescu-Băjenaru) 390

SOCIETATEA ISTORICĂ ROMÂNĂ — Conferințele publice din 1912: Domnia lui Cuza Vodă (I. Tanoviceanu); Așezarea prepozițiilor în limba română (I. Slavici); Din istoria fortificației, (Colonel Sc. Panaitescu); Hașdeu și Tocilescu (N. I. Apostolescu) 393

Membrii noui. Comunicare către domnii membri 394

1913

VOLUMUL XIV.

SOCIETATEA ISTORICĂ ROMÂNĂ — Insemnări din zile mari. Ordinul de zi al M. S. Regelui Carol I, către armată, din 31 iulie, 1913, (cu portretul M. S. Regelui Carol I și ale A. A. L. L. R. R. Principele Ferdinand și Carol) 1

TANOVICEANU I. — Documente importante (Familiile Poenaru și Bengescu) 5

DUMITRESCU AL. T. — Ler Impărat (Urmare) Adaos la materialul istorico-geografic „Brazda lui Ler-Impărat" (valul roman din Oltenia); „Drumul Romanilor" (Via Romana din Oltenia) 13

NĂSTUREL GENERAL P. V. — Biserici, mănăstiri și schituri din Oltenia: Brâncoveni, Ostrovu-Greci, Stănești, Mamul, Șerbănești, Zăvideni, Bucșani-Ionești, Olănești, Iezerul, Cozia, Gura Motrului, Strehaia, Negoești, Dobrușa, Hotărani, Strehareț, Bucovăț, Coșuna Mofleni, Clocociov. Deleni, Pârșcoveni 17

URSU I. — Bătălia din câmpul Pânii (1479) 138

KRETZULESCU EM. — Cronica lui Vasile Buhăescul Cămărașul. Introducere și textul cronicei 150

POPESCU N, D. — Literatura istorică a războiului ruso-româno-turc din 1877—78 și câteva însemnări contimporane 171

COTOVU BRUTUS — Catedralele din Tulcea 180

SOCIETATEA ISTORICĂ ROMÂNĂ — Conferințe. Alegeri de membrii noui, Corespondența.

www.dacoromanica.ro

Pag.

Şedinţa I: Alegeri de membrii noui şi primirea ca membrii de drept a preoţilor şi învăţătorilor din localităţile istorice. Conferinţa d-lui General P. V. Năsturel despre „Nova Plantatio" din heraldica română; comunicările d-lor St. Nicolaescu: Un acoperământ de moaşte dela m-rea Rila, lucrat de Doamna lui Bogdan Vodă (1511); Al. T. Dumitrescu, Arcul de triumf al împăratului Galerius la Salonic 188

Şedinţa solemnă în onoarea d-lui profesor Mario Roques: Elogiul d-lui Preşedinte Em. Kretzulescu; Conferinţele d-lor Mario Roques, despre Paliia dela Orăştie; C. Giurescu, Cartea aşezării Românilor în Dacia, de Miron Costin; N. I. Apostolescu, Despre Jidovi în folclorul român 190

Corespodenţa cu preoţii şi învăţătorii din localităţile istorice. Relaţiunea d-lui Gh. Gh. Popescu despre «Cetăţuiul» (Gorj) . . 192

1914

VOLUMUL XV.

NĂSTUREL GENERAL P. V.—„Nova Plantatio" şi Regii României, moştenitori ai Împăraţilor Bizanţiului. Conferinţă ţinută la Societatea Istorică Română, cu 76 figuri, înfăţişând: a). Monedele Ţării Românesti dela Vladislav Basarab (1364-1374), până la Vlăduţă Voevod (1510-1512) (fig. 1-15); b). Pecetiile Domnilor Ţării Româneşti dela Mircea cel Bătrân (1386-1418) până la Radu Leon Voevod (1664—7; 1667—9) (fig. 16-73); c). Unul din cele două tunuri din curtea Arsenalului Armatei, cu stema bizantină a lui Şerban Vodă Cantacuzino (fig. 74-75); d). Castelul dela Şapte Turnuri, Constantinopol (fig. 76) 1

NĂSTUREL GENERAL P. V. — Genealogia Năsturelilor (Urmare) VII. Graf Şerban al III-lea Banul; VIII. Constantin al II-lea vel Ban 81

VASILESCU AL. A. — Urmaşii lui Mircea cel Bătrân până la Vlad Ţepeş. I. Mihaîl I (1418-1420); Radu al III-ea Praznaglava (1420-1422); Dan al III-lea (1422-1431); Alexandru Aldea 1431-1437 . . 120

POPESCU N. D. — Istoricul şoselei şi grădinei Kisseleff din Bucureşti. Aleia Băneasa; împământenirea lui Kisseleff; proect pentru ridicarea unui monument lui Kisseleff; crearea şoselei şi grădinei Kisseleff 171

KRETZULESCU EM. E. — Cronica lui Vasile Buhăescul Cămărăşul, Textul (Urmare) 219

DUMITRESCU AL. T. — Ler Impărat (Urmare). Adaos la materialul folcloristic: Ler în superstiţiile româneşti. [1])

[1]) Din cauza încetării din viaţă a autorului, publicarea acestui interesant studiu s'a oprit aci, redacţia revistei neposedând lucrarea complectă spre a putea continuă publicarea ei.

www.dacoromanica.ro

Pag.

1915–1922
VOLUMUL XVI (Cel de faţă).

DIRECŢIUNEA REVISTEI PENTRU ISTORIE, ARCHEOLOGIE ŞI FILOLOGIE
Către cetitori 1
NĂSTUREL GENERAL P. V.—Armele Sfântului Imperiu Roman: Armele imperiului în 1658. Armele imperiului Austriei în 1836. Armele imperiului austro-ungar în 1916 3
A. LĂPDATU. — I. Documente şi lămuriri istorice cu privire la desfacerea proprietăţilor moldovene de peste Prut după pierderea Basarabiei. 16/28 mai, 1812—2/14 Ianuarie, 1814: 33
II. Documente 45
POPESCU-BĂJENARU I. — Biserica Domnească din satul Căciulaţi . 79
NĂSTUREL GENERAL P. V. — Genealogia Năsturelilor: Constantin al II-lea vel Banul (Urmare), Alte două ramuri, Radu Paharnicul (Cocoşiatul), Generalul Ban Constantin Năsturel Herescu; Prima ramură: Şerban al IV-lea (Macarie Monahul), Stoica 81
D. CASELLI. — Biserica Sf. Niculae Domnesc din Curtea d'Argeş . . 137
O. TAFRALI. — Biserica Domnească—Datele clădirii şi decorării sale picturale 145
KRETZULESCU EM. — Istoria Ţerii Româneşti şi a Moldovei de Vasile Buhaescul Cămăraşul (Urmare şi sfârşit). 162
GHERGHEL DR. ILIE. — Cercetări privitoare la nomenclatura Comanilor 187
KRETZULESCU EM. — Un interesant zapis dela Domniţa Ilinka, fica lui Patraşco Voevod, nepoata lui Mihai Voevod, din 10 Ianuarie, 1642 195
DUMITRU D. MOTOTOLESCU.—Jurământul cu brazda în cap întrebuinţat la hotărnicie în dreptul vechiu românesc. 199
NICOLAESCU ST. — Domnia lui Alexandru Vodă Aldea, fiul lui Mircea Vodă cel Bătrân, 1431—1435 225
Hrisoave şi cărţi domneşti dela Alexandru Vodă Aldea, fiiul lui Mircea Vodă cel Bătrân. 243
CUPRINSUL Revistei pentru Istorie, Archeologie şi Filologie dela anul 1900 până în prezent: 1922. 271

www.dacoromanica.ro

PREȚUL 80 LEI

www.dacoromanica.ro